

OLTART

Revistă de cultură

Nr. 3 (48) • August 2024

Slatina

OLTART

Redacția OLTART
Str. Acad. P. S. Aurelian nr. 44, Slatina, județul Olt
cod poștal 230076, tel: 0723 638 840
e-mail: voinescu.sandu@yahoo.com

Redactor-șef: C. VOINESCU
Redactor-șef adj.: Victor TIȚA
Secretar de redacție: Maria IONICĂ
Colegiul de redacție: Paul ARETZU, Aurelian Titu DUMITRESCU, Felicia FILIP,
Dorin POPESCU, Cornel NICULAE, Oana GLASU, Florian DUMITRESCU
Tehnoredactare: Florina GAVRILĂ
Corectura: Maria IONICĂ, Dumitru ȚICLEANU

Revistă editată de Biblioteca Județeană *Ion Minulescu*
cu sprijinul Consiliului Județean Olt

Tiparul realizat la imprimăria Editurii Hoffman

www.LibrariaHoffman.ro
Tel. 0740 984 910
ISSN 2285-598X
ISSN-L 2285 598X

Întreaga responsabilitate pentru conținutul articolelor aparține autorilor.
Revista publică articole conținând doar contribuții originale, din diverse domenii
ale culturii. © OltArt, 2024

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această ediție nu poate fi
copiată prin orice formă sau prin orice mijloace, electronic sau mecanic, incluzând
fotocopiarea, înregistrarea sau orice alt suport de stocare-redare, fără acordul scris al
autorilor.

Coperta I: Sever MITRACHE - Biserica Sfânta Treime, Slatina
Copertele a II-a și a III-a: Reproduse după lucrările pictorului Sever MITRACHE,
din expoziția *Fac ce vreau!*, 2022
Coperta a IV-a: Cărți primite la redacție

Cuprins

5	Eseu	Cornel NICULAE	<i>Saudade, Saudade</i>
12	Agora		<i>PAUL ARETZU: Visul unei nopți de vară</i>
14	Poezie	Marilena TIUGAN	
16		Ion ȘERBAN DRINCEA	
17		Robert ȘERBAN	
18		C. VOINESCU	
20	Repere	Maria IONICĂ	<i>Nicolae Manolescu – istoric literar</i>
24	Calendar		<i>Aprilie</i>
25	Proză	Alina Monica ȚURLEA	
27		Ioana BURGHEL	
29		Serghie BUCUR	
32		Oltița Lușa LIVEZENI	
39	Universalialia	Jean DUMITRAȘCU	<i>Irealitatea imediată la Max Blecher (II)</i>
49	File de istorie literară	Mihaela STANCIU	<i>Anton Holban- Lydia Manolovici</i>
51	Patrimoniu	Monica LAZĂR	<i>Gelal Bey, scene din viața dobrogeană de altădată</i>
53	Raftul cu cărți	Delia MUNTEAN	<i>Și tineri, și ardeleni</i>
57		Alexandru RUJA	<i>Un poet al profunzimilor culturale</i>
58		Cristian-Paul MOZORU	<i>Afinități ale poeziei simedriene cu poezia universală. Cercetări primare asupra unei poetici-portal</i>
73		Laura PANĂ	<i>Aurore boreale (recenzie la lucrarea „Condamnați la fericire” de Șerban Dinger)</i>
76		Mihai CĂLUGĂRIȚOIU	<i>Perspective râmnicene</i>
78		Răducu RUȘEȚ	<i>Paul-Emanoil Barbu, „Haiducul Iancu Jianu. Adevăr și legendă”</i>
82		Victor RUSU	<i>Marin RADA: „Semn de carte”</i>
84		Issabela COTELIN	<i>Procesul lui Toma Rușcă (1909-1910) – eroare judiciară?</i>
94		Ionel BOTA	<i>Spectacolul unui miracol: universul satului bănățean și poezia în grai</i>
95	Cartea zilelor noastre	Adrian SIMEANU	<i>Cristea-Enache și Paler...</i>
96	Calendar		<i>August</i>

97	Poezie	Octavian MIHALCEA	
99		Codruța VANCEA	
102		Iuliana Corina MIHALACHE	
104		Lidia ZADEH	
107	Obârșii	Florina- Maria BĂCILĂ	<i>Originea termenului Sânziene. Perspective teologice</i>
111		Cristina LOGOFĂTU	<i>Începuturile bisericii din Vișina. Primii preoți</i>
116	Interferențe	Iosif BĂCILĂ	<i>Valențe ale jocului popular în literatura din sudul Banatului</i>
121	In memoriam	Aurel TINCA	<i>Alexandru POPESCU</i>
123	Poezie	Adrian George ITOAFĂ	
125		Mariana BELU-CAPȘA	
127		Dumitru TUHUȚ	
129		Laurențiu DRĂGUȘIN	
131	Etnografica	Claudia BALAȘ	<i>Elemente de arhitectură tradițională în județul Olt</i>
136	Proză	Iulia STAVRE	
139		Radian VASILE	
141		Adela CONCIU	
148	Calendar		<i>Septembrie</i>
149	Muzica zilelor	Adrian SIMEANU	
151	noastre	Ovidiu DINICĂ	
152	Eveniment cultural		

Materialele pentru numărul 49 al revistei vor fi trimise pe adresa de e-mail voinescu.sandu@yahoo.com până la data de 1 octombrie 2024, în Word, Times New Roman, 14, corectat, cu diacritice.

Editorial

SAUDADE, SAUDADE

Cornel NICULAE

*Pagini – dintr-o carte viitoare – dedicate
domnilor profesori Constantin Voinescu și
Aurel Tinca*

*Quem mostrava esse caminho longe?/
Cine a arătat calea asta departe?
(Cesaria Evora, Sodade)*

Cred că orice popor își adună bucățile de inimă și le zidește într-un cuvânt care să-i exprime identitatea istorică. Așa este „saudade”, ce unifică sufletul lusitan „ca imaginea soarelui într-o picătură de rouă” – cum spunea, pe la 1912, Teixeira de Pascoaes. Aflăm din toate dicționarele, care se ocupă de asemenea cuvinte unice, că „saudade” este intraductibil, în sensul că nu se acoperă, pe deplin, cu termeni asemănători din alte limbi europene.

Astfel, într-o carte admirabilă, *Vocabularul european al filosofilor*, apărută la Polirom, în 2020, la pagina 118 aflăm despre „saudade” că în românește s-ar potrivi cel mai bine cu „nostalgie”. Apoi, se trimite către latinescul „desiderium”, catalanul „anyoransa”, francezul „nostalgie”, germanul „sehnsucht” și, în sfârșit, la spaniolul „soledad”. Ni se precizează, și nu fără temei, că provine „din pluralul latin „solitates” – „solitudini”, dar derivarea sa este influențată de ideea și sonoritatea latinescului „salvus” – „sănătos”, „teafăr” (ibidem).

Sigur că sentimentele complexe, adevărate constelații de semnificații, sunt dificil, dacă nu aproape imposibil, de tradus exact în alte limbi. Pentru că popoarele, care trăiesc sentimentele

respective, nu pot fi traduse pe deplin în conștiința altor popoare. Trebuie să trăiești experiența istorică a unui suflet, a unei culturi, pentru a le înțelege sentimentele profunde. Ceea ce, pe drept cuvânt, este imposibil. Deși culturile nu sunt închise total unele față de altele, cum susțineau unii filozofi germani ai culturii în prima jumătate a secolului trecut, nici nu pot fi suprapuse unele peste altele cu maximum de comprehensiune. Istoria cea Mare se particularizează în istorii locale, dar care, prin tectonici și vulcanisme istorice proprii, sunt unice. Originale. De aceea toate popoarele, într-un anume fel, sunt frumoase, interesante. Și se pot iubi unele pe altele. Ca și oamenii individuali: seamănă, dar nu se confundă. Doar în dragoste, doi, trei etc. devin unu.

Poate că Noica avea dreptate cu al său „sentiment românesc al ființei”, dincolo de ironiile lui Cioran. Bineînțeles că Ființa ca ființă este UNA, dar ea se trăiește particular în Carpați, în Pirinei și-n Anzi. Dar Cioran dorea să-și uite, cu tot dinadinsul, rădăcinile „naționale” ale ființei sale. Devenise om universal!

Să revenim însă la înțelesurile lui „saudade”. Ce înseamnă el pentru un portughez? Cum spuneam, acest cuvânt cuprinde o istorie și vine din ea. Ce este Portugalia, în esență? Un dar al oceanului. Popor de marinari extraordinari! Plecările pe ocean, întoarcerile, neli-niștile, singurătatea depărtării, nostalgia risipirii prin lume, prin coloniile lor, acest departe și acest dincolo, absența celor

dragi, a pământului natal – toate acestea l-au dat pe „saudade”. Și altele asemenea: pierderea în necunoscut, angoasa depărtărilor, frângerea ființei între acum, atunci, dincolo sau, poate, niciodată – duc către o tristețe adâncă, vizibilă încă în cântecele și dansurile lor. Așa că portughezii trăiesc nu într-o unică și generală *saudade*, ci în nenumărate *saudades*.

Așa stând lucrurile, sufletele se amprentează prin „uscat” (pământ) și prin „apă” (mări, oceane), iar oamenii în care ele sălășluiesc, pot fi oamenii mării sau oamenii pământului. Geometriile „terestre” sau „maritime”, cu marile lor dimensiuni spațiale și temporale, pun sufletele (psihologiile) în ecuații speciale: cei ce rămân la țărni, cei care pleacă, necunoscutul călătoriei, finitul și infinitul împletite într-o durere a dorinței neîmplinite.

Oamenii mării

Nu există popor care să se definească mai clar, prin exercițiul mării, decât grecii. Iar, printre ei, Ulise al lui Homer este efigia angoasei călătorului spre Acasă, înfruntând marea cu zeii ei, dar și uscatul cu capcanele lui. Probabil că „nostalgie” vine de aici. „Nostos” în greacă înseamnă „întoarcere” și „algos” – durere; durerea, suferința întoarcerii din Departe. Dar știm, „Nostos” derivă din „Neomat” – a reveni, a se întoarce – și depinde de o rădăcină al cărei sens activ este „a salva”, așa cum Nestor se întoarce în Elada cu armata „salvată”. Cea care evocă NOSTOS-ul este, evident, Odiseea lui Homer. „NOSTIMOS” este cel care poate reveni „revenibilul” (Ulise, apoi Telemah, fiul său). Iar portughezii se revendică din Ulise ca din SAUDADE-ul prototipic. Există, prin urmare, o comunitate de sentimente care aparține numai oamenilor mării, care, iată, se recunosc unii pe alții într-o cultură a mării deschise și nu monadică spre

pierderea în departe, ca o aventură a drumului către sine, cu reveniri ale omului îmbogățit de asumarea geometriei pustiului și de așteptarea unei întoarceri incerte, negarantată de nimeni. Căci apele nu constituie un paradis, ci o aventură existențială care pune inima la încercare. Marile încercări ale Rubiconului sunt și marile victorii ale speranței umane care, în cele din urmă, făurește caracterul unui popor.

Popoarele uscatului

Nu cred că este un alt popor care să exprime diversele universale ale cutreierului pământesc ca poporul român. Ce sunt grecii, datorită toposului mării, sunt românii, datorită vocației pământului, cu toate ale sale: câmpie, deal, munte, codru, pădure. Dar la noi, spre deosebire de greci, la care marea era primejdie asumată, pământul locuit de români este paradisul („Pe-o gură de rai/Pe-un picior de plai”). Românul a fost pământ și pământul este în el, cu toate ale sale, și cântă! Bineînțeles, împreună cu grecii, portughezii, spaniolii, marea și uscatul, în cutreier existențial, sunt forme de cunoaștere.

Orice popor, cred că orice om de altfel, este, în câte un ceas al zvârcolirii sale istorice, un ocean de tristețe, absență, dorință deșartă, deznădejde. Sau, pur și simplu, numai tristețe. Nu este încă Acasă! Nefiind noi acasă, o istorie întreagă în care ne tot căutăm, am fost (și poate am rămas) pierduți în DOR pe mările singurătății. Iar căderea în DOR, noi am mărturisit-o prin și în DOINĂ. Doina, ca și dorul pe care-l cântă, s-a născut dintr-o singurătate cosmică a românilor, care, secole sau poate mii de ani, s-au avut numai pe ei înșiși, într-un ocean de ochi flămânzi și străini. Și, așa stând „sub vreme”, și-au pus inima la iernat, parcă într-un cântec de priveghi al ființei lor dureroase: DOINA. Românescul „dor” ar putea proveni din

DOLUS, substantiv ce desemnează, în latina populară, durerea, suferința, doliul (din latinescul clasic *doleo-dolere*, de unde *deuil* în franceză, *duelo* în spaniolă și *duolo* în italiană).

În limba română s-au dezvoltat două direcții verbale și semantice din această rădăcină latină *dolus*: „a dori” (dorință), „a dura” (durere) – (idem, p. 310). Străbunii au căutat, sub focul stelelor și sub jarul sufletului pierdut în Departe, absența, dorința, trecerea, morții și viii, lumea plecării și tânjirea întoarcerii cu oile din cotloanele depărtărilor pământeste (vezi diaspora de azi) și tot ce nu aveau ca prezent. Pe toate le-au pus într-un singur sentiment mare cât istoria românilor. Lacrimi și soare. Deznădejde și luptă. Speranță. Căci dorul românesc nu este pasiv ca SAUDADE-ul portughez. Este suferință și „faptă pentru a trece clipa cea grea”. Împreună! Cel care doinește din dor nu o face numai pentru a umili absența celorlalți, ci cântă și pentru ei, se mărturisește tuturor, chiar dacă aceștia nu sunt lângă el. Pentru noi, dorul este un templu, unde câte unul (AED) zice cu și pentru toți. Dorul, prin urmare, suntem noi, românii – transhumanți din deal în vale și înapoi (vezi L. Blaga). Toți adunați în acest uriaș cuvânt-sentiment căzut din LOGOS (căci logosul adună, nu risipește), ca veșnica rugăciune a noastră întru veșnicie. Nici dorul românilor nu poate fi redus (deși le conține pe toate) la dorința dureroasă (*desir douloureux*), cu melancolia, cu doliul, cu tristețea, cu nostalgia, cu tânjirea (*languer*, în franceză) sau cu sentimentul de tristețe nedeslușită (în franțuzește, *vague à l'âme*). Nu este nici numai o stare de dorință erotică sau neliniște interioară. Saudade, ca și dorul, reprezintă o dereglare a ființei, dintr-un exces al absenței, al pierderii. O dereglare, un dezechilibru, o criză, dar nu o înfrângere. Iar doina – icoana sonoră a neamului românesc. Cumva, metafizica sa imprimată în tălpile calde

ale copilăriei. În mirosul câinilor, în talanga oilor călătoare, ca și-n roua ochilor luceferilor din pustiu cerurilor. Așa s-a născut, din această unică viață - om-animal-natură, Miorița, pentru că și pe o „gură de rai” se poate vărsa sânge! Este vorba, aici, tot despre o experiență ultimă, a plecării și pierderii exemplare în Departe, în Altceva definitiv. O altfel de trecere a Rubiconului. Moartea ca scenariu, ca virtualitate. Un singur drum, pe alte și spre alte mări – fără întoarcere. Un Rubicon posibil, *adică dacă ai muri, ce-ai face?*

În Baltagul sadovenian (o altă Mioriță), ea – moartea chiar se întâmplă și nu rămâne nepedepsită. Ciobanul din baladă exprimă un dublu „saudade”: plecare cu oile în lume – „pe-o gură de rai” – și posibila plecare în moarte. Ciobanul – arhetip al uscatului. Moartea ca Veste: Vestea cea Rea sau Reaua Vestire. Această saudade îl învață să moară pe românul arhetipal. Sufletește, se pregătește pentru această experiență. Este un regizor care elaborează un scenariu: reintegrarea în Cosmos. Aici, activitățile domestice obișnuite (viața!) se vor întrerupe și vor rămâne ca și natura pură, care îl va cuceri definitiv – ochi, urechi, cântec, dor, doină.

Oamenii exilului – o subspecie a oamenilor uscatului

Eu nu știu (vezi Vintilă Horia) dacă Dumnezeu s-a născut în exil, dar știu sigur că Omul chiar s-a născut într-un spațiu-timp al exilului, după celebra alungare (ca și Cădere) din Eden. Dar, așa stând lucrurile, poate că și Dumnezeu cel adevărat, așa cum și cât îl înțelegem noi, s-a născut în exil. Căci nu este om fără Dumnezeu! Și, unde este om, este și Dumnezeu. Exilul este un saudade imens în care, se pare că Iisus-Dumnezeu s-a născut, trăind, alături de noi, blestemul pământului, clipele care trec iremediabil prin oameni și se prefac în suferință, în cimitir, care crește în noi de la naștere.

După Căderea omului, s-a căscat nemilos „saudade” – singurătatea cosmică a omului și, cine știe?, poate și a lui Dumnezeu, care plânge amar, în paradisul gol, după om. Dar zarurile fuseseră aruncate. Pentru că, și dezamăgirea lui Dumnezeu, în legătură cu opera sa ratată, este tot un „saudade”: plecarea omului spre Nicăieri, ca fiu veșnic risipitor.

Așa s-a născut înainte de Miorița sau, poate, odată cu ea, Cântecul Crucii/Saudade, Saudade, chiar atunci când veșmintele erau jucate la zaruri. Apoi, imensa saudade trăită de Ovidiu în exil, la Tomis. Când patria, acea patrie căreia i-a oferit lecții de dragoste (cumva, ca și Iisus) îl alungă, iarna tristeții i-a cuprins inima. Chiar scrie acest formidabil *saudade/ Tristele*, la marginea mării getice. Ce păcat că Dumnezeu nu poate trăi exilul! Îl poate conceptualiza, fiind el atoateștiutor, dar nu-l poate trăi. Nu are experiență. Numai omul are „expertiză” – cum spunem noi, cei moderni, banal. De ce? Pentru că, spațial vorbind, el este TOT. Unde să se exileze? Dacă el este infinitul, unde să se ducă și el pentru puțină vacanță. În exil? Un sejur în exil! Dacă ar trăi Rimbaud...

Poate doar, dacă s-ar exila, voluntar, în propria inimă – dacă o are! Poate acolo, sigur nu-l vede nimeni, privește icoana omului și-o udă cu... Dar, nu, nu, nu se poate! Căci zeii nu plâng. Niciodată. Plânsul, ce avere! Aparține doar omului. Este chiar cea mai bună definiție a sa, pe care o gravează trist – *saudade, saudade* – pe frontispiciul tuturor bibliotecilor din lume.

Bocetul

Bocetul femeilor pentru cei „plecați departe” – cele mai sfâșietoare *saudades*. Sau *doine*. La capul mortului sau, dacă doriți, la „capul lui Departe” stă, cu adevărat, Logosul-Rostirea esențială, dureroasă, care, pentru un timp (timpul esențial al întoarcerii) îl adună pe cel mort cu cei vii. Bocetul îi

reunește, îi aduce aproape. Acasă. Bocitoarele stau la marginea vieții și morții, stau în cimitire și, numai ele (!) vorbesc o limbă atât de tristă, cea mai umană limbă – că Dumnezeu nu o poate înțelege. Iar morții, pentru câteva clipe, se pot întoarce spre cei vii. Spre binele omului. Bocitoarele fac parte din Marea Rostire a Ființei.

Când Brâncoveanu și plămada sa bărbătească sunt decapitați, sub ochii lui Dumnezeu-Tatăl, dar și ai lui Iisus-Fiul și ai Mariei-Maica Sa, tocmai pentru că nu au vrut să plece din Fiu și din Mamă – din cântecul sângelui, s-a născut un *saudade*, un cântec de despărțire, într-o unire cu Dumnezeu.

Brâncoveanu este, de altfel, în opinia mea, Prima Coloană a infinitului românesc. Ceea ce nu a murit în ceruri – Dumnezeu cu fiul său – a murit pe pământ – inimă peste inimă, tată-om și fii săi, coloană a neuitării, crestată cu sânge, în doina supremă a sufletului românesc. Mai mult, Mărețul Constantin Românul ne-a așezat pe noi toți – popor român – în coloană și-n Iisus, și-n Maica Domnului. Cu ochii copiilor săi, privim veșnicia Crucii. Cruce lângă cruce, coloană lângă coloană, sânge lângă sânge. *Saudade, saudade...* Mă întreb, când Brâncovenii se vor trezi – de nu s-o fi întâmplat! – și ne vor privi cu ochii lor curați de căpriori – ce vor spune?

Alt oltean teribil, Constantin Brâncuși (mort în exil) va sculpta Coloana cea Mare – unde, poate, sunt cuprinși, ca esențe jertfitoare, și Brâncovenii. Căci aceștia au pus sângele și inima, iar Brâncuși, piatra, esența, înălțarea spre Cerul Infinitului. El a îmbrăcat sufletul Brâncovenilor în piatră și l-a scos în lume, acolo, pe malul tăcut al Jiului. Câteva din Faptele Apostolilor români care i-au scos pe cei din cimitire, din mausoleul Mărășești, din stepele Rusiei, din gulaguri și lagăre și i-au așezat în fața noastră, cu sufletul la soare. *Saudade, saudade.*

Cântecul sclavilor, din veac, cine l-a auzit? Mii de ani de sclavie! Sclavii au construit cu mâinile lor împărățiile, iar ei, juridicește, reprezentau nimicul absolut. Tăcerea asurzitoare în care ei locuiesc și acum, unelte vorbitoare, zoologii (vezi Aristotel), te face să-ți fie rușine că ești om. Doar la om, ființa se scindează în stăpân și slugă! Dacă această ființă, numită „sapiens”, care cunoaște binele și răul, consideră sclavia ca „naturală”, atunci pentru ce să fii mândru că aparții acestei specii? Nesfârșita saudade a sclavilor, vechi și actuali.

În ceea ce-l privește pe Eminescu, voi aminti doar două poezii cu melodioase accente de saudade:

1. *Odă (în metru antic)*. Ea este „Miorița” cultă, cumva. Miorița trecută prin filozofie (vezi filonul budist). Ce spune Eminescu? „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată”. Ce spune ciobanul din Miorița? „Și de-o fi să mor...” Amândoi eroii învață să moară cu durere, cu suferință, cu revoltă, cu orgoliu! A muri „pururi tânăr” și în „singurătate” este un saudade tragic, dar demn! Cântecul celui care a ales să plece, să se piardă în Univers și să părăsească această lume, pe care o desfide ca pe o farsă dureroasă, de fapt – ca pe un exil. Din această lume vrea să moară Eminescu, o lume bătrână, histrionică, ipocrită și lipsită de dragoste, de adevăr. Pentru a ajunge la el însuși, cel pur, curat – „pururi tânăr” – adică la esența sa nealterabilă. Nu poți ajunge la tinerețe decât prin moarte. Dând la o parte zgura lumii, care acoperă esența veșnică. Să poți, cu alte cuvinte, să fii singur, fără turmă: să-ți vii în fire! Adică, pe scurt, pentru a trăi, trebuie să mori! Trebuie arse deșeurile existențiale. Trebuie să ajungi acolo, unde poți fi singur, doar cu moartea ta, ca viață a ta. E totul: nepăsarea. De aceea scrie: „Ca să pot muri liniștit, pe mine/ Mie redă-mă!”.

2. Eminescu se întâlnește cu ciobanul mioritic nu numai în *Odă (în metru antic)*, ci și în *Mai am un sigur dor*, care este un alt extraordinar saudade, de data

aceasta cântat în limba română. Eminescu este singurul poet român care unește patru universale în amfiteatrul morții – ca plecare în Departe: marea, pământul, codrul, cerul. Și se înrădăcește în acest Cosmos precum ciobanul din Miorița. Este măreață această „doină”, precum numai poporul nostru știe s-o cânte! De aceea, pentru a avea sub ochi întreg tabloul, o redau integral. Nu pot altfel. „Mă doare sufletul”, cum spune scriitorul albanez Thanas Medi, care locuiește în mărginimea României.

Mai am un singur dor
În liniștea serii
Să mă lăsați să mor
La marginea mării;

Să-mi fie somnul lin
Și codrul aproape,
Pe-ntinsele ape
Să am un cer senin.

Nu-mi trebuie flamuri,
Nu voi sicriu bogat,
Ci-mi împletți un pat
Din tinere ramuri.

Și nime-n urma mea
Nu-mi plângă la creștet
Doar toamna glas să dea
Frunzișului veșted.

Pe când cu zgomot cad
Izvoarele-ntruna,
Alunece luna
Prin vârfuri lungi de brad.

Pătrunză talanga
Al serii rece vânt
Deasupra-mi teiul sfânt
Să-și scuture creanga.

Cum n-oi mai fi pribeag
De-atunci înainte

M-or troieni cu drag
Aduceri aminte.

Luceferi ce răsar
Din umbră de cetini,
Fiindu-mi prieteni,
O să-mi zâmbească iar.

Va geme de patemi
Al mării aspru cânt...
Ci eu voi fi pământ
În singurătate-mi.

Găsim aici toate elementele lui Departe. Nu mai avem un „nostos” – nu mai există cale de întoarcere, este finalul pribegiei prin mările lumii oamenilor. Se pregătește pentru ultimul Acasă – ca un ultim Ulise, care a găsit calea. Eminescu cere voie, după exercițiul dureros al pribegiei prin lume (saudade), să moară într-un topos ales de el, patria sa – credem – cu codru, talanga și mulți luceferi „prieteni”.

Mă întreb, aproape fără să vreau, diaspora noastră pribeagă unde o să moară? Coloana vie a poporului nostru este ruptă în două și-un imens saudade s-a ivit ca o prăpastie dureroasă între înăuntru și în afară. O grozavă alunecare istorică de „teren” i-a scos din patrie pe mulți, într-un fel de exil al libertății – ca blestem. Saudade, ca dor de România, oare mai există? Și cât? Dacă da, atunci, nu e totul pierdut. Dacă nu, atunci, cântecul durerii, pentru români, nu se va încheia niciodată. Românii nu vor mai fi, treptat, ai României, ci ai lumii. Iar țara asta va deveni încet-încet o amintire. Poate frumoasă, poate nu...

În final, câteva cuvinte despre Bacovia și al său extrem de original saudade, poate unic în lume. Despre ce este vorba? În opinia mea, admirator declarat și total al poeziei sale, cred că este vorba despre adâncă tristețe a lui „a fi” în univers, în ipostaza de om. A trăi viața, existența, cu conștiința „aruncării”

(vezi Haidegger) într-o lume pe care nu o vrei așa cum este și în care nu te simți confortabil. Saudade, saudade! Sau despre barbaria de a fi om în acest univers necerut, care te apasă în primul rând printr-un terorism meteorologic, ce poate ține chiar de esența ființei. Nu a existat încă un pictor care să pună pe pânză ceea ce Bacovia a pus în cuvinte. Câteva cuvinte... Grele de lepra existenței! O, de-am fi avut un Van Gogh care, poate, ar fi fost dispus să împartă infernul existenței cu Bacovia! Oameni care trăiesc în nevroză. Nevroză care se vede în galben, violet, alb, în ochii de lup ce pândesc la orizont. Totul oftează, precum chiparoșii întunecați ai olandezului. Cântecul „barbare”, ca și lumea prostituatelor lui Van Gogh, amurgul violet (un crepuscul, nu-i așa?), luminile galben-obosite la Bacovia, intense în lanurile pictate de pictorul olandez, azilele, morții de pe stradă, totul se confundă, în cele din urmă. „Și acei nebuni, rătăcitori pe bulevarde” îți taie pofta de a mai locui în acest timp. Și începi să pleci, către... departe. Ultimul tablou al lui Van Gogh se numește, premonitoriu poate, *Rădăcini de copac*. Deodată, pentru că se producea abrupt dezrădăcinarea. Se pare că ultimele cuvinte ale acestui mare artist au fost: „Tristețea va dăinui veșnic!” În acest delir dureros al vieții au trăit acești doi mari artiști ai lumii – Van Gogh și Bacovia. Ilustrăm cu stofe dintr-o saudade bacoviană:

Singur, singur, singur,
Într-un han, departe –
Doarme și hangiu,
Străzile-s deșarte,
Singur, singur, singur...

Plouă, plouă, plouă,
Vreme de beție –
Și s-ascuți pustiu
Ce melancolie!
Plouă, plouă, plouă...

Nimeni, nimeni, nimeni,
 Cu atât mai bine –
 Și de-atâta vreme
 Nu știe de mine
 Nimeni, nimeni, nimeni...”
 (Rar)

De asemenea:

E toamnă, e foșnet, e somn...
 Copacii pe stradă oftează;
 E tuse, e plânset, e gol...
 Și-i frig, și burează.
 (Nervi de toamnă)

Sau: Afară ninge prăpădind
 (Nevroză)

Sau: Barbar, cânta femeia-aceea,
 Târziu, în cafeneaua goală,
 Barbar cânta, dar plin de jale–
 Și-n jur era așa rășcoală...
 (Seară tristă)

Pe Bacovia îl cred până la capăt. Dacă ai organ, cu el trăiești în Marele Gol. Te dezmeticești ca-n preajma lui Van Gogh, Eminescu, Esenin, Rilke și alți câțiva. Pe lângă el, paradoxalul Cioran e un prunc. Bacovia te învață, cu o detașare uluitoare: angoasa, anxietatea, depresia, tristețea, inutilitatea, lipsa de orizont sau chiar de sens. Contingența viețuirii! După Eminescu, Bacovia este singurul „zeu” care are curajul de a oficia în pustiu. Este profetul nimicului. Iar în cârciuma în care „barbar, cânta femeia-aceea” mi-o imaginez pe Cesaria Evora,

așa cum cânta ea *Saudade*, desculță, de la începutul lumii, în marele gol, în marea inimă părăsită. Jalea de a fi și dorința irezistibilă de a pleca, de a te pierde în alte dimensiuni. Aceștia sunt marii poeți – inimi desculțe, care cântă pe jarul vieții.

Românii nu sunt un neam trist. Nu au un „saudade” structural. Mai știi să și râdă, să se bucure, să danseze, să lupte pentru viața lor. Dar și când cad în „crize” o fac universal! Sunt tristețile „pățite” (vezi Stan Pățitul) care s-au transformat în mierea experienței, chiar în veselie. Nicolae Iorga are despre Eminescu două afirmații veridice. Prima, că Eminescu este „expresia integrală a sufletului românesc”, iar în privința operei poetului conchide: „cea mai vastă sinteză făcută de vreun suflet de român”. Dacă este așa, ce petrecere frumoasă este sufletul românesc! Care trebuie să se îndrepte, mereu și mereu, spre isprăvi culturale superioare! Zice Eminescu undeva: „A pus în tine Domnul nemargini de gândire” (*Feciorul de împărat fără stea*). Constantin Brâncuși ne invită într-un superb exercițiu de pedagogie, referindu-se la sculpturile sale: „Priviți lucrările mele până le vedeți!” Așa trebuie să privim și la Eminescu, și la alți câțiva Mari! Până îi vedem! Până ne vedem apoi! Până vedem poporul nostru în adevărul său, care ne spune că merită să existe în lume, fără să-și ceară scuze!

Nimănu.

PAUL ARETZU:
Visul unei nopți de vară

Convorbiri cu SIMONA DUMITRACHE

Primăvara aceasta a fost timpurie și foarte călduroasă, vara este caniculară. S-a schimbat clima. Mihai spune că peste zeci de ani va exista Deșertul Caracal.

Astfel, ar trebui să mai apară și Deșertul Deveselu, Deșertul Osica de Sus, Deșertul Dobrosloveni... (comune din jurul orașului Caracal), ori Deșertul Slatina, Deșertul Craiova, Deșertul București... Deși cred că va fi unul singur, care și este: Deșertul România.

Ce se va întâmpla cu omul, în cazul în care meteorologia a devenit foarte agresivă?

Au fost glaciațiuni, vor fi încălziri globale. În zonele foarte aride (ori foarte reci), supraviețuiesc totuși animale, floră. Omul, ca ființă rațională, se poate adapta mai ușor la mediu. Ar putea să-și îngroașe pielea ca elefanții, să devină subțire și alunecos ca șerpii, să capete țepi precum cactușii, să fie puternic asemenea baobabilor sau leilor, răbdător precum cămilele. Minteă îl va salva.

Într-o vreme de răscruce, când omenirea s-ar afla în impas, s-ar putea instala legea junglei.

Între oameni, asta există de când lumea. În Antichitate, o perioadă foarte

urâtă din punct de vedere social, deși noi o admirăm din motive culturale și pentru că se află la capătul auroral al istoriei, funcționa legea aservirii, copiii nevinovați putând fi sclavi din naștere. În vremea comunistă exista, să-i spunem, legea pădurii, când președintele (regele) pădurii, prim-secretarii pădurii, secretarii cu propaganda, securiștii pădurii și alți aparatcici, toți carnasieri, tăiau și spânzurau vulnerabilele erbivore (în acest sens, Ana Blandiana spunea că „suntem un popor vegetal”). Azi, funcționează legea umiltoare a banului, la fel de nedreaptă, de discreționară ca orice lege abuzivă. Este clar că aceia care au bani foarte mulți i-au obținut prin fel de fel de fraude. Este clar că aceia foarte săraci au fost lipsiți de șanse, au avut o soartă total nefavorabilă, pornind cu o mare deficiență în viață. Banul, în cele mai multe cazuri, nu are morală (se spune că nu are miros), nu reprezintă recompensa muncii. Mihai m-a uimit într-o dimineață, făcând o subtilă diferență: „tati, muncim ca să trăim, nu trăim ca să muncim!”. Sunt unii care trăiesc exclusiv pentru a produce bani, bolnavi de lăcomie, orbi la corola de frumuseți a lumii. Dar viața se răzbună, se întâmplă să aibă, de cele mai multe ori, moștenitori repede risipitori. Legea junglei se poate manifesta primitiv, brutal, sau insidios.

*Cum va fi în epoca încălzirii globale?
Fă-ne un tablou.*

Prin topirea gheții, oceanele și mările vor crește, existând pericolul ca apele să cadă peste noi, asemenea Mării Roșii peste egipteni. Oamenii se vor muta la munte. Agricultură se va transforma, în mare parte, în silvicultură. Vom mânca preparate din scoarță de copaci și din frunze, fructe de pădure și faună speologică, precum lilieci, salamandre, melci. Ne vom disputa teritoriul cu lupii, cu mistreții, cu caprele negre. Peșterile vor fi adevărate oaze. Vom fi niște troglodiți. Urșii bruni se vor decolora și vor deveni urși polari. La fel și vulpile roșcate. Asta cât timp vor mai exista Polul Nord și Polul Sud. Că se vorbește și despre schimbarea polilor. Iarna va fi ca și vara. Vom face plajă la Oceanul Dezghețat de Nord, în Groenlanda și în Alaska. Vom citi cu nostalgie poezii incredibile, precum *Iarna* lui Vasile Alecsandri. Cei mai merituoși dintre oameni își vor petrece concediile de odihnă în Siberia. Pentru crime comise împotriva umanității, Putin va fi condamnat să stea o mie de ani la rece, prin criogenie. Când va fi decongelat, numele lui va fi preschimbat în Nimic. Vom vedea filme documentare despre zăpadă, despre sobe, despre paltoane, despre sănii, despre oameni zgribuliți. La Muzeul Iernilor de Altădată, se va păstra un bulgăre de zăpadă rămas de la ultima joacă de copii, cu amprentele acestora. Moș Crăciun își va vopsi

părul și barba, care erau de culoarea zăpezii, și va sosi cu deltaplanul tras de reni.

Ce vor face poezii, cântăreții, pictorii?

Artiștii vor încerca să îmblânzească natura, să calmeze stihiiile. Poezii vor agăța cuvinte în păduri, invocând vântul și zăpada, cântăreții vor concerta la marginile mărilor și oceanelor, vor îngheța valurile, plasticienii vor colora aerul, vor picta ploii și curcubeie.

Crezi că vor avea succes?

Cred că pe neașteptate ne vom trezi din visul canicular, că va începe să ningă în plină vară, se va însera și ferestrele se vor aprinde pe rând, fumul va începe să iasă pe hornuri, formând rotocoale, copiii vor sta cumiți și se va auzi clinchet de clopoței, iar Moș Crăciun va veni la toți în același timp, în aceeași secundă, în mii și mii de sănii (ca niște vapoare înotând printre valuri de zăpadă), din care jucăriile nu se vor termina niciodată.

Afară sunt 42 de grade, abia mai respirăm, nu știm unde să ne mai ascundem de căldură, iar tu visezi zăpezi!

Nu visez, aceasta este realitatea. Închide ochii și ai să o vezi.

Poezie

Marilena TIUGAN

până la capătul unei fraze

ochi veniți din marte
 parcă ar vrea să spună
 deschide această poartă și privește
 păsări verzi nisipuri albastre un cer plin
 de flăcări albe
 și dogoritoare toate de ulcior
 mâini mirositoare
 a boabe de smirnă arse pe o pirogă ce
 lunecă pe mare
 până la capătul unei fraze
 în care cuvintele caută
 dincolo de orizontul știut doar de ele

ingratitudea unui ochi somnambul

peste pânze de păianjeni trec trenuri
 goale după ce au vomitat oameni
 în păienjenișul zilei cadouri împachetate
 seara
 târziu o mătură acționată electric
 strânge ambalajele din gurile de metrou
 cât de simplu se face
 cântărirea la ora când se închid muzeele
 un ochi somnambul aproximează
 tone de resturi
 sub reclame strălucitoare scuișând
 surâzător pe ideea de frumusețe
 provizorie
 parcă în veacul acesta s-ar fi descoperit
 doar moartea

cuvinte din prezent

cam în dreptul ochilor
 se aprind lumini la două ferestre
 pe întunecata față a nopții
 alertată umbra poetului se mișcă de
 colo-colo
 preocupată de degetele amorțite
 mai mari decât trupul
 de aici începe ziua lui
 trezit de
 cuvinte din prezent
 ce cutreieraseră
 de la un cap la altul
 lumea singurătății
 ar fi vrut să-i spună ceva despre
 foame și sete
 despre pâinea și apa din rădăcina
 pământului
 în suspine existențiale
 nu au liniște
 a început să vorbească și el
 și nu mai tace
 ia cu sine cealaltă parte a luminii
 unde zorii se adună
 în interiorul unui zid
 n-o mai fi început pe undeva un război
 nu mai întreabă
 mai bine să nu știe
 s-ar pregăti pentru un pic de iubire
 cel puțin s-o vizeze
 nici pentru iubire nu mai e timp
 ostașul nu se îndrăgostește și nu scrie
 scrisori de dragoste în timp de pace

dovezile nu au valoare
 singurătatea e un teatru de război
 pe podul pe care defilează
 insomnia
 mai face un loc pentru câteva flamuri
 ca pe o veste bună
 le flutură pentru cel ce doarme de
                                     oboseala zilei de ieri
 după ce zorii s-au ascuns în interiorul
                                     unui zid chinezesc
 într-o pace temporară

Noapte cu iele

Într-o trăsură din lemn de soc,
 caii de foc poartă, eteric, în noapte,
 Sânzienele redeşteptate.
 Alunecând pe trei raze de lumină,
 Catrina, Marina și Zalina
 își revarsă pletele,
 își împletesc degetele
 și, în legănat ușor,
 ies dintre razele stelelor...
 La lumina picurând din lună,
 rup cu tăcerea cântecului
 liniștea din poiana cerbului...
 Ele dansează împreună,
 se rotesc în cerc,

apoi până la ziuă petrec,
 învăluite în vestmintele
 vapoaroase, iluzorii, de mătase.
 Ascunsă, la poartă, după un par,
 în care atârnă, real,
 o căpățână de cal,
 m-am văzut atât de mică și banală,
 încercând să le alint,
 atingându-le la picioare
 clopoței de argint.
 La cântatul de cocosi obraznici,
 caii de foc s-au pregătit
 să facă întoarsă calea, falnici,
 lăsându-ne
 din Noaptea de Sânziene
 miturile perene.
 Pătrunsă de vis,
 geana gândului am deschis,
 pentru a pricepe că numai
 Sânzienele pot să atingă,
 cu mâna stângă,
 din înaltul cerului,
 Toarta Pământului...
 Tu, cel ce le-ai văzut,
 ca să nu te atingă păcatul,
 până în zori spală-te în rouă,
 la lumină de lună nouă...

Poezie

Ion Șerban DRINCEA

Așteptarea cuvintelor

Când coala de hârtie
se miră că orbește
urmele copacilor din ea
se aud fugind
prin bălțile de lacrimi
scurse din crengile topite
în așteptarea cuvintelor
îngenuncheate în litere
mă mir și eu
dar înțeleg durerea
în văzul albului din hârtie
și mi se umezesc ochii

Mesaje incredibile

Mă aleargă secundele
cu mesaje ciudate
venite dintr-un cerc
învârtit de roțile depărtărilor
la poarta unui triunghi
desenat de Picasso
după ce a înjunghiat animalele
cu pensula

Ultimul zbor

Am văzut o pasăre căzând din zbor
adunându-se în elipsa unui cerc
devenise un punct pe întinderea cerului
parcă vrând să anunțe o poveste
terminată în ultimul cuvânt
priveam mirat rostogolirea aripilor

spre fruntea pământului
însoțite de simfonia stolului
dezacordată în lipsa a două aripi
zborul a înroșit iarba
fiecare fir al ei era o lumânare
de sânge luminos
nu știam ce să cred
m-am uitat în sus
și i-am văzut razele soarelui
lăcrimând pe trupul păsării

Un dar

Sunt înconjurat de cer
cu mantie de soare în dimineți
mă port ca un împărat
în castelul iubirii
ce domină imperiul nașterilor
cu semnele frumoaselor femei
chemate să mai pună aripi îngerilor

Urme pierdute

Ascund mușcătura șarpelui
pentru că drumurile din mine
s-au înfundat la marginea răni
înstrăinat de urme pierdute
unde a orbit țipătul singurătății
îmi înfloresc degetele la fiecare asfințit
odată cu povestea macilor
rămasă în petalele căzute
și mă gândesc că mugurii
sunt ai pământului
și nu mai am cu ce să-mi acopăr rana

Poezie

Robert ȘERBAN

peisaj marin cu un căluț

uram dunga liniștită a mării
când eram copil
fiindcă știam că apa se umple
de meduze otrăvitoare
ce te puteau chiar omorî
dacă te mușcau mai multe deodată

însă părinții doar atunci mă îndemneau
să intru:

nici un val nu mă putea ascunde
nu mă putea lua cu el

nerăbdător și precaut ca un pui
de cocostârc

intram în mare
privind atent în jur
– ici-colo câte-un disc de gelatină
mă făcea să tresar și să-mi schimb
brusc direcția –
înaintam în apă ca zmeul din poveste
în pământ

până la genunchi
până la coapse
până la piept
până la gât
atunci

îmi pierdeam capul și începeam
să bat apa
să ridic valuri împotriva meduzelor
de care mă știam înconjurat
din toate părțile

ca bucata de carne din strachina
cu piftii a bunicii
prindeam curaj doar când dădeam
cu ochii de fața tatălui care râdea
convins că învăț să înot
de cea a mamei

ce inspecta severă cu privirea
de la stânga la dreapta
și de la dreapta la stânga

dunga evazată a mării
să fie sigură că scama e la locul ei

nici o meduză nu m-a mușcat vreodată
doar palmele părinților
ca niște caracatițe cu cinci picioare
urzicau de câteva ori pe zi
sălbaticul căluț de mare care eram

viață la veneția

nu mai țin minte decât mirosul discret
de mort

bucuria ce clocotea în mine
și lacrimile picurate la plecare

nu mai țin minte așa cum nici numele
iubirilor fulgerătoare nu-l mai știu

mi-aș fi dorit
să am bani de gondolă
de-o cafea în piața mare
și să rămân măcar peste noapte
dar chiar și atât cât a fost
a fost mult

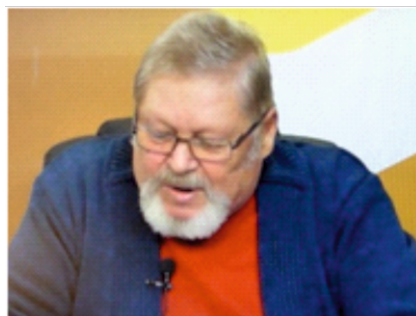
în spatele altarului câțiva sfinți bătuți
în pietre prețioase
stăteau nemișcați
în față
sute de japonezi scăpărau scăpărau
scăpărau

pești caracatițe raci sepîi homari
sufletul mării
se zbătea înfundat pe mesele pescarilor
care să târguiau gălăgioși la preț și la
cântar

ce viață aș putea să am aici
mi-am spus la plecare
ce viață la discreție aș avea

Poezie

C. VOINESCU

Pulsul ploii

Nu i-am luat niciodată
ploii pulsul,
nu i-am pus mâna
pe piept,
să-i ascult bătăile inimii,
aritmiiile,
bacovienele neliniști,
și nici n-am încercat
să descifrez vreodată
mesajul ei,
scris în alfabetul morse
pe geamlâcul
propriei cochilii.
De teamă însă am deschis,
la primele-i zvâcniri,
umbrela-nsingurării.

Făclia

Voiam să fi rămas ca tine,
înlănțuit pe stâncă,
Prometeu,
dar m-am trezit zburând în juru-mi,
ca noaptea, răzleț,
un huhurez.
Și nici măcar n-am mai aprins făclia,
decât târziu,
când m-am lovit de stâncă,
deși aveam prin buzunare
scânteii furate

din focul
ce ne-a zămislit.

Merele de aur

Niciun fur nu a dat târcoale
până acum
merelor de aur,
coapte toamna târziu,
în livada mea de vise.
Le păzesc totuși,
cu capul între două țepușe,
să nu mă fure somnul
și să visez
altă livadă.

Chilipir

E lumea iară în delir,
bătrâne Rege Lear,
privesc Olimpul și mă mir
cum zeii beau potir
după potir,
de parc-ar fi într-un tractir,
cum fac eroi cu arcul tir,
de parc-ar trage-ntr-un tapir,
și, cum e mare chilipir,
ca-n vremea asta de sictir,
când chiar și morții-i plătești bir,
să defilezi pe dric, în șir,
spre cel mai ieftin cimitir.

Cucută

Am ciugulit din mâna-ți darnică,
Socrate,
fărâmaturi de stele,
care abia au încăput
în gușa mea dogmatică
de pasăre nocturnă
răpitoare.
Am fâlfâit din aripi frânte,
pe lângă tine
și în zori,
când beai cucută în loc de ceai
și când te nemureai
ca orice făcător de lumi.
Mă plâng acum
că sunt beteag de gânduri
și de lumină,
că sunt mai orb
decât Homer
și că măcar
nici nu exist.

Aroma unui tâlc

Mă mai întorc și acum
în iarba verde
din care culegeam
cândva,
din roua limpede a dimineții,
cuvintele
ce abia dădeau
în pârg.
Și trag adânc
în piept
aroma unui tâlc
ce s-a-nvechit de vreme,
ca vinul sec
uitat
în cramele domnești.

Marea

Mai țin minte și acum
răsăritul
care mi-a dăruit aripi
de pescăruș,
valul
rostogolindu-se înspumat
peste gândul meu
înflorind albastru.
Este amurg deja
și pescărușii s-au ascuns
în scoica lor
de somn.

Logos

Când am simțit
cuvântul
că vine prin țâțână,
urciorul era plin
cu tâlcuri
neîncepute.
La început,
era la Dumnezeu cuvântul
și s-a fost păstrat acolo
ca taină
printre legi.
Apoi s-a coborât din ceruri
și s-a lumit,
precum păcatul
prea volnicei
ispite.

(din volumul recent apărut
Știam, Homer, că te prefaci)

*Repere****Nicolae Manolescu, istoric literar***

Maria IONICĂ

Doar într-un an și jumătate, literatura română a pierdut două repere incontestabile din critica și istoria literară contemporană, personalități ce au influențat nu doar destinele scriiturii actuale, ci și receptarea acesteia de generații de liceeni studiind literatura propusă de colectivele coordonate de Eugen Simion (1933-18.10.2022) și Nicolae Manolescu (1939-23.03.2024).

Recenta dispariție a lui Nicolae Manolescu, mentorul celebrului Cenaclu de Luni – nucleul bucureștean al valoroasei generații române optzeciste, și cele câteva trimiteri la *Istoria critică a literaturii române, 5 secole de literatură*, publicată sub semnătura sa în anul 2008 (la Editura piteșteană „Paralela 45”), mi-au amintit că am scris odată despre această lucrare, dar în reviste cu circuit oarecum închis, cum erau „Simbol” (revista elevilor și profesorilor de la Colegiul Național „Ion Minulescu”, din Slatina, nr. 2/ 2011) sau „ProEducația” – Revistă națională de știință și educație, Editura Casei Corpului Didactic Olt (v. nr. 1, an II/ 2011). În semn de omagiu față de memoria prestigiosului exeget, am considerat binevenită reevaluarea cronicii, chiar dacă la unele capitole erau și rămân semnalate câteva minusuri (pe care, din varii motive, încă nu le-a mai „văzut” nimeni!).

În urmă cu ani, porneam de la

paralelismul cu o altă – recentă, pe atunci – istorie literară: *Istoria literaturii române contemporane (1941-2000)*, încredințată în 2005 Editurii bucureștene „Mașina de scris” de un alt mare și regretat exeget contemporan – Alex Ștefănescu (1947-2024).

Remarcam în primul rând faptul că, pe când Alex Ștefănescu se axează pe contemporaneitate, istoria lui Nicolae Manolescu pornește, călinescian, „de la origini”, ajungând și la prezent. Mai observam că, dacă apariția *Istoriei* lui Călinescu a fost urmată de peste o sută de reacții negative apărute în presa vremii („fantezie”/ „fără metodă ”/ „Babilon de graiuri încurcate de un suflet neîmpăcat” etc. – articole scrise de autori nemulțumiți de felul în care au fost ori nu au fost abordați), oficial nu am auzit (încă!) niciun reproș, poate și pentru că acești doi mari critici literari reprezentau un fel de *spiritus rector* la „România literară”, revista editată de Uniunea Scriitorilor din România, fiind și destul de mediatizați în presa audio-video.

Revenind la *Istoria* lui Manolescu, în cele aproximativ 1500 de pagini este evaluată literatura română „de la origini până în prezent”, respectându-se și așezarea textului în pagină (pe două coloane, dar cu mai puține fotografii –

numai portretele autorilor, fără reproduceri după file de manuscris). Nici indicele de nume nu este la fel de impresionant ca la G. Călinescu, nici trimiterile bibliografice, deși cuprinsul celor „5 secole de literatură” debutează aproape identic, cu referire la cultura română din secolele XVI-XVIII, dar cu delimitarea exactă a perioadei: 1521-1789 (primul reper este *Scrisoarea lui Neacșu*, al doilea...).

În viziunea autorului, secolul al XIX-lea este marcat, firește, de neoclasicism și *luminism*, după care urmează *canonul pașoptism*, *lamartinismul*, junimismul (cu Titu Maiorescu și „prima bătălie canonică”), romantismul și „*Marii scriitori*”: Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici.

Secolul XX cuprinde două mari părți: *Modernismul* (1889-1947) și *Contemporanii* (1948-2000), plus *Autorii de dicționar* aferenți. După naționalism – „reacție la junimism” și „micul clasicism poetic”, reprezentat de Coșbuc, Goga, Iosif, Topârceanu, vin simbolisții, moderniștii, avangarda și *valurile de generații*: '40, '60, '80... Referindu-se la autorii Edgar Papu, Noica, Al. Paleologu, Radu Stanca, I. Negoțescu, Doinaș, Caraion, Balotă, un subcapitol ce precedă literatura generației '40 se numește *Vestigii din epoca unei literaturi normale*, titlu ce s-ar fi potrivit și marilor scriitori interbelici care au continuat să creeze și după Al Doilea Război Mondial: Blaga, Arghezi, Voiculescu ș.a. Fiecare etapă este abordată în funcție de cele patru mari domenii ale literaturii: poezie, proză, dramaturgie, critică și istorie literară. În perioada interbelică

s-a dus o „a doua bătălie canonică” și au activat *marii scriitori* Sadoveanu, Rebreanu, Papadat-Bengescu, Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu, Călinescu, Holban, Blecher.

Pornind de la o litografie din 1948 a lui M.C.Escher – *Mâini care desenează* – (în care două mâini se desenează una pe alta), introducerea sugestiv intitulată *Istoria literaturii la două mâini* poate fi și altfel interpretată, mai ales că transpare un fel de nemulțumire a autorului constatând că până și marii europeni – v. De Sanctis și Thibaudet – propun evaluări personale, fără trimiteri la ierarhiile predecesorilor. Susceptibil de un astfel de „didacticism originar” este și G. Călinescu. În pofida faptului că *Istoria* sa beneficiază de un index deosebit de bogat, în cuprinsul lucrării nu se regăsesc prea multe nume de critici, cu excepția capitolelor consacrate – „și acelea parcimonioase”, opinează Manolescu. Se fac, eventual, mențiuni de felul „cineva susține că...”. Nu este singura obiecție la adresa operei lui G. Călinescu. Sutele de nume din sumar pot duce cu gândul la ideea de *dicționar*, la confuzie între istoria literară și dicționarul de autori.

În ceea ce-l privește, nedorindu-se, înțelegem, un simplu „scriitor de dicționar”, Manolescu introduce în finalul mai multor capitole secvența „scriitor de dicționar”. Ambiguitatea sintagmei nu putea fi pe placul unor autori contemporani menționați acolo, de la „scriitor demn să figureze în dicționar” ajungându-se lesne cu gândul la conotația negativă „și alții”/peiorativul „scriitor de duzină”.

Totuși, Nicolae Manolescu nu ezită a sublinia meritele criticului și istoricului literar G. Călinescu, până la care au existat doar câțiva teoreticieni sporadici, mai ales că „situația a rămas în linii mari aceeași până astăzi”. Apreciază ideea călinesciană că „istoria literară este forma cea mai largă de critică”, deși credea că tot acesta „a creat o tensiune între istoric și estetic tocmai crezând că le împacă”.

De fapt, această prefață devine un fel de sinteză a istoriei literare în timp și spațiu, documentată, pertinent-persuasivă, în care se relevă contribuția unor mari personalități din acest domeniu. Întâmplător sau nu, dintre numele menționate aici lipsește tocmai al lui Eugen Simion, colegul său de generație, critică. Este drept că acesta nu publicase o istorie „de la origini”, dar cărțile sale despre „scriitori români de azi” constituie tot un fel de „istorie a literaturii române contemporane”, asemenea volumelor publicate în perioada interbelică de Eugen Lovinescu, frecvent citat de Manolescu.

„După 1989 [...], tendința generală este de părăsire a istoriei literare propriu-zise în favoarea studiilor multiculturală, în care perspectiva asupra literaturii nu mai este estetică,

dar sociologică, filosofică și altcum [...]. N-avem încă o istorie dintr-un astfel de unghi, dar avem câteva zeci de studii care-i abordează pe Maiorescu ori pe Lovinescu mai degrabă ca teoreticieni culturali decât ca critici [*sic!*] literari”. Dincolo de împunsăturile amicale și de *originalitatea* unor astfel de formulări, probabil că la o reeditare a cărții va apărea într-un anumit context anul „1948” în loc de „1989”¹, căci după acel an apar cele câteva istorii literare semnate de Ion Negoitescu, Dumitru Micu, Ion Rotaru. De altfel, autorul însuși recunoaște: „N-am pretenția infailibilității. Se prea poate ca într-o a doua ediție s-o revizuiesc [îndeosebi - credem]. Întrebarea este de ce i-am cruțat pe unii și nu pe alții de apartenența la realismul socialist. Cea mai drastică penalizare suferind-o Marin Preda, însă judecata nu privește valoarea operei, ci ideologia ei (literară, înainte de orice)”.

Cu „nostalgia esteticului” și gata să accepte „expresivitatea involuntară” formulată de Eugen Negrici², Nicolae Manolescu crede în „separația valorilor culturale la fel cum gânditori politici moderni începând cu aceia din secolele XVII-XVIII credeau în separația bisericii de stat”.

¹Mai sunt și alte *scăpări*... Istoricii literari sunt urmăriți pe generații, epoca „istoricilor literari specialiști” fiind stabilită în perioada de „dinainte de 1800” [*sic!*]. Având în vedere că sunt enumerați aici „în general contemporani ai lui Iorga, P.P. Panaitescu, Șt. Ciobanu, Sextil Pușcariu, N. Cartoian (cel care a fixat modelul pentru secolele XVI-XVIII, urmați, după al Doilea Război, de Dan Horia Mazilu)”, în loc de 1800, trebuia, desigur, să fie 1947 sau 1948.

²v. Eugen Negrici, *Expresivitatea involuntară*, Editura „Cartea Românească”, 1977.

²v. Eugen Negrici, *Expresivitatea involuntară*, Editura „Cartea Românească”, 1977.

Consistența informației și masivitatea operei nu ne împiedicau/ împiedică să amendăm asemenea enunțuri (nu tocmai clare), unele omisiuni și chiar anumite judecăți de valoare/ aprecieri nesigure despre opere sau autori. Neîndoindu-ne nicio clipă de competențele marelui exeget, sintagma „istorie la mai multe mâini” căpăta alt înțeles după mențiunea din final, conform căreia lucrarea a fost „culeasă și pregătită pentru tipar” de un colectiv însușind zece nume, la care se adaugă alte zeci, de lucrători, legători, editori, corectori, redactorul de carte... Așadar, autorul nu ascunde faptul că mai multe *mâini* (și minți?) au contribuit la apariția acestei cărți...

Ca un veritabil roman, *Istoria* lui Manolescu are și un Epilog, în care *principalul* autor (*coordonator* – se zice îndeobște) dezvăluie aspecte din *odiseea* scrierii și apariției acestei cărți, care ar fi trebuit să fie în librării înainte de 1989³. Cu dezarmantă sinceritate, istoricul mărturisește că la originea acestui demers a stat orgolioasa prejudecată că „un critic literar e obligat

să scrie până în jurul vârstei de cincizeci de ani o istorie a literaturii” și poate că doar *agitația* postdecembristă, cvasigenerală, amânase cu circa două decenii această apariție editorială.

Suntem conștienți că elaborarea unei asemenea lucrări de mari dimensiuni necesită multă muncă, riguroasă documentare, spirit critic rafinat și deosebită atenție la nuanțele judecăților de valoare. Dar, pentru că am pomenit câteva minusuri (și spre a nu fi susceptibili de gratuitatea afirmațiilor), ne propunem într-un viitor articol semnarea câtorva inadvertențe constatate, cel puțin în abordarea literaturii contemporane și a unui scriitor asupra operei căruia am zăbovit ceva ani pentru elaborarea unei teze de doctorat și a mai multor studii critice. În pofida inerentelor imperfecțiuni, această *Istorie* rămâne o operă de referință, ca și celelalte lucrări de critică literară semnate de Nicolae Manolescu, personalitate marcantă a literaturii române contemporane, remarcabil exeget și competent îndrumător pentru o importantă generație de scriitori români.

---

³Autorul mărturisește că fuseseră cenzurate nume ca Virgil Nemoianu – care trăia în SUA, Ion Negoitescu – refugiat în Germania ș.a.

Calendar

Iulie

3 iulie 2012 – a murit, la Reșița, prozatorul **SEBASTIAN PANAIOT** (n. 15.03.1949, Iancu Jianu, Olt)

3 iulie 1923 – s-a născut, la Caracal, prozatorul **NICOLAE PAUL MIHAIL** (m. 19.03.2013, Sinaia)

4 iulie 1941 – s-a născut, la Stoenеști, Olt, poetul și gazetarul **VIRGIL DUMITRESCU**, pe numele adevărat **VIRGIL DUMITRU**

3 iulie 1950 – s-a născut, la Sârbii Măgura, criticul și istoricul literar **NICOLAE OPREA**

5 iulie 1868 – s-a născut, la Slatina, institutorul și istoricul **GEORGE POBORAN** (m. 11.10.1925)

5 iulie 1944 – s-a născut, la Slatina, prozatorul, poetul și publicistul **PAUL DOGARU** (m. 8.04.2012)

6 iulie 1939 – s-a născut, la Strejești, Olt, istoricul **MARIN FLORESCU** (m. 25.03.1986, București)

8 iulie 1968 – a murit, la București, prozatorul și eseistul **PETRE PANDREA** (n. 26.06.1904, Balș)

9 iulie 1913 – s-a născut, la Slatina, istoriograful, traducătorul și eseistul **TRAIAN-MIRCEA BIJU** (m. 1989)

11 iulie 1946 – s-a născut, la Fălcoiu, Olt, filologul, publicistul și gazetarul **CORNEL RUSU**

16 iulie 1939 – s-a născut, la Slatina, poetul și eseistul **CAIUS TRAIAN DRAGOMIR**

20 iulie 1874 – s-a născut, la Celei, Corabia, istoricul și teologul **NICOLAE DOBRESCU** (m. 23.07.1914, București)

22 iulie 1936 – s-a născut, la Găneasa, Olt, istoricul literar **VASILE SANDU**

22 iulie 2011 – a murit, la București, pictorul și sculptorul **THEODORA MARIA KITZULESCU** (n. 24.10.1925, Slatina)

23 iulie 1951 – s-a născut, la Corabia, sculptorul **EMILIAN NUȚU**

23 iulie 1953 – s-a născut, la Cireașov, Slatina, poetul și publicistul **CONSTANTIN SORESCU**

30 iulie, 2020 – a murit, la Slatina, poetul, editorul și publicistul **IOAN SMEDESCU** (n. 3.09.1954, Pleșoiu, Olt)

Proză

Grădina cu meri sălbatici

Alina Monica ȚURLEA

În vremea-n care se alegea culoarea Cerului și a Pământului, se însăilau zile și nopți, se umpleau mări și oceane, se slobozeau tunete și fulgere, zeii erau zei, rugăciunea - rugăciune, iar apa, atât de vie.

În anii-n care bunica se așeza sub merii sălbatici și rostea cuvinte nedeslușite, încredințată că acolo, sub poalele lor, va fi îngropată înainte de vreme, poverile își croiau drum, simțeau un interes flămând pentru oameni.

Bunica se scula zilnic în creierii nopții, alăpta pruncii, lecuia de fierbințeli, adăpa animalele, culegea melci după ce lega furtunile, tămăduia, dar și omora. Săpa gropi în grădina cu meri sălbatici. Cu trupul mărunț, plămădit din humă și apă, cu părul de culoarea spicelor de grâu în miezul verii, bunica legase, cu voie sau fără de voie, mai multe vieți în pântecu-i încă fraged. Mai apoi, le-a lepădat în aceeași humă, sub merii sălbatici.

Câte stele să mai prind în păr pe Calea laptelui sau spre Carul mare? bombănea bunica.

Mi-e de-ajuns duhoarea celui de lângă mine, venit de dincolo de neguroasele punți ale iadului.

Bunica nu avea să aibă parte de un cer albastru pe sub pleoape, de izvor de lumină prin vene. De când era doar o copilă, greutatea morții o apăsa pe umeri, tămăia îi răscolea nările, șoptele morților cu plămânii găuriți și mațele uscate o așteptau în cimitir, să le mai ducă vești despre viața firului de iarbă.

Când moartea se prăbușește în casa ta, se culcă la pământ, așteaptă răbdătoare, apoi cântă cu jale cu gura-i mirosind a dor de suflet tânăr.

În acele vremuri, undeva la marginea lumii, în grădina cu meri sălbatici, se lipise strașnic boala de fata cu trup ușor și mlădios, cu bucle bălaie în care își prindea flori de romaniță și ochi negri ca murele de pădure. S-a zbătut în spatele ochilor săi, i-a coborât în pântec, apoi a urcat în coșul pieptului și și-a zidit o casă. A stat acolo o vreme, cocoțată, a pus umbra pe trupul zămislit după un legământ rostit, vrând-nevrând, în grabă.

Cu icoane pe sub coaste, cu tălpile înmuiate în roua dimineții, bunica își ducea umbletul în casa Domnului să se umple de lumină și să o ducă acasă, apoi pe la descântătoare, să facă și să defacă, doar-doar o reuși să trimită moartea în cele patru zări, să schimbe cursul râurilor, să îndepărteze blesteme și despărțiri, să vadă învierea. Să-și rostogolească dorința în deșert. Moartea.

Nimeni nu va ști cum sunt cu adevărat, îi cânta bunicii șoptit prin păr, pe sub tălpi, în inima-i de mamă.

Boala și moartea se unduiau, se îmbrățișau, cântau, ca o ultimă alinare pe chipul îngerului trist. Cine să îndrăznească să le ceară socoteală?

Bunica mergea cu pași mărunți pe coridoarele spitalului. Oftatul ofta, strigătul striga, durerea durea, chinul chinuia, iar plânsul, oh, ce mai plângea.

Cu furia umplându-i gura cu ocară, se gândea că nici raiul, nici iadul n-au să o primească când i-o suna ceasul. Nu-i păsa.

Doamne, facă-se voia Ta, rostea.

Uneori, își mai întorcea privirea spre drumul pustit, abia mai deslușea umbra omului pe care nu-l iubise niciodată. Întrezărea umbrele copiilor săi cu capetele în flăcări și picioarele de gheață, a mumei cu pântecul sfârtecat, a fratelui neatins de viață. Trecutul îi stătea prin buzunare, pe sub subsuori, îi intra și ieșea prin orbite. Ar fi vrut să fugă la capătul pământului. Astfel, nu ar mai fi fost obligată să-și potolească setea cu propriul sânge.

Durerea te slujește, zicea, te umple de bube și blesteme, te îngenunchează, te mestecă, apoi te scuipă, te întoarce pe toate părțile de parcă ai fi mortul în scăldătoare.

O vedeam adesea cum stătea cu trupul strâns și privea punctul luminos al candeliei. Urâteniile dansau pe tavan, iar ea își făcea cruce cu limba până la răsăritul soarelui.

Cale de vindecare nu mai era, firele vieții erau prea încălcate, iar mirosul pătrunzător de mucegai împânzise oasele singurei sale fete. Bunica îi ștergea trupul slăbit de boală cu un prosop umed, îi spăla obrazul fraged și catifelat, îi uda buzele cu apă neînceptă. Îi înfășura trupul aproape topit în veșminte albe, cu parfum de levănțică. Cântărea ce este lumesc și nelumesc cu o privire. Voia să tămăduiască, să nu ajungă să plângă peste oasele fiicei sale, să-i poarte lumina în ochi, să aibă inima spartă, să i se taie răsuflarea când avea să i-o dea morții peste gard, după ce îi suflase atâta viață, peste frunte. Dar păsările negre își făceau deja cuib sub streșina casei. Câțiva insomniaci își plimbau pașii pe sub fereastră. Muribunzii aveau picioare lungi, umbre greoaie și pene negre de cerneală. Îngerii se pregăteau să plece în deșert cu aripile

deja arse.

Chiar dacă ești mic, cu mintea atât de crudă, tot înțelegi că lacrimile nu vor să fie singure sau să fie abandonate vreodată. Își doresc să meargă la braț cu chipurile bătucite de chin, înnegrite. Moartea pătrunde în umăr încet, domol, cu trupul ei de sticlă. Suflă în plete cenușa mimozelor cu primăvara încă în tulpini. În buzunare, îndeasă pământ negru și rece.

Într-o zi greoaie de februarie, i-au coborât trupul firav în burta pământului, iar el a acoperit-o ca o plapumă. Ocrotitor. Ca o îmbrățișare întunecoasă. Pământul nu-i va mai înapoia pe cei care îi ține strâns în pântec. Cum să măsoare furia, nedreptatea?

Draga mamei, ți-am pus o crenguță de busuioc să nu uiți drumul spre casă. Dar tu ai intrat în noapte, vei mai ieși vreodată? Prin vine îmi curge, acum, venin..., of, câtă otravă. Moartea ți-a mușcat buzele, ți-a orbit soarele și ulcerat lumina. Beau în genunchi apa cea întunecată. Cerul meu e căptușit cu clopote neînduplecate.

Mamă, moartea m-a eliberat, un somn prelung mă învăluie, nu există durere și nici chin. Acum locuiesc în lumină. Aici viața nu se mai poate răzbuna, nu-mi poate cere să mai car vreo cruce. Boala nu-mi mai scobește în oase, timpul nu mai macină cuvinte, suferința nu mai roade a moarte.

Printre frunze se strecoară razele unui soare galben. Refrenul greierilor s-a stins în veri îndepărtate. Toate dorm, și cei întinși precum o pânză de păianjen. Un chip se mai ivește la fereastră, o umple, zâmbește, apoi pleacă. Cuvântul nu se mai întâmplă, s-a prăbușit, nimic nu mai poate cerna sensul nopții profunde.

Crucile freamătă sub crengile merilor sălbatici. De ele stă agățat trupul bunicii mele, cu ele calcă de atunci pe pământ.

Proză

Visul Malenei

Ioana BURGHEL

Malena s-a trezit dis-de-dimineață cu o mare durere de cap, o stare de neliniște și de agitație cum demult nu mai avusese și, ca să fie totul cu fundul în sus, nici vremea nu era favorabilă.

Toată noaptea plouase în rafale, o ploaie dură, de toamnă târzie, cu urletele vântului, prelungi, aproape zgâlțâind casa din temelii.

Cu toate asta, nu vremea era cea care o neliniștea. Visase! Iar visul era unul premonitoriu.

Nu avea obiceiul să asculte horoscopul, cu Mercur, retrograd, fazele Lunii, ori alte prostii debitate pe la televizor sau prin ziare, însă, de mică învățase de la muma bătrână, străbunica ei care trăise aproape suta de ani, semnele; semnele de vreme rea, semnele de vreme bună, zbaterea ochilor, mănăcirimile nasului și a palmelor și, multe altele, dar, mai ales interpretarea viselor!

Coincidențe sau nu, i se adeveriseră în cea mai mare parte.

Cu alte cuvinte, acum nu era de bine!

Cu neliniștea rotindu-i-se ca un sfredel în capul pieptului, coborî în bucătărie, își aprinse o țigară, făcu o cafea tare și se așeză la masă, cufundată în spaimele ei.

– Bună dimineața! Ce-i cu tine așa, matinală?

Tresări. Glasul lui Robert, soțul ei, o trezi din reverie.

– Bună! Nu cred că-i bună, dar, mă rog...

– Ce e? Te-ai trezit cu fața la cearșaf?

– Hahaha, ce amuzant, îl persiflă ea, ce glumă răsuflată!

Totuși, la privirea întrebătoare a lui Robert, răspunse:

– Nu, mai rău! Am visat!

– Ai visat urât sau ce?

– În esență, nu era un vis urât, dar era un vis rău, prevestitor de moarte.

– la mai termină cu prostiile astea! Numai tâmpenii ai învățat de la aia bătrână! Mai bine te-ar fi învățat să țevi sau să coși și tu ceva, nuuu, doamna a învățat să tălmăcească! Tălmăcește vise, iar eu m-am căsătorit c-o vrăjitoare! Vai, mie!

Ghiduș și melodramatic, își luă capul în mâini și începu să și-l clatine.

O pufni răsul. Rar, Robert lua lucrurile în serios.

– Da, dar știi și tu că s-au adeverit!

– S-au adeverit pe dracu! Ți-am mai spus, totul e în mintea ta, aia creață! Te uiți la emisiuni proaste, citești cărți proaste, vizionezi filme proaste, ai scobit dovleci urâți, ți-ai pictat nepoții de parcă erau draci, nu copii, te-oi fi speriat, na!

– Nu m-am speriat deloc! Am visat că-mi tăiam părul și mi-l vopseam blond, cum cădeau șuvițele, așa cădeau, explică Malena, fără vreo pauză de respirație măcar!

Robert privi lung, la fața ei, măslinie, la părul încă destul de negru, cu firul riguros, frumos ondulat și zâmbi.

– Tu, blondă?! Hai, că-i bună asta! Tu și Veta, țiganka de la capătul străzii! Tu nu vezi că astea-s bazaconii? Vise de noapte!

– Ce înseamnă, de te-ai speriat așa?

– E rău de moarte! Aia înseamnă!

Vreo câteva clipe, printre fumul de țigară și aroma cafelei, tăcerea se instalează, lungă și grea.

– Dă-l dracu de vis! Ți-am mai spus, dacă nu te gândești acolo, nu se întâmplă nimic, așa funcționează.

O luă în brațe și, parfumul ei de iasomie, îl întoarse în urmă cu aproape patruzeci de ani, amintindu-i (a câta oară?) motivul pentru care se îndrăgostise de ea.

– Hai, lasă! N-o să fie nimic! Astăzi vin copiii din Dubai, se opresc pe aici, iar tu, ce faci? Mai bine ia un pix și o foaie și fă o listă cu ce ne mai trebuie, că acuși apare Rela și trebuie să vă apucați de treabă.

– Ai dreptate! Îl sărută, prelung, se scutură ca străbătută de un fior rece și se urni la ale ei.

Sosirea Relei, prietena ei de-o viață, o scoase definitiv din starea de angoasă. Orele se scuseră printre cratițe, oale și arome de tot felul, care de care mai îmbietoare.

Apariția copiilor, veselia și poveștile, proiecția imaginilor din vacanță pe

ecranul din living, o transpuseră cu totul.

– Dar tata unde e?

– Chiar, unde e bunicul? Unde e bunicul?

Întrebările copiilor despicară aerul, suspendând respirațiile. Cu o tavă în brațe, Malena se opri din drumul ei spre masa frumos aranjată și, în modul cel mai firesc cu putință, răspunse:

– La cumpărături!

– Mama, e trecut de zece, seara!

– Când a plecat la cumpărături?

– Ăăă, aaa...nu știu, de dimineață...o fi pe undeva...vine el...

Sonerie de la intrare puse capăt întrebărilor.

Ștefan, băiatul lor, se grăbi spre ușă. O fi tata.

Pe trepte, doi ofițeri de la Serviciul „Circulație”,

Malena se prăbuși înainte să audă ce aveau de spus. Știu!

Prin ușa deschisă, în castanul de peste drum zări un porumbel alb, într-un echilibru precar. Prins cu ghearele de un ram fragil, ținea cu greu, piept vântului, deschizându-și, din când în când, aripile în evantai.

Înecat în propria-i durere, Ștefan îi întinse, mașinal, o hârtie cu noroi și pete roșii: apă minerală, brânză, vin, cadouri pentru cei mici și, la final, scrisul, inconfundabil, al lui Ștefan:

TE IUBESC!!!

Proză

Spre ziuă

Serghie BUCUR

Visase că era cu Nicu pe terasa conacului, el – de cealaltă parte a mesei, dânsa – în șezlongul din nuiele de răchită, înfășurată cu broboada din lână cenușie, peste umeri și mâinile încrucișate sub sânii care începuseră, cu trecerea atâtor ani, să dea înapoi. Dorise visul ăsta, măcar visul să i-l aducă acasă, dacă soarta n-a vrut să îi mai asculte rugăciunile rostite cu ochii în lacrimi și să-i audă suspinurile ce nu îi mai dau pace. Doamne!, ce slăbit era atunci, în ziua când scăpase dintre zidurile Mărginenilor, Nicu al meu, Doamne!, cum de te-ai îndurat de mi l-ai adus, și când, așa iute și așa de aproape! Se întreba, fără să audă vreun sunet. Gândurile – simțea de parcă ar fi atins-o fiecare – îi erau încurcate de la o vreme; fixându-l cu reținele ei obosite, i se părea că încet-încet chipul lui se topește într-o ceață groasă, ființa aceea coboara neputincioasă în mrejele ei, conturul feței lui străvezii se depărta, pierzându-se ca și cum cineva ar fi tras de el ca de norul acela alburiu, pufos – care, uite (se auzise și privea ca la ceva viu, adevărat) îi înghite înfățișarea, îl ascunde – și gata... Zinca e singură, Luna îi învăluie statura osoasă, pare uitată de o lume nepăsătoare, aici, în tăcerea coridorului lung și rece, pustiu, cu siguranță părăsit. I-a făcut cu mâna, ca atunci, din pragul casei unde fusese nevoită să treacă Dunărea și să îl vadă,

contra voinței lui Vodă care poruncise că „derbedeu' Zinchii” n-are ce căuta pe pământul Valahiei, proscrisul ce a răscolit Evropa cu revoluția lui, cu stupida lui voință de a alunga rânduiala ciocoiască. Se văzuseră vreo două ceasuri, Nicu îi șezuse în brațe, ca atunci când venea friguros de la „Sfântu' Sava”, dojenit de Jean Ghika, pentru că tot căuta să se bată cu Niculae Docan. Zburase timpul cu iuțea fulgerului, astfel că grănicerii strigară spre ea că reglementu' îi desparte, gata cu vorbăria – și inima i se strânse în durere, presimțind-o pentru totdeauna! Clipise obosit, cu barba și pletele unsuroase și răvășite, și murmurase ceva ce ea n-a mai avut vreme să audă și să deslușească ce, și deodată parcă cineva l-a tras înapoi și, astfel, băiatul ei scump, plecat în lume să aducă dreptatea în țara lui, n-a mai fost de văzut...

***

Părintele Ghenadie se judeca pe sine, ca și cum, din clipa aceea înainte, avea de dat socoteală bunului Dumnezeu pentru ceea ce greșise în smerenia lui și, mai cu seamă, în faptele care nu de fiecare dată țintiseră binele. Deosebea anevoie ceea ce, negreșit, lui Dumnezeu nu îi plăcuse, în nelămuritele lui spaime, păcătoasele vremuri care începuseră pe-aici – printre dealurile și pădurile ce înconjură cu o apropiere adesea omenească, pliuurile

Câmpinii – împricinate de vești care glăsuiiau cum că, în partea ocnelor de la Telega, nevolniciile s-au pornit cam după prigoana contra prădalnicilor arestuiți, la lași, de gărzile lui Vodă Sturdza. Să vă rugați pentru noi, prea-cucernice părinte, îi zisese, așa, ca și cum o vorbă rostită prin țesătura zâmbetului său derutant, domnul publicist Cezar Bolliac îi pătrunsese adâncimile ochilor umbriți de sprâncene stufoase și albite de ani. Pentru izbânda Bălcescului, vreau să înțelegeți, fiindcă de pe-aci fiind el de obștie, încrezător în țelul lui național, ca și în puterea Cerului, dânsului îi șade pe umeri și pe grumaz o nemaîntâlnită misiune! Va să treacă pe la icoanele mânăstirii prea-cucerniciei voastre, s-a dat el în vileag, într-o vexație ce n-o puturăm ocoli amândoi, pe când trecu prin redacțiunea gazetei mele, „Trompeta Carpaților”!

În Duminica Rusaliilor, părintele Ghenadie trecuse pe la biserica din preajma Ocnelor, să vadă ce se mai petrece pe-acolo. Aproape că nu era noapte să nu fugă careva din văgăunile din sare și apă băltoasă, sângerând sub fiarele lanțurilor. Popa Grăunte, un om arătos, cu burtă și rasa mereu descheiată la gât, i se plânsese că nu mai prididește cu îngropăciunile, că femeile care vin la liturghie, îl ceartă grămadă, învinuindu-l de căldășie cu dorobanții și căpetenia lor, domn' ofițir Cristofi. Duminica și în toate sărbătorile creștine, partea stângă dinaintea altarului era înțeastă de femeile în doliu, care tot timpul suspinau și boceau când să audă restul enoriașilor, când popa Grăunte să oprească slujba și să le mai domolească jalea. Dumnealui domnu' Bolliac avea dreptate, dar cine să oprească pustiitoarea ură ce stăpânește străfundurile pe unde ocnașii zbiară,

blesteamă și se roagă ba lui Christos, ba ștabilor închisorii, să le ia măcar lanțurile încolăcite în jurul gleznelor, căci carne vie, rănile colcăie de purioaie și viermi...

Poruncilor venite prin olăcari și arnăuții care îi însoțesc, nu le mai dau nicio speranță. Ciocănarii pun la cale, cu măglașii, răzmerițe care însă se sting iute, în tăcerile adâncurilor, dispar asemenea fumului ce-l aruncă oricare văpaie iscată din senin, în neantul care îi înfășoară. Cineva, parcă Furcă – cel mai în vîrstă între ei, a scăpat o vorbă grea (cu lacrimile și roind pe chipul său pământiu, acoperit de barbă, mustață și plete), în desperata lui suduală zicând răcnit: Să vie odată boieru' Bălcescu, să ne ia cu dânsu' că nimic nu mai rămâne din ciocoime, pe unde-om trece cu dumnealui...! Căpitanul Cristophi în persoană coborâse în gropnița cu zidurile cenușii, să-l scape din mâinile paznicilor. Mă nemernicilor, voi n-aveți tați sau bunici? Gardienii îl lăsaseră lungit, pe un căpătâi de pânză pe care osânditul trăgea să-și odihnească cei 77 de ani de viață de câine, din 1834 fiind adus aici, pentru că omorâse unul din vătăfii moșierului Moruzzi.

Eu văz în domnu Bălcescu cheia salvării acestor năpăstuiți, crede cu glasul îndumnezeit, părintele Ghenadie. Mai cu nu știu câte nopți în urmă, după Bobotează, să vă spui arhonda ce visai. Nicu Bălcescu îmi trimisese un răboj atent și războit scris, în care se ostenea să pricep că numai cu răul va strivi el și ocnașii Telegii, răul care, Doamne ferești-ne, apasă peste provincia asta valahă! N-am citit până-n clipa aia, un răvaș așa de îndurerat în slova și ascunzișurile ei. Limpede și parcă luminat de o creștinească simțire, misiva aia mi-a trezit, apoi, gânduri de neliniște, de fapt

o temere îndreptățită prin tâlcurile puse acolo în cântarul conștiinței scriitorului ei. Și trebuie să mărturisesc că, dându-i dreptate, l-am primit pe Niculae Bălcescu în starea mea de spirit! Dacă Dumnezeu îl apără în idealurile lui, apăi poporul musai are obligația să îl urmeze în planurile sale. D'atunci și dânsul simte că îl am la inimă, până când Cel de Sus i-o pedepsi pe nesăbuiții urcați în vârful puterii, dreapta întâmpinare a oropsiților să aducă împăcarea prin cinste și creștineasca oblăduire!

***

Junele Bălcescu va fi un om aparte, arhonda! Găsesc în el un caracter care mă pune pă gânduri când intru în clasul său. Am să chem pe cucoana Zinca la o parolă, persoana lui tinde de pe acum spre personalitatea ce se anunță de la o lecțiune la alta. Mi se adeverește povestitele conului Jean Ghika, d-atunci de când cu nevrednicul Sotea-Goliat, drept să vă spui, setea lui pentru istorie e colosală, sunt uimit! Mai mare dragul să îl ascuți cum vorbește despre Mihai Voievod Viteazu, de bună seamă, un apostol al uriașului nostru domnitor! Dacă-mi dai voie, eu l-aș pune să predea un mic studiu despre acest împărat valah, în fața dascălilor de la Sfântu Sava. Pare a fi o eminență, la vârsta aceasta, d'aș avea parale mai multe l-aș trimite d'acuma la Viena, să deprinză învățăturile cele universitaricești, căci altminteri, pasiunea lui, laolaltă cu inteligența la fel de puternică, ar destrăma obscurantismul ce strică societatea în principatul nostru...!

Heliade ședea sprijinit de un dulap plin cu lădițele doldora de litere din plumb. Venise în tipografie înainte de răsăritul soarelui. Scrisese ultimele versuri ale poemului „Sburătorul” și

fredona încă o melodie care izbucnise instantaneu sub tâmple, pe care ar fi pus-o negreșit pe note, de le-ar fi știut tainele. Poate s-o îmbuna Felchtmacher sau Aristia, să piarză ceva timp cu așternerea slovelor sub acei indescifrabili „purici” care sunt semnele muzicale. Mirosea a plumb topit și a cerneală, aerul abia se limpezise, după ce poetul deschisese ferestrele – prima lui grijă când intră aci. Își spusese tare gândul cu elevul său tot mai preferat, socotind că, de va fi intrat fără să audă el și meșterii zețari, aceștia l-or auzi și eventual întreba cu cine vorbește despre penultimul fiu al Pitarului Petrescu. Auzise că firea pîrpiriului său elev izbucnea în arțăgoase provocări, trânta fiind o draconică plăcere a lui, de unde și bătăile ce urmau dintr-un impuls declarat cu vădită aroganță, de premezinel Pitarului. Absența scuzelor o înlocuia sălbătică care izbucnea în brațele firave, negricioase, cuprinse de un tremurat aproape epileptic, care se asocia uimitor cu lucirea ca de sabie ce i-o zărea adversarul în sticloasele lui priviri.

Ne-ați făgăduit că vom culege „Sburătorul” cu litere latine, domnule Profesor!, îndrăznică, în același timp, întâmplător, doi zețari – cei mai în vârstă din echipă, fără a ridica privirile din maldărele metalice, în așteptarea unui răspuns de bună seamă convenit. Profesorul pregeta. Sprijinit de scheletul lynotipului franțuzesc (primit în dar de la monsieur Jules Michelet), Ion Rădulescu nu crede că, în locul lui Nicu Bălcescu ar fi avut atâta curaj și putere să scape din labele lui Sotea, caietele cu notițe la orele clasului de Umanioare.

Proză

Rătăcind

Oltița Lușa LIVEZENI

Motto: „Omul nu este, ci devine.“

(Jean-Paul Sartre)

Jan Nicoară, se confruntă în copilărie cu o tragedie familială, pierderea fraților lui gemeni, născuți prematur, răpuși de o boală banală astăzi, tusea convulsivă. Era perioada în care femeile nășteau acasă, sau la dispensar, asistate de moașa satului, destul de pricepută și experimentată în multe cazuri. Numai că, atunci ca și acum, veneau pe lume și copii înainte de termen, cu sistemul imunitar insuficient dezvoltat, iar absența din secțiile de neonatologie a unui incubator îi condamnă din start.

Eroul nostru învață carte, ajunge medic și scopul lui este să fie într-o zi acel medic care ar fi putut să-i salveze pe frații lui. Pentru asta, pleacă la specializare peste hotare. Împrejurări și întâmplări nefericite îl fac să-și rateze propria nuntă, să se confrunte cu dispariția logodnicei sale, care s-ar fi sinucis, și cu acuzația că este autorul moral al groazniciei întâmplări. Rătăcește mult timp căutând-o, clachează fizic și psihic, nu mai știe cine este și încotro trebuie s-o apuce. După șase ani, pașii, instinctul și, uneori, hazardul îl apropie de melea-gurile natale, dar odiseea lui este departe de a se fi încheiat.

***

Pe câmpul cu căbănuță, fântână și umbrar, toamna se insinua peste tot, iar Lupu, copilul meu blănos, creștea fericit pentru că nu-i lipseau nici dragostea, nici mâncarea. Gândurile mele și sentimentele trezite de vietatea care-mi stătea în brațe zi și noapte, cu mici excepții, se schimbaseră și mă îndemnau să plec, deși ceața din capul meu persista. Mi-am amintit că venisem cu un tren și mă gândeam că ar trebui, mai întâi, să găsesc gara, dar habar nu aveam cum să fac apoi, ca s-o iau în direcția bună. Lăsarea serii ne-a prins pe malul apei, ascultând clipocitul valurilor, în timp ce un vântușor răcoros făcea să cânte încet sălciile de pe mal. Copilul meu, care nu-mi mai încăpea în cămașă, dormea liniștit, unde altundeva decât în brațele mele?

La un moment dat aud niște zgomote ușoare, dar rezezi care se apropiau prin iarbă. Ceva, cineva se apropia în mare viteza. Ce să fie, oare? Poate o oaie desprinsă din vreo turmă era fugărită de un șarpe? Apropiindu-se, pe lângă zgomote mai disting un fâșâit, dar și un fel de gâfâit precipitat. Până să-mi dau seama ce ar putea fi, o siluetă subțire trece în goană pe lângă mine și se aruncă direct în apă. Mai în spate, o voce disperată de femeie striga cât putea: Zulfia, Zulfia... Îmi dau seama ce se întâmplă, îl pun repede jos pe Lupu, mă

descalț, smulg de pe mine o parte din haine și mă arunc în apa rece, în urmărirea siluetei, aflată în mare pericol de înec. Cum eu știam să înot, iar silueta nu, o ajung destul de repede, o găesc, o prind de păr și o trag spre mal. Mă uit să văd ce e. Un copil, de fapt o fată de vreo paisprezece ani. Pe mal, fiorosul meu, neștiind ce se întâmplă, hămăia tare neliniștit, în timp ce din aceeași direcție de mai înainte se apropiau, alergând, un bărbat și o femeie, părinții fetei, după toate probabilitățile, desfigurați de spaimă și de efortul făcut.

Ajung la mal și mă gândesc că trebuie să aflu urgent dacă fata respiră și dacă înghițise apă. Deși nu cred să fi stat mai mult de un minut în apă, fata părea inertă și avea ochii închiși. Îmi apropii urechea de gura și nasul acesteia și constat cu bucurie că respira slab, dar ritmic. O așez pe o parte pentru a evita sufocarea cu apa pe care ar fi înghițit-o și încep să sper că Dumnezeu, norocul, întâmplarea sau toate la un loc sunt de partea acestei copile. Sunt din ce în ce mai sigur că nu-i ajunsese niciun pic de apă în plămâni, fata se afla doar sub efectul spaimei, al contactului cu apa rece și al hotărârii de a-și lua viața. Îi șoptesc mamei s-o strige încet pe nume, să-i vorbească blând, spunându-i că va fi bine și că cineva așteaptă cu nerăbdare s-o cunoască, moment în care Lupu scoate un lătrat duios, pe care nu-l mai auzisem niciodată, iar Zulfia deschide ochii. Între timp o înfășasem pe fată ca pe un copil mic în puloverul mamei și-n pufoaica mea călduroasă. Mă îmbrac și eu rapid cu ce aruncasem pe iarbă, mă încalț, o iau în brațe, cuibărind-o cât mai aproape de pieptul meu, gata s-o pornim cât de repede spre casă. Mă uit mai atent

și văd o puștoaică brunetă, cu ochi căprui, migdalați, cu nasul cârn și cu fața plină de pistrui ca ai actriței Marlène Jobert. Doamne, ce s-ar fi întâmplat dacă nu eram aici? Orice minut pierdut ar fi condamnat-o pe fată, nu vedeam nicio modalitate de a chema Salvarea.

În nebunia care se crease, uitasem de blănosul meu, care hămăia acum din toți bojocii, se învârtea pe loc și neam să se miște. Mai că m-a pufnit râsul, dumnealui și mersul pe jos...neah! Am rugat-o pe mamă să mi-l pună și pe domnul Gălăgie în brațe, iar el s-a băgat sub hainele cu care o învelisem pe Zulfia, fără să-i pese că fata era rece ca gheața. Mergeam și mă minunam de gestul Lupușorului meu care dădea fetei ce primise el când era pe punctul de a îngheța definitiv - căldura vieții. Micuța Marlène s-a mișcat puțin și l-a tras mai aproape de ea pe gălăgiosul care acum tăcea mâlc. Tatăl fetei avea fața albă ca varul, tăiată parcă în piatră, în timp ce mama tremura spasmodic. Ajungem repede, casa lor era mai izolată, destul de aproape de „căsuța noastră”. Cum intrăm în curte, mama fuge la vatră, pune apă la fiert, în timp ce tatăl ne conduce într-o cameră cu două paturi. O pun pe fată pe un pat și, după câteva minute, mama intră cu ligheanul cu apă fierbinte, cu un prosop pe care-l încălzește mereu și o fricționează peste tot ca să-i pună sângele în mișcare. Lupu se așezase deja lângă capul Zulfiei și supraveghea reacțiile fetei aprobând totul cu un hămăit ușor și cu mișcări de codiță. După ce termină fricționatul, mama o îmbracă bine pe fată și ne dă tuturor câte o cană de vin fiert, pregătit între timp de tată. Pistruiata bea cu greu vinul fierbinte, ușor îndulcit și cu miros

de scortişoara și, până să înțeleagă bine ce se întâmplă și mai ales ce este cu străinul din cameră, trădătorul meu i se urcă în brațe și începe s-o lingă pe mâini, gest care primește repede o replică pe măsură, strâns la piept și pupături pe creștet. Așa, deci! Cum privirile nedumerite și jenate ale fetei cereau un răspuns, mama îi povestește pe scurt că sunt un necunoscut aflat întâmplător pe malul apei, care a sărit fără să stea pe gânduri, a scos-o pe mal și a ajutat-o să-și revină. „Doamne, hohotește biata femeie, dacă nu era acest creștin al lui Dumnezeu, acum am fi fost morți toți trei, pentru că ne-am fi aruncat și noi după tine și...niciunul nu știe să înoate.” „Nevastă, pune ceva pe masă, totuși! intervine aspru tatăl fetei. Om vorbi și după.”

Femeia se pune în mișcare, vine mai întâi cu o masă cu trei picioare pe care o pune direct în pat, ca s-o țină pe Zulfia la căldură. Apoi umple masa cu mâncare, brânză într-o străchioară, ceapă, roșii, ardei, pâine și, într-un vas de pământ, ghiveci țărănesc cu carne, cald, încă. Lighioana mea, neam să se desprindă de Zulfia, care-l hrănea și pe el când cu brânză, când cu bucățele de carne. Bravo, mon cher! Aferim!

Mâncăm, după care le spun celor doi părinți că trebuie să mă duc urgent să-mi iau bagajul de unde îl lăsasem. Nu trece o jumătate de oră și mă întorc.

Cum mă vede, mama pistruiatei mă întreabă: „Domnule, de ce strigai mereu, Maia, Maia, nu face asta, după care ai spus niște cuvinte fără nicio noimă, spital...nunta...frica... Irina...salvat...” „Nu-mi amintesc să fi strigat asta, îi răspund, nedumerit, dar dacă am făcut-o, o să vă spun... Cu ani în urmă, o altă

fată, mai mare decât Zulfia, s-a aruncat în apă și n-a mai fost găsită niciodată. Mă bucur că de data asta am fost acolo și am putut să intervin pentru a împiedica o altă tragedie asemănătoare.” Oamenii erau înmărmuriți, incapabili să mai scoată o vorbă, cum nedumerit eram și eu de propriile vorbe.

Taciturnul tată al Zulfiei vorbește, în sfârșit! „Om bun, cred că te întrebi, pe bună dreptate, ce a fost cu toată tărășenia asta. O să afli totul, dar în seara asta vreau să spun numai atât: Zulfia, tu ești totul pentru noi. Pentru tine trăim și muncim, asta e misiunea noastră pe pământ, de când ai venit tu pe lume. Uneori omul greșește și din dragoste, dintr-o dorință prea mare de a face bine. Acum o să mâncăm niște gogoși pregătite de nevastă-mea, apoi vom dormi, să se așeze toate câte am trăit azi, iar mâine om vorbi și ne-om sfătui și cu acest om care ne-a salvat pe toți și care nu mai este un străin pentru noi”.

Am mâncat gogoșile acelea delicioase, niște bunătăți înrudite atât cu langoșii bănățeni cât și cu scovergile oltenești.

Ne pregătim de somn, după ce gospodina casei ne-a rânduit care pe unde. Ei toți rămâneau în camera cu două paturi iar eu aveam să dorm în odaia bună, plină cu zestrea Zulfiei: plăpumi de mătase, macate de lână și bumbac țesute iarna în război, ștergare lungi, cusute de mână pentru nuntă, dar și scurte pentru pus la icoană și la tablourile de familie, o cergă de lână mițoasă... În camera aceasta totul mirosea a curat, a rufe noi și a naftalină.

După ce mi-am luat camera în primire și m-am minunat de toate explicațiile gazdei, m-am dus înapoi să-mi recuperez

odorul blănos care, culmea! nu dădea niciun semn că ar vrea să mă urmeze! Paranormalul meu avea o misiune, după cum aveam să constat peste câteva ore.

L-am lăsat cu Zulfia și eu am trecut pragul camerei mele, aflată față în față cu prima cameră, despărțite doar de un holișor de vreo doi metri pătrați. Am adormit repede și cred că așa au făcut și ceilalți, ziua fusese extrem de solicitantă pentru toți. La un moment dat, în noapte, aud niște țipete și, temându-mă de ce este mai rău, mă reped în primul dormitor, nu înainte de a bâjbâi puțin ca să aprind becul din holișor. Zulfia era în vârful patului, tremurând îngrozită, strângându-și genunchii cu mâinile. Nu era în stare să spună nimic, dar ochii ei mă îndemneau să privesc spre ușă. Acolo, Lupul meu stătea în fund și ținea cu gura un șarpe de apă pricăjit, pe care-l apucase de ceafă, silindu-l să stea nemișcat și cu gura căscată. Părinții Zulfiei încă dormeau, lucru absolut de înțeles. Am ieșit întâi eu din cameră, iar Lupu m-a urmat. Am mers până în fundul grădinii care dădea spre un lac, l-am convins pe Lupu să dea drumul rățacitului pe care l-am fugărit apoi cu un băț până a dispărut în vale. Ajungem în casă tocmai când Zulfia le povestea părinților despre atacatorul rece care-i trecuse peste picior și despre Lupu, îngerul ei păzitor. Îi liniștesc spunându-le că pericolul a trecut și că atacatorul era un biet pui de șarpe de apă, închis fără voia lui în camera de unde vruse să scape. Îl duc apoi pe viteazul meu în curte unde văzusem, peste zi, un lighean, alături o cană mare de tablă cu apă și un săpun mic. Îl spăl energic cu apă și săpun pe unde luase contact cu mica reptilă, îl șterg, îl pun jos și-l văd, apoi, țâșnind în

brațele fetei, fapt care nu mai era vreo surpriză pentru mine.

Restul nopții a trecut cu bine și, nici nu se luminase bine de ziuă, când zgomote pe care mi le aduceam bine aminte îmi spun că părinții Zulfiei, Florina și Mihai, începuseră deja o nouă zi de muncă. Hrăniseră păsările, porcul, capra, scoseseșă apa proaspătă din fântână și măturaseră bătătura. Pe Zulfia o lăsaseră să mai doarmă. Văzând că m-am trezit, Florina aprinde focul sub ceaunul de mămligă, pus deja pe pirostrie în vatră, fierbe ouă, spală o bucată de brânză de capră și încălzește lapte pentru salvatorul nocturn. Câțiva castraveți acriți la soare completau un meniu inedit, de care-mi fusese tare dor, fără să știu.

„Om bun“, începe gospodarul... „Ioan mă cheamă“, spun eu. „Ioan! O să-ți spun, așa cum am promis, toată tărașenia, pentru că ai dreptul s-o afli și pentru că am vrea să ne spui și părerea ta. Eu și Florina ne-am luat din drag. Am pus laolaltă un pogon de pământ al ei și unu și jumătate al meu. Din două sărăcii am făcut o sărăcie mai mică, dar nu cu mult mai mică. A venit colectivul și ne-a luat și cele două pogoane și jumătate de pământ și carul cu boi dat de tata dar de nuntă. Am primit în schimb o completare de câțiva ari. Amândoi muncim, dar la colectiv muncești pe degeaba, nu scoți nici mâncarea și pingelele rupte. Știi cum se spune pe aici? Colectivul e un rai, fură dacă vrei să ai. Noi nu furăm. Nu pentru că ne-ar vedea Dumnezeu și ne-ar muștra, acolo sunt și pământurile noastre, ale sătenilor, nu le-am vândut și nici nu le-am donat statului, iar domnul stat nu a zis niciodată: vă dăm trei lei pentru că v-am exploatat pământul și

v-am folosit atelajele și animalele. În schimb, dacă te prinde cu ceva, ești terminat. Pe-alde Niță i-a prins, pe ea cu un pumn de cepe în sân și pe el cu o jumătate de bidoană de pătlăgele... Sunt amândoi la pușcărie, copiii îi crește o bunică, femeie bătrână și bolnavă. Nu suntem risipitori, eu nu fumez și nu mă duc la birt, dar înainte nu dăm, nu avem cum. Grija noastră cea mare care e? Zulfia! Să-i fie ei mai bine. Peste drum de noi stau unii, alde Costache. Au oborul plin cu de toate, casă mare, acareturi, șaretă cu cal, vacă, oi, completare mult mai mare pentru că au băgat mai mult pământ la colectiv. Au vie procopsită, grădină de zarzavat... o duc bine, ce mai! Au un băiat, Milu, l-o chema Emil, nu știu, lumea așa-i zice, Milu, care e cu nouă ani mai mare decât fata noastră. Si lui și părinților lui le-ar plăcea Zulfia, mama lui Milu i-a spus asta Florinei mele, acum vreo două săptămâni. Și i-a mai spus că nu le trebuie zestre pentru că au ei de toate. Dar eu îți spun dumitale: când Zulfia s-o mărita, n-o să intre în casa soacrei cu fundul gol, dacă așa or crede ei. Din puținul nostru și prin grija mamă-sii, are și ea câteva lucruri strânse, ai văzut. Ei, am lăsat-o pe nevastă-mea să-i spună fetii de alde Costache. Mutoasa noastră nu a zis nimic, că e bine, că e rău, că vrea sau nu. A ascultat-o pe maică-sa și la sfârșit i-a spus doar atât: Dacă tu sau tata îmi mai pomeniți vreodată de plăvanul ăsta de Milu, căruia înțeleg că ați fi fericiți să mă vindeți, și după aia vedeți că nu mai sunt nici în casă nici în obor, să mă căutați la gărlă! Florina, să înnebunească! La fel și eu! Nu se cade ca o fată să vorbească așa cu părinții ei. După un timp, am încercat și eu, ca tată, să-i deschid ochii și mintea. Ce a ieșit, ai

văzut ieri.

În timpul ăsta, Zulfia se apropiase tiptil cu Lupu în brațe și auzise o parte din ce povestise tatăl ei. „Tată, aș vrea ca cel care m-a salvat fără voia mea, să audă și ce am eu de spus. De când am intrat la școală și până acum, în fiecare vară v-ați mândrit cu premiul întâi și cu coronița de pe capul meu. Am învățat, dar nu m-am dat înapoi nici de la muncile casei. Am făcut mălai pentru pușori, am tocat la rațe, am scos apă, am adus iarbă caprei, am ajutat la udatul roșiilor, la culesul viei, la spălat vase, am făcut curat... Iar voi vreți să mă vindeți! Să mă băgați slugă tânără, bună de muncă și de prăsilă la alde Costache. Mă miram eu de ce, de la un timp, de fiecare dată când mă vede, Milu are așa o admirație bovină în ochii ăia spălăciți. Un tată care își iubește fiica așa cum zici tu că mă iubești, lucru de care nu m-am îndoit niciodată, la o asemenea cerere jenantă și jignitoare, ar fi trebuit să rupă o ulucă din gard, să-i frângă spinarea pețitorului și să-l trimită după fetele de seama lui”. „Zulfie, nu profita că e loan la noi, că gardul nostru e mare și oi găsi acolo o ulucă și pentru spinarea ta. Ești obraznică”. „Poate că sunt puțin obraznică. M-ați adus pe lume fără să mă întrebați, am paisprezece ani și la vară termin școala generală. Dacă mă considerați un om, nu o jivină din bătătură, cred că trebuie să mă întrebați și pe mine ce vreau să fac mai departe”. „Și cam ce ai vrea tu, Zulfie, să faci mai departe?”, întreabă mama. „Să urmez o școală care să nu vă bage la cheltuială și să mă întorc în sat, lângă voi; să trăiesc din munca mea. Crezi că eu nu știu ce durere porți în suflet pentru că te-au retras părinții de la Liceul Pedagogic? Eu nu voi fi niciodată, dar niciodată, sluga și

întreținuta unui bărbat! Lumea merge înainte. Sunt sănătoasă, am două brațe și-mi place să învăț. Așa putem scăpa de sărăcie, noi și alții ca noi." Observa că părinții acestei fete cu minte scilpitoare, sunt tot mai încurcați și privesc mereu în jos de parcă ar fi pierdut ceva.

Lupu se cam plictisise de atâta vorbărie și îi dă de înțeles pistruiatei că ar vrea să părăsească ședința de familie. Zulfia îl ia în brațe, îl pupă ne nas și se îndepărtează.

„Oameni buni, vreau să vă spun și eu ce cred. Voi faceți cum credeți că e mai bine, dar dacă vă gândiți la binele fetei, țineți cont și de dorințele ei. Eu am petrecut ultimii patru ani într-o familie cu noră tânără, care era un fel de slugă neplătită a bărbatului, a soacrei și a socrului, iar copilul nou venit în casă era doar în grija ei. Despre asta este vorba. Zulfia nu pare să se sperie de muncă, școala pe care vrea ea s-o facă nu cred că e una de huzureală, dar e mare lucru să faci în viață o meserie care-ți place. Eu vreau să vă felicit din toată inima pentru acest copil frumos și deștept pe care l-ați crescut. Este extraordinară, știe pe ce drum va merge în viață, iar voi ați face mare greșală să n-o sprijiniți. Bravo, Zulfia! Ultimele două cuvinte i le voi spune și ei, le merită din plin.“

Și i le-am spus. S-a bucurat cu ochii în lacrimi și iată ce mi-a spus, la rândul ei.

„Știți, am eu niște idei așa mai neobișnuite, iar una dintre ele este de dată recentă, și anume, că în viață nimic nu este întâmplător, dumneavoastră pe mal exact când îmi luasem adio de la viață, Lupu dându-mi din căldura lui, tot el mă salvează de șarpele care m-a speriat îngrozitor, ai mei ascultându-vă ca pe Mesia... Si vă mai spun ceva,

îngerășului acestuia cu chip de cățel îi este menit să fie lângă mine. Nu l-am influențat în niciun fel, știu cât îl iubiți, dar cred că atunci când iubești cu adevărat pe cineva trebuie să pui voința lui înaintea voinței tale.“

„Zulfia, o singură spaimă am. Dacă aș ști că într-o zi copilul meu ar fi legat, l-aș lua târâș de aici.“ „Dacă Lupu va fi legat, mă voi lega și eu lângă el, spune apăsător fata, dar părinții mei nu i-ar face și nu v-ar face niciodată așa ceva.“

După ce apele s-au mai liniștit în familia Zulfiei, mama ei îmi spune: „Ioan, am vrut să-ți curăț pufoaica în care ai învelit-o pe fata mea când am adus-o acasă și căutând prin buzunare să nu stric ceva, în interior, în partea stânga, sub căptușeală, ceva foșnea. Atunci am curățat-o cu și mai multă grijă, haina e curată, uscată, am pus-o pe pat în camera în care ai dormit. Dacă știi ce e acolo, bine, dacă nu, poate ar fi bine să vezi ce este.“

După ce m-am convins că, într-adevăr, era ceva în căptușeala mea, Florina a venit cu o foarfecă și a tăiat câteva cusături, doar cât să vedem despre ce este vorba, fără să distrugem haina. Apoi, cu mare precauție, a scos afară obiectele foșnitoare, un buletin - al meu trebuia să fie - și un bilet de avion . Măi, să fie!

„Jan, mai spune Florina, cred că știu cine ți-a cusut buletinul și biletul de avion în haină. Irina a făcut asta, asistenta medicală despre care ți-ai adus aminte și la masă și care, în spitalul sau dispensarul în care ai stat, cred că avusese grijă de tine, îți curățase hainele și ți le adusese la pat, când încă nu-ți reveniseși. Dacă eu aș avea talent la scris - am avut cândva, într-o altă viață - aș

scrie un roman, sau cel puțin o povestire pe care aş intitula-o Îngeri printre noi. Acolo la gârlă, nu tu ai salvat-o pe Zulfia, ci ea te-a salvat pe tine, chemată în ajutor de Lupu. El îţi trezise nişte sentimente, dar tot străduindu-te să înţelegi ce e cu tine, de unde veneai şi încotro ar fi trebuit să te îndrepti, nereuşind şi nevăzând o rezolvare, şarpele disperării şi al neputinţei era acolo, gata să te împingă în apă. Te-a salvat dragostea, dragostea pentru boţul acela cu codiţă pe care l-ai crescut în cămaşă, lipit de inima ta, şi dragostea pentru oameni. Ti-ai amintit fără să-ţi dai seama că misiunea ta este să salvezi vieţi şi ai făcut asta cu Lupu, cu Zulfia, cu noi, părinţii ei, salvându-te în acelaşi timp pe tine.“

Privesc buletinul: Nicoară Jan, cu domiciliul în oraşul Craiova, str. Zorilor

numărul 79. Iar biletul de avion, sigur purta un mesaj şi ascundea o poveste, dar eu trebuia să plec în căutarea acestei adrese. Înseamnă că acolo locuiam şi că numele meu era acela scris în buletin, dar pânza de pe memoria mea era tot acolo, doar fâlfâise puţin de un colţ.

Le-am spus părinţilor Zulfiei că vreau să plec neîntârziat şi mi-am dat seama că nu era o veste bună, aşteptată. Eram conştient că-i întristasem, şi eu eram trist, şi, tot evitând să-i privesc, m-am trezit cu blănosul meu în braţe. Doamne, nu m-a uitat, îmi spun, mai ales că lighioana m-a supus unui adevărat asalt de săruturi umede pe toată faţa, după care s-a dat jos şi s-a urcat din nou în braţele Zulfiei. O problemă lămurită pe de-a-ntregul! mi-am spus, simţind cum mi se sfâşie sufletul în bucăţi.

Universalialia
***Irealitatea imediată în opera lui
Max Blecher (II)***

Jean Dumitrașcu

În romanul lui Blecher, nu cel care privește obiectul îl modifică, ci obiectul îl ajustează pe cel care îl privește, iar în acest sens este foarte semnificativă descrierea spațiului fără un contur clar în care se află personajul blecherian. Romul Munteanu este de părere că romanul lui Blecher poate fi interpretat și ca o tragedie, dar nu în sensul clasic sau de dicționar, ci mai degrabă al unei „farse tragedii”: „În farsele tragice în care protagonistul nu are un antagonist, adversarul său fiind propriile sale angoase, camera este spațiul de repliere, închiderea ei reprezintă lipsa de comunicare, alienarea în existență, retragerea într-un univers obsesional. De aceea, camera nu mai este doar un spațiu iubit, cum spunea Gaston Bachelard, cu atât mai mult cu cât autorii de farse tragice nu fac niciun fel de topofilie, în sensul de depistare a unui loc fericit, ea reprezintă doar maniera preferențială a unui spațiu care generează, întreține sau aneantizează angoasele. De aceea, camera, care poate fi un apartament obișnuit, mansarda, pivnița, odaia de ospiciu sau pensiune, este încărcată de cele mai variate semnificații. Camera rămâne totuși spațiul intim de desfășurare a unei drame

intime, noneroul contemporan fiind reprezentat nu în existența sa instituționalizată, de care are oroare, ci mai ales în intimitate”¹.

Poate că nu este întâmplător faptul că romanul *Întâmplări în irealitatea imediată* este publicat tot în anul 1936, în același an în care Andre Breton publică eseul programatic al suprarealismului, *Crise de l'objet (Criza obiectului)*. În textul lui Blecher, obiectul se desprinde de funcționalitatea lui cotidiană și astfel are loc recompunerea lui din elemente difuze. De relația personajului cu obiectele se leagă și transformarea în *celălalt*, iar momentul în care personajul principal îi mărturisește Edei că este un copac ne permite exploatarea chestiunii identității prin intermediul viziunii inedite pe care o are în legătură cu obiectele.

Unul dintre cele mai semnificative momente în privința viziunii personajului asupra obiectelor este discuția cu Edda, atunci când personajul zărește o eșarfă pe etajeră și are impresia că vede, de fapt, dalii roșii. Pe lângă obiectul care aparține realității obiective, fiind alcătuit din materie, faptic, mai apare reprezentat și obiectul cu valoare simbolică, care, pe lângă faptul că există prin sine

¹Romul Munteanu, *Farsa tragică*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Univers, București, 1989, p. 184.

însuși și este independent de relațiile sale cu un alt obiect, este și o aluzie la exprimarea unei idei abstracte prin mijloace concrete. Astfel, se observă obiectul propriu-zis (concret) și obiectul ca semnificant (abstract). Se poate observa și o tendință de contopire a omului cu lumea înconjurătoare, fenomen foarte bine punctat de un alt membru al „tinerei generații”, Mircea Vulcănescu: „sentimentul solidarității românului cu Cosmosul și (...) ideea că toate lucrurile au un sens, că lumea este o carte de semne”.²

Spațiul parcă este privit de sus, deoarece decorul este analizat din toate perspectivele. Paradoxul obiectelor lui Blecher este că ele parcă ies din câmpul gravitațional terestru. Poate că nu este vorba de niște obiecte perceptibile prin simțuri, ci de fantasmă care prind viață în gândurile sale.

Blecher pare să își adreseze aceeași întrebare pe care și-o adresează și André Gide în *Les nouvelles nourritures terrestres* (1935), și anume: „Cine ne va elibera spiritual de lanțurile chinuitoare ale logicii?”.

Comparația cu romanul existențialist al lui Jean-Paul Sartre a mai fost făcută. Criticul Gheorghe Lăzărescu observa: „Inconsistența personalității ia la M. Blecher aspecte ontologice. În cartea sa atât de modernă, greu de denumit roman, *Întâmplări în irealitatea imediată*, scriitorul rememorează o copilărie și o adolescență trăită sub imperiul

obiectelor. Hipersensibil, el nu este un om al faptei și, sub acest aspect, epicul îi este refuzat. Construiește însă în imaginație o realitate fantastică pe care o resimte senzorial. Astfel, anumite spații (poiana din parc, o surpătură de mal, camerele închise) sunt adevărate capcane, în care, scufundându-se, naratorul este cuprins de o inevitabilă criză cu un leșin care îl transportă în irealitate, stare asemănătoare celor ale lui Roquetin din romanul lui J. P. Sartre, *Greața*.”³

Incipitul lui Blecher asupra căruia insistăm aduce aminte de cunoscuta formula a lui Arthur Rimbaud „Je est un autre” („Eu sunt un altul”) personajul lui Blecher nu mai este o parte a microcosmosului, ci el se contopește cu Universul, se topește în marele Tot: „Între mine și lume nu există nicio despărțire”⁴. „El” este lumea. Se pare că motivul „dedublării” este o chestiune obsedantă a prozei lui Blecher. Personajul-narator blecherian din *Întâmplări în irealitatea imediată* simte atât de pregnant lipsa de contur dintre realitatea comună și „irealitatea imediată”, încât este confuz dacă anumite evenimente s-au petrecut cu adevărat ori sunt doar imaginate de el și transformate prin puterea gândurilor. Se poate admite că această „dedublare” este o temă emblematică pentru proza blecheriană, deoarece o regăsim reluată și în celelalte două romane, iar în *Vizuina luminată*. *Jurnal de sanatoriu* este scoasă la iveală: „Poate chiar, așa cum

²M. Diaconu, *Un chip spiritual al vremii*, prefață la Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenței. Pentru o nouă spiritualitate filosofică*, vol. I, cuvânt înainte de Constantin Noica, selecția textelor, note și comentarii de Marin Diaconu, Editura Eminescu, București, 1996, p. 43.

³Gheorghe Lăzărescu, *Romanul de analiză psihologică în literatura română interbelică*, Editura Minerva, București, 1983, pp. 229-231.

⁴M. Blecher, *Întâmplări în irealitatea imediată. Inimi cicatrizate. Vizuina luminată. Corp transparent. Corespondență*, ediție îngrijită, tabel cronologic și referințe critice de Constantin M. Popa și Nicolae Țone, prefață de Radu G. Țeposu, Editura Aius, Craiova, Editura Vinea, București, 1999, p. 47.

cred, nu este nicio diferență între lumea exterioară și cea a imaginilor mintale. Mi s-a întâmplat adesea ca să văd, să văd cu ochii mari deschiși lucruri stranii ce nu se pot petrece decât în vis, iar altădată să visez cu ochii închiși în somn sau în simplă reverie lucruri despre care când îmi aminteam nu mai puteam discerne în ce lume, în ce realitate s-au petrecut”.⁵

Personajele blecheriene au senzația unei confuzii între realitate și vis, fapt care contribuie la obscuritatea identității proprii persoane și la nesiguranța propriilor trăiri. Faptul că timpul și spațiul nu au niciun fel de contur permite pătrunderea în lumea stranie a irealității.

„Irealitatea” lui Blecher este asemănătoare cu lumea descrisă de Emil Cioran în *Silogismele amărăciunii*: „Timpul îmi este inaccesibil. Neputând să-i urmez cadența, mă agăț de el sau îl contemp lu, dar nu mă aflu niciodată în el: nu este elementul meu. Neputința mea de a apuca un pic din timpul la care are acces tot omul e zadarnică!”⁶ Și în romanele lui Blecher întâlnim discontinuitatea spațio-temporală și pierderea conturului ființei, iar în planul irealității se produce chiar o suspendare a timpului față de realitatea comună.

Până și motto-ul romanului blecherian poate fi interpretat ca trimitere la o lume alternativă, la o lume superioară celei pe care noi o percepem prin simțuri. „I pant, I sink, I tremble, I expire”, motto-ul împrumutat din Shelley, sugerează scufundarea în inconștient, întoarcerea la dimensiunile întunecate din genunea și din interiorul nostru. Acest tremur poate apărea

atunci când se depășesc granițele a ceea ce numim „realitate” în simțul comun. Iar „expirarea” poate marca momentul de reîntoarcere în realitate, moment văzut ca o moarte, întrucât doar „irealitatea” este viața adevărată. Se cunoaște faptul că o traducere poetică a verbului „I expire” este „a muri”. De aceea, se poate deduce că în viziunea personajului blecherian realitatea obișnuită echivalează cu moartea sinelui.

Realitatea subtilă a lui Blecher poate fi interpretată și prin metafora aisbergului. Astfel, partea care este la suprafața apei, partea care poate fi văzută poate avea ca echivalent realitatea în sensul comun, limita dintre partea văzută a aisbergului și partea nevăzută are drept corespondent condiția umană care alege în mod voluntar în ce tip de realitate dorește să trăiască: în realitatea concretă sau în realitatea subtilă, „irealitatea imediată”, propusă ca alternativă de Blecher. Partea aflată sub apă a aisbergului este în cele mai multe cazuri mai mare decât cea de la suprafață: ea reprezintă realitatea alternativă.

Una dintre cele mai profunde trimiteri la realitatea subtilă este făcută chiar din prima pagină a romanului: „Senzația de depărtare și singurătate, în momentele când persoana mea cotidiană s-a dizolvat în inconsistență, e diferită de orice alte senzații.”⁷ Atunci când persoana se topește „în inconsistență”, ea se topește de fapt într-o realitate alternativă, diferită de cea comună, de aceea devine cel mai important instrument de cunoaștere, cunoașterea prin diferențiere.

⁵M. Blecher, *Vizuina luminată*, Editura Cartea Românească, București, 1971, p. 29.

⁶Emil Cioran, *Silogismele amărăciunii*, traducere de Nicolae Bârna, Editura Humanitas, București, 1992, p. 37.

⁷M. Blecher, *Întâmplări în irealitatea imediată. Inimi cicatrizate. Vizuina luminată. Corp transparent. Corespondență*, ediție îngrijită, tabel cronologic și referințe critice de Constantin M. Popa și Nicolae Țone, prefață de Radu G. Țeposu, Editura Aius, Craiova, Editura Vinea, București, 1999, p. 43.

Un alt argument pentru ieșirea din realitate este chiar prezența „crizelor”. Oare crizele nu sunt chiar ieșirile din lumea reală? Așa cum spune și Blecher că „Momentul suprem al crizei se consumă într-o plutire în afară de orice lume, plăcută și dureroasă în același timp.”⁸ Un aspect important legat de aceste crize este prezența aspectului lor volitiv sau chiar dimpotrivă. Raportându-ne strict la text, nu este cert dacă personajul lui Blecher dorește sau nu aceste ieșiri din lumea reală dar, având în vedere că acestea sunt singurele momente în care identitatea sa capătă un contur, se poate admite că așteaptă desfătarea spiritală a regăsirii sinelui.

Ion Pop aduce o perspectivă ingenioasă în ceea ce privește crizele: „Ceea ce naratorul numește <<crize>> marchează momentele de maximă fragilitate a acestor relații cu exteriorul, când neliniștea existențială se exprimă ca dereglare profundă a viziunii, ca <<sentiment al profunde inutilități a lumii>>, <<un fel de melancolie de a exista>>.”⁹ Este posibil ca această amărăciune a existenței proprii să se afle în legătură cu raportul dintre existența întâmplătoare a omului și faptul că el ar putea la fel de bine să nu existe. Iar nimicnicia ființei umane este extinsă la deșertăciunea lumii. La o privire superficială, am putea crede că acele locuri blestemate declanșează crizele, dar dacă privim lucrurile în profunzimea lor, atunci adevăratul motiv al crizelor este nesiguranța identitară, iar crizele

reprezintă încercări de a-și defini identitatea. Inclusiv prin senzații tari. Astfel, focul este resimțit ca un remediu pentru crizele personajului: „Focul purifică totul. Aveam întotdeauna în buzunar o cutie de chibrituri. Când eram foarte trist aprindeam un chibrit și îmi treceam mâinile prin para focului, mai întâi una, apoi cealaltă.”¹⁰ Iar sustenabilitatea acestei premise constă în faptul că ritualurile, apa, focul aduse în discuție de către personaj nu trimit la lume supranaturală asemănătoare celei din basme, ci mai degrabă la o realitate în forma ei de început, originară, dar și la faptul că din moment ce un lucru/o realitate a fost distrus/ă prin foc nu se mai poate recupera, focul trimite la procese ireversibile.

Cu toate aceste observații, credem că accentul cade pe materialitate (materialitatea obiectelor, a viselor, a crizelor). Una imediată, așa cum i se prezintă autorului - personaj, și o alta mediată de conștiință. Această ipoteză interpretativă este susținută și de criticul Nicolae Balotă: „Pe Blecher nu-l interesează exploatarea conștiinței bolnave. „Crizele” naratorului îi servesc acestuia (și scriitorului) în proiectarea unei adevărate fenomenologii a materiei. Conștiința fiind pusă în paranteză, de cele mai multe ori rezultatul este prezentarea unei lumi a materiei, a obiectelor ce-și revendică independența. Chiar acest fapt pare să-l obsedeze pe Naratorul din *Întâmplări...* autonomia obiectelor, a concretului, în-sinele realului. Prezența

⁸*Ibidem*, p. 47.

⁹Ion Pop, *Avangarda în literatura română*, Editura Minerva, București, 1990, p. 393.

¹⁰M. Blecher, *Întâmplări în irealitatea imediată. Inimi cicatrizate. Vizuina luminată. Corp transparent. Corespondență*, ediție îngrijită, tabel cronologic și referințe critice de Constantin M. Popa și Nicolae Țone, prefată de Radu G. Țeposu, Editura Aius, Craiova, Editura Vinea, București, 1999, p. 48.

masivă a lucrurilor în prozele lui Blecher este caracteristică unei orientări ontologice.¹¹

Se poate spune că tema materialității/corporalității l-a urmărit pe Blecher în creația sa, începând cu volumul de versuri *Corp transparent* din 1934, continuând cu romanul său de debut (*Întâmplări în irealitatea imediată*), apoi regăsindu-se și în *Inimi cicatrizate*. Dacă în *Întâmplări în irealitatea imediată* Blecher se rezumă doar la relația personajului narator cu obiectele, personajul principal din *Inimi cicatrizate*, Emanuel este prizonierul corsetului de ghips, iar materialitatea este mult mai apăsătoare, poate chiar sufocantă, iar alterarea pe care o resimte eul fizic se răsfrânge și asupra identității personajului.

Resortul romanului analizat este nesiguranța asupra propriei identități, din care decurg mai multe consecințe: viziunea asupra realității exterioare, relația cu obiectele, o hipersensibilitate a personajului principal manifestată în relația cu ceilalți. În mod paradoxal, cu cât naratorul ne prezintă mai multe secvențe din copilărie, cu cât încearcă mai mult să își ordoneze gândurile, cu atât situațiile îi par mai echivoce, deoarece intervine problema existenței care limitează omul. Realitatea lumii exterioare presupune și insuficiența cunoașterii. Materialitatea lumii este apăsătoare, chiar sufocantă pentru personajul principal. Personajul lui Blecher trăiește chinuitoarea amără-

ciune de a exista. Există un dialog permanent între vidul lumii care îl include și pe el și vidul propriu sufletesc. El simte o suferință fără o cauză vizibilă, o frământare vagă. Prin asumarea măștii, printr-o strategie a teatralizării existenței, autorul deresponsabilizează personajele pentru acțiunile lor, oferindu-le astfel libertate deplină; în aceeași măsură, însă, ele și dezindividualizează.

Pentru Iulian Băicuș, „prin această manie a măștii, prin gustul spre teatralitate excesivă, ființa este surprinsă în mijlocul unui proces de spectralizare, de pierdere a identității”.¹² În momentul în care un personaj își atribuie mai multe măști, el își atribuie de fapt mai multe identități care nu pot coexista în regim diurn-rațional, iar în cazul personajului principal acestea intră într-un conflict acut care are ca rezultat incertitudinea răspunsului la întrebarea „cine sunt eu cu adevărat?” (întrebare chinuitoare și pentru Călin Adam, personajul principal din romanul *Interior*, care va fi analizat în capitolul următor.)

O altă posibilitate ar fi că, prin asumarea măștii, realitatea este cosmetizată. În acest sens, este revelatoare opinia criticului Nicolae Balotă: „existența însăși devine suportabilă numai în ipostaza ei teatrală. Lumea poate fi privită doar mascată.”¹³ Se poate admite că nu doar lumea poate fi tolerată ca „mască”, ci și realitatea comună. De asemenea, cinematograful, panopticumul și bâlciul sunt chiar reprezentări ale realității obișnuite. O opinie similară celei a

¹¹Nicolae Balotă, *Romanul românesc în secolul XX*, Editura Viitorul Românesc, p.133.

¹²Iulian Băicuș, *Un arlechin pe marginea neantului*, Editura Universității din București, 2004, p. 112.

¹³Nicolae Balotă, *M. Blecher și realitatea mediată a creației* în *De la Ion la Ioanide*, Editura Eminescu, București, 1974, p. 180.

criticului Iulian Băicuș se întâlnește și la Gheorghe Glodeanu, care subliniază că bâlciul este „emblema unei lumi caricaturale, în care personajele trăiesc un permanent joc la măștilor.”¹⁴ Asumarea măștii nu este o pură speculație fantezistă, iar această deprindere abracadabrantă o avea și omul Blecher, nu doar scriitorul Blecher: „Cum el însuși recunoaște, Blecher avea o «manie a măștilor și travestiurilor», simțea nevoia de a fi un altul (a semnat, în presă, cu pseudonimele Mihail Bera, In-Interim ș.a.) și tocmai de aceea, într-o scrisoare, îl ruga pe Sașa Pană să restabilească adevărul onomastic față de Geo Bogza, căruia îi ascunsese numele: «V-aș fi recunoscător dacă ați transmite d-lui Geo Bogza mulțumiri pentru cartea poștală. Bizara manie a măștilor și a travestiurilor m-a făcut să-i indic drept nume un pseudonim oarecare. Vă rog să restabiliți adevărul.» (9 aprilie 1934)”¹⁵

Este discutabil dacă personajul blecherian încearcă să își disimuleze identitatea sau să o metamorfozeze prin adoptarea măștii, dar pe baza mărturisirii acestuia se poate susține mai degrabă varianta din urmă: „Personagiile de ceară erau singurul lucru autentic din lume; ele singure falsificau viața în mod ostentativ, făcând parte prin imobilitatea lor stranie și artificială, din aerul adevărat al lumii”¹⁶. De altfel, semnificația figurinelor de ceară din romanul de debut, va fi regăsită în

semnificația corsetului de ghips din *Inimi cicatrizate*, având ca element comun imobilitatea și inexorabilitatea situației pe care o reprezintă.

Resortul fascinației personajului principal din romanul *Întâmplări în irealitatea imediată* pentru nebuna orașului este datorat capacității acesteia de a-și păstra libertatea și totodată pentru că reușește prin nebunia sa să se sustragă total realității.

Dezideratul personajului blecherian este de a depăși limitele realității comune, cu orice risc, chiar și al unei eventuale nebunii asumate. Această înțelegere a nebuniei este nuanțată de personajul principal din *Vizuina luminată*, care socotește demența: „ca o foarte tentantă și supremă încercare de a vedea realitatea în lumina unei înțelegeri diferite de cea de toate zilele, iar expresia <<ieșit din minți>> o socotesc foarte justă pentru acest fel de a asista la întâmplările lumii în situația unei mici distanțe în afară de rațiune.”¹⁷ Astfel, nebunia include distanțarea de rațiune, dar și decizerea de normele realității obișnuite.

Toposul nebuniei este întâlnit și la personajele altor prozatori din perioada interbelică. De exemplu la Sandu lui Anton Holban, care mărturisește că are o boală chinuitoare care îl determină să nu fie fericit (a nu se citi boală în sensul ei denotativ, ci mai degrabă metafizic).

Dacă nebunia îi apare ca fiind ceva

¹⁴Gheorghe Glodeanu, *Max Blecher și noua estetică a romanului*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2005, p. 25.

¹⁵Gheorghe Glodeanu, *op. cit.*, p. 9.

¹⁶M. Blecher, *Întâmplări în irealitatea imediată. Inimi cicatrizate. Vizuina luminată. Corp transparent. Corespondență*, ediție îngrijită, tabel cronologic și referințe critice de Constantin M. Popa și Nicolae Țone, prefată de Radu G. Țeposu, Editura Aius, Craiova, Editura Vinea, București, 1999, p. 66.

¹⁷M. Blecher, *Vizuina luminată*, în volumul citat, p. 270.

exterior, ce i se întâmplă altcuiva (poate chiar și lui în unele momente!), solitudinea aparține universului său interior, iar naratorul-personajul se simte permanent singur: „Domnea aceeași atmosferă secretă de solitudine desăvârșită, de care nu mă puteam sătura.”¹⁸ Prin singurătate el ajunge să se înstrăineze atât de propriul sine, cât și de ceilalți. Una din cauzele care îi provoacă singurătatea este chiar boala de care suferă naratorul-personaj, numită spre uimirea sa, paludism. Când i s-a prescris chinină pentru această boală trăiește o nouă criză de identitate, în sensul că medicamentul este pentru o boală pe care nu o acceptă. Dar cel mai mult nu boala îl intrigă, cât medicul chemat să o trateze. Medicul e văzut caricatural, grotesc, ca un „instrument” de tortură: „Era un om mic de statură cu capul în formă de ou. Extremitatea ascuțită a oului se prelungea cu o bărbie neagră veșnic agitată. Ochii mici și catifelăți, gesturile lui scurte și gura dusă înaintea îl făceau să semene cu un șoarece.”¹⁹ Considerându-l a fi sadic, interzicându-i desfătarea (singura pe care o avea!) de a o vedea pe Clara, doctorul-șoarece îi prescria, ronțăindu-și cuvintele, cel mai neplăcut medicament posibil, graseind: „Cu cât este mai marre plăcerrea, cu atât trebuie să fie mai

amarră doctorria!”²⁰ Atât de inuman i se părea medicul, încât după sinuciderea acestuia, naratorul-personaj se așteaptă „ca o haită de șoareci să năvălească asupra cadavrului.”²¹ Anxietatea provocată de medic vine din copilărie, care se află depozitată în inconștient.

O altă lume alternativă pentru Blecher este inconștientul. Este un depozit al tuturor tendințelor pe care încercăm să le dominăm, să le reprimăm, al viselor. Cum spune Radu Țeposu:

„Obsesiile prozatorului sunt imaginarii subiectivității, fantezmele interiorității, irealitatea halucinantă a adâncimilor psihice, profunzimea inconștientului, spectacolul terifiant al abisului. [...] Pentru Blecher, lumea pe care cuvintele o caută cu exasperări epuizante, de animal de pradă, este cea a visului.”²²

Freud spunea că „L'inconscient est le psychique lui-même et son essentielle réalité. Sa nature intime nous est aussi inconnue que la réalité du monde extérieur, et la conscience nous renseigne sur lui d'une manière aussi incomplète que nos organes des sens sur le monde extérieur.”²³

Omul se poate simți străin chiar de inconștientul său din cauza tendinței de reprimare a tot ce se află aici. Inconștientul ar putea reprezenta „irealitatea

¹⁸M. Blecher, *Întâmplări în irealitatea imediată*, în volumul citat, p. 90.

¹⁹M. Blecher, *op. cit.*, p. 35.

²⁰*Ibidem*, 41.

²¹*Idem*.

²²Radu G. Țeposu, *În căutarea identității pierdute*, Studiu introductiv la Max Blecher, *Întâmplări din irealitatea imediată. Inimi cicatrizate. Vizuina luminată*, Editura Aius, Craiova, Editura Vinea, București, 1999, p. 11.

²³S. Freud, *L'interprétation des rêves*, PUF, Paris, 2012, p. 52.

Traducerea mea: „Inconștientul este psihicul însuși și realitatea lui esențială. Natura lui intimă ne este la fel de necunoscută ca realitatea lumii exterioare, și conștiința ne vorbește despre el într-un mod la fel de incomplet ca organele noastre de simț despre lumea exterioară.”

imediată”, iar conștiința ar putea oglindi realitatea, concept care este, în filosofia modernității, ambiguu. Inconștientul este o latură a psihicului uman care rămâne incognoscibilă pentru componenta conștientă. Poate că vocea care vorbește la persoana întâi în incipitul lui Blecher coboară în zonele cele mai obscure ale inconștientului ca formă a evaziunii din realitate. În formularea criticului Radu G. Țeposu „Inconștientul e, așadar, un teritoriu privilegiat pentru creația blecheriană. Este depozitarul tuturor himenelor, sursa imaginarii, combustia discursului narativ, originea delirului bine temperat care alimentează revelația și inspirația.”²⁴

În cazul personajului blecherian, nu există o graniță fixă între realitatea comună și spațiul visului, iar în unele momente cele două planuri chiar se suprapun, fapt care alimentează confuzia personajului. Prezența pregnantă a motivului visului din acest roman se justifică și prin faptul că pentru protagonist realitatea comună a devenit de nesuportat și sufocantă și în acele momente este necesar să se detașeze de ea chiar și doar temporar.

Dacă descoperirea unei alte realități, superioare celei comune, se petrece în afara ființei, exploatarea inconștientului are loc prin coborâre în interiorul sinelui. Inconștientul nu poate fi controlat de rațiunea fiecăruia dintre noi și, de aceea,

scoate la iveală laturile obscure ale personalității, pe care poate de multe ori nici nu le conștientizăm. În acest roman, visul apare ca o fugă din realitate: „Visai că mă găseam pe străzile unui oraș plin de praf, cu mult soare și casele albe; poate un oraș oriental. Mergeam alături de o femeie în negru, cu voaluri mari de doliu. Ciudat însă, femeia n-avea cap. Voalurile erau foarte bine aranjate unde trebuia să fie capul, dar în locul lui nu era decât o gaură beantă, o sferă goală până la ceafă...”²⁵

Imaginea este șocantă. Femeia în negru este Moartea în persoană, fără chip, vidul însuși. Totul se petrece, însă, la nivel de vis. Conform *Dicționarului de simboluri*: „visul este cel mai bun agent de informare privind starea psihică a celui care visează [...] el este pentru cel care visează o imagine asupra lui însuși adesea nebănuită, este un revelator al eului și al sinelui”.²⁶ Definiția oferită în lucrarea lui Chevalier-Gheerbrand relevă caracterul neîntâmplător al visului și faptul că acesta nu este privat de latura simbolică. Și Mihail Sebastian observa că realitatea devine un „straniu amestec de precizie și vis”²⁷ în opera lui Blecher.

Un alt argument care justifică coborârea în inconștient a personajului este prezentat de criticul Mihai Ralea: proza lui Blecher este „captată din ascunzișurile cele mai profunde ale

²⁴Radu G. Țeposu, *Studiu introductiv la M. Blecher, Întâmplări din irealitatea imediată, Inimi cicatrizate, Vizuina luminată, Corp transparent, Corespondență*, Editura Aius, Craiova, Editura Vinea, București, 1999, p.12.

²⁵M. Blecher, *op. cit.*, București, 2009, p. 85.

²⁶Jean Chevalier, Alain Gheerbrand, *Dicționar de simboluri*, București, traducere de Micaela Slăvescu, Laurențiu Zoicaș (coord.), Ed. Artemis, 1995, p. 457.

²⁷M. Sebastian, M. Blecher, în *Viața românească*, iulie, 1938, preluat în *Georgeta Horodincă, M. Blecher: Delir esențial în Structuri libere*, Editura Mihai Eminescu, București, 1970, p. 73.

propriului suflet”.²⁸ În cotloanele sufletului se află trăiri reprimite care sunt inconștiente.

O viziune asemănătoare în ceea ce privește visul se regăsește în *Vizuina luminată*: „Este cred același lucru a trăi, sau a visa o întâmplare și viața reală cea de toate zilele este tot atât de halucinantă și stranie ca și aceea a somnului.”²⁹ O semnificație posibilă a onirismului oglindește faptul că este o modalitate de depășire a limitelor realității prin vis, dar și la o suspendare temporară a realității, intervenind sfera visului.

Pe de altă parte, personajul se străduiește să își recupereze identitatea și prin încercarea de a se defini prin iubire, tentativă care eșuează lamentabil. Chiar și în privința eroticii acest roman aduce o viziune inedită. Spre deosebire de romantici, care ridicau femeia pe un pedestal, cântând frumusețea și iubirea, la Blecher femeia apare privată de puritate: „Câteodată se dezbrăca aproape de tot și se fricționa cu apă de Colonia pe la subțiori, ridicând fără jenă brațele, ori pe sâni, băgând mâna între cămașă și corp. [...] Semăna în totul cu o femeie pe jumătate goală pe care o văzusem cândva pe o carte poștală pornografică ce mi-o arătase un covrigar la grădină...”³⁰

Imaginea femeii apare decăzută, banalizată sau trivializată, epatând prin vulgaritate. Atitudinea față de Clara este diametral opusă față de atitudinea

trubadurilor care făceau un adevărat *cult al doamnei*. Poate că această manifestare față de femeie în general, se poate lega tot de copilăria sa, dat fiind faptul că cea mai veche amintire din copilărie (avea doar doisprezece ani!) este o experiență intimă. De altfel, poate avea o oarecare influență și apariția controversată a lui Walter, despre care nu se știe dacă a fost vis, reverie, pură fantezie sau evenimentul chiar a avut loc. În acest sens, avem ca temă chiar mărturisirea personajului: „Mi se pare câteodată că eu inventasem toată povestea cu pana și că Walter nu existase niciodată. Din când în când desfăceam pana din ziar și o priveam timp îndelungat: misterul ei era de nepătruns.”³¹ Poate că așa se explică faptul că naratorul-personaj blecherian nu simte iubire pentru Clara, ci o privește doar ca pe un „instrument” de satisfacere a plăcerii.

Cum spunea Baudelaire, făcând o veritabilă sinteză a modernității: „Un singur gând ne arde, să dăm de ceva nou.” Această viziune asupra iubirii pe care o aduce Blecher este benefică pentru literatura noastră. Nu ne putem imagina ce efect ar mai fi avut proza lui Blecher dacă ar fi descris și el iubirea așa cum a fost ea cântată în romantism.

Iulian Băicuș remarcă o totală degradare a imaginii femeii din acest roman „Lumea lui Max Blecher e una a ostentației, a acestei suprasemnalizări

²⁸Mihai Ralea, *Portrete, cărți, idei*, Editura pentru Literatură Universitară, București, 1966, p. 125.

²⁹M. Blecher, *Vizuina luminată*, Editura Cartea Românească, București, 1971, p. 29.

³⁰M. Blecher, *op. cit.*, p.36.

³¹M. Blecher, *op. cit.*, p. 45.

sexuale, ce transformă trupul feminin într-o victimă a pornografiei, a dramatizării obsesive, aproape obscenă, a sexualității.”³² Noutatea adusă de Blecher în această privință este demitizarea romantismului și coborârea în grotesc, la senzații primare.

Pentru personajul lui Blecher, încercarea de a-și descoperi identitatea prin iubire este similară cu cea ce francezii numesc „abaisser à une illusion”, adică scufundarea în iluzie.

Unii critici au asemănat „iubirea” din proza lui Blecher cu cea din romanele lui romanele lui Mircea Eliade, dar este necesar să se păstreze anumite rezerve în această privință. Latura erotică aduce personajele lui Blecher la „stupoarea ontologică.”³³. Modalitatea personajului-narator de a percepe actul intim,

cunoaște influențe freudine, aspect asupra căruia nu se va insista.

După ce a încercat să își înțeleagă/definească identitatea într-o realitate alternativă, în inconștient și în iluzia regăsirii prin iubire, intervine alienarea de propria persoană.

Suntem de acord cu părerea lui Eugen Ionescu că „irealitatea imediată”: „este, de fapt, realitatea fantastică a lucrurilor; această realitate, care e și ea o aparență, este totuși mai apropiată de realitatea ultimă, esențială, decât realitatea cotidiană, ametafizică care-l chinuiește pe erou”³⁴. Drept urmare, realitatea fantasmagorică imaginată de personajul blecherian este mai apropiată de „irealitatea imediată”, decât de realitatea comună, privită de personaj ca fiind neconturată.

³²Iulian Băicuș, *Un arlechin pe marginea neantului*, Editura Universității din București, 2004, p. 107.

³³Mihai Zamfir, *Maestrul din umbra. Proza lui M. Blecher și proza anilor '30, în Cealaltă față a prozei*, 1988, Editura Eminescu, București, p. 156.

³⁴Eugen Ionescu, *M. Blecher: Întâmplări în irealitatea imediată, Facla*, nr. 1585, 13 mai 1936, p. 2, în volumul *Război cu toată lumea. Publicistică românească*, vol. I, Editura Humanitas, 1992, p. 277.

Anton Holban-Lydia Manolovici

Mihaela STANCIU

„Lucrez la o carte despre Dania, ultima mea suferință” mărturisea Anton Holban prietenului său, Ion Argintescu, într-o scrisoare ce se găsește astăzi la Muzeul Național al Literaturii Române. „Povestea cu Dania (moartă definitiv)...”, așa cum transpare din corespondența lui, era deja o iubire încheiată. Una atipică în care Lydia Manolovici gravita în jurul său, după ce îl fermecase mai întâi pe Octav Șuluțiu (prieten apropiat) și se complăcuse fără ifose într-o relație intimă cu Zaharia Stancu, doar din dorința de a colecționa intelectuali și de a vedea pe viu cum e să te iubești cu scriitorii. Infidelitatea femeii adorate lasă urme adânci în sufletul lui Șuluțiu care era stăpânit de stări sufletești amestecate față de fostul amic Holban: „Nu știu ce ciudate sentimente se împletesc în mine: îl iubeam și îl uram în același timp. Adică nu pot spune că-l iubeam. Dar mi-era drag știind că e ceva din apropierea Lydiei. Și simultan simțeam un clește strângându-mi inima și ura năpădindu-mă la gândul că o iubește și că ea l-ar putea iubi.” Aproximarea dintre ei a stârnit rivalitate între Anton și Octav, care l-a încondeiat într-un pamflet intitulat „Licheaua sentimentală”.

Diafana Lydia i-a inspirat pe fiecare dintre ei și a devenit personaj central în volumule *Ambigen* (Octav Șuluțiu) și

Jocurile Daniei (Anton Holban) metamorfozată în Eveline și Dania. În același timp, îi trăda fără regrete cu Zaharia Stancu. Și pentru acesta, ușuratică Lydia e sursă de inspirație în romanul *Oameni cu joben*, care fusese publicat sub impulsul revanșei. Zaharia Stancu, mai sarcastic decât Lydia, radiografiază fără grija repercusiunilor întâmplări netrucate, detalii despre familia fetei și amănunte compromițătoare din viața lor de cuplu, în care ea se lăsa sărutată de personajul care-l travestește pe Holban doar pentru a vedea „cum sărută un nuvelist sentimental”.

Fică de bogătaș evreu, cu ținute care dovedeau simțul estetic, dar mai ales lipsa grijilor financiare, atrăgătoare și foarte interesată de a fermeca pe cei ce o înconjurau, a reușit să-i atragă atenția lui Holban, destrămând astfel prietenia dintre el și Octav Șuluțiu pentru totdeauna. Coqueta cu lecturile doar pentru a putea avea la îndemână armătura argumentelor necesare într-un posibil dialog cultural. Legătura dintre Anton și Lydia era fără „viitor” din motive multiple, începând cu diferențele temperamentale și culminând cu poziția socială. Ea – superficială și nonșalantă, el – analitic și grav: „Când îmi ține mâna în mâna ei, am impresia că legătura

dintre noi nu s-ar putea întrerupe” scria în 1935 Holban în volumul dedicat Lydiei (publicat abia în 1971). Doar apropierea mâinilor fusese reciprocă, nu și cea a inimilor. La scurtă vreme după despărțirea lor, Anton va face pasul definitiv din viață. Când a auzit dureroasa veste, Lydia a râs, a pus radio, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Oare de ce ordin fusese râsul acela? El fusese chinuit toată viața de un sifilis nervos congenital și tocmai intervenția (riscantă și nereușită) pe marele nerv simpatic îi provocase moartea, nu operația de apendicită cum se vehiculase în epocă și multă vreme după aceea: „Sunt de cinci zile în spital și mă amână zi cu zi, după ce trăesc fiecare clipă infernală. A rămas pe luni. O secție a nervului simpatic.” îi scria tot lui Ion Argintescu într-o carte poștală (probabil ultima pe care a trimis-o).

După moartea fostului său amic, Șuluțiu e marcat de multe semne de întrebare și-și regretă comportamentul: „Anton mi-a fost prieten și i-am fost prieten; de ce l-am lovit?... De ce n-am putut veni la capătul patului de moarte să mă-mpac cu el și să recunoaștem amândoi – ce târziu! – că sunt femei pentru care nu merită să te cerți, nici să sacrifici nimic, mai ales o prietenie (...) Sunt prea sigur că Anton m-ar fi iertat înainte de a muri, după cum l-am iertat eu însumi. Nici el n-a greșit, nici eu, deși am fost vinovați amândoi.”

Deși a trăit puțin (1902-1937) și a fost obsedat de moarte, Anton Holban a avut vreme să iubească, să corespundeze, să călătorească, dar mai cu seamă să scrie suficient de bine încât numele lui să fie un reper al literaturii române moderne.

1. *Gelal Bey, scene din viața dobrogeană de altădată*

Muzeul Național al Literaturii Române din București deține un patrimoniu valoros, iar activitățile de cercetare a documentelor constituie o adevărată provocare, mai ales când este vorba de manuscrise vechi. În depozitul de manuscrise și carte veche se află documentul cu numărul de inventar 12.055, „Gelal Bey, Scene din viața dobrogeană de altădată”, scris în limba română, pe alocuri cu versuri în franceză și turcă.¹ Autorul, Krikor H. Zambaccian (1889-1962), armean la origini, a fost critic de artă, colecționar, dar și un puternic sprijinitor al tinerilor artiști plastici. „Donația Zambaccian”, făcută statului român, cuprinde tablouri, sculpturi, grafică și obiecte de mobilier de o valoare deosebită.² Documentul expus prezintă scene din Dobrogea secolului al XIX-lea, cu precădere din perioada când Gelal Bey, un înalt demnitar turc, își exercita funcția de consul general al Imperiului Otoman la Constanța. Manuscrisul va vedea lumina tiparului în „Universul Literar” din 21 ianuarie 1939, împreună cu ilustrații de Iosif Iser.³ Despre Gelal Bey, prietenul

tatălui său, Agop, autorul scrie cu un ton cald, uneori comic, viața tumultuoasă a demnitarului turc fiind prezentată publicului dintr-o perspectivă subiectivă. „O rară progenitură de pașă sau un înalt demnitar” își petrece viața între Constanța și Medgidia, printre afaceri și femei frumoase, deși era căsătorit cu Latiffe Hanum, fiica ministrului de externe turc, Şukri Paşa. Personajul era „răsfățatul cucoanelor din elita bucureșteană, care veniau de sezon la Constanța”. „Turcul cu fes roșu, galant, îndemânatic, pe deasupra și frumos bărbat, era o curiozitate pentru aceste femei averse de senzații exotice”. După revenirea Dobrogei la patria-mamă în 1878 Gelal Bey își va pierde treptat averea și poziția politică, găsindu-și „reculegere în Coran și literatură”. În Primul Război Mondial a pierdut doi fii, unica fiică a plecat în Irak, iar soția va deceda. „Rămase singur, trist și cu mijloace de trai sleite”. Tânărul Krikor H. Zambaccian i-a îndeplinit dorința tatălui său, Agop, de a-i ajuta necondiționat prietenul, care îi va mulțumi în stilul său caracteristic. „*Aferim*, mi-a spus el, în semn de mulțumire”.

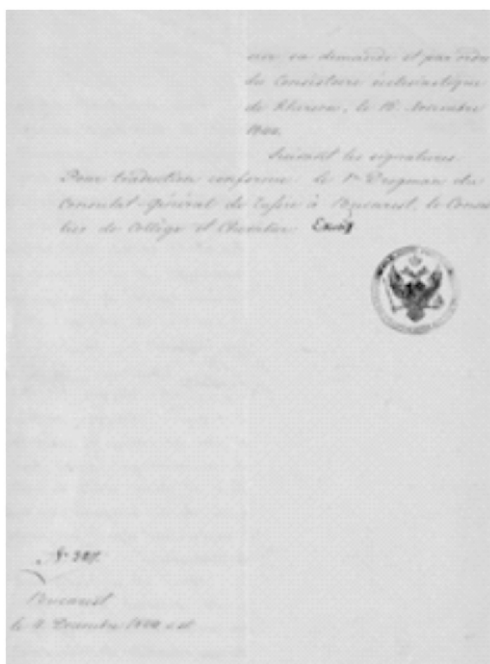
¹Inv. 12.055, ms., f. 1-10; text scris cu cerneală neagră; cu semnătură olografă

²<https://mnar.ro/muzeul-k-h-zambaccian>

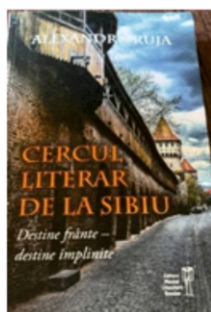
³<https://www.araratonline.com/?p=57918>

2. Act din 1844 - traducere în franceză a unui certificat emis de către Consistoriul Ecleziastic din Herson în 1838

În depozitul de manuscrise al Muzeului Național al Literaturii Române din București se află bunuri culturale cu o valoare deosebită, printre care și documente de natură juridică, speciale prin prevederile lor, mai ales când este vorba de căsătorie și respectarea de către soți a dreptului la propria religie. Actul redactat la 4 decembrie 1844 cuprinde traducerea în franceză a unui certificat emis în 1838 de către Consistoriul Ecleziastic din Herson. Documentul a fost scris de un funcționar administrativ, semnat de primul traducător al Consulatului General Rus la București și ulterior ștampilat pentru conformitate. Prin certificatul eliberat de către Consistoriul Ecleziastic din Herson (Cherson, Crimeea), la 28 aprilie 1838, britanicul George Sinclair Williamson, de religie luterană, se angaja să respecte religia ortodoxă a Anei Pavlovna Efremov, viitoarea sa soție. Britanicul îi promitea că „nu îi va provoca nicio neplăcere în ceea ce privește religia și se va abține de la tot ceea ce ar putea, prin mijloace înșelătoare, amenințări sau altele, să o determine să-și schimbe credința”. De asemenea, acesta declara că eventualii lor copii vor fi crescuți în credința ortodoxă, după „principiile religiei greco-ruse”. Originalul a fost semnat de George Williamson. O copie a acestui certificat a fost eliberată ulterior soției gentilomului englez George Sinclair Williamson, pe nume Ana Pavlovna, născută Efremov, la 15 noiembrie 1844, la cererea sa și din ordinul instituției ecleziastice menționate. Actul din 4 decembrie 1844 este redactat în limba franceză cu cerneală neagră, pe

hârtie în folio, având dimensiunile 32,5 x 20,7 cm. Documentul a fost scris de un copist sau funcționar administrativ, semnat pentru autentificare de primul traducător (interpret) al Consulatului Rus la București și ștampilat cu parafa Consulatului Rus. Pentru conformitatea traducerii a semnat „Întâiul Dragoman al Consulatului General Rus la București, consilierul de colegiu și cavalerul E. Coston”. Deținătorul documentului, Muzeul Național al Literaturii Române din București (administrator de bunuri proprietate publică), a solicitat clasarea acestuia în categoria Fond. Actul copiat în 1844 este unicat tipologic, iar filele se păstrează în condiții bune de conservare. În ce privește autenticitatea, documentul menționează elemente specifice unor astfel de documente, întocmite în acest caz la Consatul General Rus din București (ștampilă, semnătură olografă, funcție administrativă). Documentul este un bun cultural însemnat prin valoarea istorico-documentară a consemnărilor inserate.

Raftul cu cărți

Și tineri, și ardeleni

Delia MUNTEAN

În preambulul volumului dedicat cerchiștilor de la Sibiu – cu titlul *Cercul Literar. Destine frânte – Destine împlinite* (Editura Muzeul Literaturii române, București, 2020) –, Alexandru Ruja ne prezintă, în consens cu habitudinile academice, țintele vizate de întreprinderea domniei-sale. Dezvăluie totodată și câteva chestiuni de laborator, ce țin, în bună măsură, și de personalitatea sa auctorială. Aflăm astfel că universitarul timișorean și-a întocmit cartea „stratificat, în portativ literar, cu tonalități și intensități diferite” (p. 9). Este o mențiune care, la o iute privire, nu atrage neapărat atenția cititorului. Cu cât înaintăm însă pe traseul lecturii, observăm că între notele și accentele despre care vorbește autorul ia naștere, pe un portativ exploatat – după cum se știe – de numeroși alți cercetători, o compoziție orchestrată aparte. Specialistul nu se mulțumește cu valorificarea scrupuloasă a elementelor puse la dispoziție de bibliografia aferentă obiectului, ci le adaugă sonori/nuanțe datorate investigațiilor și interpretărilor personale. Ne întâmpină astfel informații care nu fuseseră deloc valorificate de către teoreticieni, ele rămânând în posesia unor persoane particulare sau lăncezind prin arhive instituționale din

țară și din străinătate.

O altă dimensiune ce delimitează noua lucrare este aceea că reexaminarea „dosarului” cerchiștilor se desfășoară cu precădere din perspectiva relației dintre posibilitățile și opțiunile lor cultural-existențiale (ca mărci ale unei conștiințe libere, capabile de discernământ, deschise spre inovație și spre orientarea literaturii române în acord cu devenirea celei universale), pe de o parte, și ideologia politică a vremilor (neîn stare a privi lucid pericolul permanentizării spiritului retrograd la nivelul întregii culturi române și inoculând – prin metode și mijloace coercitive tot mai dure – o atitudine generală viciată, castratoare a oricărui efort de înnoire, de sincronizare cu evoluția fenomenului literar apusean), pe de alta.

Atari reconsiderări dovedesc că, oricât ar fi de bătătorit un domeniu, se ivesc mereu aspecte neatrinse de ochiul cercetătorilor, readucerea lor la suprafață având forța de a deschide căi inedite de abordare a problematicii supuse atenției. Este ceea ce întreprinde Alexandru Ruja prin cartea de acum. Autorul răscolește depozite de periodice, parcurgând tot ce descoperă sub semnătura cerchiștilor, consultă la CNSAS documentația de urmărire a fiecărui membru al

Cercului, apelează la destăinuirile lor personale (pe unii dintre ei cunoscându-i), le citește corespondența, descinde în instituțiile școlare unde au învățat aceștia și, nu în ultimul rând, valorifică documente și informații furnizate de cercetările doctoranzilor aflați sub coordonarea sa.

Structura cărții, respectiv a capitolelor e specifică unui asemenea demers. Secțiunea din deschidere e alocată Manifestului și revistei, după care urmează opt capitole destinate câtorva dintre membrii Cercului: Victor Iancu, Ștefan Aug. Doinaș, Radu Stanca, Ion Negoitescu, Eugen Todoran, Ovidiu Cotruș, Deliu Petroiu și Ion D. Sîrbu – tot atâtea micromonografii ce pot constitui (prin conținuturi și prin alcătuire) o bază ideală pentru întreprinderi de sine stătătoare.

Paginile ce fac referire la scrisoarea deschisă devenită manifest (publicată, cu titlul ARDEALUL ESTETIC și cu subtitlul O scrisoare către d. E. Lovinescu a «Cercului literar din Sibiu», în „Viața”, an III, nr. 743 din 13 mai 1943) alternează reproducerea și comentariul unor pasaje cu informații legate de ambianța epocii, urmate de o analiză complexă a răspunsului dat de exegetul bucureștean. Autorul precizează că Manifestul (conceput și redactat de Ion Negoitescu, semnat „Cercul literar de la Sibiu”, cu menționarea unor nume) e precedat de un text scris de Dan Petrașincu, ce elogiază, cu argumente, personalitatea critică lovinesciană și scoate în evidență adeziunea cerchiștilor la ideile exegetului. Printre rândurile articolului se poate lesne „citi” și despre ecourile la

care se așteaptă semnatarii scrisorii din partea puternicilor zilei.

Paginile ce urmează sunt rodul muncii efective pe text a universitarului timișorean. Ideile relevante din scrisoare, în cea mai mare parte, agreeate de exegetul timișorean (continuarea direcției maioresciene, raportul cultură majoră – cultură minoră, hegemonia politicului, libertatea spirituală, evaluarea lucidă a literaturii din Ardeal, conștiința estetică, bunul gust, promovarea literaturii citadine, disponibilitatea de implicare activă în modernizarea peisajului literar contemporan ș.a.), sunt examinate onest și însoțite de motivații pertinente. Din păcate, e nevoit a recunoaște cercetătorul, tot acest efort de a contribui la deștelenirea culturii a rămas la nivel de „visuri și pretenții”: „schimbarea de regim i-a pus pe cerchiști pentru o perioadă sub semnul destinelor frânte” (p. 28).

Se fac apoi referiri la scrisoarea de răspuns (redactată de criticul de la Sbură-torul în timp ce se afla internat într-un sanatoriu), Lovinescu însuși fiind cel care a socotit documentul drept un manifest ce „merită să intre în conștiința publică”. Deși nu îi cunoaște pe semnatarii lui, exegetul le laudă îndrăzneala și entuziasmul, însă îi avertizează și în ceea ce privește controversalele iscate, cu atât mai mult cu cât sunt și tineri, și ardeleni (venind adică dintr-un spațiu cultural unde eticul și etnicul surclasau considerabil esteticul). Pe lângă aceasta, Lovinescu îi trimite o epistolă în privat și asistentului universitar Victor Iancu (crezând că el a fost autorul articolului), unde laudă calitățile redactării și „probitatea”

gestului. Mai departe, găsim informații legate de reacțiile la manifest (atacuri din partea presei ultranaționaliste, discreditarea autorilor prin aluzii la duplicitatea lor, reproșuri vizând lipsa de empatie față de poporul împovărat de războiș.a.).

Cele aproape trei pagini alocate revistei au în vedere în principal articolul intitulat *Perspective*, din primul ei număr, semnat de Ion Negoitescu (singurul redactor menționat), material ce reia ideile din Manifest. Și destinul acesteia s-a dovedit unul frânt.

Capitolele dedicate cerchiștilor urmăresc viața și activitatea lor prin prisma tiparului stabilit inițial de către Alexandru Ruja: „destine frânte – destine împlinite”.

La Victor Iancu, absolvent de studii superioare la București și în Germania, profesor la Cluj, apoi la Universitatea timișoreană, remarcă seriozitatea, „rigoarea academică, ținuta intelectuală” și „refuzul improvizației” (p. 49). Realizatorul volumului evidențiază contribuția acestuia la înființarea și promovarea Cercului Literar de la Sibiu și trece în revistă conținuturile câtorva studii și articole risipite prin publicațiile periodice ale vremii. El a avut – remarcă exegetul – un rol semnificativ în lămurirea unor aspecte estetice ale activității colegilor cerchiști (mai toți provenind din rândurile foștilor săi studenți) și ne lasă cele dintâi portrete ale acestora într-un studiu cu titlul *În chestiunea noiei mișcări estetice din Ardeal*. Ce este Cercul literar din Sibiu, apărut în „Timpul” (anul VII, nr. 2192-2193 din 19-20 iunie 1943), articol care

„este ca și necunoscut și nefolosit” în puzderia de lucrări ce abordează demersul cerchiștilor. Se fac apoi referiri la edițiile alcătuite de Mircea Popa (Victor Iancu, *De la estetică la literatura comparată*, 2006) și de fosta doctorandă a profesorului Alexandru Ruja, Sorina Nevodenszki (Victor Iancu, *Studii de Literatură și Estetică*, 2010). Aflăm că esteticianul avusese în proiect niște cercetări mai ample, despre care și scrie într-un memoriu, însă cum volumele respective nu au fost de găsit, concluzia este că, din pricina războiului, ele s-au pierdut prin edituri și tipografii înainte de a apuca să fie tipărite. Chestiuni inedite găsim cu privire la teza de doctorat a lui Victor Iancu, a cărei traducere din limba germană a fost publicată, pe fragmente, în Saeculum. Versiunii integrale i s-a pierdut urma – după cum menționează teoreticianul –, deși se făcuseră investigații chiar și la universitatea müncheneză. S-a găsit însă manuscrisul referatului întocmit de către coordonator, textul fiind reprodus, împreună cu sumarul bilingv al lucrării, în paginile capitolului. După Al Doilea Război Mondial, viața lui Victor Iancu se transformă fundamental, fiind în permanență supravegheat de către serviciile secrete ale statului (în volum sunt reproduse și câteva note informative în acest sens). Este demis, pe motive politice, de la universitate, apoi din celelalte locuri de muncă. Toate acestea situează destinul lui Victor Iancu sub semnul sintagmei ce traversează întreaga cercetare a lui Alexandru Ruja.

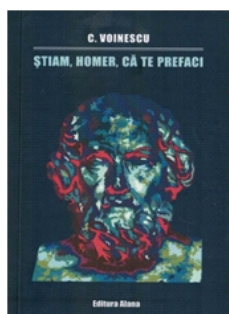
Cu aceeași acribie se ocupă teoreticianul de toți cerchiștii selectați, fiecare

suferind, în pofida înzestrării de excepție, a valorii operei și a unei existențe oneste, de pe urma tarelor regimului. Pe parcursul capitolelor, ne întâmpină repere ale biografiei acestora, cu insistență pe grila axiologică ce le-a ghidat devenirea, cu aprecieri privind exilul interior, anii de închisoare ori multiplele privațiuni (factori care însă nu le-au pervertit caracterul, nici grija pentru urmarea consecventă a idealurilor pentru care au trăit). Sunt amintite cele dintâi încercări literare, apoi sunt comentate nu doar lucrările eseistice ale membrilor Cercului, ci și fragmente din opera beletristică (de pildă, în cazul lui Radu Stanca și al lui Ștefan Aug. Doinaș găsim numeroase considerații legate de producțiile lirice). Sunt reproduse fragmente de interviu, se întocmesc fișe biografice ale personalităților cu care au venit în contact, se citează din rapoartele Securității, se aduc din arhive îngropate

de vreme cine știe ce informații nebăgate în seamă de alți specialiști, dar cu relevanță pentru comprehensiunea întregului și a unei conjuncturi istorico-politice cu efecte dramatice asupra societății românești. Mai mult, teoreticianul descoperă creații inedite ale membrilor Cercului, inclusiv din perioada debutului (sau care schimbă ceea ce se știa cu privire la începuturile literare ale autorilor respectivi – a se vedea capitolele despre Radu Stanca și Eugen Todoran).

Considerăm că întreprinderea universitarului Alexandru Ruja este un act reparator necesar, ce nu poate fi omis în demersurile viitoare pe marginea acestei problematici. Avem de-a face cu o lucrare de încredere, cum sunt, de altfel, toate scrierile autorului. E un volum dens, cu dezbateri de idei ce stârnesc interesul specialistului.

Raftul cu cărți

Un poet al profunzimilor culturale

Alexandru RUJA

Trecut prin prestigioasa școală de Filologie de la Universitatea din Timișoara, Constantin Voinescu are bine consolidate și clar evidențiate reperele culturale, între care se mișcă dezinvolt în relație cu spațiul culturii majore.

Poezia sa vine pe această filieră care îmbină resursele culturale cu frumusețea expresiei izvorâtă dintr-o adâncă trăire afectivă în plan existențial. Mărci identitare ale culturii devin toposurile (Roma, Troia, Altamira, Levant, Atena, Olimp, Balcani, Ithaca, Acropole), nume ale personalităților care au marcat un timp al mării culturi (Homer, Aristofan, Eschil, Baudelaire, Verlaine, Mallarmé, Rembrandt, Bacovia, Mateiu, Platon, Heine, Esenin), opere cu simbolistică aparte (Iliada, Loreley, „cantata de Bach”). Această pleiadă stilistică de îmbinări toponimice și onomastice nu duce spre un aspect livresc al poeziei, ci doar spre obenefică încărcătură literară. Este un semn al ambitusului cultural/literar pe care se mișcă poetul, dar poezia rămâne la nivelul ei specific de meditație.

Poezia lui Constantin Voinescu are un ritm stilistic adecvat și aproape orice imagine am izola din textul poetic ea devine relevantă pentru nivelul axiologic al construcției poetice. De la statuile coborând de pe soclu la bătrânul flașnetar, de la dansul baletistelor albe în ritm bacovian la cel al nălucilor „înveșmântate-n alb”,

de la spectacolul stelelor căzând în „constelații neștiute” la „forfota din Univers”, de la secunde care „se torc în fire lungi de borangic” la poveștile nespuse „din Levant”, de la „visele mele color din tinerețe” la „secundele timpului meu” care trec „două câte două” se mișcă în poezie imagini de o deosebită relevanță stilistică. „În drumul meu de rouă / am despicat uneori / cât mai adânc cuvântul” spune undeva poetul, marcând un traseu în care imponderabilele stilistice se mișcă liber într-un imaginar poetic elevat.

Furând „cuvintelor scânteia” poetul o folosește în combustia creației la o tensiune în care incadescența expresiei poetice se conjugă armonios cu forța meditației existențiale. Perceperea ori resimțirea labirintului existențial încarcă de dramatic meditația, iar poezia prinde un fior zguduit de regrete:

„Mă caut
și-mi este tot mai greu
să mă găsesc,
m-am rătăcit prin timp
ca într-un labirint
și-n mână nu mai țin
de capăt
niciun fir.”

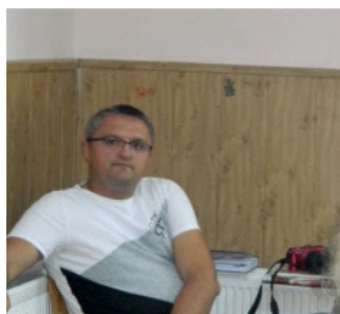
(Labirint)

Constantin Voinescu este un poet al profunzimilor culturale rășfrânte în poezie ca suport pentru linia sensibilă a meditației.

Raftul cu cărți

***Afinități ale poeziei simedriene cu poezia universală.
Cercetări primare asupra unei poetici-portal***

Cristian-Paul MOZORU

*„Poetii au în ei măreția, / beau apă
din jgheburile de aur ale lui Dumnezeu.” (a)*

Costel Stancu

Costel Simedrea, chiar dacă își păstrează versurile în afara normelor după care se ghidează poezia noului val, este deja și va rămâne un nume în peisajul poetic, despre creația acestuia pronunțându-se nume precum Ionel Bota, Nicolae Sârbu, Marian Odangiu, Romulus Bucur, Eugen Evu, Zenovie Cârlușea, Gheorghe Grigurcu și alții. Și continuă – iată! – să se scrie ceea ce nu poate să semnifice decât că poezia lui Costel Simedrea nu este doar o simplă sursă de inspirație ori un elementar exercițiu de deslușire a unui posibil labirint al unor gânduri așternute pe hârtie, cât mai ales un necunoscut în care cu cât te adâncești mai mult, cu atât lumina devine, paradoxal, mai puternică și întregului începe a i se defini forma și dezvălui complexitatea, o complexitate care se întinde de la Rațiune la Simțire, de la Gând la Scriere, de la Ființă la Poet.

Deși la o primă lectură, poezia lui Costel Simedrea lasă sentimentul unei poezii mai puțin sau chiar deloc optimiste sau, cel puțin, unul al înțelegerii și acceptării finitudinii, regretului, ratării ori, uneori, chiar al non-sensului – „Viața nu merită să fie trăită decât pentru deliciaele înflorite pe ruinele ei.” (1) –, exercițiul revenirii în multiple

rânduri asupra acesteia îndreaptă cititorul spre o privire mult mai vastă a ei conectându-l nu doar la poezia românească – George Bacovia, Paul Celan, Gheorghe Pruncuș și, în anumite puncte ale operei, Ioan Petraș –, ci și la marea poezie a lumii – Georg Trakl, Osip Mandelștam și chiar Friedrich Nietzsche –, stabilindu-se astfel puncte de trecere a frontierelor poetice și construindu-se o rețea de înfrățire între ceea ce este, de fapt, un întreg: Poezia!

George Bacovia sau Condiția umană. Ne-am putea întreba, fără îndoială, dacă nu cumva Costel Simedrea se aseamănă lui Bacovia în sensul în care Constantin Călin, după cum remarcă Adrian Dinu Rachieru, se întreabă în privința celui din urmă – „A fost captivul unei teme / unor fantasme în care s-a afundat obsesiv sau instigatorul unui proces? A rămas doar un copist al propriilor stări, un prizonier al unui tiranic model mental sau e vorba de un demers mimetic, un transplant reușit până într-acolo încât Bacovia intră definitiv în pielea personajului și devine, el însuși, un personaj bacovian?” (2) – sau dacă, după cum notează același Adrian Dinu Rachieru, „impune prin economismul mijloacelor (...) manevrează un fond lexical restrâns, dezvoltă

tând clase sinonimice.” (3). Și nu am greși înclinând în această direcție, dar nici nu avem voie să uităm că în timp ce Bacovia, în cea de-a doua parte a creației sale, transpune în versuri o condiție umană, a ființei (de multe ori propria condiție) – „Mai bine singuratec și uitat, / Pierdut să te retragi nepăsător, / În țara asta plină de humor, / Mai bine singuratec și uitat. // O, genii întristate care mor / În cerc barbar și fără sentiment, – Prin asta ești celebră-n Orient, / O, țară tristă, plină de humor ...” (4) –, Costel Simedrea etalează o condiție umană, a omului, și o face întrebând(u-se) și cerând răspunsuri, folosindu-se în același timp de un bagaj lexical prin care poetul zugrăvește o serie de imagini limpezi în care albul și negrul sunt doar puncte de sprijin și nu piloni de susținere ale acestora: „Căruntă cărare mă-nfruntă, / Cad păsări sub umărul stâng, / Aripi în zbatere cruntă / Cad din înalt și se frâng. // Rămâne în urmă o pană, / Să fie hrană altei hârtii, / Pentru când n-are cerească mană / Și flămânzește în nopți pustii. // Nopți când nu bate nimeni la ușă / Și fulgi, în iarnă, stelele cad, / Când se aude plâns de păpușă, / Fiindcă-i Ajunul și nu are brad. // Nopți fără nopți ... Cărarea căruntă / O să mă ducă departe de-aici, / Povestea, oricum, nu m-ascultă / De când mi-au rămas hainele mici.” (5)

În nici un caz nu se poate vorbi despre o totală solitudine ori a unui abandon sub o formă sau alta fiindcă ambii poeți, în maniera sieși potrivită, își găsesc propriul punct de echilibru. Bacovia în soția sa, Agatha Grigorescu – „tratative directe ale soției cu editorii, pentru contractarea literaturii lui Bacovia, ba, uneori, chiar eforturi materiale personale în acest scop(...), ea va izbuti să ridice, din împrumuturi la stat și propriile economii, o casă pe un teren ce-l deținea

în strada Frăsinetului, actualmente G. Bacovia.” (6) –, dar și în poezie prin care reușește o completare a propriei salvări. Cu toate acestea, deși retras într-un refugiu stabil și productiv, nu poate evita (auto)transformarea în dubla ipostază de acuzator al lumii și cea de propriu acuzator și călău – „obsedat de această improductivitate materială, necompensată de cele două premii literare obținute, poetul își acuză solitudinea sa în mijlocul *lumii eronate*.” (7) –, intensitatea pesimismului, a lugubrității și întunericului interior exprimate în versurile cu precădere târzii fiind împinse nu neapărat până la limita extremului, dar îndeajuns de departe pentru acumularea și depozitarea interioară și creionarea unei atmosfere reci, deșarte, sterpe. Pe când Costel Simedrea se refugiază dincolo de lumesc, în Divinitate, de unde, uneori calm, alteori alert, își alimentează mersul înainte și convingerea că dincolo de orice experiență, orice schimbare a traiectoriei omului (și, în cazul său, a poetului) se desfășoară exact la polul opus celui bacovian prin dovedirea existenței și găsirea treptată a luminii, căldurii, speranței, salvării: „O Doamne, spune-mi, rogu-Te, acum / Ce Ție Ți-ar plăcea să-ți dau curat, / Când sufletul mi se preface-n scrum, / Iar eu, un rug, tot mistui ce mi-ai dat? // Să iau eu buchii din Cuvântul Sfânt, / Din ele să fac oamenilor hrană? / Să spun că ei făcuți îs din pământ / Și fără duh nu sunt decât o rană? // Că numai tu mai poți să le-oblojești / Acele răni ce ei și le-au căutat, / Căci toate din acestea sunt lumești / Și niciun om nu-i fără de păcat? // Așa au fost de Tine ei lăsați, / Au toți și cuget și nesăbuintă, / Dar sunt cu toți ai Tăi, pot fi chiar frați, / Unindu-se plăcut într-o credință!” (8)

Se dovedește, așadar, limpede cum, conform constatărilor lui Daniel Cristea-Enache, „la Bacovia textul se adâncește, se dispensează de muzicalitate și își provoacă lectorul prin sensurile lui rupte” (9), în timp ce la Costel Simedrea acesta se readună și se reconstruiește din bucățile sparte de-a lungul timpului, încercând o salvare a miezului rămas, se pare, neatins, întreaga expunere fiind redată printr-un exercițiu de stilistică prin care fiecare poet întâi își interiorizează stările și mai apoi le exteriorizează, dându-le frâu liber către lume.

Totodată, „comparațiile cu Trakl, cu Kafka, cu Paul Celan au devenit deosebit de frecvente în ultimii ani. Trakl reușește să lărgescă, privind în urmă, spațiul imperiului agonic, prin alianțe imprezibile la începutul secolului – în ultimul în care marii scriitori ai imperiului își exersau previziunile funeste.” (10) Bineînțeles, poezia lui Costel Simedrea nu experimentează un grad atât de ridicat al disperării, al retragerii din lume, al (auto)izolării, se va vedea însă că există vizibile corespondențe cu cei nominalizați, chiar dacă nu toți vor fi, în cele ce urmează, analizați în textul de față.

Paul Celan și Calea spre Lume. Dacă în cazul Bacovia tragedia pornește și se răspândește de la nivelul societății, în cazul lui Celan drama merge mult mai departe depășind pragul bacovian și atingându-l pe cel al Ființei, al Destinului devenind, astfel, nu doar drama sa și a propriilor rădăcini, a originilor, ci chiar a omenirii întregi, a acelei omeniri cu care este identificat și parțial se singur-identifică, dar și cu cea căzută pradă vârtejurilor caracterizante vremurilor tulburi ce traversau omenirea: «un cumul de trăiri care, inevitabil, răzbat în poezia sa, vorbind lumii despre insecuritate, angoasă, stranietate, terifiantă.

Obsesivele contextualizări thanatice dezvoltă o profundă neliniște, o experiență dramatică, o rană nevindecată. Sau o „încordare existențială”, deloc străină de rădăcina evreiască.» (11) Fără a simți toate ororile vremurilor și tragedia umanității ori întreaga durere captată treptat și înghițită forțat, nu poate fi parcursă și, mai ales, pătrunsă poezia lui Celan, dar nici receptată drept o armă – poate nu cea mai eficientă, dar cu siguranță cea mai durabilă – prin care poetul ripostează și lasă celor care vor veni un testament prin intermediul căruia să fie cunoscută și purtată peste timp o mărturie și imagine nedeformată a ceea ce s-a întâmplat în realitate, o imagine transparentă așa cum el însuși o spune – «„Aceste poezii nu sînt cîtuși de puțin ermetice, ele sînt deschise. Totul în ele este de fapt foarte clar.”» (12) – inclusiv prin versuri cum, de pildă, ar fi: „După renunțarea la lumină: / ziua ce vie, vuind de-al / mesagerilor umblet. // Mesajul ce-a dat ortul florii, / strident și tot mai strident, / ajunge la-nsîngerata ureche.” (13)

Întorcându-ne către poezia lui Costel Simedrea constatăm o altă nuanță a aceluiași material sau un mod prin care cele două poezii se întâlnesc, după cum frumos formulează Tudor Vianu, „într-un raport de cooperare”. Chiar și așa, în cadru restrâns, drama își are propria intensitate și își întinde adânc efectele: «Ne-or aștepta imperii de vise subterane, / Iar timpul va fi negru cum cântecul în corbi, / Talazurile vremii și-or transforma-n arcane / Spumele-nghetate ca să ne ia robi. // Și nu ne-om mai întoarce niciodată în cele / Care au fost cândva – dar au rămas „a fost” –, / Ci ne vom stinge lin, ca-n vechi violoncel / Ecoul unor note știute pe de rost. // Va rămâne fumul plutind pe cenușă / Și în

ecoul orb un cântec învins ... / Acum este noapte! Dormim ... După ușă, / Fulgi din altă lume pe case au nins.» (14)

În consecință, Cuvântul este calea prin care se evadează din lume, calea îndepărtării de prea mult bătorita negură, dar și cea prin care se vine (și revine) în lume și îndreptarea spre Lumină. Or, în acest punct, Cerul – locul de unde vine Cuvântul, de unde vine Lumina, de unde este îndepărtată negura, unde sufletul își găsește odihna după tot zbuciumul vieții pământene – devine una din punțile principale și comune între poezia lui Paul Celan și cea a lui Costel Simedrea, chiar dacă pe alocuri rolul/misiunea acestuia pare să difere de la un poet la celălalt, împărțindu-se între rolul de vinovat al întrebărilor vociferânde și pricinuitoare al durerii strigate chiar către „albastrul care încă-și cauta ochiul” (cum formulează chiar Celan), întrebările – „Noi te vedem, cerule, noi te vedem. / Variolă după variolă / împingi înainte, / pustulă după pustulă. / Așa sporești veșnicia. // Noi te vedem, pămînte, noi te vedem. / Suflet după suflet / abandonezi / umbră după umbră. / Așa respiră incendiile timpului.” (15) – și receptarea celor trecătoare – „Se scurge cerul în pământ / Cum eu din mine-n mine curg, / Ca o cortină grea, de umbră, / Cade pe lume trist amurg ... // Se scurge partea în întreg / Prin gâtul clipei singulare, / Și va aduce un răspuns/ La cea mai veche întrebare. // Pe apa nopților, apoi, / Va curge legănat o barcă/ Iar întunericul, nicipând, / Clepsidra n-o s-o mai întoarcă.” (16) – aflându-se într-o formă de conviețuire reciproc avantajoasă.

Este întâmpinată, drept urmare, o diferență nu numai de tonalitate, dar mai ales de încrustare a imaginii într-un labirint al cuvintelor și îndeosebi al

înțelesurilor ceea ce nu face ca poezia celor doi poeți să se îndepărteze una de cealaltă, ba dimpotrivă, să se îngemăneze printr-un suflu desprins din același trunchi.

Osip Mandelstam și Refugiul-speranță. Odată cu dezvoltarea limbajului și a lărgirii viziunii – poetice, în cazul nostru –, genurile literare au început a se întrepătrunde și chiar a se suprapune împingând sau chiar anulând bariere dezvoltând în cele din urmă noi imagini, orizonturi, universuri. Prin urmare, încadrarea unor creații poetice într-o anumită categorie a devenit un exercițiu ce nu poate fi aplicat decât într-o măsură relativă, atingându-se astfel mari și vizibile asemănări între creațiile literare, cum se întâmplă și între poezia celaniană (modernism, suprarealism) și cea semnată de Osip Mandelstam (încadrată ca aparținând curentului rus numit acmeism). Este, în comparația tocmai amintită, evidentă și oarecum necesară o diferență de ton și expunere, dar atmosfera, non-sensul ori intensitatea trăirilor rămân așezate pe același taler: „Încerc o patimă de neînvinc / De față cu înălțimi tainice. / Admir rândunica în necuprins / Și-mi place zbor de clopot în pace. // Și ca pe-un straniu pieton mă văd/ Peste hău, pe podețe arcate, / Ascult crescând bolovan de omăt, / Cum vecia-n ceas de piatră bate. // Aș! Dar nu-s cel pieton, se știe, / Chip de pe file decolorate, / Și-n mine mahna e melodie; // Așa-i: în munți lavina e trează! / Sufletu-mi – clopote-n stol ce bate, / Dar muzica de hău nu salvează!” (17)

Observăm, rezumându-ne la acest poem, o interesantă analogie între Celan, Mandelstam, Cioran și Costel Simedrea. De exemplu, în asocierea Celan-Mandelstam, unde Cerul („înălțimi tainice”) se dovedește a fi, la

ambii poeți, unul din purtătorii vinei pentru tot ce se întâmplă, pentru refuzul de a vindeca răni, de a alina dureri, de a curma suferințe. În al doilea rând în opoziția Mandelștam-Cioran unde, în cazul celui de-al doilea, muzica constituie un cert refugiu, o reală salvare – „Muzica e refugiul sufletelor pe care le-a rănit fericirea.” (18) sau „Nu e muzică adevărată aceea care nu ne face să palpăm timpul.” (19) –, idee expusă în repetate rânduri și care la fel ca în cazul lui Costel Simedrea – „Mă-ntorc în sat hulit de amintiri, / Chiar dacă știu că nu mai e al meu, / M-am rupt de el pe când eram copil, / M-am rupt de mine și de Dumnezeu. // M-așteaptă iarba cântec unduind, / M-așteaptă dorul unde l-am lăsat, / Nu voi găsi niciunde vers mai blând / Decât este cântul ierbii de la sat ...” (20) – devine un portal către liniștea sufletească.

Trebuie totodată remarcat că în cel de-al doilea citat cioranian amintit mai sus este întâlnit conceptul de timp, un bun prezent de-a lungul întregii opere simedriene, un colț de real de care poetul se agață nu la disperare, cum s-ar putea crede la o fugitivă lectură, ci cu deplină încredere că simpla fărâmă de timp rămasă deține puterea de a salva cele pierdute. În cazul Mandelștam, situația diferă radical, Timpul fiind un avut atât de fragil, efemer chiar, încât nici nu s-ar putea spune că există: „Știam că această boală a memoriei nu era o particularitate a nefericitului Kazarnovski și nu apăruse din pricina băuturii. De această boală sufereau aproape toți foștii deținuți din lagăre pe care mi-a fost dat să-i întâlnesc printre primii, pentru ei nu existau nici date, nici timp, nu mai erau în stare să facă delimitări stricte între faptele ai căror martori au fost și legendele din lagăr.(...) Majoritatea

povestirilor din lagăr, așa cum mi s-au prezentat la început, nu era decât o enumerare incoerentă a unor clipe intense, când povestitorul se afla la un pas de moarte și, totuși, printr-un miracol rămânea în viață.” (21) Problema timpului, însă, este o temă extrem de largă, de complexă și discutată încât se pune problema începerii existenței timpului – „Timpul a început, fără îndoială, odată cu lumea creată. Totuși, fără o eternitate preexistentă el n-ar fi putut începe.” (22) – a duratei și cauzei duratei lui – „Dar timpul nu numai începe, ci și durează prin voirea divină. (...)” (23), argument consolidat cu numeroase citate din Biblie, Sfântul Vasile cel Mare, Fericitul Augustin – la care miracolul remarcat de Nadejda Mandelștam se dovedește a fi chiar Dumnezeu, omul deținând timp fiindcă îl deține pe Dumnezeu, creatorul Timpului, ceea ce duce tocmai la salvarea prin credința rătăcită în necredință ori, în timp, pierdută prin necredință.

Se creează astfel o reală rețea de elemente de reflecție – Cerul, refugiul, frica/nefrica, ruga, urlatul, speranța, muzica, salvarea, moartea, viața, Timpul –, elemente generatoare de noi unghiuri de analiză și încercare de deslușire a mecanismului după care acestea se desfășoară (sau stagnează) fiindcă, în opoziție ori nu, ideea rămâne comună.

Georg Trakl sau Nivelurile și formele ale singurătății. Dacă singurătatea, prezentă nu doar în doze diferite, ci și sub o formă sau alta, este una din temele principale ale poeziei celor analizați până în momentul de față, nici poezia trakliană nu face excepție de la această formulă. Se pare însă că această singurătate, aici se manifestă variat – „Sumbră răsuflare prin crengile verzi. / Mici flori albastre, plutind, împresoară /

Chipul însinguratului, pasul de aur / Murind sub măslin. / Cu aripi bete filfîie noaptea. / Nespuse de blînd sîngerează umilînța, / Rouă ce picură-ncet de pe spinu-nflorit. / Îndurarea strălucitoarelor brațe / Cuprinde o inimă care se frînge." (24) – și la scară diferită – „Omul începuse să vorbească singur ... / Și totul se mișca în umbre trecătoare – / Un cer de plumb de-a pururea domnea, / Iar creierul ardea ca flacăra de soare. // Nimic. Pustiul tot mai larg părea ... / Și-n noaptea lui amară tăcuse orice cânt, – / Și-nvinețit de gânduri, cu fruntea în pămînt, / Omul începuse să vorbească singur ...” (25) – din moment ce elemente precum verdele crengilor, albastrul florilor, roua, înflorirea, strălucirea indică indiscutabil existența vieții, a creșterii, a pulsului, deci a unei prezențe care anulează pe loc singurătatea amintită, pe când în cazul Bacovia singurătatea devine totală prin elemente cum sunt umbra, cerul de plumb, arderea (deci, mistuirea), nimicul, pustiu, noaptea, tăcerea. Aspectul este sesizat și de Laura Cheie care, cu privire la unul din versurile amintite mai sus – „Un cer de plumb de-a pururea domnea,” – notează că „Cerul dur ca o lespede grea asupra unor locuri pustii ține de conceptul bacovian al unei lumi fără Dumnezeu, în care omul pare prins în dialectica materiei.” (26). O face însă cu trimitere comparativă la versul traklian „Negre ceruri de metal.” – „Negre ceruri de metal. / Vifor roșu pe-nserate / Zboară ciori înfometate / Peste parcuri frînte pal.” (27) – în care, la o atentă lectură, observăm că de această dată este folosit termenul de metal („Schwarze Himmel von Metall.” – „Schwarze Himmel von Metall. / Kreuz in roten Stürmen wehen / Abends hungertolle Krähen / Über Parken gram und fahl” (28) și nu de

plumb, or plumbul este un material care conduce către ermetizare, deci care nu permite acumularea aerului, a umidității (apei), elemente purtătoare de viață.

Pe de altă parte, așa cum se întâmplă în cadrul poeziei lui Costel Simedrea, singurătatea nu numai că scade pe alocuri în intensitate atît ca simțire transpusă de poet în versuri cât și ca transmisibilitate către cititor, manifestându-se, astfel, la un al nivel, dar nici nu se lasă ascunsă atît de puternic în spatele imaginilor. Un artificiu care duce nu atît de mult, am zice, către o accepțiune a ei pe termen nelimitat, cât către o înțelegere a naturii și mecanismului acesteia – „Și dacă tu-mi vei fi singurătate, / Eu ce-ți voi fi atunci? Ce ți-a rămas? // (...) // Și dacă eu ți-aș fi singurătate / Tu ce-mi vei fi atunci? Ce îmi rămâne? // (...) // Iar dacă noi vom fi singurătate / Ce va mai fi și ce ne-ar mai rămâne?” (29) –, dar și a conștientizării posibilității de îndepărtare a stării și sentimentului de solitudine – „Nu să câștigi, ca unic scop, / Ci și plăcerea de-a te bate! / Din luptă să îți faci un joc, / Să fugi dintru singurătate ...” (30) –, proces în care Costel Simedrea nu conține să creadă.

În continuare, în acest caz, ar mai putea fi amintită și afirmația heideggeriană precum că „Acolo unde este o lume, ființarea este manifestă.” (31), o afirmație care duce la alte întrebări și alte necesare lămuriri/demonstrații în acest sens, dar care în contextul nostru ar devia textul mai mult decît este necesar. Prioritar în acest punct este să înțelegem că ființarea înseamnă simpla prezență, dar mai înseamnă și Ființa fără a mai fi, aici, necesară explicată „deosebirea de ordin ontologic dintre faptul-de-a-sălășlui - în, ca existențial, și includerea spațială ființărilor simplu-prezente unele

în altele. Însă, dacă delimităm cele două categorii, nu înseamnă că le contestăm Dasein-ul. Dimpotrivă, el are însuși un a-fi-în-spațiu. În acest caz, recădem pe un conglomerat de simple prezențe, alcătuit dintr-un lucru spiritual și unul corporal.” (32) Or, o lume este pretutindeni, ceea ce duce la concluzia că singurătatea devine, la un anumit nivel, un ceva manifestat strict la nivel senzorial fiindcă, pe de o parte, noi vom fi întotdeauna cu noi înșine și, pe de altă parte, ne bucurăm de omniprezența divină astfel că singurătatea poate cel mult doar să prindă contur, iar asta numai în cazul pierderii speranței ori a credinței, fenomene petrecute îndeosebi în timpul experiențelor trăite chiar în perioada elaborării operelor unora din cei sus-menționați – Celan, Mandelștam (Iagărul), Trakl (războiul) –, dar și a multor alora care prin tăria (cu precădere a) credinței și-au dus crucea până la capăt. Iar o dovadă de nestrămutată credință în cazul lui Costel Simedrea stă în versuri precum cele întâlnite în poemul *Mărturisire* – „Dar Tu păcatul mi l-ai luat, povară, / Și-atunci, la chin, aş vrea să-Ți fiu părtaș, / Să simt și eu cum este să Te doară / O lance-nfipță-n coastă de-un sutaș. // Iar când vom fi răniți de-același fier, / Când cu aceeași lacrimă vom plânge, / Voi înțelege că mai pot să sper: / Pe lemnul crucii fost-am frați de sânge // Și o să-mi aperi zilele cărunte, / Preamilostive frate și, blajin, / Tu n-o să lași ca eu să port pe frunte / Nici barem umbra unui singur spin!” (33) – și continuă în poeme precum *Rugă lui Iisus cel viu* și nu numai.

Friedrich Nietzsche și Palierile labirinticii. Cazul Friedrich Nietzsche – și este foarte bine cunoscut acest aspect – este un caz aparte atât din punct de vedere al direcției sale filosofice – unii o

atribuie nihilismului, alții o atribuie vitalismului etc. – al vieții și bolii sale și chiar al manuscriselor sale. Or, toate aceste direcții de cercetare și analiză continuă și astăzi, aducând noi și noi sensuri pentru ca universul nietzschean să fie cât mai bine descifrat și, bineînțeles, fixat, lăsând deoparte ori chiar anulând interpretările lipsite de argumente temeinice. Fără a ne lansa în detalii deja binecunoscute precum muzica – în care Nietzsche a jucat rolul său deloc neglijabil: a compus muzică, a scris despre muzică –, Friedrich Nietzsche se încumetă inclusiv pe tărâmul poeziei, lăsând presărat de-a lungul operei filosofice și un însemnat număr de versuri.

Contrar însă așteptărilor celor care îi acordă filosofului etichete mai puțin pozitive sau – de ce nu? – prietenoase, poetul Nietzsche se dovedește a fi un real jongler în materie de versuri, acesta arătându-se uneori ludic, bășcălios chiar – „Bine-i a tăcea-mpreună! / Mai plăcut însă e râsul, – / Sub a cerului mătasă, / Lâng-un fag, în iarba deasă, / Dragu-i între prieteni râsul / Și-alba dinților cunună. // Să tăcem, de-i treaba bună; / De-o fac rău –, ne-apuce râsul, / Tot mai rău atunci s-o facem, / Tot mai rău ne-apuce râsul, / Pân-om coborî în humă. // Da, băieți! S-o fi-ntâmplând? / Ei, amin! Și pe curând!” (34), alteori labirintic – din care aş aminti poeme precum *Semnul de foc*, *Glorie și veșnicie*, *Despre sărăcia celui mai bogat* etc. – pe acest culoar apropiindu-se, doar că printr-un vers mult mai dezvoltat, mai încarnat, de exemplu, de direcția lui Osip Mandelștam – „Dacă în tinerețe O.M. era criptic și nu dezvăluia cititorului decît anumite lucruri, în perioada de maturitate, cea finală, el revedea întregul flux și vedea valoarea în însuși elanul poetic, nu

în manifestările lui separate. Aici își spunea cuvîntul libertatea interioară căpătată în timp (...).” (35) –, iar alături de un remarcabil descriptivism cu aer profetic, așa spune, avînd în vedere evenimentele deceniilor viitoare poetizate, în cazul nostru, de Celan/Trakl – „Uitați-vă la vultur! cu jind și fix / privește jos în hău, / în propriul hău, ce se învolbură / în afunzimi tot mai afunde! / Deodată, drept zburînd, / în jos zvîcnind / se năpustește peste prada-i. / Gîndiți că foamea îi dă ghes? / Cumplitul gol din măruntaie? – / Și nici iubire nu-i / – dar ce-i un miel pentru un vultur! / el urăște oile / Așa mă năpustesc / în jos, cu jind, / asupra turmelor acestea de miei / sfîșiind, însîngerînd, / dispreț față de cei molatici / mînie față de tîmpenia mieilor---” (36).

De-a lungul poeziei nietzscheene se întîlnesc, însă, o sumedenie de stări de la cele enumerate mai sus pînă inclusiv la cele de melancolie și chiar iubire, ceea ce îl apropie, pe aceste coordonate, și de poezia simedriană în care întîlnim aceste stări doar că în versurile celui din urmă, dincolo de doza medie de plasticizare a limbajului întîlnită la Friedrich Nietzsche, ele se desfășoară de-a lungul unui proces de forma existent-destrămare-reconstrucție: „Mi-am dorit... Oare ce mi-am dorit? / Este mult de atunci... Nu mai știu ... / Fulgii cad pe oraș diferit / În amurgul, deodată, târziu. // (...) // Și-i târziu, acum, să mai chem / Înapoi timpul care a fost... / Pe oraș cade, ca un blestem, / Un alt timp inutil și anost. // Bate vînt și spulberă ger, / Conjugăm totul azi la trecut, / Fulgii cad ca un alt început / Și deschid ușa larg spre mister.” (37), un proces abil construit, fără excese ori hazarduri, ci simplu, temeinic și, în același timp, păstrînd descifrabilitatea

la cote inteligibil dozate.

Trebuie precizat că în timp ce labirintica poeziei nietzscheene se construiește, pare-se, pe baza (ori de-a lungul) dezvoltării unui sistem cu precădere filosofic, labirintica poeziei lui Costel Simedrea este mai mult una a întrebărilor. A întrebărilor adresate nu doar sieși, ci și celor de lângă, celor plecați, vieții, Divinității etc. Or, în acest caz simbolistica se dezvoltă, iar optica dobîndește dimensiuni multiple: Și păsările-acestea unde mor? / În care lacrimă de mine-or să se-ngroape? / Păsările albe ce-atît de blînd mă dor / De ce îmi pleacă zilnic de sub pleoape? // Ce depărtare oarbă acum din nou le cheamă? / Ce astru le atrage? Ce idol nebunesc? / De ce coșmar le este atîta de teamă / Încît cu toată truda nu pot să le opresc? // O, păsările albe ce știu numai să moară ... / Azi ultima aripă se profilează-n zare / Și îmi rămîne-n suflet - pentru a cîta oară? – / O lacrimă imensă ... și-un semn de întrebare” (38).

Gheorghe Pruncuț și Căutarea unui echilibru. Într-un registru diferit, așa cum notează Alexandru Ruja despre poezia lui Gheorghe Pruncuț – „Profunzimea poeziei lui Gheorghe Pruncuț stă în simplitatea ei, în unirea destinului existențial cu cel poetic. Expresie a boemei creatoare, poezia sa urcă în vers o tensiune a zbuciumului golgotic, trăit poetic, deci inexplicabil rațional. Există în poezia lui prevestiri și premoniții, spaime și demonii, angoase și neliniști cutremurătoare. (...)” (39) –, prin propria-i poezie, Costel Simedrea se călătorește pe el însuși încercînd găsirea răspunsurilor ce-i par a fi dincolo de el și care, la prima vedere, îi par de neînțeles. Este un soi, așadar, de concentrare a unei cantități însemnate de trăiri și cumul de experiențe care se regăsesc, așa cum

observă același Alexandru Ruja, în întreaga boemă literară – acesta, în lucrarea amintită, restrânge teritorial aria de analiză a acestor „aparținători ai peisajului local”, cum frumos îi numește Cornel Ungureanu – și care treptat încep să prindă noi forme, să exploreze noi orizonturi/înțelesuri și chiar expresii în vederea găsirii unui culoar cât mai favorabil defulării, însă nu oricum, ci la cote înalte, lăsând uneori senzația dorinței de a șoca. Se creează astfel paliere prin care treptat se urcă spre un proces de conturare a unei poetici distincte, separate (fără a se desprinde, însă, de trunchi) și, în felul ei, aparte, asemănătoare unei amprente.

Restrângând aria doar la cei din „imediata apropiere”, cum sunt Traian Dorgoșan – „un fantast, dar și un bijutier care își lucrează versul fără a miza pe productivitatea lirică” (40) –, George Lână „poet cu o bună așezare în vers, simte profunzimea sentimentului în unduirea versului, scoate din întâmplări obișnuite sensuri mai adânci de trăire existențială(...), nu urmează direcții, nu se atașează unor grupări, ci este preocupat de propria orientare poetică, de înțelegerea în sens personal a poeziei.” (41) –, Ioan Crăciun, Ion Monoran, Adrian Derlea, Ion Chichere – „În zorii cu miresme de benzină / mă-ntorc în rate la mansarda mea / fără palton și fără de chenzină / sătul de poezie ca un boem sadea / fetițele de la salubritate / consideră că-s geniu înăscut / pășesc din rimă-n rimă pe strada principală / ... / îmi oglindesc talentul în cele patru mîini.” (42) –, Francisc Vinganu, Petru Ilieșu, Gheorghe Pruncuț – „Sălbatic, zdrențuit și dezmembrat, / De patru ori ucis pe îndelete, / Sedus de zei, apoi abandonat, / Îmi spui la urma urmei că ți-e sete; // Na și sorbește lacul

întomnat/ Și-nfulecă vreo lebădă pe moarte, / Regina îndoielii s-a-mpușcat, / Monarhul jinduieste mai departe; // Și-o ploaie soioasă de vechi armament / Ne umple pământul arat de mistere, / Atenție la cei din parlament / Sărbătorend băloasa decădere.” (43) –, evitând versuri explozive – „din propria-mi placentă / mi-am făcut cimpoi / (osul brațului / mi l-am găurit cu burghiul / și i-am scos măduva)// unde cîndva a bătut inima / acum e aer / aer cîntînd” (44) –, observăm cum și Costel Simedrea, fără a trăda o orientare în maniera urmată de cei mai sus menționați, se integrează întregului păstrând, deci, notă distinctă față de aceștia: „Prieten bun paharului am fost, / Iubit-am și femeie măritată, / Nu m-am împărtășit, nu știu ce-i post, / M-am și rugat ... dar numai câteodată! // Poruncile le-am încălcat la rînd, / Chiar dacă mi-au scăpat una sau două, / Hulit-am, Doamne, până și în gând, / Am murdărit și boabele de rouă ... // Am adunat păcat după păcat, / Dar am făcut, când am putut, și bine / Cu toate îns-acum am terminat: / În Tine mor, ca să învii în Tine!” (45). Se observă în acest fel cum, alături de ușor sesizabilele izbucniri ce sparg, parcă, matca poemului trecând în planul realilor trăiri, se întâlnesc și tonuri mai calme care, „scrise într-o modalitate tradițională, cu sensibilitate și simplitate (...) emoții sincere, tristeți autentice, comunicate în sonorități particulare” (46), oferă o importantă doză de echilibru.

De asemenea, pe parcursul poeziei lui Gheorghe Pruncuț, întâlnim inclusiv paralele bacoviene, de exemplu, în poeme precum *Toamnă eternă*, *La încăperea* sau *Rai*, dar și imagini pregnant trakliene ceea ce, prin prisma celor mai sus menționate, apropie încă o dată această stilistică poetică de cea a lui

Costel Simedrea prin atmosfera nu atât negativistă, cât printr-una de crescândă regăsire: „Dar, rătăcind, am adunat mereu / Și-n peștera cu flăcări liniștite / Îl voi primi tăcut pe Dumnezeu / Cu frică multă; stele despletite // Vor gănguri, și eu încremenit / Cu fruntea-n colbul veacurilor Tale, / Atunci, fără de vlagă, să primesc / Adevărata mea înfățișare.” (47) și „Se naște în gânduri mâhnite abis ... / Se naște din lipsa speranței primare, / Strămoș al luminii în ochiul închis, / Răspunsul la marea și vechea-ntrebare ... // Răspunsul de care atât ne-am temut, / Și totuși cerutu-l-am vieții, întruna, / Dar viața a fost un biet pește mut, / O cobză crăpată, având ruptă struna ... // Ori, poate, a fost o simplă părere, / Dar noi am aflat-o abia la sfârșit / Când, paradoxal, în marea tăcere / Am găsit răspunsul de-o viață cerșit...” (48)

Conexiunea cu Dumnezeu și Închiderea cercului. Analiza pe text, parte principală a formulei sub care textul de față ar fi trebuit să fie construit conform gândului inițial, ar fi dus la o prea mare întindere a acestuia și astfel la depășirea convenționalismelor și rigorilor unui simplu text. O altă intenție a fost aceea ca textul să cuprindă și o paralelă între poezia lui Costel Simedrea și cea a lui Ioan Petraș. Pe parcurs am revenit asupra opțiunilor, în locul paralelei Simedrea-Petraș încercând o paralelă către poezia lui Valeriu Anania. Cu cât cititorul coboară mai mult, însă, în poezia lui Costel Simedrea, cu atât mai mult realizează că în interiorul registrului laic în care aceasta se dezvoltă, crește și o direcție religioasă, dar nu una complet religioasă, ci mai mult o poezie-hibrid, o poezie care poate fi conectată la o întreagă serie de poeți care s-au aplecat asupra acestei maniere de a se exprima. În comparație cu poezia lui Ioan Petraș,

de exemplu, în care autorul a găsit ceea ce căuta – Calea, Rostul, Sensul, Răspunsul: „Scriu / cu fața întoarsă / spre tine, Bucurie. // În loc de primăvară / crești pe umerii cuvintelor mele / straturi de lumină. // Biruit de atâta neînserare / într-o casă de oaspeți mândră / ca marea / mă simt prin lacrima sângelui / un cristal răscopt / în miezul tău, Bucurie.” (49) –, poezia lui Costel Simedrea devine o poezie duală, fiind atât o poezie în care autorul, după cum am afirmat, a găsit și, în paralel, una în care continuă să caute, să se situeze în continuare sub imperiul întrebărilor despre ce se află dincolo de lume, de Ființă, de a fi, apropiindu-se, în acest mod, mai mult de poezia lui Valeriu Anania, autor cu „operă abundentă, legată în fiecare demers al ei de întrebările majore ale spiritualității românești” (50) – „în nopți ridica-voi mâinile mele / spre lumea de stele-a tăcerilor grele / și-n vrajă de taină opri-se-va vântul / – sub flacăra rugii va geme pământul – // în nopți ridica-voi mâinile mele / spre morțile grele din lumea de stele / și-n stropi slobozi-voi suspin ghetsimanic / – departe, argintii vor râde satanic – // în nopți ridica-voi mâinile mele / spre lumea de stele-a tăcerilor grele / și luna țâșni-va-ntr-a zărilor grotă / – apusul părea-va un vârful de Golgotă.” (51) – făcându-l pe cititor martor nu doar la șlefuirea suprafeței proprii poeziei, ci chiar la redimensionarea esenței ei, la ceea ce îi dă suflare, asistând în acest fel la transformarea zbuciumului în căutare, a urletului în întrebare, a regretului în rugă: „Unde sunt acele zile când credeam în joc și-n soare, / Când credeam că-i primăvară și în cărți și pe pământ, / Când credeam că doar în filme sunt războaie și se moare, / Unde sunt acele zile? Și când am uitat să cânt? // Au îmbătrânit copacii, draga mea, și sunt pe

moarte, / Astăzi cântă fierăstrăul în
pădurea mea de ieri, / Mi-e penița rugi-
nită, călimarele-mi sunt sparte, / Moare
basmul în computer și se-ngroapă în
tăceri. // Îți spun, deci, la revedere, chiar
adio pot să-i spun, / Suflă vânt în păpădie
și-i atâta de târziu ... / Basmul care se
sfârșește mă trimite în surghiun, /
Călimarele sunt sparte iar eu am uitat să
fiu ..." (52)

Dacă la autori precum Ioan Petraș,
Petru Jichici, Traian Dorz, Paul Sterian –
pe care George Călinescu, în *Istoria sa* îl
încadrează la ortodoxiști / „O pâine
tuturora Se dă Harul, / «Ca toți o pâine și
un trup să fie, / «Cu Sângele Meu umpleți
voi paharul! // «Tot omul să se cheme și
să vie / «La Masa unde-i Pâinea cea cu
Sânge / «Ce somnul morții schimbă în
trezvie! // «Desbrace haina cărnii prea
nătănge, / «Tot omul întru Mine să
se'mbrace, / «La Masa Nemuririi să
mănânce!" (53) –, accentul cade cu
precădere asupra Divinului, la Costel
Simedrea, Divinul, într-o primă fază,
suferă o semi-metamorfozare și devine
personal, propriu. Astfel că elemente
profane precum regretul, ruga, cererea
iertării, prietenia, familia devin o reală
religie trecând în planul sacralului: „Era
precum un film la care noi fusesem
împreună, / Dar sala toată era goală și
toate scaunele pustii, / Rula un film
despre o toamnă care îmi părea nebună
/ Fiindcă nu avea culese, în butii, visele
din vii! // Am mai vorbit, poate în glumă,
despre fosta mea beție / Prin care m-am
plimbat, în treacăt, în vremile de
altădat', / Te-am întrebat, dorind să aflu,
dacă ți-a plăcut și ție / Și cât de mult, în
acea vreme, tu m-ai iubit, când eram
beat! // Dar am făcut-o fără rost, a fost o
simplă glumă proastă, / Tu doar te-ai
chinuit o vreme să uiți, să ierți și să
iubești! / Eu te iubeam fără măsură,

știam că îmi ești nevestă, / Fiind făcută
dintr-o coastă precum în vechile povești!
// Acum e filmul pe sfârșite, dar sala este
toată plină, / La acest film, mult prea
romantic, privesc atâția spectatori, / De
aceea, hai, iubito, să ieșim azi la lumină, /
Fiindcă ei ne cred celebrii, și chiar vedete
uneori!" (54). Practic, prin atingerea
acestui prag, Costel Simedrea devine un
Alfa și Omega al propriei creații poetice
fără a pune, însă, un capăt scrisului, ci
dimpotrivă, reușind să rotunjească, să
închidă cercul, un cerc căruia de acum
înainte nu va mai trebui decât să îi
continue umplerea. Asistăm, astfel, la un
adevărat regal poetic în care spectacolul
nu mai este oferit de procesul nașterii, al
zămislirii, ci de cel al creșterii, acumulării
și, în final, al Devenirii.

Un alt aspect, aș spune, provocator și
obligatoriu de luat în seamă în această
etapă a poeziei lui Costel Simedrea este
acela al unei pendulări între acel Deus
absconditus și Deus revelatus, proces
care îndreaptă gândul către așa-numita
poezie carcerală – „Eu voi muri, dar ți-oi
rămâne-aproape, / Cum în final rămâne
simfonia, / Ca să-ți alint luminile din
pleoape / Și gândurilor tale, fecioria. //
Tu n-ai să știi că sunt mereu cu tine / Și ai
să-mi cauți urmele pierdute, / Aceleași
căi îți vor părea străine, / Aceleași stele
te-or privi tăcute. // Dar inima-ți va
spune-n noapte albă, / Când clopotul se
va-mpleti cu vântul, / Că nu sunt mort:
mă porți în gânduri, salbă, / Căci mi-au
murit doar ochii triști și cântul." (55) – o
poezie care, iată!, ocupă un loc aparte în
întregul literaturii române și care s-a
dezvoltat și concretizat într-un însemnat
număr de cercetări și scrieri, poemele
carcerale fiind, ne atrage atenția Cornel
Ungureanu, „rodul torturii fizice și
morale, nu al talentului suav care
înnobilează ființa umană. Aparțin unui

timp al dezumanizării. Și al resacralizării.” Și, continuă același Cornel Ungureanu, „În acest univers al de-spiritualizării, al subteranelor, personajul care poate salva (re-sacraliza) e Mântuitorul. (...) Lirismul carceral e legat de chinurile Mântuitorului: aproape fiecare poet al temniței își găsește argumente de supraviețuire sub acest semn.” (56), în acest sens stând mărturie, de exemplu, poeme precum *Calea*, *Crezul în cruce*, *Hristos a înviat!*, *În numele lui* – poeme culese din volumul *Mugur de cruce*, volum cu puternic accent așezat pe Divinitate și unde aceasta este exprimată la modul direct, deci care situează poetul în cea de-a doua fază a exprimării Divinului – la care, în opoziție, așa cum s-a demonstrat mai sus, păstrând echilibrul, poate fi propusă cea mai mare parte a „poeziei lumești”, în care Costel Simedrea reușește o camuflare... transparentă a Divinității – a Darurilor oferite omenirii – prin așezarea acesteia, după cum s-a demonstrat, în elemente percepute inițial profane și descifrate odată cu înaintarea în esența poemelor: „Bună dimineața, viață, a trecut înc-un coșmar, / L-au șters razele de soare de pe marele ecran / Și nu vreau ca ziua asta să îmi fie în zadar, / Bună dimineața, viață, este început de an! // În curând zboruri înalte vin la cuiburi dinspre sud, / Trilurile lor măiestre vor da florilor culori, / Vor ieși iar la lumină, când crapă un mugur crud, / Speranțe ce îmi dau aripi și îmi spun: azi poți să zbori! // A-nceput un an, prieteni, și mă smulge din trecut, / Despre marea frumusețe vine azi și mă învață, / Îmi șterge de pe retină ce-am văzut și m-a durut, / Soarele îmi spală ochii ... Bună dimineața, viață!” (57)

Poetică! Portal! Poetică-portal!
„Poezia lui Valeriu Anania este, cel puțin

într-o primă etapă a ei, argheziană. (...) Dacă poezia lui Valeriu Anania pare a ilustra o cale argheziană, proza lui Valeriu Anania (...) trebuie citită lângă nuvelele sau povestirile lui Galaction sau Voiculescu. Sunt la fel de lipsite de gratuitate ca și prozele acestora. Sunt spiritualizate”, este de părere profesorul Cornel Ungureanu. (58) Or, exact același sentiment îl încearcă cititorul și în momentul în care citește poezia lui Costel Simedrea, o poezie care, iată!, poate fi citită lângă o întregă și diversă gamă de poeți cum sunt Ion Chichere – „Profet pe care nu-l aude nimeni din cauza huruitului de tramvaie și a casetofoanelor date la maximum, Ion Chichere continuă să avertizeze umanitatea asupra riscului de a-și falsifica existența prin îndepărtarea de la natură.” (59) –, Paul Celan – „tăcerea neliniștită în căutarea cuvintelor și în căutarea unui ascultător, un fratern și neguros TU, interlocutorul virtual și necunoscut, capabil să însuflețească nepieritoarea cenușă a trecutului sângeros și a prezentului ruinat și efemer, într-o ultimă și disperată încercare de a da viață și expresie spectrului mut și ars al coșmarului însuși.” (60) –, Friedrich Nietzsche – cel „devenit pentru noi marea revelație a limitei, cea mai nouă întrupare istorică a omului cu două suflete” (61) – și care, surprizător sau nu, continuă să ni se dezvăluie de-a lungul unei întregi literaturi.

Este greu de crezut că atunci când Costel Simedrea – girat de Gheorghe Azap – și-a început așezarea scrierilor pe hârtie a făcut-o cu gândul conectării la o poezie deja existentă, la viziuni și drumuri, în felul lor, deja parcurse, fiindcă poezia ce o propune, în ciuda multiplelor pasaje de certă legătură, nu este o poezie-șablon, o poezie care să urmeze (la modul clasic) un tipar, ci este

o poezie pornită din starea ființei, din moment și încărcătura lui. Dovedește totodată și o dezvoltată capacitate de a încorpora tot ceea ce îl înconjoară pe poet, dar, cu toate că aceste acumulări îi sunt integral transmise, practic, păstrează și folosește numai elementele care o fac să crească, să rodească și să genereze noi puncte-impuls din care să renască și să (se) continue, transformându-se astfel într-un poetic perpetuum mobile care demonstrează că poezia lui Costel Simedrea nu doar izvorăște pur și simplu, ci se izvorăște pe ea însăși prin și din ea însăși.

Așa cum se întâmplă în orice scriitură, inclusiv în poetica lui Costel Simedrea se întâlnesc, cum am mai spus, amprente, înclinații, influențe etc. Mai mult, se pot întâlni diferite maniere de abordare a cuvântului, de construcție a versului ori zgrăvire a unei imagini, astfel încât acestea devin încercarea autorului de găsire și definire nu atât a unui drum

propriu, ci mai ales a unui timbru în care acesta să știe că există un sâmbure prin care, în felul său, să devină nu autor, ci autorul.

Mențiunea că cele expuse mai sus sunt numai o parte din unghiurile prin care operele celor selectați în textul de față pot fi explorate și decodificate devine inutilă, având în vedere că acestea s-au dovedit de nenumărate ori a fi purtătoare de posibilitatea mult aprofundării și dezvoltării lor, inclusiv de cea a conectării altor și altor pârghii prin care pot fi trasate noi coordonate creându-se astfel o complexă hartă a poeziei. Or, prin acest proces valoarea poeziei lui Costel Simedrea ar fi încă o dată dovedită, având în vedere că „foarte des uităm că poetul ridică fenomenul la puterea a zecea și că nu de puține ori modestul aspect al operei de artă ne înșală în raport cu monstruos de condensata realitate de care dispune.” (62)

a) Stancu, Costel - *Noaptea creioanelor lungi* - Editura Casa de Pariuri Literare, București, 2022, p. 20 (din poemul [Du-te în grajdurile acelea, acolo vei găsi niște cai.]

1) Cioran, Emil - *Opere I* - Academia Română, București / Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, București, 2012, p. 972 / ediție îngrijită de Marin Diaconu; introducere de Eugen Simion

2) Călin, Constantin - *Dosarul Bacovia III: Triumful unui „marginal”* - Editura Babel, Bacău, 2017; cf. Rachieru, Adrian Dinu - *Politică și canon literar I* - Editura Eikon, București, 2021, p. 308

3) Rachieru, Adrian Dinu - *Politică și canon literar I* - Editura Eikon, București, 2021, p. 313

4) Bacovia, George - *Opere* - Editura Minerva, București, 1978, p. 107 (poemul *Cu voi ...*) / prefață, antologie, note, bibliografie de Mihail Petroveanu; text stabilit, variante de Cornelia Botez

5) Simedrea, Costel - *Cărarea de cenușă* - Editura Eubeea, Timișoara, 2011, p. 27 (poemul *Ajun de unul singur*) / conform variantei PDF a volumului primită de la autor

6) Petroveanu, Mihail - în *Prefață*; în volumul Bacovia, George - *Opere*, p. IX

7) Petroveanu, Mihail - în *Prefață*; în volumul Bacovia, George - *Opere*, p. IX

8) Simedrea, Costel - *Mugur de cruce* - Editura Episcopiei Caransebeșului, Caransebeș, 2021, p. 65 (poemul *Spune-mi, Doamne*)

9) Cristea-Enache, Daniel - *Linia de contur II* - Editura Spandugino, București, 2021, p. 20

10) Cheie, Laura; cf. Ungureanu, Cornel - *O istorie secretă a literaturii române* - Editura Tracus Arte, București, 2019, p. 470 / ediția a III-a

11) Rachieru, Adrian Dinu - *Emisfere de Bucovina I* - Editura Junimea, Iași, 2023, p. 47

12) Corbea, Andrei - „nu vrea / cicatrice”. Studii despre Paul Celan la împlinirea a 100 de ani de la nașterea poetului - Editura Polirom, Iași, 2020, p. 238 (Paul Celan către Klaus Voswinckel / 1964)

- 13) Celan, Paul - Opera poetică II - Editura Polirom, Iași, 2019, p. 206 (poemul *După renunțarea la lumină:*) / traducere de George State; postfață de Andrei Corbea
- 14) Simedrea, Costel - *Frunze de lut* - Editura Eubeea, Timișoara, 2013, p. 12 (poemul *Fulgi din altă lume*) / conform variantei PDF a volumului primită de la autor
- 15) Celan, Paul - Opera poetică I - Editura Polirom, Iași, 2015, p. 155 (poemul *Noi te vedem*)
- 16) Simedrea, Costel - *Plecarea din clepsidră* - Editura Hoffman, Caracal, 2020, p. 68 (poemul *Întâmplări în clepsidră*)
- 17) Mandelștam, Osip - *Timp ilegal. Poeme I* - Editura Tracus Arte, București, 2014, p. 80 (poemul *Pietonul*) / traducere, prefață, tabel cronologic și note de Leo Butnaru
- 18) Cioran, Emil - *Silogismele amărăciunii* - Editura Humanitas, București, 2008, p. 92 / traducere din franceză de Nicolae Bârna
- 19) Cioran, Emil - *Silogismele ...*, p. 93
- 20) Simedrea, Costel - *Strada mare* - Editura Eubeea, Timișoara, 2012, p. 41 (din poemul *Zădărnicie*) / conform variantei PDF a volumului primită de la autor
- 21) Mandelștam, Nadejda - *Fără speranță / Speranță abandonată. Memorii* - Editura Polirom, Iași, 2020, pp. 408-409 / traducere din limba rusă, note și indice de Nicolae Iliescu
- 22) Tănase, Nichifor - *Hristos și Timpul. Prezentul viu al vieții – perihoreza energetică dintre timp și veșnicie* - Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2012, pp. 53-54
- 23) Stăniloae, Dumitru; cf. Tănase, Nichifor - *Hristos ...*, p. 63 (nota de subsol nr. 184)
- 24) Trakl, Georg - Opera poetică I: *Antume* - Editura Cartier, Chișinău, 2001, p. 138 (poemul *Cîntec pentru o mierlă captivă*) / traducere de Mihail Nemeș
- 25) Bacovia, George - *Opere - Academia Română, București / Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, București, 2012, p. 40 (poemul *Altfel*) / ediția a doua revizuită și adăugită de Mircea Coloșenco;*
- 26) Cheie, Laura - *Obsesia creatoare la George Bacovia și Georg Trakl* - Editura Universității de Vest, Timișoara, 2014, p. 186
- 27) Trakl, Georg - Opera poetică ..., p. 17 (din poemul *Amurg de iarnă*)
- 28) Trakl, Georg - *Das dichterische Werk - Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co. KG, München, 2012, p. 14 (din poemul *Winterdämmerung*) / 20. Auflage; Auf Grund der historisch-kritischen Ausgabe von Walther Killy und Hans Szklenar; Mit einem Anhang von Friedrich Kur*
- 29) Simedrea, Costel - *Calendare de fum* - Editura Eubeea, Timișoara, 2019, p. 49 (din poemul *Și dacă*)
- 30) Simedrea, Costel - *Romanțe hemografice* - Editura Eubeea, Timișoara, 2015, p. 14 (din poemul *Alergătorul de cursă lungă*) / conform variantei PDF a volumului primită de la autor
- 31) Heidegger, Martin - *Conceptele fundamentale ale metafizicii. Lume-Finitudine-Singurătate* - Editura Humanitas, București, 2019, p. 365 / traducere din germană de Paul Gabriel Sandu
- 32) Ioana, David - în *Metafizica lui Heidegger*; cf. www.lapunkt.ro/2022/02/metafizica-lui-heidegger (site accesat la data de 19.05.2024)
- 33) Simedrea, Costel - *Mugur ...*, pp. 68-69 (din poemul *Mărturisire*)
- 34) Nietzsche, Friedrich - *Opere complete I: Poezia* - Editura Hestia, Timișoara, 1998, p. 45 (din poemul *Între prieteni. Un postludiu*) / ediție critică și științifică în 15 volume de Giorgio Colli și Mazzino Montinari; traducere de Simion Dănilă
- 35) Mandelștam, Nadejda - *Fără speranță ...*, p. 217
- 36) Nietzsche, Friedrich - *Opere complete I ...*, p. 153 (poemul *Oi*)
- 37) Simedrea, Costel - *Arhiva de vise* - Editura Eubeea, Timișoara, 2018, p. 35 (din poemul *Un alt început*) / conform variantei PDF a volumului primită de la autor
- 38) Simedrea, Costel - *Mucegaiuri rare* - Editura Modus P. H., Reșița, 2007, p. 39 (poemul *Semn de întrebare*) / conform variantei PDF a volumului primită de la autor
- 39) Ruja, Alexandru - *Istoria literaturii române contemporane din Vest* - Editura David Press Print, Timișoara, 2022, p. 383
- 40) Ungureanu, Cornel - *Literatura Banatului. Istorie, personalități, contexte* - Editura Brumar, Timișoara, 2015, p. 420
- 41) Ruja, Alexandru - *Istoria literaturii ...*, pp. 363, 364
- 42) Chichere, Ion; cf. Jurma, Gheorghe - *Reșița literară* - Editura TIM, Reșița, 2016, p. 202

- 43) Pruncuț, Gheorghe - *Clipa ascunsă* - Editura Marineasa, Timișoara, 2006, p. 126 (poemul *Atenție!*) / antologie îngrijită de Eugen Bunaru, Marian Oprea
- 44) Chichere, Ion - *Viziuni* - Editura Amarcord, Timișoara, 1996, p. 8 (poemul *Poeme din afara corpului* (IV))
- 45) Simedrea, Costel - *Mugur ...*, p. 77 (poemul *Ultima spovedanie*)
- 46) Jurma, Gheorghe - *Reșița ...*, p. 334
- 47) Pruncuț, Gheorghe - *Clipa ...*, p. 82 (poemul *Înfățișare*)
- 48) Simedrea, Costel - *Povești pe albul zăpezii* - Editura Mirador, Arad, 2017, p. 21 (poemul *Singurul răspuns*)
- 49) Petraș, Ioan - *Ferestrele Rănilor* - Editura Marineasa, Timișoara, 2003, p. 17 (poemul *Bucurie*)
- 50) Ungureanu, Cornel - *Geografia literară a României I* - Editura Academiei Române, București, 2023, p. 218
- 51) Anania, Valeriu - *Poeme* - Editura Polirom, Iași, 2010, p. 28 (poemul *În nopți ...*) / prefață de Petru Poantă; cronologie de Ștefan Iloaie
- 52) Simedrea, Costel - *Cartea cu povești* - Editura Castrum de Thymes, Giroc, 2021, p. 73 (poemul *Călimare sparte*)
- 53) Sterian, Paul - *Răsboiul nevăzut. Viața de Îndumnezeire a Sfântului Părintelui nostru Paisie cel Mare* - Editura Eikon, București, 2017, p. 161 (poemul *Cântul XV - Lauda Sfintei Cuminecături: CLXXII*) / ediție facsimil: 1944; prefață de Marius Vasileanu
- 54) Simedrea, Costel - *Bucăți din toamna mea, prieteni ...* - Editura Castrum de Thymes, Giroc, 2022, p. 53 (poemul ***)
- 55) Opreșan, Constantin - *Cărțile spiritului și alte poezii* - Editura Christiana, București, 2009, p. 72 (poemul *F. T.*) / ediție îngrijită de Pr. Gheorghe Calciu, Marcel Petrișor, Răzvan Codrescu
- 56) Ungureanu, Cornel - *O istorie secretă a literaturii române* - Editura Tracus Arte, București, 2019, p. 267 / ediția a III-a
- 57) Simedrea, Costel - *Umbre de coșmar* - Editura Castrum de Thymes, Giroc, 2023, p. 97 (poemul *An nou*)
- 58) Ungureanu, Cornel - *Geografie literară* - Editura Universității de Vest, Timișoara, 2002, p. 199
- 59) Lefter, Ion Bogdan - *Scriitori români din anii '80-'90. Dicționar bio-bibliografic. Volumul I: A-F* - Editura Paralela 45, Pitești, 2000, p. 112; cf. Ungureanu, Cornel - *Geografia literaturii române, azi IV: Banatul* - Editura Paralela 45, Pitești, 2005, p. 192 (nota de subsol nr. 4)
- 60) Manea, Norman; cf. Ungureanu, Cornel - *Mitteleuropa periferiilor* - Editura Brumar, Timișoara, 2018, p. 336 / ediția a II-a, revăzută și adăugită
- 61) Bertram, Ernst - *Nietzsche. Încercare de mitologie* - Editura Humanitas, București, 1998, p. 13 / traducere din germană de Ion Nastasia și Maria Nastasia
- 62) Mandelștam, Osip - *Soarele negru. Poeme, proză, eseu II* - Editura Tracus Arte, București, 2014, p. 238 / traducere, prefață, tabel cronologic și note de Leo Butnaru

Raftul cu cărți

AURORE BOREALE

(recenzie la lucrarea
„Condamnați la fericire” de Șerban Dinger)

Laura PANĂ

În volumul său de eseuri *Condamnați la fericire* (editura Someșul, 2024), Șerban Dinger îmbină originalitatea gândirii cu precizia și strălucirea stilului, ambele exersate pe observarea și analiza direcțiilor de evoluție ale unei omeniri în plină criză globală și multiplă.

Eseul care dă și titlul cărții conține reflecții asupra stării și tendințelor sociale și spirituale prezente. Autorul constată că înaintașii noștri aveau satisfacții mai puține, dar mai intense, că fericirea generațiilor anterioare era mai profundă.

Concepând o „metaforă științifică”, Șerban Dinger spune că „omul de azi a rupt lanțurile gravitației și nu poate înțelege cum de imponderabilitatea, în loc să-l facă mai fericit, îl deusolează.” (pag. 9). El afirmă în continuare că „liniștea e o condiție sine qua non pentru fericire. În vacarmul contemporan însă, ea e pe cale de dispariție.”

Către același sfârșit e împinsă umanitatea și de „îmbunătățirea terifiantă a vieții noastre din ultimele decenii” pe seama distrugerii naturii, în schimbul unor împliniri superficiale continue. Autorul concluzionează că, în condițiile în care fericirea este ubicuă, valoarea sa scade către satisfacții efemere și deseori distructive, inclusiv pentru individ.

Următoarea secțiune a cărții este nu numai plină de întrebări, ci are, inclusiv ca titlu, mai multe întrebări. Textul acestui al

doilea eseu lasă impresia că e scris dintr-o suflare.

Avem în față rafale de sentințe rapid consemnate, dar bine gândite. În acest context, autorul ajunge și la concluzia simetriei fericire-nefericire. Mulțimea întrebărilor puse reduce impresia de lucrare pesimistă, indusă de critica neîndurătoare făcută societății actuale.

Pentru a răspunde la întrebările majore formulate – „Să eliberăm trecutul de viitor? Să eliberăm viitorul de trecut?” – scriitorul analizează ființa umană la toate nivelurile existenței sale (atomic, biotic, social și intelectual), neuitând să-l plaseze, în modul cel mai sugestiv, și în cosmos.

În urma acestei cercetări, care poate fi catalogată, fără dubii, ca fiind și una științifică, autorul ajunge la concluzia conform căreia conștiința este singura noastră calitate cu adevărat specifică. În același timp, imagini poetice care traversează succesive medii de viață conduc către răspunsuri incerte pentru cele două întrebări fundamentale.

Așa se face că Șerban Dinger folosește, cu dezinvoltură, în același timp, cele mai reușite metafore caracterizate prin conținut științific, respectiv cele mai surprinzătoare hiperbole cu implicații tehnice.

Este discutată, în acest context, situația tinerilor, prinși între valorile trecutului

și contestarea lor violentă, ceea ce face inutil, după părerea sa, apelul la valori ca familia sau patria. Cu atât mai puțin eficientă pare „dinamitarea întregului sistem de valori” (p. 30). Aplicând cunoscuta triadă hegeliană (teză, anti-teză, sinteză) la această situație, autorul consideră că e posibilă o nouă construcție socială.

Dincolo de astfel de certitudini – rare în cuprinsul cărții – persistă întrebări fundamentale legate de cercetarea trecutului și anticiparea viitorului: „Care e adevăratul trecut, cel perceput de actorii care l-au jucat sau cel reconstituit de istorici? Știm noi mai bine ca romanii cum au decurs războaiele punice? Știm noi mai bine ca Monet și Renoir ce a însemnat impresionismul?” (p. 22).

Pe de o parte, se întreabă Șerban Dinger, „nu cumva trecutul – care a făcut un adevărat cult pentru creștere, fie că era vorba de creșterea producției agricole, a celei de autoturisme, de tehnica militară sau de copii – a pierdut contactul cu realitatea?” Pe de altă parte, constată el, alte evoluții, precum aceea a educației sau a familiei ilustrează faptul că „viitorul se năpustește asupra trecutului”. „Am ajuns în situația paradoxală de a avea cele mai fascinante cunoștințe despre univers, cei mai mulți oameni de știință în viață și cei mai plictisiți elevi” (p. 34).

După o introducere de șase pagini în fizica nucleară, Șerban Dinger demonstrează, în eseul său intitulat *Civilizațiile de pe electroni. O filozofie a infinitului mic*, că, așa cum atomii produc planete și stele, deci corpuri imense de o complexitate redusă, dar și plante, animale și oameni, la fel, entitățile pe care el le numește atomi de ordinul doi „pot produce nu numai electroni și nuclee, ci

și entități foarte complexe pe suprafața electronilor, capabile să se reproducă, adică forme de viață. Mai mult, acestea din urmă ar putea evolua spre ființe raționale. Astfel, am putea avea civilizații care apar, se dezvoltă și în cele din urmă dispar pe electroni.” (p. 73). Se afirmă chiar că acestea ar putea exista în corpul fiecăruia dintre noi.

Durata de viață a unei civilizații pe un electron ar trebui să fie de ordinul unei fracțiuni de secundă (p. 79). Tot aici autorul formulează una din rarele certitudini identificate: „nu știu dacă vom întâlni vreodată extraterestri, dar, cu siguranță, intraterestrii există pretutindeni în jurul nostru și în noi.” El precizează că, de fapt, „în fiecare din noi există o infinitate de civilizații, cu care însă nu vom putea lua niciodată legătura.” (p.81).

O secțiune cantitativ însemnată și calitativ valoroasă a cărții e dedicată reflecțiilor personale (capitolul intitulat *Aurore boreale*), care, fie că ocupă două rânduri sau câteva pagini, se dovedesc concentrate de gândire sclipitoare sau pietre prețioase literare, cu migală șlefuite.

Unele dintre ele sunt chiar de natură filosofică sau se referă la acest domeniu: „Savanții cutreieră pădurile, filozofii le survolează.” (p. 83), „Un filozof fără cunoștințe științifice e ca o clădire fără fundație.” (p. 123), „Cei de ieri aveau scopuri, dar nu prea aveau mijloace, cei de azi au mijloace, dar nu prea mai au scopuri. Primii munceau pe brânci și obțineau foarte puțin, ultimilor li se oferă pe tavă foarte mult” (p. 83). „Hedonismul e noua religie. Treptat, nimic altceva nu va mai conta decât satisfacțiile fiziologice. Hormonii vor înlocui

principiile.” (p. 89); „Ce e mai trist decât să constați că nu se poate face nimic? Că vom parcurge, relaxați, toți pașii până la distrugerea naturii și, implicit, a noastră? Vom sărbători cu mare fast toate succesele de care nu aveam nicio nevoie și vom arunca în aer singurul lucru de care chiar aveam nevoie...” (p. 103).

Printr-o altă maximă, scriitorul reușește să ajungă la esența existenței umane atunci când spune că „Suntem un foc în care trebuie tot timpul aruncat ceva pentru a nu se stinge, suntem, pur și simplu, o reacție de ardere.” (p. 123).

O parte semnificativă a reflecțiilor sale se referă nu numai la om ca individ, ci și la societate: „Ne-am născut într-o lume opacă, în care totul ne era ascuns. Ne-am luptat pe viață și pe moarte pentru a o transforma în una transparentă. Și am reușit. Iar acum vedem toată mizeria lumii și ne întrebăm dacă nu ar fi fost mai bine să alegem o cale de mijloc, să creăm o societate translucidă.” (p. 86).

Legat de evoluțiile istorice induse prin schimbări radicale, autorul recurge la o personalitate din antichitate, Aetius, „ultimul dintre romani”, pentru a spune că „Așa cum atunci un singur om nu a putut, printr-o bătălie, să întoarcă roata istoriei, nici noi nu vom reuși să ne salvăm agățându-ne de un om” (p. 94). Mai explicit, el opinează că omul de rând e cel care trebuie să se schimbe, nu doar politicienii, pentru rezolvarea problemelor arzătoare ale vremurilor noastre.

Șerban Dinger face adesea punți între istoric, social și psihologic: „I-am învins pe toți, dar suntem pe punctul de a pierde lupta cu noi înșine” (p. 97). Revenind la tema fericirii, el consideră că

„Binele și răul, plăcerea și durerea sunt cei doi poli care, puși în contact, favorizează circuitul (ne)fericirii. Truda noastră de a diviza la infinit magnetul propriei existențe în speranța de a elimina până la urmă răul e zadarnică.” (p. 113).

Limbajul folosit de autor este clar, ritmul expunerii, alert, iar ideile formulate sunt argumentate chiar din mai multe perspective. Profunzimea cugetărilor este pusă în valoare de elocința scrierii, ambele calități fiind sintetizate într-o altă valoare prețioasă a unui text, concizia. Un exemplu autoreferențial: „Sămânța – o tulburătoare lecție despre concizie.” (114)

Lectura cărții este un plăcut exercițiu intelectual, dacă nu chiar un test de inteligență administrat cititorului, care e provocat să recepționeze și să înțeleagă o avalanșă de cunoștințe etalate de un gânditor enciclopedist. În același timp, autorul dovedește un orizont cultural extins, prin apelul la lucrări ale unor mari gânditori dintr-o varietate de domenii ale culturii.

De-a lungul cărții sunt folosite o mulțime de noțiuni din matematică, fizică, biologie, chimie, sociologie, istorie, șah etc., autorul dovedind și o capacitate impresionantă de a le explica și de a le aplica la domeniile care constituie obiectul reflecțiilor sale. Pe baza acestui dublu fundament, cultural și științific, Șerban Dinger ne propune o viziune creatoare, în același timp largă și profundă, care merge până la conturarea unei perspective filozofice asupra existenței.

Raftul cu cărți

Perspective râmnicene

Mihai CĂLUGĂRIȚOIU

Inițiat de profesorul universitar doctor Ioan St. Lazăr, în cadrul Forumului Cultural al Râmnicului, proiectul *Râmnicul tradiției-Râmnicul modern și contemporan-Râmnicul în viitor*, al cărui principal obiectiv este „Cunoașterea și valorizarea cât mai completă a istoriei, actualității și devenirii municipiului Râmnicu-Vâlcea” (p. 7), ce se va desfășura pe o perioadă de 10 ani, a început în anul 2023, marcând, totodată, 635 de ani de la atestarea documentară a orașului Râmnic (pe Olt).

Acțiunile desfășurate în cadrul proiectului, preponderent sesiuni de comunicări, au fost cuprinse în *Analele Râmnicului* - publicație periodică anuală cu caracter științific, cultural spiritual, artistic și turistic, Anul I, Nr. 1, 2023, Râmnicu-Vâlcea, Editura „Antim Ivireanul”.

Proiectul și publicația se bucură de binecuvântarea Arhiepiscopiei Râmnicului și sprijinul financiar al Consiliului Local al Primăriei municipiului Râmnicu-Vâlcea.

Proiectul cuprinde trei secțiuni, delimitate cronologic, iar lucrările s-au desfășurat trimestrial. În ultimul trimestru, s-a urmărit întocmirea și tipărirea anuarului, care cuprinde toate comunicările prezentate, de-a lungul anului.

Înainte de toate, Moto: „*Orașul al Domniei mele, /după cum pohti*

norodul, /te-am zidit, pe Olt, sub stele/ Io Mircea voievodul!” (George Voica).

Lucrarea debutează prin cuvântul IPS dr. Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului, „Mândru de Râmnic!”, în care menționează, printre altele: „Îmbinând tradiția cu nou-tatea... Râmnicul inspiră încredere și curaj în manifestarea vocației creatoare” (p. 4).

La rândul său, primarul Râmnicului, Mircea Gutău ne îndeamnă: „Cei trăitori în Orașul Domniei Sale (Mircea cel Bătrân, n.n.) suntem obligați ca pe Azi să-l facem mai bun ca Ieri, cu gândul ca Mâine să fie deasupra tuturor” (p. 6).

Secțiunea I, *Râmnicul tradiției*, se deschide cu un frumos „Poem pentru Râmnic” semnat de George Voica (p. 12).

Respectând cronologia, arheologul Ion Țuțulescu face „Mărturii ale civilizației de tip Coțofeni pe teritoriul municipiului Râmnicu-Vâlcea. Perioada 3500-2600 î. Chr.” (pp. 13-25), iar arhivistul, de data aceasta, Dragoș Teodorescu semnează comunicarea „Despre Râmnicul din perioada anterioară atestării documentare” (pp. 26-33).

Profesorul Nicolae Daneș aduce lămuriri prin comunicarea: „Râmnicu-Vâlcea – noi ipostaze privind apariția și numele său” (pp. 34-50).

Despre viața spiritual-ortodoxă regăsim în paginile anuarului comunicările prof. univ. dr. Ioan St. Lazăr: «Sfântul

Antim Ivireanul – episcop „Râmnicul modern”, Partea I: Premisele» (pp. 51-79); „Contribuția tipografiei din Râmnicu-Vâlcea la promovarea cărții în veacul al XVIII-lea”, semnat de prof. univ. I. D. Lăudat (pp. 80-90); „Pătrunderea reformei hrisantice a muzicii în ținutul vâlcean. Reforma hrisantică o necesitate a Bisericii Ortodoxe”, semnat de preotul profesor Ion Gavrilă (pp. 91-104).

Secțiunea I se încheie cu „Aspecte referitoare la sistematizarea orașului Râmnic în perioada regulamentară”, înfățișate de arhivistul Bogdan-Dumitru Aleca (pp. 105-122).

Secțiunea II, *Râmnicul modern și contemporan*, debutează cu „Iubirea de Râmnic (V)”, a regretatului doctor Dragoș Serafim, care consideră că: „Noi, cei din Râmnic, ne putem considera... primordial edenici și pentru că ne-am imaginat și construit mitul legat de existența grădinilor” (p. 124).

Secțiunea continuă cu pertinente comunicări, pe măsura autorilor lor: „Revoluția de la 1848 – cauze, desfășurare și informații privind unii revoluționari pașoptiști vâlceni”, semnată de prof. univ. dr. Dinică Ciobotea (pp. 125-132); „Imnul național – un simbol regăsit”, semnată de generalul Grigore Buciu; «Zăvoiul Râmnicului – „Moșia din marginea orașului” și Imnul Național „Deșteaptă-te, române!”», semnată de istoricul Eugen Petrescu (pp. 136-139); „Memento Anton Pann”, semnată de Gheorghe Stanciu și Teodor Cosmin Stanciu (pp. 140-154); „Proschinatarul Ierusalimului – tipărit de către Anton Pann – o realizare editorială ce îmbogățește biografia sa”, semnată de Cristian-Ovidiu Dinică (pp. 155-158); „Vedere de

ansamblu asupra societății Râmnicului modern”, semnată de Florin Epure (pp. 159-181); „Evoluția socio-economică a Râmnicului în perioada 1880-1914”, semnată de arhivistul Dragoș Teodorescu (pp. 182-188); «Bătălia împotriva holerei din anul 1913 – „repețiție generală” a medicilor râmniceni pentru Războiul Reîntregirii Neamului», semnată de prof. Dumitru Garoafă (pp. 189-194); „Râmnicu-Vâlcea – În perioada interbelică (evoluție spațial-demografică și dezvoltare social-economică)”, semnată de prof. Nicolae Daneș (pp. 194-204); „Râmnicul de altădată, cu lăutarii săi, în memoria lui Mircea Vrânceanu (I)”, semnată de profesorul Nelu Barbu (pp. 205-208); „Gara CFR din Râmnicu-Vâlcea”, semnată de inginerul Dumitru Bondoc (pp. 209-217); „Râmnicu-Vâlcea – locul unde s-a fabricat apa grea pentru prima dată în România”, semnată de fizicianul dr. Dorel-Mihai Constantinescu (pp. 218-231); «Mira Simian (1920-1978) – „ființa dorului” (45 de ani în nemurire)», semnată de prof. univ. dr. Ioan St. Lazăr (pp. 232-237); „Orașul Mirei”, semnată de profesorul Gelu Stratulat (pp. 238-240); „Râmnicu-Vâlcea văzut prin lentilele ochelarilor unui fost edil”, semnată de primarul/inginer Sorin Zamfirescu (pp. 241-247); „Memento Râmnic 1999; alegerea Sfântului Antim Ivireanul ca ocrotitor spiritual al Râmnicului”, semnată de preotul Ion Ionescu (pp. 248-249) și „Râmnicu-Vâlcea, de la Realitatea statistică, la evoluții posibile”, semnată de Mihai Călugărițoiu (pp. 250-253).

Secțiunea III, *Râmnicul în viitor*, debutează cu poezia generalului Ilie Gorjan, „Unde să-mi așez Râmnicul”

(p. 255). Continuă cu „Râmnicu Vâlcea și liniile directe ale dezvoltării sale în perioada 2023-2030”, comunicare semnată de Daniel Ionescu, purtător de cuvânt al primăriei Râmnicu Vâlcea (pp. 256-258); „Parcuri proiectate”, sinteze realizate de Mihai Călugărițoiu (pp. 259-273); „Râmnicul cultural - între hazard și destin”, semnată de prof. dr. Gheorghe Deaconu (pp. 274-279); „Proiecte culturale pentru Râmnicu Vâlcea”, semnată de Gheorghe Dican (280-285) și se încheie cu „Propuneri de acțiuni viitoare pentru progresul Râmnicului

(rezultate din dezbaterile în cadrul Forumului Cultural), redactor prof. dr. Ioan St. Lazăr.

Scurta prezentare nu realizează, nici pe departe, o, cât de mică, introducere în lumea informațiilor evenimentiale amintite, în schimb comunicările amintite oferă o perspectivă axiologică asupra trecutului, încredere în prezent și optimism privind spre viitor.

Lectura și părerea mea contează, însă, mai puțin în fața lecturii și opiniile domniilor voastre. Ceea ce pot să vă asigur este că nu veți regreta!

Raftul cu cărți

Paul-Emanoil Barbu, „Haiducul Iancu Jianu. Adevăr și legendă”, (Prefață de Dumitru Constantin Dulcan, Ediția a III-a, revăzută și adăugită, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2021, 429 p.)

Răducu RUȘEȚ

Relativ recent, în anul 2021, Editura Școala Ardeleană din Cluj-Napoca și-a îndreptat atenția și spre reeditarea unor lucrări ce vizează fenomenul brigandajului, al haiduciei, cum este cunoscut în literatura de specialitate și izvoare istorice. Menționăm că denumirea „haiduc” a intrat ulterior în limbajul uzual și publicații, în epocă nu erau nefiind numiți haiduci, ci tâlhari, lotri, bandiți, „hoți la drumul mare” și alte denumiri.

Fenomenul brigandajului a reprezentat un proces istoric, socio-cultural, militar aflat la confluența realității istorice cu legendele, baladele populare,

cântecele bătrânești și haiducești ce a luat amploare, treptat, treptat în Peninsula Balcanică încă din a doua jumătate a secolului al XVI-lea (Baba Novac, haiduc, sârb de origine, oșteanul de nădejde al lui Mihai Viteazul), trecând prin tot secolul al XVIII-lea fanariot, cu războaiele ruso-austro-turce, și până la începutul secolului al XIX-lea, moment când Iancu Jianu și ceata sa de haiduci s-au alăturat oastei lui Tudor Vladimirescu.

Spiritul justițiar și dorința de dreptate socială au îndemnat haiduci ca Iancu Jianu, Radu Anghel („Anghel 7 Cai” interpretat magistral de actorul Florin Piersic, din seria de filme istorice

românești „Haiducii lui 7 Cai”, „Zestrea Domniței Ralu” ș.a.); Mihai Vizantea, Marin Pană, Ștefan Bujor, Pinteza Viteazul și mulți alții. Evident, au existat și „tâlhari la drumul mare”, „lotri” care jefuiau pentru ei, dar au fost și spirite justițiare precum cei amintiți mai sus, ce au rămas în istoriografie prin faptele lor de vitejie și curajul manifestat în fața regimului fanariot. Unii au haiducit până în afara granițelor, cum a fost cazul lui Ștefan Bujor care a haiducit până în Basarabia.

Oltenia a fost regiunea în care „haiducia” a putut lua amploare deoarece a constituit zona cu cele mai multe păduri și zăvoaie, lunci, codri, dumbrăvi, din sudul Olteniei și până la Râmnicu Vâlcea fiind și astăzi numeroase păduri și zăvoaie, iar vara este o splendoare a culorilor și o simfonie a păsărelor. Dăm doar câteva exemple de păduri și zăvoaie: „Codru Vlăsiei” – dispărut între timp, „Pădurea Sarului”, „Pădurea lui Soreanu”, zăvoaietele și luncile Oltețului. Sunt și astăzi zone/localități cu multe păduri și latifundii, iar lunca oferă atmosfera vremurilor de altădată, „În luncă”, cum spun sătenii din părțile locului și astăzi. Alte localități unde predomină zăvoaietele și vegetația abundentă sunt: comunele Baldovinești, Găvănești, Pietriș, Gubandru, comuna Iancu Jianu, ce poartă numele vestitului boier-haiduc (unde este și celebrul taraf de la Iancu Jianu), Căluș, unde se află „Mănăstirea de la Căluș”, ctitoria înaintașilor fraților Buzești; în partea cealaltă, cum mergi spre Slatina, în intersecție, se face drumul spre Leotești, Bobicești, Belgun, Bechet; Caracal. Tot fostul Județ Romanai – actualul Județ Olt, pe unde a haiducit Iancu Jianu și ceata sa, era împădurit. De asemenea există în Oltenia și numeroase cursuri de apă: Olteț, Gemărtăluș, Gengea, Bârlui, Jiu și, mai

ales, „Oltul, biet bătrânul” – cum spunea poetul născut în Rășinari, Octavian Goga (1881-1938), în poezia „Noi”.

După cum putem observa, haiducii Olteniei au avut habitatul prielnic manifestării lor (de primăvara și până toamna târziu). Pe această temă s-a scris enorm: de la lucrări științifice (cărți, articole, teze de doctorat), până la povestiri, legende, bucoavne și cântece bătrânești.

În Prefața cărții (pp. 9-28), Domnul Profesor Dumitru Constantin-Dulcan ne oferă contextul și cadrul general prin care s-a apropiat de acest subiect, dar amintește, în siajul deontologiei științifice, sursele și istoriografia problemei. Dumitru Constantin-Dulcan relatează, în introducere, că atunci când a fost copil a găsit în podul casei mai multe foi vechi, rupte dintr-o carte. Lucrarea se numea „Haiducii”, a cusut-o și a început să citească din ea. Prin natura lucrurilor, în anii care au urmat Dl. Dr. Dumitru Constantin-Dulcan a fost în proximitatea acestui subiect, prin cunoașterea descendenților familiei lui Iancu Jianu, „zănatecul ăl mic din neamul Jienilor”, cum apare ipostaziat eroul de legendă în filmele „Iancu Jianu, haiducul”, „Iancu Jianu, zapciul”, producții cinematografice românești ce l-au consacrat pe actorul Adrian Pinteza.

Prezenta lucrare, reeditată excelent de Editura Școala Ardeleană, a fost dedicată actorului Adrian Pinteza. Iată ce este consemnat în preambulul actualei ediții: „În amintirea talentatului actor Adrian Pinteza, interpret magistral în rolul eroului popular Iancu Jianu, din filmele regizate de Dinu Cocea” (p. 4).

Amintim câteva lucrări publicate în anii trecuți pe acest subiect: Petronela-Luminița Tucă, *Iancu Jianu. O perspectivă asupra construirii eroului*, Editura Etnologică, București, 2019; cele două

lucrări ale lui N. D. Popescu („Iancu Jianu, haiducul”, nuvelă originală....; („Iancu Jianu, zapciu de plasă”), lucrările lui Bogdan Vătavu pe acest subiect (teza sa de doctorat) articolele publicate în „Caietele de antropologie istorică”, editate sub îndrumarea Domnului Profesor Toader Nicoară, lucrările Domnului Profesor, de pioasă amintire, Avram Andea, care s-a ocupat de haiducul Pinteza Viteazul; Constantin Strelia, *Haiducii*; multitudinea de articole, evocări apărute pe această tematică istoriografică.

În aproximativ 400 și ceva de pagini, autorul cărții, Paul-Emanoil Barbu, ne oferă o imagine completă și complexă asupra celui care din timpul vieții a intrat în folclorul popular românesc: Iancu Jianu. Surprindem mai multe ipostaze ale eroului de legendă, „un adevărat Robin Hood” al României, cum este menționat în partea introductivă a cărții: *Iancu Jianu – Omul; Haiducul; Zapciul*; eroul de legendă, roman și cinematografic. Amintim, „ab initio”, că Iancu Jianu a haiducit doar 7 ani, în perioada 1810-1817, interstițiu cronologic în care a zguduit ordinea stăpânirii fanariote și pe domnitorul Ion Vodă Caragea.

În versurile celebrului cântec „M-a făcut mama oltean”, compus de lăutarul originar din Ișalnița, Niță Băloi, pentru Iancu Jianu, se observă foarte clar trăsăturile sale de caracter și spiritul său militar-justițiar: *Cin` să ia cu mine bine/Îi dau haina de pe mine/ Cin` se ia cu mine rău / Să-l ferească Dumnezeu / Că sunt șarpe de dudău / Dă-l galbin și mușcă rău.* (p. 16).

Se pot spune foarte multe despre boierul-haiduc Iancu Jianu (1787-1842). Există o întregă literatură de specialitate pe acest subiect, alături de legende, cântece, povestiri, numai balada lui Iancu Jianu are foarte multe variante

populare, amintite în Anexele cărții.

Iată ce afirma Dionisie Ecleziarhul despre pedepsele la care erau supuși oamenii din Țările Române în timpul domniilor fanariote: „Îi închide mai multe zile și nopți, fără hrană, expuși la fum de gunoi și de ardei. Erau bătuti și ținuți desculți în zăpadă”. (p. 18). Consulul englez William Wilkinson a lăsat o mărturie din acele timpuri: „Nu există pe lume popor mai asuprit (...) și mai strivit de biruri și de angarale decât țărani din Moldova și Țara Românească”. (p. 18). Locuitorii din Balș (jud. Romanați, azi Olt) descriau fenomenul haiduciei astfel: „Poporul îi privește [pe haiduci - n.a.] nu alături sau ca furi de rând, ci ca separați, haiduci neași”. (p. 30).

Iancu Jianu a provenit din neamul Jienilor, mici boiernași și comercianți, a haiducit în Oltenia și până în zona Vâlcei; N. D. Popescu în lucrarea sa, „Iancu Jianu, haiducul”, nuvelă originală....., relatează cum s-a împrietenit cu Mereanu și ceata sa de haiduci, cum a ajuns căpetenie de haiduci în locul celui amintit, dar și cum era spaima boierilor greci și români. Grecizarea păturii superioare boierești din Țările Române, din epoca fanariotă, era un proces într-o continuă creștere și afirmare. Când Iancu Jianu prindea câte un boier grec, venit din Fanarul levantin care își renega originea ca să scape, Iancu Jianu haiducul îl supunea unui test de dicție, îl punea să pronunțe: „bou breaz bârlobreaz din bârlobrezeniile bârlobrezăturilor”. Boierii greci, „tot Fanarul, toți iloții”, nu puteau să pronunțe și astfel erau prinși. Episodul este descris în nuvela lui N. D. Popescu, *Iancu Jianu, haiducul*, dar și cum a furat calul popii din Câmpina („I-a cumpărat haiducește”, cum spunea Iancu Jianu).

A fost un personaj curajos, vânjos, înconjurat de mister și legendă, a crescut

în proximitatea copiilor de țărani și a văzut cum au fost chinuți și batjocoriți de boieri; a ajuns zapciu de plasă, apoi s-a haiducit, a avut mai multe ibovnice, dar dragostea lui cea mai mare a fost Sultana Gălășescu („Sultănica”), cu care s-a căsătorit în anul 1817, după ce a scăpat de la spânzurătoare. În epoca fanariotă a exista „obiceiul pământului”. Conform acestei obicei, dacă un condamnat la moarte se căsătorea cu o domniță de neam boieresc, era absolvit de vină și iertat. Așa s-a întâmplat și cu lancu Jianu, care s-a căsătorit cu Sultana Gălășescu (1817) chiar în fața locului de osândă, loc unde a promis că se retrage din haiducie. A fost un boier-haiduc din Oltenia, iar până la moartea sa, survenită din cauze naturale în anul 1842, s-a ocupat de gospodăria sa din satul Chilii (p. 25). Această secvență din viața lui lancu Jianu a fost descrisă inițial în lucrarea lui N. D. Popescu, *lancu Jianu, haiducul*, nuvelă originală....

Se pot relata foarte multe povestiri, legende, cântece, balade despre lancu Jianu. Mi-a plăcut cartea, o lectură captivantă, antrenantă, scrisă în spiritul romancierului Heinrich Sienkiewicz („Potopul”, „Pan Wolodyjowski”), un bărbat aureolat de mister și legendă. lancu Jianu vorbea fluent slavona, greaca și turca, era studios, în casa sa, devenită ulterior „Casa Memorială lancu Jianu” se păstrează și astăzi biroul său, cu cărți, iar în culmea gloriei sale a condus/comandat „o adevărată armată”, 2000-3000 de haiduci și 2 tunuri. Acest lucru i-a oferit contextul de a realiza incursiunea la sudul Dunării, campanie militară în care s-a răfuit cu pașa de Vidin, Pazvanoglu. După ce pazvangiilor conduși de Pazvanoglu („Pazvante Chiorul”, cum a rămas în mentalul colectiv al oamenilor) au ars din temelii orașele Craiova și Târgu Jiu,

trecând „prin foc și sabie” toată Oltenia, lancu Jianu a trecut Dunărea cu ceata sa și l-a omorât pe Pazvanoglu. Alte surse ne spun că i-a scos un ochi cu hangerul, de unde renumele de mai târziu de „Pazvante Chiorul”.

În anul 1821, lancu Jianu și haiducii săi (Duduveică și alții) au intrat în „Oastea lui Tudor Vladimirescu și au participat la Revoluția de la 1821. În timpul acestei mișcări sociale, lancu Jianu a fost în fruntea a 21 de haiduci. (Andrei Oțetea a introdus conceptul de „Revoluția de la 1821” în istoriografia românească).

La insistențele soției sale, Sultana Gălășescu, de a nu se înrola în „Oastea lui Tudor Vladimirescu” (originar din satul Vladimiri, Gorj), lancu i-a replicat: „Ți-am promis că mă las de haiducie, nu de bărbăție”. (p. 27).

Fenomenul haiduciei românești nu poate fi înțeles fără Dimitrie Bolintineanu, Alecu Russo, Alexandru Odobescu, Grigore Alexandrescu, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Dinicu Golescu, Nicolae Bălcescu, Vasile Alecsandri, Vasile Cârlova (căpitanul-poet), toată pleiada de bonjouristi români și lucrările lor.

Lucrarea este structurată în două secțiuni tematice: Partea I (pp. 51-224): I. *Descendent al unei familii boierești*; II. *Haiduc, zapciu de plasă și participant la Revoluția din 1821*; III. *Revenirea la ogor. Ultimii ani din viața lui lancu Jianu. Descendenții*. Partea a II-a (pp. 225-372). I. *Erou de baladă*; II. *Personaj de roman*; etc., IV. *Portretul cinematografic*, plus alte subcapitole, alături de Anexe (pp. 373-404), rezumat și CV-ul autorului cărții. O lectură fascinantă, captivantă și utilă atât specialiștilor în domeniul istoriei și etnologiei, cât și publicului larg, ce poate deschide pe viitor noi căi de cercetare și punți de legătură.

Raftul cu cărți

MARIN RADA: „Semn de carte”

Victor RUSU

În ipostaza de critic literar de întâmpinare, îmi exprim de fiecare dată când citesc un volum de poezie scris de un talent autentic, viguros, susceptibil de evoluții mereu ascendente, bucuria netrucată și reala satisfacție estetică.

Este și cazul recentului volum „Semn de carte” de Marin Rada, care impune cu forța evidenței un poet ajuns la vârsta deplinei sale maturități artistice, marcată de subliniata originalitate a formulei poetice practicate, de miza majoră a tematicii, foarte diversă și de registrul de expresie predilect, amplu, modern, investit cu plurale virtuți de ordinul sugestiei lirice.

Volumul se deschide cu o substanțială, magistrală prefață semnată de cunoscutul și apreciatul poet Emilian Marcu, care conține comentarii critice pertinente, pe care se cuvine a le evidenția. Autorul prefeței încredințează cititorii și viitorii exegeți că vor descoperi cu rară satisfacție estetică, în volum, „frumoase și sincere poeme, scrise cu multă naturalețe”. Semnalează și „una dintre teme predilecte” ale poetului Marin Rada, „aceea a trecerii iremediabile a timpului, pe lângă și mai ales peste noi”. Poetul „este un veșnic neliniștit, fiind atins de mirajul poeziei în fiecare clipă” și „scriind cu multă ușurință pe diverse teme”.

„Poet de stirpe rară”, Marin Rada „se simte cel mai bine în universul

romantico-baladesc”. „Folosindu-se de stilul baladesc, de expunere a sentimentelor într-o formă apropiată de simplitatea versului popular”, Marin Rada „respectă poezia și cititorii cu care *vorbește*” și „își face cititorul părtaș la îndoielile și interogațiile pe care le emite poetic”. El scrie o poezie „încărcată de sensuri poetice, de metafore, o poezie care să plece de la inimă pentru a ajunge la inimă”.

Cel care semnează această cronică (și în scris și în vorbire evit cât e cu putință cuvântul „eu” și nu încep niciodată o propoziție sau frază cu cuvântul „nu”) în cronică la volumul anterior „Reverberații”, îmi exprimam insatisfacția că „un poet cu un timbru de o pregnantă originalitate, precum Marin Rada este cunoscut și apreciat mai mult în județul Olt, în care trăiește și creează, din cauza deficitare difuzării a cărții, de către tot mai puține librării existente”.

Mai precizăm că „tema dominantă, care traversează întregul volum, este timpul în inexorabilă trecere, de unde timbrul confesiv-reflexiv, nostalgic, ușor elegiac, cu predilecție, al discursului liric”.

Poet cerebral, subliniam apăsător, practică un lirism reflexiv, „care conferă substanțialitate, strălucire aforistică și virtuți expresive, de natura sugestiei lirice”.

Citind și alte volume anterioare, am

sesizat că autorul lor are impresionanta capacitate de a se reinventa în fiecare apariție editorială, în sensul că, practicând aceeași formulă poetică, aduce de fiecare dată elemente inedite, semnificative, în paradigma stilistică anterioară.

În cazul volumului *Semn de carte*, care îl urmează pe cel intitulat *Reverberații*, paradigma stilistică este mult mai pregnant practică în registru de expresie postmodernist, parabolic și alegoric, fapt ce conferă multor poezii statut estetic de parabole existențiale puternice, cu miză majoră.

Cu totul remarcabilă, antologică, memorabilă, este copleșitoarea, frisonanta poezie *Ultimul joc*, o fermecătoare alegorie a vieții, sorții și morții, care amintește imediat de celebra poezie a lui Tudor Arghezi *De-a v-ați ascunselea...*, de a cărei valoare estetică risc afirmația că este destul de aproape.

„La masa de joc/ s-a așezat soarta,/ ea trage o carte/ și nu zice nimic .../ Acum eu fac jocul,/ plusez însăși viața .../ Soarta alege/ să-și lege-n batistă/ viața mea risipită/ în ultimul joc”.

Lirismul cerebral, reflexiv, al volumului conferă o asemenea densitate expresiv/ sugestivă demersului poetic, detașându-se din mai toate poemele, mici poeme admirabile, cu un statut

estetic independent.

„Ea trăia doar în aerul respirat/
nimeni nu o văzuse de-aproape,/ uneori
trecea ca o umbră fără păcat,/ alteori ca
seninul pe ape”.

„Ți-a rămas/ numai zâmbetul/ într-un
vis”. „Umblu cu numele tău/ în auz,/ cum,
prin naștere,/ mi se face legarea/
de moarte”. „N-am să uit niciodată/
ritualul trecerii/ spre apus”. „La moartea
poetului/ nicio floare nu plânge,/ toate
cuvintele de pe cruce/ sunt scrise cu
sânge”. „Fiecare bărbat/ poartă în suflet/
fotografia unei femei/ ca și cum ar purta/
în ranița de soldat,/ scrisorile ei”.

Mult mai numeroase sunt versurile sau grupurile de câteva versuri cu valoare de cugetări și aforisme memorabile. „Peste firele ierbii,/ roua/ nu cade niciodată/ de sus”. „N-am crezut/ în cuvintele fără suflet, pustii”... „Arborii, pietrele, umbrele/ sunt poeme încărunțite pe frunți”. „Viața trece/ cu un val de amintiri prin cetate”.

Îmi închei aceste considerații critice cu speranța și convingerea că, nu peste mult timp, critici literari de primă mărime și autoritate profesională vor avea conștiința talentului cu totul remarcabil al poetului Marin Rada și îi vor consacra exegezele critice pe care le merită cu prisosință.

Raftul cu cărți

Procesul lui Toma Rușcă (1909-1910) – eroare judiciară?
(însemnări pe marginea „Vârtelniței timpului”, de Florea Rădulescu)

Issabela COTELIN

Iarna anului 1909, noaptea de Crăciun. În locul celor trei stele magice care călăuzesc suflete și dau vești bune, o stea apune pentru totdeauna, sub lamă omenească de cuțit, înroșind zăpada fraged așternută. Steaua lui Toma Rușcă...

Dar cine sunt Toma Rușcă și Florea Rădulescu? Doi învățători din județul Romanați (astăzi Olt), primul din Vădăstrița, al doilea din Vișina Nouă. Primul se stinge prematur, iar al doilea scrie o carte dedicată, printre rânduri (și printre multe altele), procesului unui asasinat care a tulburat liniștea oricum precară a acelor vremuri și liniștea lui personală. Cartea se numește, așa cum și-ar fi dorit autorul, *Vârtelnița timpului*. Este scrisă între anii 1906-1946 și a rămas, din motive politice și nu numai, nepublicată până anul trecut, de Crăciun, când apare primul volum, prin bunăvoința nepoatei care a păstrat manuscrisul, a celor care au lucrat la ea și, nu în ultimul rând, a editurii Hoffman, care a publicat-o (al doilea volum a apărut în februarie a.c.).

Câteva considerații, înainte de pătrunderea în subiectul/procesul propriu-zis, despre Florea Rădulescu, necunoscut zilelor noastre. El reprezintă, pe lângă un dascăl care și-a îndeplinit cu pasiune meseria aleasă, și un autentic deschizător de drumuri – mai mult ca sigur, căci pentru oameni ca el trebuie să

se fi inventat această sintagmă. Paralel cu activitatea obștească (este primul învățător al unui sat nou înființat, dar participă la tot ce ține de construirea lui, de la agricultură la orice altceva era nevoie), Florea Rădulescu este un visător, un utopist chiar, iar cealaltă pasiune, pe care și-o exercită în secret - scrisul, o dovedește din plin. Deosebit observator al detaliului și totodată bun privitor al ansamblului, aplecat cu dragoste asupra omului, căruia îi evidențiază cu blândețe cusururile, și asupra naturii, care nu e străină de om, Florea Rădulescu scrie cu un talent conștient de puterea cuvântului lăsat moștenire. El le spune (cum, de altfel, și sunt) memoriile jurnalelor sale. Însă memoriile lui (multe fiind povestiri în ramă) trec de relatarea obișnuită, trec și de istoria la care contribuie din plin, pentru eventualii exegeți, cu informații juridice, culturale sau militare și intră cu dreptul în beletristică. Stilul este oral, narativ, cu umor voluntar (de situație, de limbaj, de nume) sau involuntar, plin de interjecții și onomatopee, cald și prietenos – un (pur și simplu) Creangă de Oltenia. Dar poate fi și serios și doct la nevoie, în spatele întâmplărilor hazlii ghicindu-se uneori mult studiu și multă suferință. Iar arhaismele, păstrate la redactarea cărții, dac-ar lipsi sau dac-ar fi fost actualizate, ar știrbi grav farmecul tomului. Florea Rădulescu este, în opinia

mea de cititor al lui, de filolog și de persoană care, la rându-i, așterne slove pe hârtie, un scriitor în cel mai adevărat sens al cuvântului – nu numai că nu mă tem să îi atribui acest statut, dar chiar consider că el trebuie redat – mai precis, dat abia acum – circuitului literaturii nu numai locale, ci și naționale.

Dar să îi oferim cuvântul și să pornim astfel pe drumul pe care mi l-am propus, încercând să descifrăm dedesubturile unui proces bătrân de peste un secol cu ajutorul mărturisirilor autorului Vârtelniței... Iată, pentru început, cum îl descrie Florea Rădulescu pe Toma Rușcă: Născut în comuna Redea din părinți săraci, Rușcă terminase școala normală bine apreciat, atât de profesori cât și de colegi. Fusesse numit învățător în Vădăstrița, unde se căsătorise și își pusesse temelul unei gospodării modeste. Era președintele cercului nostru cultural. Cu vederi largi și aspirații înalte, Toma Rușcă aducea, pe lângă curajul ce izvoră din ființa lui, bine și armonie încheată, propuneri de noi înfăptuiri, atât de interes profesional dăscălesc, cât și de interes social obștesc. La prima ședință a cercului cultural, ținută la Vădastra, el a dat sugestia înființării unui cor al cercului nostru cultural și chiar a unei echipe de teatru. A fixat apoi, din proprie inițiativă, programul de activitate a cercului pe întregul an, repartizând subiectele, ce aveau să fie tratate la celelalte ședințe, așa ca învățătorii conferențieri să se poată prezenta cu un material bogat, ales și bine pregătit atât pentru ședințele intime, cât și pentru ședințele publice. /.../ Vedeam în Toma Rușcă un om superior, un om-învățător, care se impunea și care da mari speranțe pentru viitor.

Un portret, așadar, de intelectual cu bună-credință și cu planuri sociale mari,

așa cum o dovedește și presa vremii (despre ambii, aș completa, în cunoștință de cauză – cartea cuprinde la final și extrase din ziarele de atunci). Dar, înainte de orice judecată postumă, să vedem povestea în sine. Să încercăm să ne întoarcem cu mintea în timp, în nefasta noapte a crimei: 25 decembrie. Plecăm pe jos la Vădăstrița. /.../ E ger, ger aspru, care îngheață des răsuflarea noastră pe mustățile zburlite. La lumina zilei, ajungem. Cel dintâi sătean pe care-l întâlnim, după ce răspunde la bună dimineața noastră, ne întrebă:

– Ați auzit?

– Ce s'auzim? răspunde unul dintre noi.

– L-au omorât pe Toma Rușcă, învățătorul.

– Cum? Cine? întreb eu numaidecât, adânc impresionat de știrea aruncată atât de brusc, atât de pe neașteptate.

Crima naște multă vâlvă în localitate și nu numai, iar cazul, în contextul istoric dat (cel de după Răscoala din 1907), ia o amploare așteptată și capătă, evident, trăsături politice, ajungând până în capitală. Ea pare astfel un rezultat direct al inversărilor de putere care aveau loc, în urma cărora cei vechi pierd, ca întotdeauna, funcții și privilegii, iar cei noi încearcă să se impună, în dezacordul primilor: /.../ Când era vorba de moșiile statului, ale Academiei, ale unor mănăstiri, ale spitalelor, lucrul era foarte simplu: obștea satului cerea, iar statul le putea arenda cu ușurință țăranilor, luându-le din mâna foștilor arendași. Așa s-a și făcut. Firește că noua situație a creat multe și mari nemulțumiri în rândurile celor ce pân'aci profitaseră de avantajele bunurilor ce li se smulseseră din mână. Peste tot, pe unde se produsese astfel de transformări sociale, nemulțumirile începeau să se

manifeste sub diferite forme. Și aci, la Vădăstrița, nemulțumirile creșteau văzând cu ochii. În toată această înlănțuire de împrejurări, marele vinovat nu era decât unul singur: el, Toma Rușcă, veneticul dela Redea, el, capul tuturor răutăților, el, președintele. /.../ Iar în mintea lor îngustă, a celor săraci de duh, încolțește ideea funestă a exterminării lui Rușcă Toma, care, după hrugul vremii, presimțea primejdia, dar n'o bănuia să fie atât de aproape...

Printre cei săraci cu duhul se aflau și Ion Istrate și Mărin Dragomir, doi consăteni, vechi arendași, care pierd, pe lângă putere, și sursa de venit „suplimentar”, în favoarea „noului” Rușcă. Un mobil, juridic vorbind, perfect...

Să revenim la trista poveste: În seara de Ajunul Crăciunului, pe la asfințitul soarelui, Rușcă se găsea în cârciumă la Vența Stoisor, cârciumă așezată pe marginea șoselii Vădastra-Urzica, peste drum de școală și de primărie. /.../ Ciocnesc. În sunetul ciocnirii însă lumina lămpii pâlpâe deodată puternic și se stinge.

– Țsta nu e semn bun, zice Rușcă.

Pune paharul pe masă, iese grăbit din cârciumă și către crâșmăriță:

– Plătesc mâine. Bună seara!

– Bună seara! Da' ce atâta grabă?

– Mă duc. Nu e semn bun! Plec! Bună seara! zice el, ieșind afară pe ușă, în întunericul nopții de iarnă posomorâtă.

Pe drum, prin ceața deasă, Rușcă își aduce aminte de alte presupuse atentate la integritatea lui și se teme că este urmărit..., iar temerea, de data asta, i se adeverește. Sigur, aici intervine talentul lui Florea Rădulescu de a evoca ultimele clipe trăite de viitoarea victimă, însă ele, chiar dacă ar fi imaginație pură, tot denotă responsabilitatea cuvântului scris

și o fină observație psihologică, de care autorul dă certe dovezi pe parcursul întregului manuscris: După câțiva pași, i se pare că din nou mișcă ceva... pe mușchiul șanțului. /.. / Rușcă, grăbit, merge, dar iar se uită înapoi. /... / El fuge... Intră pe ulicioara strâmtă și gloduroasă, acoperită cu pârșul de zăpadă, căzută ceva mai devreme. Picioarele i se împiedică la fiecă pas de glodurile pământului înghețat. Alunecă. Alunecă mereu. Obosește. Simte nădușeala curgând pe tâmple. Nu mai e stăpân pe mișcările lui. Frica merge spre groază, paralizându-i puterea de simțire. /... / El fuge, fuge îngrozit, fără să fie în stare să scoată un singur țipăt. E paralizat. /... / Fâșâit metallic îi spune că un cuțit a ieșit din teacă. Răsuflarea i se oprește. Înghite în sec. În clipa asta i se pare că deja cuțitul i s-a înfipt în beregată... Dar nu! Trăiește încă! Se smucește. Aude o pârâitură ca de haină sfâșiată. Atât a fost! Ca un fulger... Apoi o îmbrâncitură atât de puternică, încât simte durere în pumnii pe care îi proptește în căzătură... /... / Vrea să se ridice. Încearcă, dar vede că ceva îi atârână din sân în jos. Își dă seama: pânțelece îi fusese sfâșiat, iar mațele îi năvăliseră în afară, prin despicătura făcută de cuțitul ucigașului. Printr-o sfortare supraomenească, își adună măruntaiele, le împinge sub coșul pieptului, le strânge cu pulpanele paltonului și fuge... În astfel de clipe, în clipe de supremă desnădejde, puterile omului se concentrează, se multiplică atât cât mintea omenească nu poate bănuși... Dar drumul este greu: se împiedecă, se poticnește și din nou cade... Trec clipele, lungi ca veacurile pentru Rușcă... /... / Simte cum suflul vieții din el se pierde... Încă o sfortare și iată-l în picioare, aproape fugind până la poartă, pe care o împinge cu umărul. Câțiva pași, pune mâna pe clanță, ușa

casei se deschide, iar el cade grămadă peste prag... Soția simte primejdia. Se repede, încearcă să-l ridice, dar nu poate. Țipă... vin vecinii...

Acesta ar fi momentul efectiv al fărădelegii. Cu ultima suflare, prăbușit în pragul casei lui, Rușcă apucă să spună ultimele cuvinte:

– Cine te-a omorât, Domnule Rușcă? Întrebă cineva din mulțime, o întrebare pusă cu rost.

Un oftat adânc și prelung îi scapă muribundului printre buzele întredeschise. Apoi, cu graiu slab, abia șoptit, înțelegând întrebarea și vrând să dezvăluie un mister ce ar fi putut rămâne în necunoscut:

– Îm... oa... oamenii... ăă... ei... ai... lu... li... istra... te... îm... ei... ai... ai... Dra... Drago...

Cuvântul îi îngheață pe buze.

Acuzația, de natură afectivă, este făcută și îngheață și ea inima consătenilor, iar noi, știind deja continuarea, putem spune că în acel moment... alea jacta est. Paralel cu jalea produsă în familie și printre apropiați, lesne de intuit, apare în scenă procurorul general al Parchetului Romanați, care era nimeni altul decât Florian, feciorul popii din Amărăști, al preotului Florea Ionescu. /.../ Oricine își poate închipui câtă patimă pune procurorul ca să descopere pe vinovați. Se părea că îi căzuseră în mână „amicii” care își bătuseră joc de tatăl lui – în chip atât de josnic – pentru o mână de iarbă, luată fără voia lui din pădurea Braniștea.

Într-o primă concluzie, avem un procuror interesat de anumite condamnări. Cercetările pornesc și se încheie cu repeziciune: Este adevărat că probe materiale nu existau. Nimeni nu văzuse pe presupușii criminali în seara de Ajun a Crăciunului. Nimeni nu auzise nici pe

Mărin Dragomir, nici pe Istrate făcând vreodată aluzie la o eventuală exterminare a lui Rușcă. /.../ Nu se găsea niciun martor, care să fi văzut atunci, undeva în sat, pe asasini. Și nici împotriva lui Istrate și Mărin Dragomir nu erau dovezi. Simple presupuneri, isvorâte din situația locală, în care erau angajate la luptă două idei, două forțe: Trecutul și Viitorul. Deoparte, trecutul apropiat, pe care se proiectau figurile foștilor – conducătorii de ieri. De altă parte, Prezentul, premergător al Viitorului, prezent în care zace trupul sfâșiat al învățătorului Rușcă. În prima zi de Crăciun, începându-se cercetările, s'a constatat că, dintre toți sătenii din Vădăstrița, lipseau doi: Florea Drăgan și Ion Cosma Sârbulescu, foști pândari în serviciul lui Istrate și Mărin Dragomir.

Astfel, prin deducție logică, dar fără probe materiale, punând cap ca cap conflictele anterioare și credința interioară a tuturor, se stabilesc vinații: cei doi foști arendași, Istrate și Mărin Dragomir, și cei doi foști paznici, Florea Drăgan și Ion Cosma Sârbulescu. Începe un simulacru de proces – de ce oare nu ne miră...? Sau, cum spune autorul, vinații trebuiau inventați. Trebuia să se dea dovadă că guvernul veghează. Procurorul Florian stabilește la fel de rapid acuzația: primii doi, autori morali, iar ultimii – autori materiali. Sunt duși în arest preventiv, iar în 1910, după Paști, la o conferință generală pe probleme de învățământ, Florea Rădulescu ia și el cuvântul, cu o inițiativă: „Doamnelor colege și Domnilor Colegi, /.../ Cerem și noi, cu toată puterea noastră de stăruință, ca, oricine ar fi ei, criminalii, autorii morali și materiali să fie exemplar pedepsiți. Pentru susținerea procesului, pe care trebuie să-l socotim ca al nostru, al corpului învățătoresc, vom da obolul nostru, banul rupt din existența noastră

zilnică, pentru ca dreptatea, sfânta dreptate să se facă din plin. Mai mult, propun ca imediat să ia ființă un comitet de acțiune, ales dintre noi, comitet care să se ocupe atât cu adunarea fondurilor necesare susținerii procesului, cât mai ales pentru immortalizarea în bronz a frunțașului învătăător Toma Rușcă.”

Procesul se amână până în toamnă, când în sala Teatrului Național din Caracal, unde urma să se stabilească Curtea cu juri, se adună lume multă și importantă. Doisprezece jurați trebuiau aleși dintre localnici: Zi de proces /.../ Atât din partea acuzaților, cât și din partea familiei Rușcă, veniseră să pledeze figuri reprezentative ale baroului de avocați din București, printre care găseai pe Barbu Delavrancea, Titu Frumușanu, Davidoglu, Radovici și mulți alții, vestiți prin pledoariile lor la bara justiției. În toamna anului 1910, la cârma țării era tot partidul liberal, al cărui mandat de guvernare, expirând în aprilie 1911, grăbea, între altele, și judecarea acestui proces, care trebuia s'aducă un verdict afirmativ, o hotărâre de condamnare pentru acuzați /.../ Cum însă jurații aveau toată libertatea de a condamna sau de a achita, cum nu existau suficiente probe materiale care să ducă la concluzia unei condamnări, cum mulți dintre jurați cunoșteau pe acuzați, având chiar legături de prietenie cu ei, se năștea teama nesiguranței și, de aci, tendința de a se amâna și de a se strămuta judecarea procesului la Craiova, unde terenul era necunoscut acuzaților și unde condamnarea ar fi fost pe deplin asigurată.

Procurorul ceruse deja amânarea acestuia pentru motiv de suspiciune legală, însă aprobarea amânării avea să le parvină telegrafic abia spre sfârșitul deliberării, când mulți jurați fuseseră

respinși, fiind în relație de prietenie cu una sau alta dintre părți, și toți erau suficient de obosiți.

La Craiova, unde se reia procesul anul următor, răspund apelului făcut de comitetul de sprijin pentru Rușcă, din care făcea parte și Florea Rădulescu, vreo treizeci de învățători din Romanai (Olt) și douăzeci din Dolj. După șase zile de deliberare, pledoariile finale, cea a avocatului apărării, Radovici, și cea a acuzării, reprezentată prin procurorul Florian, îl aruncă pe Florea Rădulescu dintr-o luntre în alta și își pune pentru prima oară problema nevinovăției celor incriminați... Dar, cum procurorul a vorbit ultimul și cum cărțile erau deja făcute, din toate considerentele enumerate mai sus, Istrate, Mărin Dragomir, Drăgan și Sârbulescu au fost condamnați. În ultima zi, într-o sală arhiplină, se citește verdictul: Pentru faptele constatate, Curtea condamnă pe Ion Istrate și Mărin Dragomir ca autori morali, iar Florea Drăgan și Ion Cosma Sârbulescu ca autori materiali, la câte douăzeci de ani muncă silnică la ocnă și – în mod solidar – la 20.000 lei despăgubiri civile, pentru familia mortului... Jurații și justiția dăduseră societății satisfacția mult așteptată.

La scurt timp după verdict, Florea Rădulescu se îndreaptă cu notițele-i adunate într-un prim manuscris către tipografie, numai că soarta i-l scoate în drum pe avocatul Radovici, care-i spune câteva cuvinte ce aveau să-l marcheze pe viață: „Dragă Floreo, am fost apărătorul acuzaților. Socotesc că pedeapsa ce li s-a dat a fost nedreaptă. Nu se putea ca patru inși – notează: patru – nu se putea ca patru inși să comită o crimă și, după atâtea și atâtea cercetări, să nu se găsească măcar un semn, un indiciu de vinovăție. Ar fi fost peste putință ca orice

vestigiu, orice urmă să fie înlăturate. Și asta cu atât mai mult cu cât guvernul liberal avea interesul s-o facă: să găsească pe vinovați. /.../ Rar, foarte rar sunt cazuri când bănuielile și cercetările pornesc pe drum greșit și asta se întâmplă mai ales atunci când în dovedirea culpabilității intră și patima. Eu am pledat în proces nu ca profesionist. Am apărat pe acuzați fiind încredințat că nu sunt vinovați, era convingerea mea. /.../ Pot afirma cu certitudine că osânda celor patru este una dintre cele mai mari erori judiciare făcute de justiție nu în țara românească, în lumea întreagă! Nu uita...!”

Afirmația avocatului cade trăsnet pe suspiciunea deja încolțită a învățătorului asupra verdictului, el renunțând astfel la tipărirea notițelor de până atunci: Pentru mine acest început de bănuială, care tindea spre certitudine, era în adâncul sufletului meu socotit ca o înfrângere. O grea înfrângere, suferită în pragul vieții mele de învățător și de om.

Înfrângerea aceea nu avea să-i mai dea pace până la sfârșit, iar acel manuscris, completat cu incredibile evenimente ulterioare, avea să vadă, în cele din urmă, lumina tiparului... o sută de ani mai târziu.

Dar să revenim iarăși la poveste, care e abia la jumătate. O bătaie în ușa neașteptată, tot de un Crăciun, îl zguduie adânc pe Florea Rădulescu. E Ion Cosma Sârbulescu, unul dintre cei patru condamnați. Trecuseră zeci de ani: De s'ar fi lăsat nu casa, dar toată greutatea cerului de s'ar fi prăbușit din tainicile ei temelii peste mine, și mi s'ar fi părut mai ușoară, poate, decât vestirea numelui, venită acum, în Ajun de Crăciun, după zeci de ani dela tragicul asasinat...

Momentul reîntâlnirii este dramatic.

Ezitări, suspine și lacrimi de ambele părți... și strania mărturisire a vizitatorului nocturn: Da' n'am fost vinovați, Domnule Învățător! Întâmplarea! Ascultă-mă și judecă-mă! /.../ Se împlinesc douăzeci și șapte de ani astăzi. Era în Ajun de Crăciun. Dimineața, înainte de ziuă, cineva bate în poartă la mine. Ies, deschid și în fața mea /.../ un bun prieten al meu, pe care l-ai cunoscut destul de bine și Dumneata: Milan.

Cine era noul personaj...? Milan, alias Toma Bocan, e un individ, fără îndoială, pitoresc și vulcanic, de-ar fi să luăm în seamă numai limbajul (o românească pocită de mai mare hazul). E un străin care, plecat (nu de bine!) de acasă, probabil din vechea Iugoslavie, înainte de a se acua în Vădăstrița trecuse pe la greci și pe la bulgari, unde lăsase alte istorii nedesluite în urmă. În perioada premergătoare asasinatului, Milan locuia în sat și lucrase ca paznic de câmp pe vremea când Istrate și Mărin (vinovații „materiali”) erau arendași. Era, teoretic, omul lor, deși practic nu le agreea matrapazlăcurile, tunând și fulgerând împotriva acestora. De aceea se și simțise el, om cinstit, atât de nedreptățit când fusese înlăturat fără preaviz de la paza câmpului, prinzând astfel mare ură pe învățătorul Rușcă, „tartorul” schimbărilor din sat.

Prin urmare, Milan bătuse la ușa lui Sârbulescu în ziua crimei, pentru a-l lua să-i facă cinste (*Bre, Cosma /.../ eu facem cinste la tine un pahar la cârcimă*), dar, zărindu-l pe Rușcă în ușa cârciumii, gata de plecare, decise că era momentul să-i aplice corecția „necesară”: *Eu vreau bătut la el*, declară acesta lui Sârbulescu. Se iau ambii după Rușcă și Milan îl pune pe Sârbulescu să jure că nu va spune nimic din ce va vedea. Povestește Sârbulescu

lui Rădulescu mai departe:

– Bre, mă zgâlțâie Milan, zi: jur, eu nu spune!

– Jur! mi-a scăpat printre dărdăiturile limbii, blestemat legământ, uitându-mă în toate părțile și părându-mi-se că tot satul Vădăstrița este adunat acolo sub pod și că se uită la mine că fac jurământ.

– Când tu, Cosma, spus, eu omor la tine! Jur!

„Corecția” lui Milan degenerază în omor și Sârbulescu se trezește martor ocular la crimă. Milan fuge, iar Sârbulescu, legat prin jurământ silit de Milan, tace și este condamnat pe nedrept, împreună cu ceilalți trei, la ocnă grea. După ispășirea întregii pedepse, Sârbulescu îl caută pe Milan cu gând de răzbunare (Vream să-l scuip în față, atât!) și-l găsește îngropat sus pe coasta dealului, la cimitirul de lângă Murfatlar. Milan, liber ca pasărea cerului în tot acest timp, luptase cu divizia de sârbi voluntari în Dobrogea în 1916, apoi în Moldova, iar după război a fost împroprietărit cu zece hectare de pământ în Dobrogea, la Alacap. Scăpase cu viață din toate, ba primise și răsplată de la soartă, ca aceeași soartă să-l acopere cu molozul fatal al propriei, în sfârșit, locuințe, care îi fusese minată...

Mă uit la mormântul frământat de picioarele mele (spune tot Sârbulescu, n.a.). Văd cam unde ar putea fi obrazul mortului, mă aplec și scuip... Scuiatul intră repede în țărână înfierbântată și se pierde repede în adânc. Îl văd cum merge în jos și se oprește drept în obrazul mortului.

– Așa...! Criminal...! Ticălos...! Nemernic...! ocărăsc și blestem pe Milan.

În clipa asta crucea pare că se mișcă. Nu cumva a tresărit mortul din adân-

cimea pământului? Mă cutremur... Tremură și crucea... Îi simt tremurăturile sub mâna așezată pe ea. Îmi dau repede seama:

– Doamne! Tu ai judecat pe Milan! Pentru ce să fac eu altă judecată și să trec peste hotărârea Ta? /.../ Iartă-mă, Doamne Dumnezeule, că nu știu ce fac!

Aceasta a fost povestea lui Sârbulescu, unul dintre cei patru condamnați, asupra celor petrecute în iarna lui 1909, mărturisită pentru prima oară cuiva, anume lui Florea Rădulescu, după ieșirea din închisoare și după moartea lui Milan – moarte care-l absolvea de jurământul făcut.

Prima întrebare, absolut firească aflând toate acestea, este: de ce a tăcut Sârbulescu atâtea zeci de ani, ispășind o pedeapsă (și nu singur!) pentru o crimă pe care nu o făcuse? Răspunsul, foarte verosimil dacă ne transpunem în mentalitatea epocii, apare imediat: de frică. De frica lui Milan. De ce frică? Pentru că Milan, cinstit totuși de fel, dar aprig la mânie, mai omorâse (după propriile mărturisiri, care preced crima din noaptea de Crăciun) înainte doi oameni, un conațional și un grec, motive pentru care hoinărise prin lume până să ajungă la Vădăstrița: Este mult când eu fugit dela sat. Cee! Este eu atunci băiat șaptesprezece ani... și ai vrut dai baiate mai mare dai bataie la mine. Eu scos cuțit, dat la unu' tare și fugit la Grechia. Ai lucrat eu acolo trei ani la Corint, la canal și multe bani luat: e, le, lee...! Me, un Grec al dracu'... hoț-Paștu' mă-sii – ai înșelat la mine, luat banii... E, le, lee...! Da' me, eu pus cuțit la... la burtă la el și... buf! dat jos. Ai fugit la bulgari și iar, aici. Eu, cinstit, bre... eu vrea drept... Me, oamenii este a dracu'!

Milan mai scosese, așadar, de două

ori cuțitul, înainte de Rușcă, și-și rezolvase în același nefericit mod problemele...

Am fost un ticălos! Mă temeam de jurământ și de cuțitul lui Milan. Ce era să fac? N'am spus la nimeni până'n ceasul ăsta, Domnule Învățător. Da' simt că nu mai am mult de trăit... – așa își încheie Ion Cosma Sîrbulescu spovedania și pleacă în puterea iernii, lăsând povara cumplitului adevăr pe umerii învățătorului nostru, care – cum știm deja – nu era străin de regrete. Deja avea păreri de rău asupra vechii judecăți. La regrete se adăuga acum reproșul insesizabil al fostului pândar: Și, după ce s-a întâmplat, l-ați oprit la dumneavoastră (pe Milan, n.r.). L-ați băgat servitor în curte: gol a fost și l-ați îmbrăcat, flămând a fost și l-ați săturat, însetat a fost și l-ați adăpat... ca după Evanghelie, Domnule Învățător..., ca după Evanghelie..., pe el, pe Milan, de trei ori criminal. Iar noi zăceam la ocnă. Așteptam zi de zi să ni se revizuiască procesul. Așteptam eliberarea: în fiecare zi o așteptam, dar nu venea. /.../ Vedeți, Domnule învățător, că pe toate le știu...

Copleșit de o vinovăție pe care, oricum am întoarce-o, n-o avea în realitate (Florea Rădulescu nefiind nici jurat, nici acuzând vreodată direct pe vreunul dintre cei patru, el doar constituind comitetul de ajutor pentru nevasta și copiii celui ucis și... ajutându-l, fără să bănuiască ceva, pe adevăratul criminal), timorat de ecoul acestei povești care nu se mai stingea, cel puțin nu în inima lui, și, mai ales, de faptul că era, tot prin voia sorții, singurul care știa adevărul, învățătorul îi caută pe ceilalți trei (Sîrbulescu părăsise între timp lumea), să le spună și lor. Nu mai găsește în viață decât pe Dragomir, unul dintre arendași. Reîntâl-

nirea dintre cei doi nu e deloc ușoară, iar învățătorul nu are curajul să îi facă măr-turisirea izbăvitoare pe loc. Îi promite, în schimb, o nouă întâlnire peste scurt timp (în toamnă), în care avea de gând să-și ușureze sufletul, însă ocazia nu mai vine..., Dragomir plecând și el dintre cei vii. Se interesează apoi de urmașii celor patru, tot încercând să întreprindă ceva. Îi găsește dezbinați de nimicuri lumești și nu îndrăznește să vorbească, înțelegând că e prea puțin probabil să mai fi interesat realmente pe cineva un adevăr așa de vechi și neaducător de foloase materiale curente.

Între timp, soția îi moare prematur. Fiii (toți trei, din șapte copii, restul fiind fete) îi sunt grav răniți în război. Adept al doctrinei țărăniste și admirator al lui Ion Mihalache, suferă persecuții politice. Dezamăgit de toți și de toate, iese la pensie cu teribilul secret pe suflet și se retrage de tot din societate, ridicându-și cu puteri proprii o casă în câmp, la marginea satului și mergând să locuiască acolo singur, izolat de restul lumii, iar necazurile prin care trecuse le consideră pedepse de Sus pentru judecata lui strâmbă... Ca să știi, Domnule Învățător, că cine trăiește în durere este ca și un om mort – așa îi zisese acel Sîrbulescu la plecare și așa simțea și el, Florea Rădulescu.

Acesta a fost rezumatul poveștii ca atare, așa cum ne este ea relatată, din perspectivă târzie, dar francă și directă, de învățătorul-scriitor Florea Rădulescu.

Acum – „judecata” mea. Am să las la o parte patima cu care s-a făcut condamnarea celor patru, pe care am încercat s-o redau printr-o selecție de citate care să mă împiedice pe mine însămi a aluneca pe linia părtinirii. E o patimă căreia și azi i se mai cade pradă în justiție

– și nu numai. Voi lăsa la o parte (deși într-un proces e vitală) și lipsa oricărei probe materiale, subliniată de mai multe ori și de mai mulți, și voi încerca să dezbăt doar credibilitatea (pentru cei care ar gândi altfel) celor relevate în manuscris. Personal, sunt convinsă că nu se pune problema falsificării vreunui adevăr istoric din partea autorului, iar a extragerii vreunui beneficiu nici atât, având în vedere că, dacă imediat după proces Florea Rădulescu se gândea la tipar, a renunțat ulterior de tot la idee. Eu văd în autor, după ce l-am citit integral, un om inteligent, autodidact și foarte sensibil, dăruit semenilor, care, nimerind într-o istorie ce nu era a lui, dar implicându-se în ea așa cum a crezut de cuviință, a fost nimicit apoi doar de faptul că o judecase greșit la vremea ei. Sensibilitatea lui este fără tăgadă, dacă ținem cont și de talentul na(r)ativ, în lipsa căruia ar fi putut scrie o relatare oarecare, dar nu o carte cu asemenea putere de evocare, cu atâtea localizări și amănunte verificabile în cea mai mare parte.

Apoi, iertat fie-mi pragmatismul, oamenii trebuie să fie prea neoameni ca să mintă pe ultima sută de metri, atunci când caută mai abitir răspunsuri și izbăviri, așa cum a fost cazul lui Sârbulescu, iar apoi al autorului însuși. Partea emoțională a mărturisirii primului (mărturisire care e posibil ca nici măcar atunci când s-a produs fapta, adusă la cunoștința publică, să nu mai fi putut schimba nimic în destinele celor implicați, deja jucate la roata norocului legat la ochi ca și justiția în cazul lor) mi se pare de neatacat. În altă ordine, Milan era ca atare un ciudat pentru localnici și-și mărturisise singur, de față cu mai mulți, crimele anterioare. Deci e mai

mult decât veridic ca acel Sârbulescu să se fi temut, din cauza jurământului, de răzbunarea sârbului dacă l-ar fi dat ulterior de gol (și în zilele noastre ne temem, ca oameni de rând, de cămătari sau micii „mafioți”, ca să nu zic de cei mari, odată nimeriți cu/fără voie în „afacerile” lor). O reabilitare postumă a numelor celor patru iarăși, din spusele învățătorului, apare ne semnificativă pentru urmașii acelora, ocupați cu altele, mult prea prozaice, iar o recunoaștere a unei erori judiciare... Aici mă abțin să speculez, lăsându-i pe cei în drept să o facă.

Dacă ne raportăm (așa cum a făcut-o completul de judecată al vremii) la acuzația făcută de Rușcă în prag de eternitate, ea rămâne valabilă, în sensul că Milan era tot „omul” arendașilor vechi, ca și ceilalți doi paznici și e foarte posibil ca, în întunericul cețos al nopții, Rușcă să nu fi văzut exact câți sau cine era exact făptașul, ci doar să fi intuit. Cât despre jurământ... Ceasul rău. Un ceas rău care – unii dintre noi poate că știm deja – vine, atunci când vine, o dată în viață. Dar e suficient ca să schimbe cursul vieții pentru totdeauna.

Pot specula însă altele, dacă-mi este permis, fapt la care mă încumet fără preget, ținând cont de un material așa bogat. Nu pot să nu observ, la nivel spiritual, asemănarea dintre numele unuia (Sârbulescu) și originea celuilalt (Milan era sârb). Întâmplător sau nu, această umilă coincidență pare să le fi legat destinele pentru totdeauna. Vitregă, dar strânsă legătură. Apoi mai e coincidența Crăciunului. Punctele-cheie ale poveștii (crima în sine, apariția lui Sârbulescu la autor acasă după ispășirea pedepsei, finalizarea manuscrisului – azi 24, decembrie 1949... –, chiar și

publicarea lui aproape un secol mai târziu) se petrec de Crăciun... N-am mă merg cu gândul până la un alt Crăciun însângerat al nostru, cel din 1989, rămas și el neelucidat oficial (sau elucidat altfel decât l-au trăit și receptat o parte dintre combatanți). Departe de mine extrapolări care nu-și au rostul într-un astfel de text, dar coincidențele, dincolo de logică, de faptă, de orice, rămân tulburătoare. Și ele se văd cel mai bine de la distanță.

... Astăzi învățătorul Toma Rușcă are un bust în Caracal (cel făcut de comitetul de sprijin inițiat de Florea Rădulescu) și o stradă care îi poartă numele. Memoria lui este restabilă oricum și meritele (sociale, căci numai despre acestea mai putem vorbi noi, urmașii) restituite pe deplin. Că „a murit cu zile” – frumoasa și plina de sensuri ezoterice expresie din jocurile copilăriei noastre, ale generației X – e un fapt consumat, din păcate, chiar din acea noapte de Crăciun, pierdută în negura vremii. Zilele netrăite nu i le-ar mai fi putut da nimeni și nimic înapoi. Dar memoria celor întinați fără vină a rămas pătată. Iată, de pildă, ce scrie, ca fapt divers, un alt învățător, reflectând, fără îndoială, opinia publică, într-un memoriu pentru obținerea gradului I, păstrat în arhivele Academiei (nu am distins anul memoriului, dar gradul II e specificat că îl primise în 1931): Dușmanii lui Toma Rușcă, boierii, căroră le

luase moșia din mână, nu dorm și în noaptea Crăciunului, anul 1909, pun oameni și-l înjunghie cu cuțitul în abdomen, crezând că odată cu el va dispărea și opera lui /.../, iar moșia le va reveni iarăși lor (din Memoriul învățătorului de gradul II Atanasie Vădăstrea-nul, candidat la gradul I).

E ușor să ne imaginăm că povestea asasinatului a fost uitată sau dată la o parte de cursul firesc al vieții. E greu însă, omenește vorbind, de pus sub semnul întrebării două mărturisiri (a lui Sârbulescu și, implicit, a lui Florea Rădulescu) izbucnite din prea-plinul unor conștiințe care vor să plece libere de poveri pe drumul fără întoarcere. De aceea, oricâte alte păcate ar fi avut cei patru, dacă nu a fost printre ele și cel capital, al omuciderii, mai ales una colectivă, consider că e bine de știut, oricât de târziu în timp ar ieși acest lucru la iveală.

În ceea ce privește credibilitatea autorului Florea Rădulescu, există, cum am mai afirmat, destule dovezi obiective: extrase din arhivele mai multor instituții, bustul lui Rușcă, strada din satul Vișina Nouă care poartă numele Frații Rădulescu (erau doi, ambii învățători, dar cel de-al doilea, neimplicat în evenimentele din carte, s-a stabilit la un moment dat în Dobrogea) etc.

„De pe vârtelnița timpului” viața își deapănă firul și merge înainte...

Raftul cu cărți

**Spectacolul unui miracol:
universul satului bănățean și poezia în grai**

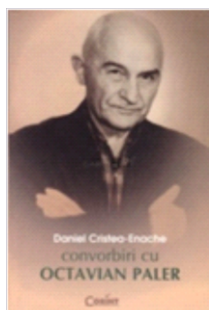
Ionel BOTA

Multilaureată în competițiile bănățene ale literaturii în grai, așa cum în postfață poetul Iosif Băcilă notează, Elena Borchescu e mereu prezentă și în planurile editoriale din provincie. *Graiul dulșe gi acas* (Volum îngrijit, cuvânt-înainte, notă asupra ediției și glosar de Florina-Maria Băcilă, Timișoara, Editura Artpress, 2020, 128 p.) este cartea noilor instantanee desprinse din realitatea satului almăjan și transpuse în subdialect local. De la cutumă (*ancestrală* nu ar fi cuvântul prea potrivit acum) la componenta contemporană a conservării tradițiilor populare, avem în fapt o cronică vie a comunității rurale de ieri și de astăzi.

Trebuie să recunosc că am încercat (nu știu dacă am și reușit) să depășesc momentul de criză conceptuală (durează de câțiva ani) în transcrierea pronunției dialectale bănățene cu ajutorul literelor luate din slovacă, sârbo-croată, slovenă și să salut o carte de pronunțată ambiție rustică și o nouă forjare etic-estetică a

tradiției prin recursul la spectacolul poeziei. Temele copilului (mama, muma, copilăria), calendarul religios cu sărbătorile lui (Săptămâna Mare, Sânzienele, Crăciunul, Paștile, Sânvăsâi), obiceiurile (strigarea peste sat, hora, nunta, zestrea, fierberea țuicii la cazan, nedeia), etosul rural, dragostea întregesc dinamicile unei combustii lirice în care colocvialul, ludicul humoral, satira subtilă întregesc agora poporalului. S-ar putea insera aici strofe întregi ilustrând, aproape analitic, talentul și, deopotrivă, efortul autoarei de a ne transmite un imaginar rustic copleșitor, portrete vivante ale personajelor satului, nevoia conservării limbii poporului, ca un imperativ moral: „Câtă muncă și cât dar / Stau în așcea poizii / Așcirnuce pră arcii.”, scrie undeva Elena Borchescu. Și ea trebuie crezută, mai cu seamă că este confirmată și de prefațatoarea cărții, Florina-Maria Băcilă, care apără destinul limbii naționale a românilor la Universitatea Timișoarei.

Cartea zilelor noastre

Cristea-Enache și Paler...

Adrian SIMEANU

...s-au întâlnit, nimerit, într-o carte*. Tânăru` (la vremea aia) Daniel purtând un dialog incitant cu octogenaru` cărturar. Neînregistrat audio, video. Doar cu întrebări pe care i le ducea acasă. Și cu răspunsuri luate de la el când erau gata. Datate chiar, ca niște notații diaristice. Strânse toate binevenit într-un volum util istoriei literare autohtone și, nu mai puțin, culturii naționale. Ba chiar și celei internaționale. Căci omu` din Lisa, pe care soarta l-a adus, benefic, în Capitală, fuse și rămâne un intelectual autentic. Un cărturar vădit și atrăgător nespus. Minunat mânăitor al condeiului. Făurar de narațiuni captivante de-a pururi despre sine sau despre alții. Cunoscuți în timpu` vieții ori din bogatele lecturi începute devreme. Neîntrepuțele până la moarte...

Ei bine, convorbirile celor doi l-au dezvăluit înc-o dată ca mărturisitor al propriei vieți. Fie și numai în parte, să zicem. Puind iară sub ochii fanilor săi întâmplări și momente prin care-a trecut în mod direct. Sau cărora le-a fost martor în ani și-n activitățile îndeplinite...

Chestionat inevitabil asupra unor

etape existențiale personale, Paler răspunde și-n astă chestiune pe cât socoate mai potrivit. Oferind informații lămuritoare binevenite. Pomenindu-i, inevitabil, și pe alții, în conexiune. Arătând astfel cum erau vremile și oamenii sub ele în trecutu` veac. Atât de zbuclumiat, la urma urmei, și fără schimbări remarcabile după sfârșitu-i însângerat...

Aș mai adăuga, în esență, că Octavian Paler se arată melancolic, plin de lirism și c-o memorie precisă. Ceea ce dă un anume farmec și exactitate poveștii sale. Depănată cu eleganță literară și firească personalitate la propunerea inițiatorului. Păcat însă că n-a mai apucat s-o citească, boala și moartea secerându-l necruțător. Certamente, perdant pentru noi...

Până la un punct, cetit-am cu nesaț alcătuirea lui Cristea-Enache. Ceva însă, spre final, neștiut ori uitat, mi-a tăiat entuziasmu`, din păcate. Ceea ce nu înseamnă că nu-i mulțumesc autorului pentru intenția lui de apreciat. Și sper că-l voi și asculta conferențiind pe această temă. S-ar merita negreșit...

*Daniel Cristea-Enache, *Convorbiri cu Octavian Paler*, Ed. CORINT, 2008

Calendar

August

- 2 august 1941 – s-a născut, la Slatina, coregraful și folcloristul **MARIA CONSTANTINESCU**
- 6 august 1912 – s-a născut, la Spineni, prozatorul **ION MARIN IOVESCU** (m. 9.08.1977, Bughea de Jos-Argeș)
- 7 august 1946 – s-a născut, la Slatina, tenorul **ANTONIUS NICOLESCU**
- 8 august 1854 – s-a născut, la Slatina, scriitorul și publicistul **CONSTANTIN DISSESCU** (m. 8.08.1932, Slatina)
- 9 august 1977 – a murit, la Bughea de Jos-Argeș, prozatorul **ION MARIN IOVESCU** (n. 6. 08. 1912, Spineni)
- 10 august 1984 – a murit, la București, poetul, eseistul și traducătorul **VIRGIL MAZILESCU** (n. 11.04.1942, Corabia)
- 14 august 1951 – s-a născut la Râmnicu Sărat, istoricul **PAUL MATIU** (m. 9. 06. 2014, Slatina)
- 15 august 1900 – s-a născut, la Slatina, prozatoarea **MAURA PRIGOR**, pe numele adevărat **CORALIA COSTESCU**
- 15 august 1950 – s-a născut, la Albești-Poboru, Olt, prozatorul și eseistul **SILVIU GORJAN** (m. 25. 03. 2024, Slatina)
- 16 august 1903 – s-a născut, la Braneț, poetul, prozatorul și eseistul **PAN. M. VIZIRESCU** (m. 27.01.2000, Slatina)
- 16 august 1913 – s-a născut, la Caracal, publicistul și editorul **FLORICEL SCARLAT** (m. 18.02.1975)
- 16 august 1977 – a murit, la Mănăstirea Viforâta – Dâmbovița, călugărul cărturar **TEOFIL S. NICULESCU** (n. 23.08.1913, Caracal)
- 16 august 2010 – a murit, la Slatina, pictorul, sculptorul și desenatorul **NICOLAE TRUȚĂ** (n. 9.02.1949, Dobrețu - Olt)
- 18 august 1896 – s-a născut, la București, muziciana și poeta **DOINA BUCUR**, pe numele adevărat **FLORICA E. IONESCU** (m. 24. 06. 1940, București)
- 20 august 1978 – s-a născut, la Slatina, poeta **LUCIA ENCHER-DUMITRU**
- 20 august 1985 – a murit, la Slatina, compozitorul **THEODOR GEORGESCU** (n. 2.02.1902)
- 21 august 1967 – s-a născut, la Slatina, cantautorul **MARIUS OVIDIU PREDĂ** (m.14 aprilie 2015, Slatina)
- 23 august 1916 – s-a născut, la Corabia, actorul **THEODOR DANETTI** (m. 16. 01.2016, București)
- 23 august 1970 – s-a născut, la Balș, poetul **VALI ORȚAN**
- 24 august 1828 – s-a născut, la Oboga, Olt, poetul, prozatorul și gazetarul **GHEORGHE CHIȚU** (m. 28.10.1897, Bobicești)
- 24 august 2018 – a murit prozatorul, poetul și publicistul **ION GEORGESCU** (n. 2 mai 1935 la Nicolae Titulescu, Olt)
- 28 august 1944 – s-a născut, la Slatina, poetul, prozatorul, criticul literar, eseistul și semioticianul **MARIN MINCU** (m. 4.12.2009, București)
- 28 august 1913 – s-a născut, la Caracal, călugărul-cărturar **TEOFIL S. NICULESCU** (m. 16.08.1977, Mănăstire Viforâta – Dâmbovița)
- 29 august 1935 – s-a născut, în satul Barza, comuna Tufeni, scriitorul, publicistul și contraamiralul de flotilă (r) **NICULAE ȘTEFAN**
- 30 august 1960 – s-a născut, la Bârlad, gazetarul și poetul **DUMITRU SÂRGHIE**
- 30 august 2009 – a murit, la București, scriitorul **ȘERBAN MILCOVEANU** (n. 23.12.1911, Slatina)
- 31 august 1880 – s-a născut, la Caracal, actorul, regizorul și scriitorul **ȘTEFAN BRABOYESCU** (m. 4.01.1971, București)

Octavian MIHALCEA

INUBLIABIL

Cine a traversat în fugă
 plaja cu vulcani?
 Cine nu a uitat clopotul apei,
 atingerea pietrificată care ajungea
 umbrele din urmă?
 Mi-ai spus că nu știi încă ...
 Pianul are multe,
 cât mai multe picioare.
 Lângă tine se prăbușește
 inima unui mecanism lovit.
 Fragmente capricioase.
 Mișcări aplaudând echivocul.
 Fotografii prin ploaia ornamentală.
 Dincolo de fericire cauți
 imprudența sticlei prin flăcări
 și plimbările dus-întors
 din unghiul strigătului.
 Destin luptător pe sub punți,
 pe sub noduri grele.
 Dar ai aflat
 că stelele tale vor muri.
 Curiozitate crescătoare.
 Altă copilărie. Alt pământ.
 Alt sărut inubliabil.

ATELIER CREPUSCULAR

Solfegii modificate doar la
 orizontul ascuțit al norilor.
 Porți deschise către alte cetăți.
 Coridoarele acoperă munții.
 Numele se ascund sub haine lungi,

așadar triumful nu poate fi departe.
 Unii adoră penele păsării Phoenix,
 totuși vocație a durerii.
 Zidul verde protejează ultime
 porțelanuri.
 Alături – fier, praf, luptă.
 Dezgolim fără jenă sângele oglinzilor.
 Patima bastionului baroc întâlnește
 muzeul câteodată însingurat.
 Urmează plăcile crepusculare.

DEPĂȘIND PLUTIREA

În preajma vertijului, revelația
 pietrei filtrează mișcări.
 Curg săbii prin vene.
 Sunt puteri, mușchi translucizi
 contra oricărei vinovății.
 Posesiuni neîntrerupte.
 Un colier de figuri
 după fereastra nocturnă.
 Apoi, împărțirea cuvintelor
 pierdute în vid, dezvăluirea
 buzelor dureroase.
 Aveai profilul mângâiat de tremor.
 Bărți negre înlocuiau ochii
 deschiși peste arbori -
 sentințe deschise, sentințe închise.
 Aștept hiperbola mișcătoare
 a lui Albinoni.
 Să eliberăm zăpezile!
 Să dezgropăm
 orga roșului nebiruit!

ÎNVINGERILE

Farsă cu largi, transparente
cămăși famelice.
Oracolul a dictat:
caii vor înspăimânta florile albe!
Sunt exaltate insule
cândva evazive, acrobații
la umbra focului spânzurat,
cât și începuturile
paharului stăpânitor.
Pletele poartă la piept desene.
Cad, cad trunchiuri
când pânza se perforează.
Mare încredere prin mlaștină.
Aștept replierea
între zăpezile provocatoare.
Galop prodigios care totuși
nu îmi aparține.
Secretul zidește sângerarea.

PORȚI SĂGETATE

Regiunile amintesc
arhetipul micilor lumini.
Toamna se retrage în peșteră –
soprană a cerului rupt.
Chiar acum vei inventa
ceremonia traiului
ce arde apele.
Pași mari pe scena
brațelor ridicate.
Pe front adie viori
fără întoarcere.
Strigătele părăsesc filmul.
Piciorul sau pădurea:
perspectivă a planșei abstracte.
Cât despre anii fără chip,
crude improvizații
profilează figuri pe scut.
Spirala desfășoară spini sălbatici.
Învârțiți spre larg
bilele de fier ...

ECRAN

Simțim pirueta machiajului gigantic.
Victime neînfricate vor să demaște
parabola care pleacă
dintre răspunsuri duble.
Evadare . Gropi fantastice.
Proporția învinge angoasa.
Chiar oameni pulsează pe căile
unui ritual deloc simplu.
Cuceriri ale fricii.
Serii cristaline conduc
spre acel spectacol translucid.
Violența frontierelor imposibile –
străluciri sculptate.
Liniștea bucuriei care ne-a unit.
Râsul compune alt decor filmat
într-o sublimare, într-o insomnie.

PENDULĂRI

Capitole din arhiva secretă a marmurei.
Neobișnuit, aici întineresc suspinele,
cristalele decupate cândva.
Cât despre flambare, zărim
îndrăgostite rădăcini aurii.
Frig și false dispariții.
Porți pe frunte alunecarea semnului
rece.
Participi la duelul emisferelor cu spini,
dezvoltări energice pe verticală.
Nu pierde uleiul triumfător!
Solitudinea va convinge.
Neptun salvat de pești, numai astăzi.

Codruța VANCEA

Legende și foi de calendar

Degeaba am tras canapelele de-o parte.
 Am desfăcut fețele de pe perne.
 Degeaba am spălat toți pereții cu spumă de detergent.
 Înăuntru se așează toate la fel.
 În fiecare zi la fel.
 Pe canapele stau pernele colorate.
 Pereții redevin gri-albăstrui cu stele mari galbene.
 Și prin ferestre se scaldă soarele.
 Și eu rămân la fel. Identică.
 Am renunțat așadar.
 De o vreme nu mai fac vreo schimbare.
 Încercuiesc zilele în calendar. Cu o cariocă verde.
 Mănânc înghețată de ciocolată la televizor.
 Ca un orășean.
 Mă îmbrac cu rochii de in. Port tiare din pădăii.
 Cel puțin în oglindă vorbesc cu aceeași ființă.
 Zilnic. Prima dată dimineața.
 Apoi seara.
 Nimic nu se schimbă.
 Nici o legendă. Nici una.
 Manole ce construia a doua zi se surpa.
 Durerea lui și moartea Anei nu știu dacă se pot asemăna.
 Rămân așa, identică și neîndoielnică.
 Până când zidul gros se va surpa.

Muzica și viața cu ea

Îmi place muzica.
 Cânt la vioară. Prietena mea e pianistă.
 Uneori cântăm împreună pentru cei mici ai familiei.
 Stau toți cumișiți cu degetele împreunate.
 Primesc o scrisoare. Un nene McLachlan îmi scrie să cânt cu el pentru 1000 Euro pe scene noi italiene.

Prietena mea vrea să ne cumpărăm un iaht. Ei îi place să prindem răsăritul mereu.
Nu știu cum să le spun alor mei. Ei m-au ținut cu capul în jos odată când m-am înecat.

Unii mă poartă pe brațe.

Între alte surate sunt dintotdeauna aici.

Cel mai mic îmi piaptăna părul. Seara îi cânt Partita for Violin Solo de Bach.

Mă ia în brațe și îmi întinde cinci euro. Încă mai plâng.

Îmi place muzica și ador scena.

Îi răspund lui McLachlan.

Pe drumul dintre capitale cântă un pian.

Fericirea mea se mută de aici.

Sunt sărbătorită pe un iaht și împlinesc o jumătate de secol.

Tortul vioară nu-și cunoaște încă arcușul.

Eu știu că-l am pe Penzel Violin Bow Goldbow și răsăritul la geam.

Vin ierni și alte toamne. Verile sunt deja bestiale.

Călătoresc cu viorile mele.

Promit să o fac pâna la 1000 de ani.

Fata castanului

În urma pașilor noștri ninge.

Târziu observ că-s doar flori de măr pe alee.

Nimeni nu mi-a spus cum să iubesc. Învăț deodată cu tine.

E cel mai frumos lucru pe care îl știu de la tine.

Am în mâinile mele cea mai mare inimă.

Nu-mi dau seama cât de bine ar trebui să o țin. Nu aș vrea să se spargă.

Apoi se face frig și mă cauți pe aceleași străzi cu meri înfloriți.

Pare a fi mereu primăvară când deschid cărțile de la tine.

Între timp înțeleg și multe alte limbi străine.

Îmi cumpăr o rochie de culoarea castanelor. Și părul e la fel de castaniu.

Tu ajungi mâine la casa mea cu ferestre mari și rotunde.

Avem destul timp să împărțim poezii trecătorilor.

Mâna ta prin părul meu castaniu

Îmi citește gândurile

Mare mirare

Vin către tine.

Vreau să-ți povestesc. Despre drumuri și războaie prin care am trecut.

Nu te-am văzut demult.

Tu îmi întinzi jăraticul din sobă.

Și-o cergă de lână. Aspră.

Ești neîndemânatic și nepriceput.

Și plouă, plouă.

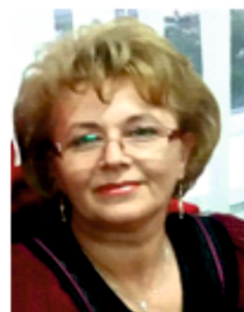
Curge peste mine ploaia. Mănânc jărat cu degetele.
 Obişnuită să nu simt dogoarea.
 Îți tot povestesc și tu ești tot foarte somnoros. Sub pleoape îți atârnă greu
 singurătatea.
 Într-un târziu mă plâng că îmi e sete.
 Și pentru prima dată mă vezi.
 Și pentru prima dată primesc o cană de lapte băut.
 E gustul ce-mi amintește de primul tău sărut, îmi spui.
 Nu mai găsesc alte cuvinte potrivite.
 S-au epuizat toate pe nesimțite.
 Laptele băut stă alb și tăcut pe buzele mele.
 Se face întuneric. Și de atâta noapte și ploaie mă las adormită.
 Mă acoperi cu cerga de lână peste tot.
 Peste șolduri, peste coate, peste inimă.
 Nu mai știi că de o vreme dorm descoperită.

Într-o iluzie de iubire

Am crezut că voi muri.
 M-ai prins în brațele tale.
 Cred că mor oricum. La fel ca tine. Calm și constant.
 Dar nu pare nimic interesant.
 Sorb fiecare iluzie din melodii actuale lansate. Toți aceia care încep să ni le cânte
 devin făuritori de iluzii.
 Îi credem. Și ei știi. Nu-i treaba lor. E psst, hai măi, cântă acum. Apoi faci prostii.
 Dă-le ce vor!
 În viața reală poveștile se scriu mai complicat. Au o formă și un miros. Și chiar un
 trup viguros.
 La radio e topul melodiilor de săptămâna aceasta.
 Ascult îmbătată de aceleași iluzii.
 Deși mă gândeam să nu fac confuzii.
 Eu, tu și încă restul de 19 milioane de oameni devenim fluizi.
 O cioară s-a așezat pe ramura pomului din fața casei mele.
 Croncăne enervant.
 O alung.
 La radio urmează știri.
 Gramajele produselor se micșorează. Prețul rămâne constant.
 Iluzia se extinde la raftul alimentar.

Poezie

Iuliana Corina MIHALACHE

DEDUBLARE

prin surâsul tău plâng privighetorile mele
norii mei în dantele cenușii și-mbracă
fruntea

în părul meu se împletește boarea zilei
mele

de ieri

cu boarea zilei tale

de mâine

mâna ta leagănă departe firele mele
de iarbă

pe câmpul rătăcit sub palidele zări
pe buzele tale se răsfireă cuvintele mele
mioape

închipuind pe-un perete gol umbre bizare

în verdeța ochilor mei

din răscolitele tale valuri

mă privește c-un semn de întrebare

căluțul de mare

se mistuie gândurile mele într-o
îmbrățișare

sorbită de steaua ta în lumea cealaltă

în care te refugiezi adesea

pentru a ne răscumpăra

amintirile risipite

amintirile ne întineresc

și ne jucăm cu ele pierzându-le

prin firele de nisip

fără să fim păsări

fără să fim fluturi

fără să fim vânt

cu palme ca de ceară desenăm în
albastru

stele prinse la gâtul bolții tăcute
cuvinte desfigurate de neputința
de a duce o cruce în doi
deși răsfrângerea unuia-n altul este
totală

EXTENSII

se trăiește astăzi prin extensii

facem extensii la viață

păcălind moartea cu încă puțin

extensia trupului chinuit

osândit la vremelnicie

dar căutându-și tragic

fărâma de veșnicie

extensia nervilor ce mai luptă

pentru o existență normală

pe când extensiile de legi

și clauze aiurite

așază la gâtul speranțelor

chingi cu noduri complicate

prin extensii de senzori

fiecare înțelege noimele taifasurilor care

dobândesc mare putere de reprezentare

totul e să nu greșești extensia

fișierului în care

ți-ai așezat viața firavă

amestecând visuri de împlinit

singur în noaptea pârjolită de

arsura ultimului gând

cu abisul celorlalți care are alte extensii

și nu recunoaște toate fișierele

în rest

extensia picăturii de ploaie

licoarea regeneratoare a universului
pe obrazul mamei
extensii în părul ce a uitat
culoarea copilăriei
un surâs demachiat de suferință
răsărind pe sub extensiile de gene
ce se zbat neîncetat pentru fericire
în timp ce extensiile de unghii
frământă încă între degete prea lungi
amintirea simplității
nedeformate de pulsația
atâtor extensii prefăcute

SEMNE DE ÎNTREBARE

Să nu crezi niciodată -
e cea mai sfruntată minciună -
că mult toleratele semne de întrebare
sunt în trecere.
Trebuie doar să îmbătrânesc?
Să am tristeți necuprinse
de infinitul ce ne absoarbe tăcut?
Măcar de ne-am alege noi doi
semnele de întrebare -
cât de cristalizate sau volatile le
suportăm -
așa cum ne alegem băutura.
Evenimentele s-ar succeda mai repede
într-o trecere de câteva momente,
cu mai puțină neregularitate sau dezordine.
Punct. Accept contrapunctul.

ÎN OGLINDĂ

locuiai într-o oglindă ciudată
în care zilnic te priveai
până ce formele tale se pierdeau
se amestecau
din propriu-ți chip în noapte lunecai
noi forme în oglindă colindau
noi zâmbete în fire de urzeală se ițeau
de parcă-n faldurile unui evantai
picturi bizare te trădau
ca într-un joc de ape erai sau nu erai

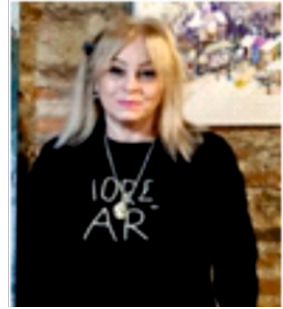
ți-ai pierdut până și umbra
în tremurul oglinzii
uite aici sunt parcă alte pleoape
dincoace bat din copite alți cai
chemându-și în taină mânia
ce păcat că nu ești mai aproape
și în oglindă ai și un alt grai
cât de istovitor devine deodată
să trăiești într-o oglindă ciudată
ia-ți chipul înapoi sparge oglinda
cioburile se pare că aduc noroc
agață-ți umbra tocmai sus de grinda
de care-atârână azi un fir de busuioc
doar chipul tău adevărat rămâie
cum era el în clipa cea dintâie

LUPTĂTORI PENTRU DREPTATE

sentimente în derivă și conștiințe anulate
risipite ca-n delir pe-un perete alburii
un imens ecran de proiecție
unde gânduri necreștine pier
în propria-le vanitate
fără a susține banalul interviu
în fața vieții înalt for de preselecție
cu pietonii adunați în profetic zodiac
zeii invocați de abilitii șamani
s-au prefăcut în pești incapabili
să comunice altundeva decât în apa
botezului
suflete exorcizate în valkyrii
frumoase războinice călare pe lupani
albi invulnerabili
sărută frunțile celor uciși
înveșmântați în capa
dezrobirii
în pulpana miezului
de protecție
a ultimelor cuceriri de pe câmpul de luptă
unde viața cu privirea suptă
părăsește trupurile
descongestionate ale
bieților luptători pentru dreptate

Poezie

Lidia ZADEH

TIMP

Câteva îngândurări îmi dau târcoale
 Ca niște capre târcate
 Și cu aceeași privire
 Și cu același timp al privirii
 Se uitau și îngândurările la mine

Din strânsoarea ridurilor
 Se întind cabluri de înaltă tensiune
 Între strigătul meu ascuțit
 Și ochii din ochii mei

Un singur strigăt
 Mereu același
 E de ajuns ca să mă alunge
 Fără să-și arate chipul
 Când
 Fulgeră dus-întors
 Într-o ploaie de cuvinte

Sau când trece ca un curent electric
 Din sclavia gândurilor către nicăieri

GÂNDUL

Uneori în gândul despre tine
 Fac un popas cât un răgaz
 De revăzut în minte cu lux de amănunte

Și fiecare amănunt
 Stătea la locul lui
 Ca într-un somn de veghe
 Al omului obosit
 De prea multă iarnă
 Și de prea multă penitență
 Ispășită în închisoarea cuvintelor

FIRESC

Din mania proiecțiilor
 Sunt o schiță fără cusur

Sau un suflet aproape perfect

Dar noaptea sunt
 Ca o furtună într-un oraș aglomerat
 De cadența anotimpurilor întârziate

Aș putea fi
 O mână care oferă tot ce primește

Resturile zac în tomberoane

Sunt un om darnic

RIDURI

Culorile tot refuzau lumina
 Foști sâni sunt sterpi
 Chipurile au riduri
 Inimile au riduri
 Speranțele au riduri

Și dacă trag o linie perfectă deasupra lor
 Culorile refuză lumina
 Dintr-o nemângâiere omenească
 Sau
 Dintr-o amăgire fără confetti

Culorile voiau să moară
 Să moară
 Și
 Moartea nu voia
 Viața lor

VICII

Ce frumos este și cât de nefrumos
Idealuri fotogenice se pozează color

Ca la parada cu soldați întorși de pe front

Alcooluri dau din coate să iasă în față
Drogurile abia catadicsesc
Să respire aerul alb

Proxeneți și prostituate de conștiință
Fac un pas în mulțime
Noaptea desigur
Profitând de neputința oamenilor străzii

Vânzători ambulanți de orice
Găsesc la nimereală cumpărători de vise
Din jalea copilăriei
Și
Din statistici învechite
Știu că zăpezile din basme nasc
Oameni de zăpadă muritori

Pe melodia coclită dintr-un marș al
nimănu
Se împart gratuit mostre de var

Albul este culoarea morții

AMANTĂ

Aș putea fi o amantă perfectă
Dintr-un șir lung de ierni
Sau dintr-un anotimp uscat
Din încălzirea globală

Sau dintr-un șir lung de amante fără nume
Ale nimănu și ale orișicui
Venite dintr-o batjocură a gurii de
repetiție
Ascunsă în zvâcnirea inimi fără inimă
Ca o încordare nepăsătoare

Să nu vorbim despre vreme
Nu e vina mea că ultimii fulgi de zăpadă
Așteaptă primăvara

CUVÂNT

Poți să îmi iei totul
Hainele
Visele
Bucuriile
Și chiar și primăverile trecute
Și netrecute
Ca pe niște privilegii fără remunerare
Și fără sărbătoare
Și fără zile de post

Dar nu-mi lua cuvintele

Poți să îmi iei florile
Copacii
Migrenele
Chiar și scaunul pe care uneori adorm
Scriind despre tine

Dar nu-mi lua cuvintele

Nu-mi lua cuvintele
Pentru că ele sunt aerul pe care îl respir

Niciodată nu am fost o înfrântă

Despre supraviețuire

UȘA

Ușa care mă cunoaște
Nu se mai deschide
Este fugită pe un șantier
Plin de moloz căzut din inima ta
tencuită
Cu negru

Oamenii mici din tine
Vor supraviețui

Toți în același ventricul

Iar cei neaveniți

Să plece

Să plece

Vreau să respir

CUVINTE

Nici astăzi nu mi-au încăput cuvintele în
palma

Așa că cei ce mă priveau cu ochii știrbi
Mi-au așezat mâna dreaptă peste mâna
stângă

Apoi au cântat și mi-au șoptit numele

Cuvintele fără soartă
S-au îngropat într-un șanț

Lângă zidul odăii

În care mi-am cusut

Rochia de mireasă

N-am avut timp
Să-mi pun arătătorul pe rană

La picioare mele
Era un mușuroi de furnici
Și
Un urlat al gândului care mă sufoca

Nu vă mai mirați
Nu aveți ce vedea

PORUNCI

Nu mai caut durerea aceea
Care era de un ridicol aproape
nesuportabil

Lăsați-mă să zbor de pe acoperișul casei
Să-mi strivesc aripile până la os
Ca atunci când potopul din nouălea
cer

Îmi ascunsese soarele într-o frunză de
pelin

Niciodată în restul anului
Nu rămâi atât de singur
Și atât de răzvrătit
Așteptând în zadar
Pasărea din secera lunii

În jurul meu au rămas penele
Din poruncile de la rădăcina putrezirii

Și un vis pe streașina de tinichea

IERTAREA

Tu care știai să râzi
Abia de icnești

Răutatea ta se umple de amintire
Și gura îți sângerează
Din loviturile pumnalelor neîmblânzite
Și otrăvitoare

Tu care știai să plângi
Ca într-o poveste pustie
Purtând în suflet poveri neterminate

Prinde mâna mea goală
Și adulmecă-mi sângele
Ca un lup înfometat
Dintr-o haită care urlă în noapțile fără lună

Nu-mi schimba umbrele copacilor
În care dorm păsările bolnave
De cer
Și de vânturile palide
Prevestitoare de furtună

TU ești cel căruia i se cuvine
Iertarea

Obârșii

Originea termenului Sânzienne. Perspective teologice

Florina-Maria BĂCILĂ

În lucrarea *Termeni creștini în onomastica românească* (Timișoara, Editura Amphora, 1999, p. 121), prof. Simona Goicu menționează: „Harta repartiției teritoriale ne arată că Sânzâiene (cu varianta fonetică Sânzâiene [...]) cuprinde întregul teritoriu dacoromân, cu excepția Munteniei, Dobrogei și a unei zone mai restrânse din vestul Olteniei, unde este folosit cuvântul Drăgaică [...], de origine slavă.”

În ceea ce privește numele popular românesc al sărbătorii creștine din 24 iunie, părerile exprimate de specialiști, de-a lungul timpului, oscilează, aducându-se, în acest sens, nu numai argumente lingvistice, ci și de natură religioasă ori explicații mitico-folclorice. După cum se știe, majoritatea covârșitoare a lingviștilor arată că termenul în discuție continuă, fără îndoială, un etimon latinesc. „I.-A. Candrea consideră că numele acestei sărbători care joacă un rol așa de însemnat în credințele tuturor popoarelor din Europa, fiind așezată de părinții Bisericii în preajma solstițiului de vară, spre a înlocui sărbătoarea păgână din acea epocă, s-a păstrat în forma sa primitivă *sanctus dies Johannis*, devenit, fără nicio dificultate fonetică, [...] sânzienne.” (ibidem, p. 122); este și etimonul pe care autoarea lucrării citate îl susține, conform următoarelor argumente: „[...] sărbătoarea Crăciunului implică existența unei sărbători

paralele, corespunzând solstițiului de vară, adică ziua cea mai lungă a anului, 21 iunie. În calendarul creștin, ziua din mijlocul verii a fost transformată de biserică în ziua Sfântului Ioan (24 iunie), care a fost denumită semnificativ *Sanctus Dies Johannes*. Și din punct de vedere fonetic, acest compus poate fi considerat etimonul pentru rom. *Sânzâiene*, după cum a arătat I.-A. Candrea, o probă lingvistică sigură a cultului acestui sfânt în regiunile carpato-dunărene.” (ibidem, p. 122).

Prin urmare, referitor la antroponimul Sânziana, lingviștii precizează că e vorba despre o creație românească, pe baza termenului în discuție, care continuă în română lat. *Sanctus Dies Johannes*, etimon ce apare și în Dicționarul limbii române (elaborat sub egida Academiei), s.v. sânziană. Mergând pe linia controverselor, Simona Goicu arată că Ovid Densusianu propune ca etimon pe *Sanctus Johannes* – considerând că „prezența cuvântului *dies* în structura compusului nu se justifică nici fonetic și nici structural” (ibidem, p. 122) –, etimon discutat și de Sever Pop, G. Ivănescu sau Al. Rosetti. „Pe lângă raportarea numelui personal la denumirea sărbătorii, trebuie luată în considerație și posibilitatea formării lui de la numele plantei care înflorește de Sânzâiene.” (ibidem, p. 123).

O altă opinie, susținută mai ales de cei

ce nu sunt lingviști (Mircea Eliade, Vasile Pârvan, Romulus Vulcănescu), apropiere numele sărbătorii de lat. Sancta Diana. „Acceptând etimonul Diana pentru zână, autorii au făcut legătura dintre zână și Sânzâiene, considerat un compus din forma populară sân(t) (< lat. sanctus) și zână, în forma dialectală ziene (pl.)” (ibidem, p. 122; pentru etimologia termenului, vezi și Marcu Mihail Deleanu, *Sânzienele. Zâne și flori de leac*, Reșița, Editura TIM, 2013, p. 18-27).

Sintetizând, Simona Goicu (op. cit., p. 123) concluzionează: „La români, sărbătoarea creștină a nașterii lui Ioan Botezătorul coincide cu vechi datini păstrate până aproape de zilele noastre din timpuri străvechi, care au interesante paralelisme în mitologia unor popoare mai apropiate sau mai îndepărtate de noi în spațiu și timp.”; să ne gândim doar la împodobirea porților cu flori sau cu cununi împletite de sânziene, într-un belșug, prosperitate și bune auspicii.

În popor, sărbătoarea – numită și Sfântul Io(a)n de Vară – „include numeroase elemente precreștine și cuprinde o serie de credințe, obiceiuri, acte rituale și practici magice specifice scenariului de înnoire a timpului din ziua respectivă.” (Vasile Pistolea, *Sărbători religioase și datini la români. Interferențe, extrapolări, semnificații*, Timișoara, Editura Marineasa, 2006, p. 277). Sânziana, cu semnificația „ziua Sfântului Ioan”, are deci, grație numelui, o strânsă legătură cu creștinismul, dar importanța zilei este oglindită și în tradițiile arhaice ale românilor.

*

Cine a fost Ioan Botezătorul?

Cercetând paginile Sfintei Scripturi, în capitolul I al Evangheliei după Luca (unde se descrie în detaliu prevestirea nașterii

lui Ioan Botezătorul și încadrarea evenimentului în istorie), se relatează că el a fost fiul Elisabetei (descendentă a seminției lui Aaron) și al lui Zaharia, preot la templul din Ierusalim – oameni cu teamă de Dumnezeu, cu respect pentru poruncile Sale, ambii la vârsta senectuții, dar fără copii (căci Elisabeta era stearpă), fapt de mare ocară la evrei (cf. situația Sarrei și a lui Avraam, care, la bătrânețe, l-au primit ca fiu pe Isaac). Într-o zi, pe când slujea la templu tămâind, lui Zaharia i se arată îngerul Gavriil, pentru a-l vesti că soția îi va naște un fiu, pe care îl vor numi Ioan. „Și bucurie și veselie vei avea și, de nașterea lui, mulți se vor bucura. Căci va fi mare înaintea Domnului [...] și încă din pântecul mamei sale se va umple de Duhul Sfânt. Și pe mulți din fiii lui Israel îi va întoarce la Domnul Dumnezeul lor.” (Luca 1: 14-16) – este mărturia arhanghelului, în acord total cu adevărul pe care Mântuitorul avea să-l proclame mai târziu despre Ioan: „Nu s-a ridicat între cei născuți din femei unul mai mare decât Ioan Botezătorul; totuși cel mai mic în împărăția cerurilor este mai mare decât el.” (Matei 11: 11; cf. și Luca 7: 28; Matei 17: 11-13).

Îngerul anticipă rolul de proroc al lui Ioan Botezătorul, care va avea o misiune bine definită, „ca să gătească Domnului un popor pregătit.” (Luca 1: 17). Zaharia, oarecum contrariat și neîncrezător, cere un semn; îngerul îi spune că va rămâne mut până în ziua când se va naște pruncul fiindcă se îndoiește de cuvintele lui. Însărcinată, Elisabeta e vizitată de Maria, mama lui Iisus, moment în care „pruncul a săltat în pântecul ei și Elisabeta s-a umplut de Duh sfânt” (Luca 1: 41), binecuvântând-o pe Maria, ca într-o veritabilă „mărturie divină:

Înainte-Mergătorul s-a închinat cu bucurie Mântuitorului încă din pântecul maicii sale. [...] După cum Ioan Botezătorul este cel care-L vestește și-L arată pe Iisus Hristos ca Fiul al lui Dumnezeu, tot astfel Elisabeta este cea care o vestește și-o arată pe Fecioara Maria ca fiind Născătoare de Dumnezeu.” (Vasile Pistolea, op. cit., p. 273).

La plinirea vremii, Elisabeta naște un fiu; în ziua tăierii împrejur (circumciziunea pentru copiii de parte bărbătească) – a opta de la naștere, potrivit Legii Vechi (cf. Fapte 7: 8) –, rudele, vecinii și cunoscuții, care veniseră la acest moment, bucurându-se de nașterea copilului, voiau să-l cheme Zaharia, după numele părintelui său, dar Elisabeta nu este de acord și spune că Ioan îi va fi numele. Cei de față, împotrivindu-se, i-au făcut un semn tatălui (care rămăsese mut de la vestirea îngerului), ca el să arate cum ar dori să-l numească. Acesta a cerut o tăbliță și a scris pe ea numele Ioan, moment în care s-a petrecut o altă mare minune: a început din nou să vorbească, binecuvântând pe Dumnezeu, ceea ce i-a uimit pe toți cei din împrejurimi și din ținutul muntos al Iudeii, mai ales că ambii părinți, fără să comunice, se opriseră la același nume pentru fiul lor. În clipa aceea, preotul Zaharia rostește o profeție inspirată de Duhul Sfânt, ce caracterizează misiunea acestui copil, în următoarele cuvinte: „Iar tu, pruncule, proroc al Celui Preaînalt te vei chema, că vei merge înaintea feței Domnului, ca să gătești căile Lui” (cf. Luca 1: 76 ș.u.). Versetul 80 se termină astfel: „Și a fost în pustie până în ziua arătării lui către Israel.”; într-adevăr, Ioan a fost închinat templului chiar de la nașterea sa, iar în pustie a trăit o viață aspră de post și rugăciune, într-o desăvârșire.

Întorcându-se în mijlocul comunității la vârsta de 30 de ani, el își concretizează misiunea de a propovădui poporului Vestea Bună și de a-i chema pe oameni la credința în Dumnezeu, pregătindu-le sufletele și botezându-i (cf. Marcu 1: 4-5) spre a fi vrednici să-L primească pe Fiul Său și Mântuitorul lumii, Care avea să vină în curând. Ca atare, începe să predice „în al cincisprezecelea an al domniei Cezarului Tiberiu, pe când Ponțiu Pilat era procuratorul Iudeii, Irod, tetrarh al Galileii, [...] în zilele arhieriei Anna și Caiafa” (Luca 3: 1-2), iar mesajul principal pe care îl transmite este următorul: „Pocățiți-vă că s-a apropiat împărăția cerurilor.” (Matei 3: 2; cf. și Marcu 1: 4; Luca 3: 3).

Nașterea lui Ioan Botezătorul (prin rugăciunea părinților și binecuvântarea divină) fusese pregătită de Dumnezeu și prevestită de prorocii Vechiului Testament (cf. Isaia 40: 3; Maleahi 3: 1). El însuși se declară a fi „glasul celui ce strigă în pustie: «Îndreptați calea Domnului!»” (Ioan 1: 23; cf. și Matei 3: 3 și 11: 10; Marcu 1: 2-3; Luca 3: 4 și 7: 27). Altfel spus, Ioan a avut un rol semnificativ în lucrarea mântuirii: a fost ales pentru a fi Înainte-Mergătorul lui Hristos (statut recunoscut ca atare de toți evangheliștii), venit să-l pregătească drumul lui Mesia pentru a-L face cunoscut lui Israel: „Fost-a om trimis de la Dumnezeu, numele lui era Ioan. Acesta a venit spre mărturie, ca să mărturisească despre Lumină, ca toți să creadă prin el. Nu era el Lumina, ci ca să mărturisească despre Lumină.” (Ioan 1: 6-8; cf. și Ioan 1: 32-34: „Și eu [Ioan Botezătorul – n.n. F.-M.B.] am văzut și am mărturisit că Acesta este Fiul lui Dumnezeu.” – Ioan 1: 34).

După cum se știe, Ioan este cel ce L-a botezat pe Iisus în râul Iordan (vezi Matei

3: 13-17; Marcu 1: 9-11; Luca 3: 21-22). La răspântia dintre vechi și nou, pe malul Iordanului, el „propovăduiește o morală nouă care are la bază pocăința, îmbinată cu faptele vrednice de pocăință. El subliniază că [...] este nevoie de schimbarea interioară a omului, materializată prin fapte. [...] Ea are la bază patru mari virtuți: smerenia înțeleaptă, [...] dreptatea, [...] cumpătarea [...] și eroismul [...] [subl. aut.]. Pe aceste virtuți cardinale, revendicate de Sf. Ioan, se sprijină și cele trei virtuți teologice: credința, nădejdea (speranța) și dragostea [subl. aut.] sau iubirea creștină.” (Vasile Pistolea, op. cit., p. 276). Tot din evanghelii aflăm că Ioan Botezătorul „era îmbrăcat în haină de păr de cămilă, avea cingătoare de piele împrejurul mijlocului și mânca lăcuste și miere sălbatică.” (Marcu 1: 6; cf. și Matei 3: 4), sugerând, în sens spiritual, chemarea nu numai a evreilor, ci și a păgânilor la Hristos, lupta constantă cu sinele, cu diferitele patimi ale firii pământești, precum și străduința omului de a săvârși fapte plăcute și pline de curăție înaintea lui Dumnezeu, jertfindu-se pentru aproapele său. De altfel, Ioan a fost și un model al smereniei: el îl numește pe Hristos „Cel care vine după mine, Care înainte de mine a fost și Căruia eu nu sunt vrednic să-l dezleg cureaua încălțăminteii.” (Ioan 1: 27; cf. și Matei 3: 11; Marcu 1: 7; Luca 3: 16; Fapte 13: 25), mărturisind următoarele: „Acela trebuie să crească, iar eu să mă micșorez.” (Ioan 3: 30).

Din Sfânta Scriptură cunoaștem că sfârșitul lui Ioan Botezătorul s-a petrecut după un ospăț prilejuit de sărbătorirea zilei de naștere a regelui Irod Antipa și a

fost unul tragic: din porunca lui Irod, a cărui viață imorală a fost aspru mustreată / condamnată în cuvintele lui Ioan, i s-a tăiat capul, la cererea Irodiadei, soția fratelui său, care îl ura de moarte și a sfătuit-o pe Salomeea, fiica ei, care dansase și plăcuse oaspeților, dar, mai ales, regelui, să ceară de la acesta, ca răsplată, capul Botezătorului, întemnițat la acea vreme (cf. Matei 14; Marcu 6).

Biserica îl cinstește pe Ioan ca pe cel mai mare dintre sfinți, după Fecioara Maria. În calendarul ortodox, îi sunt consacrate mai multe zile de pomenire, dintre care cele mai importante sunt următoarele: 24 iunie – Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul (care, la poporul român, este cunoscută sub denumirea de Sânziene sau Drăgaică și se află, așa cum am arătat, în preajma solstițiului de vară); 7 ianuarie – ziua Sfântului Ioan ca Botezător al Domnului (soborul lui); 29 august (zi de post și de rugăciune) – Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul (vezi Ene Braniște, Ecaterina Braniște, *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Caransebeș, Editura Diecezană, 2001, p. 218-219, s.v. Ioan Botezătorul, Sfântul).

Odată cu Ioan Botezătorul se încheie perioada Legii Vechi, a profeților (vezi Matei 11: 13; Luca 16: 16) și începe o altă vreme, cea a Noului Testament, a Legii Noi, prin Iisus Hristos. Să nu uităm că nașterea Domnului a avut loc chiar în luna a șasea de la nașterea lui Ioan, iar, în timp, cei doi au și colaborat, după cum o dovedesc textele evanghelice, „Sfântul Ioan situându-se la răscrucea istoriei de mântuire.” (Vasile Pistolea, op. cit., p. 275).

Obârșii

Începuturile bisericii din Vișina. Primii preoți

Cristina LOGOFĂTU

Vișina a fost atestată documentar în 1545. În 1598 moșia a fost cumpărată de Mihai Viteazul, iar de la acesta a ajuns în stăpânirea mănăstirii Cozia. În hărțile vremii a fost marcată cu diferite grafii: Wischina, Vischna, Vizna. Dacă despre moșie apar în documentele mănăstirii informații, despre sat nu se știe când sau cum a dispărut. A rămas o baladă, *Dezrobirea Vișinei*, care nu oferă nici ea prea multe indicii. Date fiind evenimentele de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, este probabil ca atunci, în timpul stăpânirii pașei din Vidin, Pazvantoglu, să fi dispărut satul Vișina. În 1800 atât Craiova, cât și Caracalul au fost puternic afectate și foarte probabil ca atunci și Vișina să fi fost distrusă. Cert este că la 1821, 1848, 1859, 1877-1878, marile momente ale secolului în care orașele și satele zonei au fost implicate, Vișina nu a existat, cum nu a fost menționată nici în catagrafia din 1831.

Satul a fost reînființat în intervalul 1879-1882, pornindu-se de la art. 5 și 6 ale Legii rurale din 1864 și de la Regulamentul de aplicațiune pentru executarea art. 5 și 6 din legea rurală. A fost un proces destul de anevoios: s-a răspândit informația privind înființarea noii comune, s-au formulat cereri de către cei interesați, s-au făcut cercetări, comunele în care locuiau cei ce doreau

să devină vișinari atestând îndeplinirea sau neîndeplinirea condițiilor, s-au trimis topografi pentru a face măsurători și parcelări, s-au trimis actele de împroprietărire și s-a făcut punerea în posesie. Cei care au primit lot în sat și în câmp au avut obligația ca în decurs de doi ani să se instaleze în noua așezare, altfel pierdeau pământul, așa că au venit și noua așezare s-a populat și dezvoltat, astfel că în 1882 avea mai multe elemente ce defineau o comună: primărie - unde exista stare civilă, loc rezervat pentru biserică, școală și cimitir și tot atunci a fost hirotonisit un preot, Nicolae Ricman.

Preotul Nicolae Ricman (26.08.1860-06.09.1925) a fost primul preot al satului, din 22 decembrie 1882 și până la moartea sa. În perioada 1885-1887 s-a construit biserica. Cu clopotnița părințele Nicolae Ricman a avut probleme, în corespondența cu superiorii din 1896 aceștia scriind că nu îndeplinește condițiile cerute și trebuie refăcută după un plan arhitectonic aprobat de chiriarhie. Numele preotului apare în corespondența protoeriei, el solicitând sprijinul acesteia în construirea unei case parohiale sau intervenția acesteia pe lângă autoritățile locale pentru ca acestea să-și îndeplinească obligația de a-i oferi o casă parohială sau, în caz contrar, transferarea sa. Demersurile lui au rămas fără rezolvări. Un moment cu totul deosebit din viața preotului, despre care a scris în

însemnările lui Florea Rădulescu, a fost în anul 1907:

Eram la Vișina Veche. Noaptea, spre o duminică din acest sbuciumat de martie, la casa lui Dimitrie Pailopol se face o spargere de borfași de rând. Dimineața, un pluton de infanteriști, sub comanda locotenentului Homoriceanu, trece prin sat. Pailopol, bulgar de origine, fără cetățenie română, un venetic îmbogățit, reclamă cazul reprezentantului guvernului, locotenent Homoriceanu, indicând pe revoluționari: Preotul Ricman, Dumitrache Nețoi, Ion Ghimpețeanu și alții, conducători la Banca Populară, care nu-i dădeau răgaz să-și umple bine desagiile cu galbeni, pe care apoi să-i treacă în Bulgaria. Locotenentul trimite numaidecât după insurgenți, scoțând pe preot din biserică, îi grupează în șosea în fața primăriei și, fără să cerceteze cazul, dă ordin sergentului Bărăitaru să-i pornească pe jos la capitala județului. Știau învinuții, și știam și noi, rostul și urmarea acestei porniri: îi ducea până mai departe de marginea satului, îi împușca, apoi raporta la Prefectură că revoluționarii au vrut să fugă de sub pază și că au fost împușcați.

– Hai, plecați! dă ordin locotenentul.

Grupul, împietrit de spaimă stă ținut locului: nu pornește.

– Sergent Bărăitaru!

– Ordonăți, Domnule Locotenent!

– Să se'nearce armele!

Sergentul execută ordinal și scurt, energic, comandă:

– Pluton, încărcați... arm!

Urmează țacăniturile metalice reglementare, glonțul ia loc pe țeavă, făcându-ne pe noi, dar mai ales pe inculpați, să tremure din toate mădulele.

Pe neașteptate se prezintă în fața locotenentului sergentul jandarm Matei Ilie care, pe scurt și respectuos,

raportează:

– Să trăiți, Domnule Locotenent! Aici, în Vișina, n'a fost și nici nu este revoluție! Niște borfași de rând au încercat să spargă la Domnul Pailopol, dacă nici aceasta nu este o înscenare, iar cazul este în cercetarea mea, șef de patrulă prin Vișina Veche. Vă rog să lăsați oamenii ăștia în pace, nefiind cu nimic vinovați.

– Da' pe tine cine te-a'ntrebat? se răstește la el locotenentul.

– Să trăiți, Domnule Locotenent! salută jandarmul, bătând călcăiele, face la dreapta, apoi fuga în primărie, la telefon.

N'au trecut două minute și iată că locotenentul este chemat și el la telefon. Nu știu cu cine-a vorbit și ce-o fi vorbit, dar, întorcându-se dă ordin sergentului Bărăitaru să elibereze pe deținuți și să descarce armele.

– Să trăiești, mă taică! îi spune popa jandarmului, pe care-l îmbrățișează și-l sărută pe amândoi obraji... Să trăiești...!

Locotenentul tace, pornește pe șosea în fruntea plutonului, să potolească alte focare ale revoluției.

Încet, încet, tunul bubuie mai departe, armata se arată mai rar prin sate și țara se liniștește.

Preotul Nicolae Ricman ca mulți alți preoți și învățători cu roluri multiple în ridicarea comunităților în care-și desfășurau activitatea, s-a implicat în activitatea cooperatistă și a băncilor populare. În 14.02.1914 a publicat în „Viitorul“ un articol *Campania împotriva băncilor populare* prin care explică binefacerile acestora și punctele de vedere greșite sau malițioase ale unor articole de presă cărora le dă replică prin articolul lui, care nu este o apariție singulară, altă menționare a sa și a opiniilor sale, fiind în același cotidian în 20.02.1914. În 12 ianuarie

1916 a publicat articolul *Învățătorul în cooperatie*, în care susține implicarea în domeniu și exemplifică cu frații Rădulescu de la Vișina Nouă, care au fost recompensați cu Răsplata muncii și care erau fruntași atât în ale școlii, cât și în ale cooperatiei. În 04.04.1915 scrie într-un articol tot din „Viitorul”, despre *Tinerii recruți*, opinând că cei de o vârstă din mediul rural pot fi asimilați celor din ultimile două clase liceale și argumentează.

În 1924, în revista „Cultul eroilor noștri”, organ al Societății Mormintele Eroilor, în numărul din iunie-iulie s-a publicat articolul *Cum cinstește neamul nostru pe eroii dușmanilor săi*, în care s-a relatat despre evenimentele din sat prilejuite de Ziua Eroilor. Pe lângă obișnuitele servicii religioase, cântece bisericești, discursuri, coruri, serbări școlare, a avut loc deshumarea a doi soldați inamici, dintre care doar unul cu identitate cunoscută, ce aveau mormântul pe marginea șoselei, în locul în care și-au pierdut viața și reînhumarea lor în cimitirul satului. Procesul verbal întocmit cu acest prilej, semnat de preotul Nicolae Ricman, dar și de primar, învățătorul-diriginte din comună, șeful postului de jandarmi a fost întocmit în mai multe exemplare, dintre care unul a ajuns să fie publicat.

Nu putem încheia schițarea vieții și activității primului preot fără a menționa viața de familie. Preotul și soția lui, Elena, au avut mai mulți copii. Astfel, în 1884 preotul a înregistrat nașterea a doi copii gemeni, Ioan și Maria. Cum mortalitatea infantilă era foarte mare și majoritatea familiilor aveau copii ce nu ajungeau la vârsta adultă, nu e de mirare că și în familia preotului Nicolae Ricman au avut loc decese ale unora dintre copii, căci pe lângă gemenii amintiți s-a născut

și o fiică Ileana în 1890, iar despre cei trei nu mai există informații la vârsta adultă. Știm însă că preotul a avut trei fii și o fiică ce au ajuns adulți, și-au întemeiat familii și au avut la rândul lor copii, fără urmași fiind doar Ștefan Ricman.

Fiica, Grigorița, căsătorită Grigoraș, a fost învățătoare la școala din sat, la fel ca soțul ei.

Dintre fii, Ștefan, născut în 1887 a fost inițial învățător în sat, apoi s-a mutat la Caracal, unde a activat în publicistică, dar și în domeniul cooperatiei și băncilor populare și, între altele, a scris împreună cu Vasile Enescu *Monografia județului Romanați*.

Ion Ricman, fiu născut în 1893, a fost avocat până a fost exclus din barou în 1925. Sub influența generalului Gheorghe Cantacuzino Grănicerul, pe care l-a cunoscut în război, a ajuns să activeze în LANC (Liga Apărării Național Creștine), Totul pentru Țară și Garda de Fier și a fost primar al orașului Corabia în timpul guvernării legionare și apoi, până-n iunie 1941. Având probleme de sănătate și fiind internat în spital, numele nu i-a fost asociat cu antisemitismul și acțiunile din oraș, dar apartenența legionară a determinat arestarea sa în 1952, iar sănătatea precară a determinat moartea în închisoarea Văcărești, în data de 30 mai 1953. Ion Ricman a fost căsătorit și a avut un fiu.

Vasile Ricman, fiul cel mic al preotului, a fost medic. El a susținut o teză de doctorat după cum anunța „Romanațul” din 16 decembrie 1926 și și-a deschis un cabinet medical în Caracal, cum publica același ziar în data de 3 aprilie 1927. Fiul medicului Vasile Ricman, Radu Ricman, a fost la rândul lui medic și a condus Spitalul de Psihiatrie din Gătaia, Timiș. Un portret al lui Radu Ricman găsim în *Fiii Romanațului* de Dumitru Botar.

Nu am prezentat toate știrile din presa vremii în care a apărut numele preotului, pentru că ar fi multe, mai amintesc un articol din „Albina” în 26 septembrie 1910 despre darea de seamă a băncii înființate de el, *Libertatea economică* și altele din 1913, când în Vișina s-a construit un monument al eroilor, eveniment reflectat în presă. Așadar, primul preot al satului, venit de tânăr la Vișina, a avut o activitate diversă și bogată și a fost apreciat de enoriași, iar rămășițele sale pământești odihnesc la câțiva pași de biserică în care a slujit.

Preotul Teodor Ștefănescu (1898 – 1956), născut la Amărăștii de Jos, hirotonit în 1921, a fost al doilea preot al satului. Activitatea preotului Teodor Ștefănescu a fost diversă, dar oarecum diferită de a primului preot, el fiind implicat în pregătirea premilitară, în activitatea comitetului școlar, în activitatea culturală, participând la diferite activități școlare sau religioase, unele reflectate și în presă, fiind chiar implicat în politică, membru al Partidului Național Creștin - conform articolului *Întrunirea organizației național-creștine din județul Romanați* din publicația „Țara noastră” din 26 septembrie 1937, care-l menționează între participanți și susținători. Universul din 9 decembrie 1938 a prezentat articolul *Adunarea generală a preoților din județul Romanați* care menționează alegerea sa ca secretar și ca membru al comitetului.

Preotul Teodor Ștefănescu a fost căsătorit cu Eugenia, născută Florescu, din Obârșia, care avea un frate preot - Virgil Florescu, un frate învățător - Ion Florescu și o soră căsătorită în sat cu Victor Pîslaru. Un frate al preotului, Ilie Ștefănescu s-a stabilit, de asemenea, la Vișina, unde a fost învățător, iar soția acestuia, Anica, era și ea învățătoare.

Teodor și Eugenia au avut cinci copii. Un fiu, Voicu, a murit tânăr la 20 de ani, alți doi fii: Marcian și Octavian nu au putut studia decât mai târziu, într-o primă fază nefiind admiși pentru că tatăl lor, preotul, era chiabur pentru regimul comunist. O fiică a preotului, Georgeta, căsătorită Mircea, a fost educatoare la Corabia și s-a căsătorit cu un profesor de biologie Dumitru Mircea, cealaltă, Elena, s-a căsătorit cu Marin Gălă, al treilea preot al satului.

În încheierea prezentării lui Teodor Ștefănescu redau un fragment din articolul *Chipuri de preoți din Romanați* din „Orizonturi”, publicație caracaleană din 15 august 1933: *Pomenim cu drag că părintele Tudorică, pentru vârsta sa și pentru puterile sale, a înfăptuit opere mult prea mari și și-a câștigat neprecupețita iubire a păstoriiților săi, care l-au sărbătorit dedicându-i și o frumoasă poezie pe care o dăm mai la vale și care este fructul gândului curat și iubitor al domnișoarei bacalaureată Marioara Odagiu, o podoabă a satului său. Noi știm că părintele Tudor a zugrăvit și sfințit Catedrală din Amărăști, strângând 300000 lei, știm că a reparat biserică din Vișina Veche, pentru care a obținut de la enoriași suma de 200000, știm că este pildă vie de moralitate, bunătate și sinceritate, că luminează neconținut cu lumina gândului său și cu căldura verbului său mișcă sufletul creștinilor drept măritori din Vișina Veche, dar nu știm că dragostea poporului a luat forme așa de neobișnuite, încât să-l pună și-n poezie, iar frații întru suferință – dascălii din Vișina – să o pună în programul serbării, care a întrecut în frumusețe orice așteptări. Pentru vremurile noastre, când se ridică osanale viciului, imnul dedicat unui preot al datoriei e ceva reconfortant s-o auzim:*

Preotul nostru

*De l-ați văzut trecând grăbit,
Scundac, vioi și zâmbitor,
E-al nostru preot preaslăvit
Al satului îndrumător.*

*Al nostru preot admirat,
Cu spirit mare, încăpător,
E de-o noblețe captivat
Pe care o împarte tuturor.*

*E bun, e blând și răbdător.
De-ar fi-n ferice, ori mâhnire,
La nimeni nu-i supărător
Prin inocenta sa zâmbire.*

*Glasul său purtat de altruism,
În atmosfera bolții țintuite
Plutește-ncet plin de lirism
Răcorind inimile pironite.*

*Și e-ascultat cu mult nesăț
Cu adevărul e-mbrăcat.
Cu haine mândre de-mpărați
De-o rațiune naltă luminat.*

*În satul nostru drag
Ca demn de stimă mai ales,
Și sufletul meu cel pribeag
Tot pe preot l-a înțeles.*

Preotul Marin Gălă (1916-1997) a fost orfan. Tatăl lui, Ion Gălă, erou, și-a dat viața în războiul de reîntregire, iar mama lui, o tânără de 16 ani, a rămas acasă însărcinată. Ulterior s-a recăsătorit și s-a numit Rusănescu. Marin Gălă a urmat seminarul la Râmnicu Vâlcea, iar când a devenit preot a fost repartizat în Basarabia, unde a profesat primii ani. A venit apoi în Vișina, unde o perioadă a fost preot simultan cu socrul său. De atunci au început să profeseze în sat doi sau trei preoți și rareori s-a întâmplat să mai fie

unul singur. Odată cu instaurarea comunismului, preotul Marin Gălă a avut probleme: copiii lui nu au avut voie să se înscrie la școli sau, dacă reușeau, erau exmatriculați când se afla că sunt copii de chiabur, iar el era chemat des la securitate pentru a fi intimidat. După 1989 preotul Marin Gălă a predat religia la școala din sat.

Preotul Marin Gălă a avut patru copii, din care trei au ajuns la maturitate. Gălă Dan Dragoș, născut în 1941 după un traseu de studiu sinuos, între altele școală de impiegați, nefiind admis altundeva din cauza originii sociale, a ajuns în final să studieze economia și să se dedice profesiei dorite, fiind profesor și director la Liceul economic din Tg. Jiu. Gălă Ion, născut în 1943 s-a stabilit și a muncit în Calafat. Gălă Nicolița, la fel ca fratele cel mai mare a trecut prin experiența respingerii din diferite licee și instituții până a fost lăsată să frecventeze și să absolve; ea s-a numit după căsătorie Petrișor, a locuit în casa construită de bunicul ei, preotul Teodor Ștefănescu și a fost profesoară în sat, soțul fiind de asemenea profesor.

Alți preoți au slujit de-a lungul timpului în biserica satului: I. Mărdălescu, Traian Băjeu-tatăl, Constantin Rusu, Velica, Cazacu, Radu Prodana, Vladimir Dima, iar preoți cu rădăcini în Vișina: Nica Rusănescu, Ion Nețoi, care a fost apoi protopop la Corabia, Puiu Iorga, Paul Iorga etc.

Timpul curge și aduce noi chipuri și glasuri de slujitori, straie noi pentru biserică, elemente de modernitate, câte altele...; important este să nu-i uităm pe primii păstori ai satului, a căror activitate acoperă o perioadă atât de diferită, timpuri grele, cu răscoală și războaie, cu regimuri totalitare, colectivizare, popor cu situație modestă, poate neștiutor de carte, poate trăitor în bordeie, popor pe care l-au păstorit cu atâta grijă, pătrunși de rostul lor.

Obârșii

Valențe ale jocului popular în literatura din sudul Banatului

Iosif BĂCILĂ

În ansamblul de valori artistice ale Banatului, jocurile populare ocupă un loc important. Păstrate cu grijă de la strămoși, transmise din generație în generație, ele nu și-au pierdut nimic din originalitate și prospețime, însoțind locuitorii acestui minunat colț de țară și la bucurie, și la necaz. Dar, în mirificele peisaje ale Văii Almăjului, natura, muzica și jocul s-au unit în istorie, căci iată ce ne spune profesorul Liviu Smeu în lucrarea *Contribuții la istoria Almăjului*, Editura Litera, București, 1977: „La 1 aprilie 1919, populația Almăjului, pe întregul parcurs, de la Borlovenii-Noi la Prigor – Prilipeț, întâmpină cu mare însuflețire armata română. La Bozovici li s-a improvisat un arc de triumf cu ghirlande de brad, foiofii și flori de primăvară. Autoritățile nou instalate i-au întâmpinat cu pâine și sare, cu plosca cu țuică. Și, în timp ce se rosteau cuvântările, populația plângea de bucurie și se îmbrățișa cu soldații români. În marșul fanfarei militare au ajuns în fața cazarmii, unde tariful lui Sâmu Luca a cântat hora almăjană. Și a jucat, pentru prima oară în istoria Almăjului, soldatul român cu fata almăjană.”

Legeți de Almăj, de frumusețile lui nepieritoare, de obiceiurile tradiționale, scriitorii născuți aici sau cei atașați sufletește de acest areal au transfigurat artistic, în creațiile lor, specificul locului natal, istoria, natura și viața, rosturile omului pe pământ. „Dacă la horă, care se ținea de obicei în fața bisericii, lângă

monumentul eroilor din Primul Război, se comanda brâul voinicilor, se prindeau doar ei de după umeri, iar bărbații vârstnici și femeile îi priveau de pe margine. Jocul începea bătrânește, pașii abia se mișcau, ca într-o clătinare somnolentă, apoi ritmul devenea mai iute și gardul acela de trupuri tinere se rotea amenințător.” (Ion Marin Almăjan, *Neîmpăcați în mânia*, Editura Eminescu, București, 1974). Brâul și hora exprimă dansul în sine, „poate chiar însemnele unui cult solar” (Pavel Ciobanu), dar pregătesc și secvența cercului, dând senzația de nesfârșit, de veșnic repetabil.

Implicarea comunității la împlinirea acestui destin o exprimă, metaforic, într-un poem inedit, *Hora almăjană* (manuscris *Prin România în ritmuri și rime*), poetul și profesorul David Blidariu:

*Rotundă, clară, ca o verighetă,
Se tragă la nunți și la nedei,
Înlănțuind magie de femei,
Să toarcă, ritmic, dragoste discretă...*

*Nimic scrâșnit în cadențarea ei,
Doar, în mișcări, o ardere completă,
Spre împlinirea amplă și cochetă,
Priveliști agreate și de zei...*

*Așa, purtând-o Dacii, prin ecouri
De hăulite izbândiri cu bouri,
Ne-au hărăzit-o moștenire netă...*

*Așa, le-o cunoscură și Romanii...
La fel, și noi, ne-o vom testa cu Manii...
Rotundă, clară, ca o verighetă...*

Vorbind despre muzica jocurilor din Almăj, subliniem faptul că, dacă melodiile de dans localnicii le-au interpretat individual la fluier, (a)lăută sau trâmbiță (oarnă), la ocaziile importante din viața satului, instrumentele tradiționale au fost înlocuite treptat de formații lăutărești bine închegate, grupate în tarafuri. Valea Almăjului a avut, astfel, pe lângă muzica de fanfară, și câteva tarafuri renumite; amintim pe cele ale lui Ioța Orbu (Moceris), Ion Nicola Boldu și Sâmu Luca (Bozovici), Iosif Dobre (Dalboșeț), Emil Vlădia (Rudăria), continuat de fiul său Petru Vlădia (Eftimie Murgu) și de Ion Stan (Prigor) – ai căror conducători de formații muzicale au păstrat nu numai metrica jocurilor almăjene, dar au și transmis de-a lungul generațiilor o muzică autentică, nealterată, imortalizată în Fonoteca de aur a Radioului de talentul inegalabil al violonistului Ion Luca Bănățeanu: „(...) când Ion Luca Bănățeanu cântă, cerul se înseninează ori se întristează, iar Munții Carpați își apleacă vârfulurile semețe în chip de închinăciune, în timp ce apele de la munte, viforoase și guralive, se retrag în tihnă în matca lor! Așa se petreceau lucrurile și pe vremea miticului Orfeu.” (Nicolae Danciu Petniceanu, *Orfeu s-a născut în Banat*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2003).

Poeme-Sânziene (Editura Timpul, Reșița, 1997), de Iosif Băcilă, „este un volum de maturitate care, după titlu și doar aparent – afirmă Gheorghe Jurma –, trimite spre motive florale, dar sunt evidente în spatele lor simbolurile vieții și dragostei, după cum revenirea aceluiași cerc (moara sau hora) cu sensurile bine-cunoscute. Să nu uităm însă și suprasimbolul Sânzienelor ca sărbătoare mitică, moment al anului care deschide comunicarea cu lumea cealaltă, a imaginarului”.

ITA EST
violonistului și dirijorului
ION LUCA BĂNĂȚEANU

*Lângă ochiul
de fântână
florile se țin de mână
și întind
o horă mare,
jucând floare lângă floare.
Fir spre ape, fir spre vis
dorul lor, dor necuprins,
și-n priviri,
lumină blândă,
joc de zâmbet și izbândă...*

*Când se-aud
zăpoare-n lună,
gândul zorilor se-adună,
coborând
din începuturi
ca ninsorile din fluturi;
Când se uită
roua-n stele,
ard luceferi în inele –
și nuntași
abia mai suie,
la Chindii, pe cărăruie!*

Iată și imaginea unui alt vestit rapsod al locului, Ioța Orbu, nuanțată metaforic de Nicolae Dolângă, în poezia cu același nume (v. placheta *Veghe solară*, Editura Eminescu, București, 1981, și reluată în selectivile *Orologii de iarnă*, Editura Helicon, Timișoara, 1998), poezie ce leagă elementele universului de trăirile omenești:

*Oamenii din satul lui locuiau
Noaptea în frunze,
Ziua în orele rotunde-ale muncii,
Seara câte unii în fluier,
Uneori într-o lacrimă.
Numai el locuia totdeauna
Cu arcușul cel nepereche
Într-un cântec uriaș, poate-o balenă
(Almăjul fusese ochi de mare).
Balena-l arunca la vreme
Cu lumina în stelele oamenilor,
În drumurile lor de iubire.*

Cântecul se îmbină cu sărbătoarea, cu munca, e izvodit din trudă și obidă, din răcoarea dimineții ori undele apelor șopotitoare de povești: „Se apropie vremea cositului grâului, se gândi Efta și ca prin ceață își aduse aminte de Moș Novac, de lanurile încinse din lunca Nerei. Se sculau în zori toți câți cuprindea dominionul, bărbații rânduind vitele, coasele și secerile, bătându-le ca să taie mai bine, femeile pregătind mâncarea, oalele de pământ pentru fiert fasolea, bucățile de slănină afumată coborâte de sub căpriori, cârnații păstrați cu sfințenie pentru arat, săpat și îngropatul cucuruzului, pentru cositul fânului și al grâului. Deși încă răcoroasă, dimineața anunța zăpușeala de peste zi. Porneau în scârțâit de care, în hămăitul câinilor, guițatul porcilor și cotcodăcitul găinilor. Când ajungeau la Drumul Străjerului, Valea era toată luminată de zorii zilei. Nările trăgeau miros tare, parfumat, de ierburi amare, urechile se desfătau cu cântecele pitpalacilor. Grâul se culca sub tăiș, cuminte, ca un bătrân obosit de viață. Îl adunau femeile în snopuri legate cu curpeni sau chiar cu funii făcute tot din tulpini ude de grâu. Din înalt, soarele pripea nemilos. În depărtare, apa rece, parfumată, a Nerei trimitea chemări îmbietoare.” (Ion Marin Almăjan, *În afara gloriei*, Editura Renașterea, Timișoara, 1994; ediția a II-a – Editura Excelsior Art, Timișoara, 2006).

Exemplele se pot înmulți. Pentru că asemenea imagini răzbat și în scrierile lui Grigore Popiți, Ilie Ienea, Ion Budescu, Petru Novac Dolângă, Ion Florian Panduru, Iosif Maria Bâta etc., copleșiți parcă de complexitatea de ritmuri, de mișcări și de ținută, de magie și spectacol.

La Porțile Almăjului, cei ce nu participă la joc, privitorii, admiră nu numai iureșul și fascinația jocului, ci și admirabilele cusături populare. Ele redau frățietatea românului – în viață și în moarte – cu

natura, transmițând sentimente și trăiri de mare exaltare: „La horă ca la horă, era și o mulțime de nedescris de privitori, care, stând pe scaune ori pur și simplu în picioare, stăruia cu privirea clătărindu-și ochii în culorile și modelele costumelor plămădite de vremelnicia și imaginația unor mâini și suflete de pe Valea Almăjului, a Sfârdinului și a Dunării, zămislite în nopțile lungi de iarnă sus pe Valea Carașului, a Timișului ori în Pusta Banatului.” (Nicolae Danciu Petniceanu, *Tanggou la Piave*, Editura Militară, București, 1990).

În acest context, portul popular contribuie la închegarea sincretică a actului artistic într-un complex de artă inimitabilă. Istoria ne spune că dacii erau îmbrăcați la fel ca țăranii noștri de la munte; mărturiile cele mai elocvente se văd pe Columna lui Traian de la Roma și pe Monumentul de la Adamclisi din Dobrogea. Alte documente care atestă originea portului nostru sunt figurinele de pe vasele de lut, din epoca bronzului, frescele porților de la intrarea în casele țăărănești, zugrăveala de pe biserici, picturile pe lemn și sticlă, precum și prețioasele tablouri pe care ni le-au lăsat clasicii picturii românești: Nicolae Grigorescu, Theodor Aman, Gh. Tătărescu ș.a. Întrâurit în această străveche tradiție și conceput fiind nu numai ca obiect de uz casnic, dar și ca o nevoie de creație, costumele populare sunt și o materializare a talentului și a iubirii localnicilor pentru frumos. Împodobirea broderiilor și varietatea culorilor indică sursa de inspirație: frunzele și florile câmpului, păsările, oamenii, animalele; ele sunt prezentate, întotdeauna, în așa fel, încât redau, cu o mare puritate de expresie, viața și lumea înconjurătoare.

Cuprinzând un univers încărcat de înțelesuri și rosturi adânci, horele de la nunți, botezuri, nedei și de la alte sărbători de peste an revendică și anumite ritualuri: „După câteva returnele,

Luță loviță începu să improvizeze pe loc versuri populare și să cânte din gură, iar pe umărul obrazului drept i se prelinse un bob de mărgărit. Ioviță avea o voce plăcută, era un tenor cuceritor:

*Lăsa-i pușca ruginită
Și plecai pe-o vale-adâncă,
Unde numa cucu' cântă;
Cucu' cântă, mierla-mi zice:
– Unde-s banii, măi voinice?
– I-am beut, să nu se strice...*

Începu din nou hora, un pas înainte, altul înapoi, doi pași în față și alți doi în dreapta lor, lumea juca parcă oleacă mai potolit (...), când hora de la un capăt la altul fu, nu se știe de cine anume, împânzită de lumânări aprinse. Fiecare jucător cu lumânarea lui și cu mortul ori cu omul său viu, despre care nu se vânturau și nu se știau prea multe lucruri sigure. Așa că omului îi prinde bine să se păciuiască în fața unui muc de lumânare, dăruit acum la pomenirea o dată pe an a lui Sântugeorge". (Nicolae Danciu Petniceanu, *op. cit.*).

În proza lui Ion Florian Panduru, jocul nu este numai prilej de petrecere și sărbătoare, ci și o filozofie a existenței, a rosturilor de a fi realitate sau mit: „Nu-i fu drumul fără folos. Lângă lampa mică ședea Ea, numai în flori pe cămașa de nea. Ședea și nu ședea pe scaunul cu spete și torcea caier de lână sură. Știu că nu-i bine să se apropie, rămase în prag cu fluierul într-o mână și căciula în cealaltă: «Bună sara!» Un răs ca drumul izvorului nărui flacăra lămpii. «Am vrut să tot vin și la tine, numai că tu, dă-le lupilor de oi, numai la ele te gândești, ba la Cracul Cernii, ba la Balta Cerbilor, dar la dragoste...» Gura nu-i scotea vorbe, cântece. El încremeni în prag, cu fluierul în mână: «Venii să te-ntreb că dă ghiocelul să iasă și-mi trebuie ortacă. Ei, am vrut să vin, numai că tu, hoăto, te duci la cine nu te aștepți. Acu te-am prins.» Ea râse iar, cu ochii ei de drac în pământ: «Cine iuda te-a pus să joci

înainte cu urâta? Fiindcă avea boi, avea oi, avea pământ! Nu știu dacă mi-a trecut ciuda pe tine.» Mințea, el știa asta, altfel s-ar fi îmbrăcat în negru, nu în flori ca mărul. Apăi, mîntea mea era ca pasărea. Zbura din creangă în creangă (...). «Să nu uiți de muzică, asta-i treaba ta.» «Vine Marian cu cimpoiul, vin și alții. Dacă nu vor, tocimim păsări.» «Du-te, îmbracă-te! Să vii la râu!» El vru să se apropie și s-o ia în brațe, s-o pitule sub cojoc ca pe mielul furat. I se păru că și ea vine, dar se tot ducea până rămase prinsă într-o ramă făcută cu briceagul deasupra mesei. Pleca. Nu simți nici junghi, nici ani, numai bucurie de pasăre venită primăvara. Căzu în perna moale a zăpezii. Râse, știa că Ea se joacă cu el. Așa era Ea, nu de-acum, de șaptezeci de ani și mai bine, mai ales că hoăta plecase de tânără, a știut că nu-i bine să rămâi singur. Și-a luat cămășile de flori și s-a dus în capătul uliței, dincolo de râu. Pe drum își dădu seama că fluierul cânta singur, trebuie să-l pună cu capul sub chimir, cânta tot cântecele lui Marian, cele de nuntă..." (Ion Florian Panduru, *Sărbătoare târzie*, Editura Facla, Timișoara, 1981).

Impresionant și de amănunt în descrierea jocului – amintind de operele lui Liviu Rebreanu (*Ion, Ciuleandra*), George Coșbuc (*Nunta Zamferei*) sau Camil Petrescu (*Jocul ielelor*) –, romanul *Întoarcerea din singurătate*, Editura Facla, Timișoara, 1983, de Iosif Maria Bâta, explicitează multiplele valențe ale jocului almăjan, prefirând tinerețea, făloșenia, viața, tulburătorul dialog dintre pământ și cer, dintre „lumea cu dor” și cea „fără dor”: „Dar iată-i! S-au dezlănțuit într-un ritm solemn! Se aruncă spre înalt îndoind genunchii și iarăși coboară rămânând drepti – o clipă doar atingând pământul cu grijă, să-i primească iar în brațele sale. Pământul îi aruncă și nu ei se aruncă – așa cum mamele, bunele, surorile, moașele, nașele îi aruncă, în fașe fiind, din mijlocul

ușii spre pragul de sus – cu capul – să-i lase apoi în pragul de jos – cu picioarele – să simtă și un prag și altul. Așa-i aruncă pământul acuma crescuți, cu drag; cu drag îi primește acuma, în aceeași clipă, mai înalți, mai frumoși, mai făloși (...).

Ăsta-i brăul almăjan, asta-i hora, asta-i poșovaica – jucate fără să-ți pierzi mințile, jucate cu grijă. Minte să-ți conducă picioarele – și să le privești din când în când – și pământul să-l privești – și să-i șoptești cerului ce vrea pământul – pământul ăsta pe care nu trebuie să-l bați cu picioarele – dacă se poate să-l atingi cu vârful degetelor, cu călcâiul și, dacă s-ar putea, să joci deasupra lui.

Iată-i! Iar s-au dezlănțuit solemn. Și-au încheiat socotelile în gând și, trăind ce și-au visat mai înainte, se aruncă făloși în văzduh, ca sturzii, sărbătorindu-și copilărește bucuriile viitoare.

De bucuria bucuriilor care vor veni bat piciorul de pământ, stăpâni, și nu le pasă dacă bucuriile acelea nu vor veni,

fiindcă ei se bucură încă de astăzi numai la gândul zilelor ce vor veni.

Pentru visul acesta saltă astăzi către înalt – chiuind și în înțelepciunea lor neștiută nu pierd nimic dacă visul rămâne doar vis.

La horă viața dinainte și cea dinapoi se întâlnesc într-o singură clipă scăpărând.”

Afla-te într-o deplină armonie în obiceiurile tradiționale sau în spectacolele folclorice, cântecul, jocul și portul popular din Sudul Banatului oglindesc geniul artistic al locuitorilor acestor meleaguri și sunt, deopotrivă, mărturia vechimii și continuității noastre pe acest pământ. Transfigurate în literatură pentru frumusețea și pitorescul lor, pentru inegalabila lor valoare artistică și metaforică ori sugestiile meditative și de filozofie populară, îmbogățesc, cu cinste și mândrie, tezaurul spiritual românesc și, prin ele, cultura universală.

Bibliografie

- Emilia Comișel, *Folclor muzical, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1967.*
- M. Rădășanu, I. Lascu, *Dansuri populare, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1969.*
- Ion Marin Almăjan, *Neîmpăcați în mânia, Editura Eminescu, București, 1974.*
- Tiberiu Alexandru, *Muzica populară românească, Editura Muzicală, București, 1975.*
- Liviu Smeu, *Contribuții la istoria Almăjului, Editura Litera, București, 1977.*
- Nicolae Dolângă, *Veghe solară, Editura Eminescu, București, 1981.*
- Ion Florian Panduru, *Sărbătoare târzie, Editura Facla, Timișoara, 1981.*
- Iosif Maria Bâta, *Întoarcerea din singurătate, Editura Facla, Timișoara, 1983.*
- Nicolae Ursu, *Folclor muzical din Banat și Transilvania, Editura Muzicală, București, 1983.*
- Lidia Gaga, *Zona etnografică Almăj, Editura Sport-Turism, București, 1984.*
- Vasile Vărădean, *Cântecul la el acasă, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1985.*
- Nicolae Dolângă, *Țara Nerei, Editura Kriterion, București, 1985.*
- Nicolae Danciu Petniceanu, *Tangou la Piave, Editura Militară, București, 1990.*
- Ion Marin Almăjan, *În afara gloriei, Editura Renașterea, Timișoara, 1994; ediția a II-a – Editura Excelsior Art, Timișoara, 2006.*
- Pavel Ciobanu, *Hora satului, studiu etnografic, în Caiete de culturologie, etnologie și folclor, Reșița, 1995.*
- Iosif Băcilă, *Poeme-Sânziene, Editura Timpul, Reșița, 1997.*
- * * *, *Țara Almăjului – cercetări monografice realizate de echipa Institutului Social Banat-Crișana în anul 1939. Ediție îngrijită de Ion Marin Almăjan, Editura Mirton, Timișoara, 2003.*
- Dănilă Sitariu, *Valea Almăjului – file de istorie și credință, Editura Timpul, Reșița, 2003.*
- Nicolae Danciu Petniceanu, *Orfeu s-a născut în Banat, Editura Eurostampa, Timișoara, 2003.*
- Marcu Mihail Deleanu, *Memorial etnofolcloric, vol. I-II, Editura TIM, Reșița, 2008.*

In memoriam

Alexandru POPESCU

Aurel TINCA

Niciodată, atunci când iubirea, respectul și recunoștința mi-au cerut să evoc pe cineva, nu am avut atâtea ezitări, nu m-am apropiat cu o mai mare sfială, așa cum mi se întâmplă acum, în fața unuia dintre cele mai frumoase exemple ale unor „oameni care au fost”.

Și cu atât mai paradoxală o să vi se pară această inhibiție care îmi înțepește pixul pe hârtie, cu cât noi toți știm, că în ciuda marilor sale merite, pe care altul ți le-ar fi „băgat în ochi” cu ostentație și aroganță, Domnul Profesor Alexandru Popescu a fost un om de o modestie, delicatețe și discreție ieșite din comun. Dar tocmai modestia, delicatețea și discreția care îi erau atât de proprii, mă intimidază pe mine acum, când vreau să pun în evidență celelalte mari virtuți ale acestui om.

Am sentimentul că fac de două ori o impietate: mai întâi pentru că nesocotesc marea sa aversiune pentru laude; apoi, pentru că elogiile și superlativele sunt atât de convenționale, stereotipice și artificiale, încât nu reușesc să cuprindă marea frumusețe a caracterului său și tot binele pe care ni l-a făcut în trecerea sa prin această lume urâtă și rea.

Din păcate, astăzi, când tot mai multe glorii de mucava sunt înălțate în slavă pentru ca a doua zi să cadă în ridicol, constatându-se că au fost oameni de nimic, oamenii rari, autentici, înzestrați

cu calități care dispar din lumea noastră tot mai săracă în valori morale și intelectuale, sunt înghițiți repede de întunericul uitării și al ingratitudinii.

Domnul Profesor Alexandru Popescu a fost un om ales, căruia nu i-au trebuit nici bani, nici case, nici funcții, nici onoruri și nici protecții politice. Neinteresându-l nimic din toate acestea, era totuși bogat în felul său, cel mai bogat dintre noi.

Expresia bogăției sufletului său și a minții sale a fost marea omenie cu care în anii '50, de cruntă teroare comunistă, a ocrotit și a salvat zeci de copii ai preoților, învățătorilor, intelectualilor, în general, și ai bunilor gospodari ai satelor, ca director adjunct al Liceului de Comerț din Slatina, și aceasta cu prețul îndepărtării sale din învățământ.

Scos din învățământ de către comuniști, Domnul Profesor Alexandru Popescu a devenit muncitor și, ca strungar, a dovedit că, pus în orice situație, omul sfințește locul. Și, oriunde a muncit, a fost înconjurat de respect, recunoștință și iubire, pentru lucrul bine făcut.

Când a intrat prima oară în hala uzinei, a văzut sus, pe perete, un ceas mare ale cărui limbi înțepeniseră de mult timp și a cerut permisiunea să îl repună în funcție. I s-a răspuns cu zâmbete malițioase că mulți „viteji” încercaseră. Domnul profesor a tăcut și a făcut,

reparând imediat pendula, spre stupora dar și spre admirația tuturor.

Mi-a povestit că atunci când a fost reintegrat în învățământ, în zona Ploiești, era tocmai în zilele consfățuirilor cadrelor didactice. Văzându-l în salopetă, inspectorul-șef l-a pus, în batjocură, să conducă cercul de limba română și limbi moderne, crezând că are de-a face cu un preudoprosor făcut la repezeală în anii aceia, așa cum se obișnuia sub comuniști. Mare le-a fost mirarea când a văzut cu câtă competență conduce cercul, cât de multă, de profundă și de temeinică îi este știința de carte și că stăpânește, ca nimeni altul, metodele didactice. Și atunci, inspectorul-șef și-a mărturisit rușinat vina de a-l fi suspectat de impostură. I-a acordat apoi toată prețuirea sa și, pe loc, i-a încredințat cu adevărat conducerea cercului.

A fost pus să conducă și cursurile de vară ale profesorilor de limbi moderne de la Sinaia și Predeal, cu participarea unor profesori celebri de la mari universități europene.

A fost ofițer al Armatei Regale Române, a luptat pe front pentru neamul românesc și a primit multe decorații pentru bravura sa.

Pretutindeni și în orice situație, Domnul Profesor Alexandru Popescu era prețuit și iubit pentru seriozitatea sa, pentru lucrul bine făcut.

Bogăția Domnului Profesor a fost știința sa de carte; bogăția Domnului Profesor a fost marea sa generozitate cu care își dăruia această știință oricărui copil care îi bătea la ușă; bogăția sa era încrederea pe care o sădea în sufletul oricărui elev pe care îl învăța carte și pe

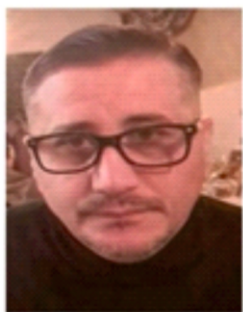
care, de multe ori, îl salva de la un naufragiu pe marea zbuciumată a vieții, ridicându-l la rangul de intelectual. Foarte mulți intelectuali a făcut Domnul Profesor. Și făcea binele cu atâta simplitate, cu o discreție și o modestie ieșite din comun, având acea disponibilitate care ar trebui să nu lipsească niciunui profesor și preot, dacă vrem să ne regenerăm moral și să renaștem spiritual.

Măsura vieții sale a fost fapta bună de fiecare zi, iar beneficiarul acestei fapte a fost orice copil care i-a trecut pragul casei și care știa că, făcând aceasta, trece pragul norocului și al șansei în viață.

Sunt unul dintre cei care nu va uita niciodată că Domnul Profesor i-a salvat copilul. Recunoștința trebuie să se întâlnească uneori, măcar uneori, cu binefacerea.

Nu știi ce să lauzi mai întâi la un om de o asemenea structură sufletească, un om cu o asemenea formație intelectuală, cu o personalitate în care Binele, Adevărul și Frumosul se îmbină atât de armonios și a cărui viață este atât de exemplară prin cultul muncii, prin frumusețe, distincția sufletească și intelectuală, prin generozitate, delicatețe și modestie, viață raportată neconținut la tabla de valori ale unui creștin pe care îl găseai în fiecare duminică în biserică, și când era bolnav.

De aceea, cei care îi suntem datori trebuie să vărsăm o lacrimă la amintirea acestui om, prin aceasta fiind convinși că vărsăm lacrimi amare la căpătâiul unei lumi, a omenirii care dispare sub ochii noștri tot mai înspăimântați de barbaria în haine moderne, care pune tot mai mult stăpânire pe noi.

Adrian George ITOAFĂ

Autopsia unui strigăt însingurat

Autopsia unui strigăt însingurat,
 adăpostit în ranița soldatului ucis de nepăsare,
 detonând ultima grenadă, numită adio,
 sfârșește sfârțecat în momente grăbite.
 Doar strigătul nesfârșit, atins de lasere iscoditoare
 păstra în organe regrete.
 Plecat-ai pe frontul uitării într-o liniște funebră,
 un cuc solitar încă strigă: ai regrete?

cătușe cu inele

sentința unor maci caduci ce stau aliniați
 dorind să ne separe de inele reci de rouă
 cu brațe lungi de fulger taie tălpile bolnave
 a codrilor trufași dormiți în pribegie
 la ochi ce stau ciorchine adunați
 la mila unei nopți ce nu mai vine
 e prea puțin din timpul ce-a rămas
 să ne adune uneori mirați pe ramuri
 prea copti pătați în roș' vărsat întâmplător
 amare gânduri au gustat pe semne zburătoare
 de ce-au zburat profund din ram de colivie?
 de ce...
 iar singuri cuci și restul doar năluci
 ne cresc din verde frunze curând ne înconjoară
 pluton ce execută gânduri încolțite
 și doar cătușe cu inele eliberate de povară
 ne caută prin urmele făcute de regrete
 și uite-așa un băț ce ne unește carul
 ne domină pe toți ne-ngroapă pe bolta asta mare.

Cine-s eu să te agăți azi de mine?

Cine-s eu să te agăți azi de mine?
 Un simplu om, o sfoară purtată de vânt
 ce-și petrece timpul în pașii amiezii,
 leg orhidee cu trup uscățiv,
 târâi nervuri plantate-n adânc
 unde umbra e mult mai vânjoasă.

Cine sunt eu să te agăți azi de mine?
 Necuvântător, uneori pacient pentru noapte,
 asociat cu un pom, să fim doi trecători,
 uneori confundat cu un tunet rănit
 care tace în sine, bandajat cu un vânt care vine,
 te leagă, străine, să fraternizăm până mâine.

Și-apoi vom vedea pe ce drum alegem să mergem.

Doar cuvintele curg acompaniind fericirea

Cuvintele curg acompaniate
 de cascada timpului,
 de sus soarele își întinde
 o rază de braț
 oferind o inimă verde.
 Să am parte de ea, îmi spuneam!
 O acopăr în țesutul palmelor nemăsurate,
 și mă întreb: e oare pentru mine?
 Nu... poate cineva o așteaptă.
 Așa că, bat la inimi obosite.
 Una abia mai trăia.
 Ia-o, ți-o ofer...
 Desfac palmele precum petale de flori
 și o văd cum dispare,
 doar cuvintele curg acompaniind fericirea.

Candele risipite de vorbe

Starea se consumă la țigară,
 în timp ce leșin sub candelă risipite de vorbe,
 la fereastră norii privesc în coloană
 întrebând de ce fac semnul crucii,
 taman când ei închipuții
 se înfățișează la nevoi umane,
 și-n fiecare traumă trecută spre seară,
 nostalgici culeg dumicați de cenușă,
 ard patogen în spitale credințe ilare,
 nu e de glumă, să inspir comentarii.

Trandafirii

În pas grăbit
trec oamenii prin timp,
fericiți doar cu o clipă de eternitate culcată
pe roșul cupelor de trandafiri
care străjuiesc drumurile
de la răsărit la apus.

Copilăros, înaltul albastru
joacă șotronul
cu rozele parfumate
care îmbată privirile
și amețesc mirosurile
topite în iubirea de frumos.

Adevărul trandafirilor
udați cu roua dimineții,
mângâiați de mâini bătătorite,
pudrați cu taine neștiute,
doare, dar nu moare.

Dintr-un surâs au apărut,
din spuma mării s-au ridicat,
pe vârf de munte s-au cățărat,
vulturii în grădini i-au semănat,
cu țepii s-au apărat.

Catifeleți și parfumați, trandafirii
adună neîncetat vise fericite,
lăsate apoi să înflorească
în inimile îndrăgostite.

Dreptatea prin lege

Toată viața alergăm
să trecem de pe un mal pe celălalt
atenți să nu cădem în apa tulbure
a râului cu valuri noroioase
luminate de lampioanele speranței

Tăcerea asurzitoare îmbracă lumea
în fața dubioaselor amenințări
ascunse după tufișul vorbelor
amare de azi, de ieri

Disperare globală,
șușoteli, aranjamente, bani,
hoți și șmecheri golani;
clocotesc tractoarele,
scrâșnesc tancurile,
înjurături la ușa cortului de mătase,
foame de bani, iahturi, case peste case,
minciuni noroioase,
ura în suflet, durerile-n oase.

Foc acoperit de cenușă
mocnește,
Vreascuri de calm ard pe-nfundate
Scânteii licurici zboară pe înserate.
Dreptatea prin lege pe oameni îi
unește!

Vreau

Vreau să scriu o scrisoare
Dar n-am cui,
Lipsește destinatarul.
Cred că aş fi fericită dacă aş scri-o!
E liniște în jur,
Aud razele lui Blaga cum bat în geam,
Un gol dureros în mine.

Fiecare are mersul lui, gândul lui,
visele lui,
Eu am doar dorințe.
Vreau să vorbesc cu cineva.
Ochii mari ai cățelului îmi vorbesc,
dar nu-i de ajuns. Nu aud sunetele,
Nu-i simt accentele.

E ploaie, e frig,
telefonul nu sună.
Vreau să scriu,
nu știu cui,
noaptea-i fără lună.

Dumitru TUHUȚ

DESTIN

Mi-a fost dat să port, inocent hoinar,
Cum porți o monedă găurită,
Dor de pribegie în buzunar,
Pasăre cu aripa lovită.

N-am rămas legat de-o rădăcină
Chiar de-am fost vremelnic un învins,
Cântecul de pasăre străină
Izgonită-n veșted paradis.

Am voit aripi și mi le-am țesut
Din statornicie și credință.
Vămile prin care am trecut
Poduri peste apa dintru neființă.

VERBE

Statui cioplite-n calcar, albe gânduri,
Cine-mi dă dreptul rostul să vă-ntunec?
Ciudat schior. Alunecă. Alunec!
Semn strecurat ambiguu printre rânduri.

Se-nalță undeva un gard de scânduri
Și-n jur se-ntunecă? Mă-ntunec.
Oh! Gânduri albe, albe, cum alunec.
Voi doar veniți cu mine rânduri, rânduri!

Nu sunt încă singur. De sub temelii
Clare prinse-n hore, gânduri vii,
Țes păienjeniș transcidental de vise

Iar din vârtejul slovelor nescrise
Renasc prin vreme verbe sinucise –
Preludiu pentru alte simfonii.

ȘAPTE

Către miazănoapte văile sunt șapte!
Tot ce e palpabil lunecă-n adânc.
Numai gândul trece mai departe
ciută rătăcită, hăituită-n crâng.

Aprig ca săgeata zboară și revine.

Văile sunt șapte către miazănoapte,
drumuri tănuite și puține
răstignite prin prundișuri sparte.

OGLINZI

Zori de ziuă. Stelele s-au stins.
Cerulele monotone s-au revărsat
Ceață albăstruie-n necuprins,
Punte-n universul inversat.

Razele din astre îndepărtate
Se fărâșă-n înălțimi. Se frâng.
Cioburi peste tot, desperecheate.
Unde-i ochiul drept?

Care-i ochiul stâng?

GÂNDURI

Mâine vor veni de nu știu unde
ploile înserării, sumbri cavaleri.
Gândul oare unde îl voi ascunde?
Gândul meu venit de nicăieri!

Mâine vor veni rotindu-se în cerc
vameșii în străluciri de fulger.
Încolțit de umbre unde o să alerg
Iar răgaz de-o clipă cui o să mai cer?

Laurențiu DRĂGUȘIN

Mi-e dor

Mi-e dor, mi-e dor de un Apolodor
să trec din nou de culmile răbdării
și să deschid o poartă zărilor
apropiind de țărături dorul mării.

Mi-e dor mereu de altă Atlantidă.
Mi-e dor de un Apolodor uitat.
E ca și când aș fi mulțimea vidă
care se-mparte în cuvântul dat.

Mi-e dor mereu de câte cineva,
de firul ierbii răsucit în mine
ca o poveste spusă doar cândva
când trage de lumină să se-nchine.

Ținutul zidurilor Văzute și Nevăzute

Cărămizile sunt niște ziduri mai mici
care nici ele nu au voie să vorbească,
și de aceia sunt ținute împreună
într-o zidărie, închise de o Lume
lumească.

Li s-a fixat viitorul
încă de pe când erau arse,
și numai fierul avea voie
să le vorbească
printr-un corset fumuriu de oase.
Așa au apărut zidurile cele mici
care le-au făcut pe cele mari
de nu mai avea lumea loc de ele.
Dar iarba creștea mai repede
chiar și când nu mai ploua.

Și nici pădurile nebune
nu stăteau degeaba.
Cu mâinile lor subpământene
dădeau drumul la izbucuri.
Să fi văzut cum cădeau zidurile
cele Văzute și Nevăzute.
Întâi cel mai bătrân, apoi îl urmau
toate celelalte, legate între ele
de ursitoarele cărămizi
care n-au fost ascultate de nimeni
încă de la facerea lor.
Li se croiseră un alt drum,
obligatoriu de urmat,
care până la urmă
a avut un sfârșit
pe care Lumea luminează
nu a vrut să-l înțeleagă.
Și uite așa continuă
căderea zidurilor și azi.
Te minunezi văzând
cum firul ierbii răsucit
privește liniștit către alte ziduri
Văzute și Nevăzute.

Zidirea Nevăzutului

Se vindecă în cer adâncă apă vie
și mă păzesc de tot și pentru toate
când naufragiez prin buna mea câmpie
rodind în muguri ziua cât se poate.
Așez fântâni ca pentru veșnicie
legând o margine de alta ca atunci
când decupam lumină din lumina vie
zidind cu ea orbita formelor adânci.

E viscol prin chenarele fierbinți
și rănile rămân ca la-nceput.
Deschise margini stau între părinți
deopotrivă-n streășina de lut.

Ne-a mai rămas puțin din cât mai este.
Ca o visare trecem peste tot.
O poartă se așează în ferestre
și Nevăzutul să-l zidesc nu pot.

Ți-am scris

Ți-am scris cu litere de lutier străin
de vântul îndoielii noastre strâmbe,
că mai sunt răni și încă mai e vin
să îl dospim prin melancolicele umbre.

Dau totul pe din două , deci
într-o ninsoare care plouă
și schimb pe continente reci
meridianele de rouă.

Ți-am spus mereu că plec spre sud
cu lutierul meu străin
să văd lumina, s-o aud
cum picură din cer senin.

Sânge arhaic

Tropăie în mine
sângele arhaic.
Pretutindeni pline
luminează laic
stele căzătoare
cu lumina rece
care nu ne doare
peste noi când trece
val de întuneric
într-un zbor feeric
încuind grădina
Raiului cu vina
sângelui nedată
împărțind lumina
binecuvântată.

Pădure mincinoasă

În mine s-a făcut de mult adăpost
de mirări și de ce-o să mai fie
când caut prin casă mai mereu fără rost
dau de o margine grea de câmpie.

Deschid ușa izvoarelor albe.
Din cuvinte mă prefac în ninsori
care cad peste drumuri în salbe
legând mările nordului uneori.

Mă prefac vinovat că nu știu
să respir și prin alte cuvinte
lasând visul să urce mai viu
peste pădurea care ne minte.

Dansez

Dansez cu iarba și nu știu de când
se rupe iar o primăvară-n ape.
Dintotdeauna nesfârșitul gând
rămâne-n ochiul zilei și în pleoape.

Și îmi apropii frunza de hotar
cu amintirea iernilor târzii.
Dansez pe zidul umbrei dat cu var
de mâna toamnei neștiind când vîi.

Doar zgură

De fiecare dată ne rănim de esențial
când se surpă o mare
peste noi atât de real.
Înotăm spre un vechi aisberg
și-npotriva curentului merg
tot pe calea-lactee să șterg
urma pașilor fără măsură.
Ne vindecăm de fiecare dată
adunând în loc de cuvinte
doar zgură...

Etnografica

**Elemente de arhitectură tradițională
din județul Olt (I)
- gospodăria tradițională -**

Claudia BALAȘ

Cultura populară aduce în prim plan necesitatea cunoașterii aprofundate a bogatului tezaur al creației populare. Numeroasele manifestări de artă populară, pe care le înregistrăm de-a lungul veacurilor și până azi, reprezintă documente importante, care ne vorbesc despre o cultură materială originală, izvorâtă din condițiile generale specifice diferitelor perioade istorice. Ele sunt totodată documente grăitoare de experiență de viață, acumulate și transmise din generație în generație. La 5 iunie 1937, poetul Lucian Blaga, în discursul de recepție la Academia Română spunea „...Prezența nemuritoare la care mă refer nu e legată de nici un nume, nu râvnește la nicio laudă și e răspândită în spațiul din preajma noastră, cât ține întinderea împărătească a țării. Vreau să vorbesc despre singura prezență vie încă, deși nemuritoare, deși așa de terestră, despre unanimul nostru înaintaș fără nume, despre satul românesc“.

Termenul sat are mai multe sensuri. Vechiul sat reprezenta o organizație teritorială, socială și spirituală a unor colectivități devălmașe¹. Conform

definiției din DEX, cuvântul „sat” provine din latinescul *fossatum* = loc întărit cu șanț. Satul poate fi sinonim cu „obștea”, organul său administrativ de conducere. Când foloseau termenul sat, locuitorii se refereau la obște: „l-a judecat satul”.

Ca formațiune teritorială, satul este o aglomerație de locuințe, care ocupă „vatra satului”. Cuvântul sat înseamnă și întreg teritoriul aflat în stăpânirea sătenilor, până la hotarul satului. Satul nu este numai o formațiune administrativ-teritorială, termenul desemnează și populația: *a fost de față tot satul*. Același cuvânt exprimă și ideea de opinie publică: *gura satului, ce știe satul*. Comunitatea sătească se manifestă prin intercunoaștere². Gura satului, ca mod de manifestare a opiniei publice are și o funcție etică și axiologică. Cuvântul *sat* implică și ideea de statornicie.

Toate aceste sensuri ne oferă o imagine asupra ceea ce a însemnat satul: organizarea vieții sub toate aspectele complexe pe care le implică orice societate umană.

¹Henri H. Stahl, *Satele devălmașe*, vol. II, ed. a II-a, revăzută, Ed. Cartea Românească, București, 1998, p. 36

²Ilie Bădescu, Ozana Cucu-Oancea, *Dicționar de sociologie rurală*, Ed. Mica Valahie, București, 2004, p.217.

Gospodăria este elementul fundamental al peisajului cultural al unei așezări omenești tradiționale³. Tipurile de gospodărie specifice județului Olt s-au individualizat de-a lungul timpului, în funcție de condițiile istorice și social – economice. Elementele determinante în structura unei gospodării au fost dezvoltarea economiei, modul de valorificare a resurselor locale. Construcțiile gospodărești din cadrul curții s-au diferențiat potrivit cerințelor ocupaționale, gospodării căutând să asigure adăpostirea familiei, a animalelor, a uneltelor de muncă și a produselor agricole. La structura unei gospodării au contribuit și factorii naturali de care s-a ținut seama în amplasarea și ridicarea construcțiilor. Materialele de construcție avute la îndemână au determinat apariția și evoluția unor anumite tehnici și tipuri de construcție. Condițiile climatice au impus orientarea construcțiilor într-o direcție sau în alta, precum și forma acoperișurilor, înălțimea construcțiilor, tipul de temelie, mărimea ușilor și a ferestrelor etc.

Compoziția generală a planului unei gospodării este, în mare parte, determinat de tipul satului căruia îi aparține, de ocupația principală a locuitorilor și de tradițiile locale⁴. În satele adunate cum sunt cele din partea de sud a județului sau cele răsfirate din nord, gospodăria este constituită dintr-o curte îngrădită în partea cea mai din spate a acesteia fiind o grădină de

zarzavat și o livadă. În partea din față, „la drum”, sunt amplasate casa și grădinița pentru flori, iar anexele sunt amplasate către partea din spate a curții. Astfel, terenul afectat gospodăriei este despărțit în două părți: curtea și ograda sau grajdul.

Obiceiul despărțirii curții în două părți distincte datează încă din perioada prefeudală⁵. Partea din gospodărie referitoare la locuință și depozitele și ustensilele agricole are o terminologie străveche, de origine latină: curte, pe când partea referitoare la creșterea animalelor și clădirile construite în acest scop are o terminologie dominant slavă: ocol, ograda, grajd. Ea reflectă caracteristicile ocupaționale, capacitatea de organizare și potențialul material și spiritual al unei familii.

Locul pe care s-a întemeiat o gospodărie, numit „loc de casă” era dobândit prin moștenire de la părinți. În funcție de necesități, era împărțit în ograda, grădinița de flori, ocolul vitelor, grădina de legume, livada, via, ogorul. Dintre toate aceste elemente spațiale, se evidențiază ograda casei sau curtea, „bătătura”- locul unde se desfășoară cele mai multe activități gospodărești.

În partea de sud a județului, unde ocupația de bază a locuitorilor este agricultura, gospodăriile au curțile și grădinile mari, livezile fiind mai mici, spre deosebire de gospodăriile din partea de nord, unde livezile sunt mai mari, aici fiind o zonă de deal propice pomiculturii și viticulturii.

³ Ion Vlăduțiu, *Etnografia românească*, Ed. Științifică, București, 1972, p.123.

⁴ Grigore Ionescu, *Arhitectura populară românească*, Ed. Tehnică, București, 1957, p. 81.

⁵ *Ibem*, p. 83.

Apariția și dezvoltarea producției meșteșugărești ca ramură independentă a economiei a dus la specializarea locuitorilor de la sate în diferite meșteșuguri. Prelucrarea produselor meșteșugărești s-a separat de agricultură și creșterea animalelor, devenind o ramură de producție de sine stătătoare. În aceste condiții, necesitatea practicării feluritelor îndeletniciri a impus amenajarea unor spații care să permită desfășurarea în bune condiții a operațiilor necesare practicării meșteșugurilor. La început, când producția de mărfuri rămânea în seama familiei meseriașului, spațiile delimitate pentru desfășurarea activității de producție (atelierul, depozitul de materii prime, de produse finite) au fost în mod firesc înglobate în propria casă de locuit.

Gospodăria tradițională țărănească specifică județului Olt este formată din casă de locuit, compusă din două sau trei camere, prispă, pătul din nuiiele împletite, ridicat pe piloni, uneori cu prispă în față, dispus paralel cu casa, grajd pentru animale, construit din paiantă, lipit cu pământ dispus de obicei în continuarea pătului, magazie pentru depozitat produsele, amplasată fie în continuarea grajdului, fie pe aceeași parte cu casa, cotețe pentru păsări.

Formele de relief au determinat anumite particularități ale gospodăriei tradiționale: poziția și dimensiunile și în mod indirect structura și funcționalitatea anexelor. Condițiile specifice zonelor de șes au determinat apariția unor construcții pentru cereale,

confeționate din materiale ușoare, pe care țăranul le-a avut la îndemână, după o tehnică foarte primitivă, având în vedere și condițiile diferite de depozitare a grâului și porumbului.

Pentru depozitarea și păstrarea grânelor, au apărut din timpuri străvechi hambare, confeționate din nuiiele și lipite cu lut. Ele au existat concomitent cu gropile de bucate, căpătând treptat o utilizare mai largă decât acestea, înlocuindu-le până la totala dispariție a gropilor. Hambarele de grâne erau de forme și mărimi diferite, în funcție de producția obținută, dar mai ales de starea materială a gospodăriei.

Forma lor este de obicei rotundă, ovală, mai puțin dreptunghiulară și se întâlnesc de obicei fixate pe tălpi de lemn, care le dă posibilitatea de a fi mutate dintr-un loc în altul. Sunt cunoscute la noi în județ sub denumirea de coșuri pentru grâu. În ce privește data apariției lor, documentele istorice și arheologice nu ne oferă suficiente date. Tehnica lor de construcție, foarte primitivă, poate fi urmărită până în neolitic.

Pentru depozitarea porumbului, în satele din județul Olt caracteristice erau pătulele confeționate din nuiiele. Tudor Pamfile arată că prin natura construcției lor, pătulele serveau exclusiv la păstrarea și depozitarea știuleților de porumb. Potrivit unei tehnici mai vechi, pătulele aveau dimensiuni mai mici și forma lor era în general ovală și mult alungită. Ele se confeționau din pari bătuți în pământ la o distanță de cca 15–20 cm unul de altul,

după o anumită regulă, în funcție de forma pe care trebuia să o aibă construcția. Se împleteau nuiele din răchită lungă, care trebuiau să fie destul de rare pentru a pătrunde cât mai mult aer în interior. După terminarea împletiturii se ajustau capetele parilor care trebuiau introduși în găurile podelei de la baza construcției. Pătulul odată confecționat, se fixa pe butuci groși de lemn sau de piatră, la 40 – 50 cm înălțime față de sol. Mai târziu a apărut pătulul mai mare, cu formă dreptunghiulară, fixat pe stâlpi de lemn bătuți în pământ. Construcția este orientată în așa fel încât să „cadă” cât mai bine în bătaia vântului. Aceste pătule mai mari sunt confecționate tot din nuiele, cu deosebirea că atât la bază cât și la partea superioară au câte o ramă confecționată din patru grinzi de lemn în care se fac găuri cu burghiul și se introduc pari subțiri care se împletesc cu nuiele.

Acoperișul, de obicei în patru ape, era confecționat din stuf, paie, coceni de porumb, șindrilă. Ambele tipuri de pătule sunt construcții fixe, fiind situate separat de restul construcțiilor gospodărești. În ce privește frecvența pătulelor, ele se întâlnesc și astăzi destul de mult în satele județului.

Ca apariție, aceste construcții sunt legate mai mult de epoca introducerii porumbului în țara noastră, cultură cunoscută la noi mult mai târziu decât grâul. Atât coșurile pentru cereale cât și pătulele, ambele din nuiele, sunt atestate mai puțin în documentele arheologice și istorice decât gropile de

provizii. Totuși, unii autori străini, ca de exemplu Liubor Niederle, consideră că astfel de construcții din nuiele datează cu mult înainte de era noastră. În primele secole ale erei noastre hambare și coșuri din nuiele pentru depozitarea cerealelor au existat în toată Europa de sud - est. Un alt cercetător, Blomvist, arată că la slavii răsăriteni în secolele V – VII erau foarte frecvente. Se poate spune, deci, că asemenea construcții au apărut din cele mai vechi timpuri la diferite popoare, în condiții social – economice și fizico – geografice asemănătoare.

Spre sfârșitul secolului al XIX – lea și începutul secolului al XX – lea apar mai întâi la țărani înstăriți, apoi și la restul populației, hambare pentru grâu, confecționate din scânduri de lemn de fag sau din altă esență, cioplite cu barda. Tehnica lor de confecționare este asemănătoare cu cea a cunoscutele lăzi de zestre crestate. Aceste hambare se întâlneau frecvent în magazii sau șoproane. Pentru porumb apar pătulele construite din lanțeți sau ștacheți de lemn cu spații pentru pătrunderea aerului. Ele au o formă dreptunghiulară alungită, iar acoperișul în patru ape din țigla sau tablă, are partea din față sprijinită pe stâlpi întocmai ca la casele de locuit, având uneori și elemente decorative, ceea ce le dă un aspect arhitectonic deosebit. În numeroase cazuri ele se găsesc situate deasupra grajdului, magaziei sau altei construcții anexe, având și o prispă cu balustradă.

Gospodăria cu construcții izolate, dispuse în jurul uneia sau mai multor curți, a fost la fel de prezentă în Peninsula Iberică sau Scandinavia. Acest tip de organizare poate fi pus și în legătură cu caracterul polivalent al economiei multor gospodării, în care țăranul era obligat să abordeze mai multe ocupații, care necesitau fiecare amenajări.

Din categoria anexelor gospodărești, cea mai numeroasă familie a fost cea a construcțiilor legate de practica agricultura și creșterii animalelor, considerate ocupații primordiale. Deosebit de numeroase și de o varietate considerabil mai mare decât a locuințelor, aceste anexe erau grajduri și adăposturi pentru animale, cămări și beciuri pentru alimente, hambare, depozite, clădiri cu funcționalitate multiplă, precum șurele. Grajdurile, adăposturi pentru animale mari, erau în general construcții simple, clădite frecvent în tehnica cununilor orizontale din lemn, dar și din chirpici sau zidărie, mai ales în epoci mai recente. Frecvente în toate regiunile țării, acestea erau totuși tipice pentru gospodăriile cu tendință accentuată de disociere a funcțiilor, în cadrul cărora puteau apărea și câte două sau trei asemenea construcții, în funcție de categoria animalelor

adăpostite. Frecvent, grajdurile aveau și funcția de depozitare a fânului. În gospodăriile care aveau șură, aceasta includea în general și funcțiunea grajdului.

În cadrul gospodăriei, locul central îl ocupă locuința, acest nucleu în jurul căruia gravitează de milenii viața. Aceasta a constituit dintotdeauna o preocupare continuă a omului. De la adăpostul primitiv, realizat cu mijloace rudimentare, până la casa modernă, omenirea a parcurs un drum lung, care marchează continua îmbunătățire a condițiilor de viață, schimbarea viziunii estetice asupra locuinței.

Locuința îngropată sau semiîngropată, prezentă în spațiul românesc încă din neolitic, s-a păstrat până la sfârșitul secolului al XIX - lea și începutul secolului al XX - lea, fiind atestată și pe teritoriul județului nostru. În întregime sau pe jumătate săpat în pământ, bordeiul era acoperit cu paie și cu pământ – *subterranea casa*. În paleoliticul superior, triburile umane care rătăceau în zona de munte se adăposteau, ca și multe dintre animalele sălbatice, în grotle naturale, pe când în zona de câmpie ele erau nevoite să-și improvizeze adăposturi scormonind pământul. Așa a apărut bordeiul.

Proză

Vertij de primăvară

Iulia STAVRE

Avea un nume comun medicul neurolog care i-a preluat bunica atunci când a făcut accidentul vascular. Doctorul Popescu Cristian era cam de vârsta ei, un bărbat înalt și frumos, cu un chip blând și cald. Ochii căprui, privirea pătrunzătoare, calmul care emana siguranță și stăpânire de sine îl făceau un medic serios, apreciat de colegi și iubit de pacienți.

— Nu vă faceți griji, se va face bine bunica, i-a spus, privind-o sigur în ochi.

Așa a fost. La o săptămână de la internare, a adus-o pe bunica acasă și s-a refăcut complet.

După vreo zece ani, avea nevoie să ajungă la un neurolog cu RMN-ul tatălui ei, pentru o recomandare către un neurochirurg în vederea inevitabilei operații. Atunci a rugat o prietenă, medic, să vorbească cu el. A asigurat-o că a vorbit cu doctorul Popescu Cristian, stabilind să îl caute într-o gardă, la spital. Avea o ușoară strângere de inimă la gândul revederii cu medicul frumos și calm, care îi insuflase liniște și încredere. În preajma lui se simțise, ca niciodată, în siguranță. Viața ei era un vârtej - se afla într-un carusel de obiective la job, era concentrată pe rutina zilnică a unei familii cu doi copii de școală primară, avea părinții în vârstă, cu probleme de sănătate. Bunicii se prăpădiseră în ultimii ani. Purta pe umeri o povară mult prea

grea, îi lipsea acum cel mai mult un frate sau o soră. Simțea că se întâmpla ceva și în relația cu soțul ei. Prefera să nu se gândească și la asta, nu acum, ar fi fost peste puterile ei.

Cu RMN-ul în plicul cartonat aștepta în fața cabinetului. Lumina albă, puternică de pe holul spitalului o făcu să se simtă ca un personaj de teatru, în piesa propriei vieți. Inima începu să îi bată cu emoție. Când a intrat, nu i-a venit să creadă:

— Bună seara!

— Bună seara! spuse doctorul care se afla la birou.

— Sunteți domnul doctor Popescu Cristian? întrebă, să se asigure că nu este vorba de o confuzie.

Doctorul o privi suspicios, de parcă privea un om cu probleme:

— Exact, stimată doamnă, medic neurolog, Popescu Cristian, scrie și pe ușă, răspunse iritat.

În fața ei se afla cel mai antipatic și șters bărbat pe care îl întâlnise vreodată. Își spuse că o fi uitat numele doctorului ce o tratase pe bunica. Un bărbat între două vârste, cu părul roșcat și cu o barbă nepotrivită și neîngrijită, cu ochii de un albastru șters, ușor ieșiți din orbite, ca să nu zic bulbucați, se afla în fața ei. Uluită, nu putea articula niciun cuvânt și doctorul o întrebă:

— Cu ce vă pot ajuta, doamnă?

— Vin din partea doamnei doctor Dănescu, sunt prietena ei. Am acest RMN la coloana vertebrelă al tatălui meu, are nevoie de o recomandare pentru un medic neurochirurg.

Nu mai voia să audă răspunsul, acest om nu îi inspira încredere. Cum ajunsese la acest Popescu Cristian și unde era acel medic pe care abia aștepta să îl revadă? Nu a fost capabilă să rețină nimic din discuție, s-a trezit pe holul spitalului, cu RMN-ul strâns la piept, parcă parașutată dintr-un balon.

De la fereastra spitalului, doctorul privea ploaia interminabilă, comandată parcă de o babă mohorâtă de martie. În ciuda frigului, caișii, corcodușii și magnoliile se încăpățâneau să renască, etalându-și crengile pudrate cu roz, alb sau ciclamen. S-a simțit dintotdeauna atras de enigma creierului uman, capodopera supremă a lui Dumnezeu. Timpul, rutina îl făcuseră să privească cu mai multă detașare dramele oamenilor cu afecțiuni neurologice, fiecare pacient era un caz, o provocare de a reconstrui perfecțiunea creației inițiale. Iubea ceea ce făcea. Fiecare pacient era o poveste. Deodată, s-a deschis ușa și a intrat asistentă spunându-i:

— Sunteți așteptat la camera de urgență, a fost adusă o pacientă ce prezintă amețeală puternică.

Era o seară de sâmbătă la urgență, o harababură care totuși funcționa asemenea unui ceas elvețian. Colegii i-au înmânat fișele și i-au indicat patul pacientei. Se uită peste analize: totul era normal, analizele, tensiunea, EKG-ul, părea un sindrom de vertij.

Pacienta era o femeie care contrasta flagrant cu persoanele din jur: asistente, medici, infirmiere, brancardieri, bolnavi

suferinzi. Parcă venea dintr-o altă lume. Era îmbrăcată într-o rochie neagră, elegantă, iar umeri îi erau acoperiți cu un șal ciclamen. Pantofii stiletto de aceeași culoare aprinsă ca și șalul, îi avea în picioare, și acolo, pe patul de spital. Părul lung și blond era răvășit pe pernă și pe umeri. Părea că doarme, desprinsă dintr-un film.

— Doamna Cantuniari Chiara, mă auziți?

Frumoasa pacientă deschise ochii mari și căprui, schițând un zâmbet ușor.

— Sunt doctor Popescu Cristian de la neurologie. Ce s-a întâmplat, îmi puteți povesti?

— Dumneavoastră? a întrebat Chiara uimită.

— Ne cunoaștem?

— Acum mulți ani ați tratat-o pe bunica mea.

— Scuzați-mă că nu v-am recunoscut, vă rog spuneți-mi ce s-a întâmplat?

— Eram la un restaurant cu câteva prietene, de 8 martie, și deodată am simțit o amețeală puternică, mi-am pierdut echilibrul, nici nu comandaseram. M-a adus ambulanța.

Doctorul o aproba, privind-o calm și sigur direct în ochi.

— Analizele sunt bune, tensiunea ok, vom face acum un control neurologic, zise el.

Pe lângă simptomele ciudate pe care le avea, la vederea medicului pe care îl întâlnește în urmă cu mai bine de douăzeci de ani, simți că îi crește pulsul, auzindu-și bătăile inimii în urechi. Dacă îi luau tensiunea acum, cu siguranță, nu mai era atât de bună. Doctorul conchise:

— Neurologic sunteți bine, este vorba de un vertij vestibular, probabil de la urechea internă. Vă prescriu un

tratament și ne vedem la control peste zece zile.

– Adică pot pleca acasă? Nu știu dacă voi reuși să stau în picioare, de-abia am ajuns.

– Imediat ce veți face perfuzia, veți fi mai bine și apoi veți începe tratamentul. Nu vă internez.

Ar fi vrut să îi spună că o persoană atât de fină ca ea nu ar fi rezistat nici până dimineată între pacientele cu probleme neurologice grave internate pe secția lui. Ea rămase pe pat, amețită atât în cap cât și în suflet. O asistentă veni cu perfuzorul și îi inseră perfuzia în branula de pe braț. Închise ochii, și-ar fi dorit să i se injecteze puțină fericire, direct în venă.

Peste zece zile, primăvara pictase deja în nuanțe suave întregul oraș. Culorile florilor din pomi erau mai intense și mai strălucitoare acum, sub razele soarelui. Vârtejul din viața ei încetase, doar inima îi bătea mai repede, uneori, când suna telefonul - ce s-a întamplat? Dintre ai ei, rămăsese doar mama care trăia liniștită și discretă, copiii plecaseră la facultate iar soțul o părăsise pentru o altă femeie. Sufletul îi rămăsese asemenea crengilor gri și uscate ale

magnoliei în zilele mohorâte de iarnă. Își luase câteva zile de concediu medical să se refacă. Le spusese copiilor, studenți în capitală că este gripată, să nu vină acasă. Vertijul și amețeala puternică trecuseră, însă rămăsese cu o presiune în cap - evita să facă mișcări bruște. Dacă în primele zile se ținea de pereți ca să nu cadă, ușor s-a împrietenit cu amețeala, a ieșit zilnic în parc, a stat pe o bancă și a lăsat lumina să pătrundă în viața ei, așa cum razele de iubire pot uneori să lumineze cele mai întunecate unghere ale unei inimi frânte.

Chiara ajunsese la clinica unde avea programare. Era o femeie frumoasă, cu părul lung și blond, cu ochii mari și privirea sinceră, cu forme încă senzuale. Rochia crem, elegantă cu câteva cute intenționat cusute în zona taliei, îi puneă în evidență trupul trecut de prima tinerețe. S-a așezat cu distincție pe scaunul de plastic alb, sprijinindu-și mâinile fine pe poșeta ivoire cu accesorii aurii. Pe ușă scria: Popescu Cristian, medic primar neurolog, doctor în științe medicale. Tresări.

Oare la care medic Popescu Cristian avea programare?

Proză

Murături

Radian VASILE

Se trezi dis-de-diminează. Desi avea puțin peste 7 ani (dintre cele trei surori, ea fiind cea mai mică), nu-i plăcea somnul. Mai târziu, când crescuse, începuse să îi critice pe cei care, rude sau nu, dormeau mai mult. „Ce atâta somn, când sunt multe treburi de făcut!” Somnul, pentru ea era o pierdere de timp. Cele două surori se obișnuiseră cu școala. Ea încă nu. Era doar în clasa I. Ajungea prima, dintre copii, la școala ridicată din paianță, de țărani colectiviști, pe un dâmb de deal. Învățătorul, pe care îl găsea, uneori, la catedră, era un om scund, cu părul negru, lucios, dat pe spate. Ea intra în clasă și, după ce dădea bună dimineața, se așeza în banca de lemn. Așteptând colegii, vedea cum învățătorul ia căciula de oaie de pe cap, o așează pe catedră, apoi cu mâinile mari, prea mari pentru statura lui, își aranja părul, trecându-l printre degete. Pe catedră era pusă și o cutie, în care se afla nelipsita vioară. Învățătorul mergea la cuierul de lângă sobă și agăța paltonul. Rămânea într-un costum dungat, spumuit de atâta purtat, și un fular lăsat peste reverul hainei. Apoi deschidea cutia, de unde scotea vioara, pe care, ridicând-o la ureche, o acorda. Era fascinată de ritualul domnului învățător. Nu-i scăpa nimic. Observase că degetele lui erau cumva rotunde, boante. La vârful, se lăteau nefiresc, probabil de la apăsatul pe corzile vioarei.

Se întâmpla, câteodată, să ajungă înaintea învățătorului și îl vedea cum intra în clasă hotărât, mergând puțin aplecat, cu umerii și capul înainte, ca și cum în față ar fi avut un zid și voia să-l dărâme, ducând o geantă de piele și cutia în care era vioara. Fiind scund, părea că le târăște pe jos. Ce o frapa era discrepanța dintre statura învățătorului și extremități, adică, bocancii pe care îi purta de ani de zile, fie vară, fie iarnă, mâinile și capul care se evidențiau prin dimensiunile mari în arhitectura generală a fizicului. O aprecia, mai ales că o vedea prima la clasă și de fiecare dată la ora de religie era nominalizată să spună „Crezul.” Îl spunea cu patos, cu intonații.

Dintre surorile ei, ea pleca din vreme la școală, dar se întorcea mult mai târziu, pe la unu, chiar două după amiază. Parte din clasă rămânea la cor, la repetiții. Erau așezați pe trei rânduri, lângă catedră, iar în față, dl. învățător dădea tonul. Lovea cu piciorul podeaua, apoi, cu vioara, executa scurta linie melodică a cântecului. De obicei, un cântec patriotic, revoluționar. Școala avea două săli, cu un hol între ele, care ducea spre cancelarie. Observase că totdeauna învățătorul, când se pregăteau pentru vreo serbare, lăsa ușa deschisă și elevii din cealaltă clasă auzeau marea frământare muzicală.

Într-o zi, un rătăcit de la clasa vecină a rămas, după ore, la cor. Ea îl cunoștea,

deși elevul era mai mare, prin clasa a IV-a. Locuia la capul uliței, într-o casă de chirpici, cu prispa în față, din pari firavi bătuți în pământ. Ai lui îi cumpăraseră o „armonică”, un fel de acordeon mai mic. Se strângeau seara la colț, să audă sunetele scoase de burduful întins anapoda de colegul mai mare de la clasa vecină. Îl cunoștea și pe tatăl copilului, care făcea parada modei, cu haine împrumutate sau primite de pomană de unde - nu se știa. Trecea, vara, îmbrăcat în uniforme, fie de armată, fie de miliție sau de poștaș, spre poiana unde în fiecare duminică se deplasa toată suflarea satului, la horă...

Au început să cânte. Imediat, în auzul fin de muzician al învățătorului a pătruns un sunet străin. L-a selectat mai întâi auditiv din mulțimea de elevi, apropiind urechea mare cât o gogoasă de primul rând, apoi vizual. Ochii întunecați, mărginiți de arcade osoase și sprâncene negre, stufoase, proeminente s-au îndreptat definitiv spre intrus. Și copila a observat cum arcușul, plin de sacâz, se plimba pe țeasta chiulugă a colegului mai mare, și nu o dată, de mai multe ori. După fiecare strofă cântată, arcușul trecea peste umărul ei și pocnea pe scăfârlia intrusului, devenită treptat o aglomerație de denivelări.

La jumătatea anilor '50, foametea era în toi.

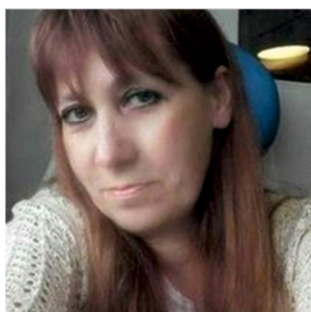
...Se ridică, le privi pe cele două surori, una în dreapta, cea mare, care dormea la margine și cealaltă, mijlocie, la perete. Sforăiau încet. Coborî din pat. Ajunse pe prispa casei și răcoarea dimineții de primăvară târzie, legănată de frunzele late ale duzilor, îi alungă moleșeala. Se așeză pe una dintre treptele de

ciment de la intrarea pe prispă. Soarele începuse să se ridice.

- Vezi, te duci la Ma'mare să iei nește murători, dacă mai are, că la masă nu am ce să vă dau să băgați în voi. Tat'o e la oi, iar mă-ta e la colectivă! se auzi o voce apăsată din curte. Puțin derutată, caută cu privirea locul de unde se ridicaseră vorbele, dar nu-l găsi. Faptul că avea o misiune de îndeplinit în acea zi de duminică, o încânta. Imediat se duse să se schimbe.

Ei îi spuneau în casă *plimbătoarea*, adică mergea acolo unde era trimisă și, oriunde avea drumul prin sat, se descurca și venea cu problema rezolvată. Cei mari, din familie, deveniseră într-un fel dependenți de talentul ei de a relaționa cu oamenii. La fel și surorile, o așteptau cu nerăbdare, deși nu recunoșteau în ruptul capului, să ajungă acasă de unde era trimisă. Venea cu merinde, în general, cu ceva de mâncare, dacă nu, cu povești despre cei pe care îi întâlnise pe drum sau despre familia la care ajunsese. Când apărea de la Ma'mare cu mâncare - unde se ducea mai des, urca pe prispa casei și, la fereastra camerei unde surorile încă mai dormeau, le anunța cu voce are: „Trei iezi cucuieți, ușa mării descuieți, că mama v-aduce vouă...”

- Auzi tu, 'nu! Mai așteaptă, că e prea de dimineață! Din nou, vocea bolovănoasă, care se rostogolea greoi prin aerul pur al dimineții, năvăli spre prispa casei, unde copila apăruse deja pregătită să plece. Surorile nu reușeau s-o vadă pe Muma, cum îi ziceau ele. Auzeau numai glasul ei din curte. Simțeau că, permanent, se aflau sub observație. Niște ochi nevăzuți le urmăreau orice mișcare...

Proză

Rătăcire în umbra oglinzii

Adela CONCIU

Bunicului meu Scarlat și fiicelor mele Cătălina și Cristina!

1. AZI

Sfârșit de an! O zi ca oricare! Douăzeci și patru de ore până la începutul unui sfârșit sau sfârșitul unui început!

De mult timp nu mai dorm! Insomnia face parte din mine, tot atât de mult precum un picior șchiop.

Asta mă face să gândesc mai mult, și îmi place! Este ca sentimentul pe care îl ai când citești o nouă carte.

Păcat că din cartea mea răsare tot mai des câte un rid, precum semnul de carte, unde fiecare pagină este o zvâcnire de memorie.

Zilele trecute, noul meu rid mi-a adus o mângăiere precum atingerea unei aripi de vânt ce-ți provoacă știuta piele de găină. Și... o constatare! Iubesc din nou! Universul mi-a aruncat iar un ochi deschis, poate așa să-mi lumineze cu el începutul apusului.

Iubesc ceea ce cândva începusem să urăsc, ura aceea de sentiment neîmpărtășit, cu care mă luptam ca un Don Quijote cu morile de vânt.

Ades mă întreb dacă este real. Încrederea mea a devenit fluidă, ca o apă de izvor fără matcă, fără stare și o altă întrebare se ivește la colțul meu de oglindă. Ce sunt eu? Un nume pe o casuță poștală, o fărâmă dintr-un vis plutind în necunoscut sau o rătăcire de suflet, căutând mereu pieptul unei mame, pieptul unui iubit?

Pieptul acela de mamă nu l-am simțit

niciodată cu adevărat. Doar o amintire veche când eram un hoț de carne cu ochi ce încă nu înțelegeau lumea.

Când m-am trezit cu adevărat din uitare, uitarea aceea pe care ți-o dă cel de sus, pe care o au și puii înaintea de a ecloza din ou, aveam vreo trei ani, aflasem cum se plânge sau cum se râde când ești!

Oare de ce crâmpeiul acesta de amintire neșopată? Poate pentru că prima dată când am înțeles că sunt am simțit primul ac de seringă din viața mea cum îmi străpungea carnea sau pentru că printre lacrimi am zărit prima mea păpușă, blondă cu o rochiță roz și o mică broșă în piept, păpușă ce avea să-mi fie alături, pe un pat de spital, într-un salon vopsit în albastru până la jumătate.

Atunci am fost prima data conștientă că exist, că eram copil sau altceva ce era greu să definesc, dar simțeam acut viața!

Deci pot spune că atunci pentru mine a început călătoria!

2. RĂDĂCINI

Într-un sat uitat de lume, cu ulițe în care înotai în noroi până la genunchi, săteni cu fețe brăzdate de tristeți și griji, plecau la munca câmpului, ținând pe umeri sape și greble, într-o zi de aprilie, când abia mijeau zorii!

– Hai, Ionică! Mai cu spor, că acuși răsare soarele, zise unul mai trecut prin viață către altul mai tânăr, ce se ținea după el, cu mers împiedicat de

somnambul.

Probabil fi-su, care aseară vrăjea o țărâncuță pe la porți, uitând că trebuie să meargă la culcare odată cu găinile. Parcă secerau nămolul, trecând pe lângă o baltă mare, pe care dormeau găște și rațe, într-o apă caldă încă de la soarele zilei de ieri.

– Nu-l mai certa atât, zise o femeie mărunțică, cu mișcări repezite, care făcea pașii în fugă să nu piardă ritmul cu mersul celorlalți.

– O să se sature de muncă de acum încolo și de sculat cu luna cocoțată pe căciulă!

– la nu-i mai lua partea, muiere, zise și bărbatul mai în vârstă.

– Ce-l cocoloșești atât? Nu vezi că-i cât un munte? De mâncat știe?

Încet, încet plescăitul pașilor lor prin zloata de noroi se topi în liniștea dimineții, doar din curțile vecine se auzea cântând câte un cocoș mai harnic decât ticăitul ceasului sau cântatul gugustiucului.

În casa lungă ca un tren cu multe vagoane și grădină mare în spate, în care trona veceul de lemn, era mare agitație.

Fata Linei venise acasă la mamă-sa să nască. În antreu, un bărbat șaten cu ochi verzi, înalt și uscățiv, în uniformă de militar, se plimba de la un capăt la celălalt, cu oarecare neliniște și parcă neștiind ce să facă cu mâinile. Viitorul tată.

Ceruse permisie să-și vadă consoarta, fără să știe că va ajunge la socrii chiar în ziua în care ea avea să nască.

Se deschide o ușă! Un bătrânel cu fața caldă și plăcută, dar cu o ținută cu oarecare prestanță zise:

– Gheorghe, ai să bei o tărie și să mănânci ceva, poate îți pierde emoția.

Apoi se auzi din casă vocea Linei.

– Da, mai lasă-l bre, că doar nu el naște! Mai bine dă fuguța la Ilinca. Că acuși vine plodul.

Ilinca era moașa satului. Prin palmele

ei bătătorite, trecuseră mulți prunci, care crescuseră mari și sănătoși, alături de orătâniile de prin curți și care acum dădeau viață satului.

Auzind îndemnul Linei, Scarlat nu mai stătu pe gânduri, luă o pereche de papuci rătăciți pe pragul ros de timp și porni grăbit spre casa Ilincăi.

Nu era prea departe. Cam la cinci, șase case de a lui.

Flăcău de țăran din tată în fiu, Scarlat era acel „intelectual” al satului. De-a lungul timpului, nimic nu-l făcuse să cedeze în fața greutăților. O viață întregă dedicată pentru binele celor șase copii ai lui și nepoților.

Un gând îi străpunse tâmplele cărunte. Era și bucurie și îngrijorare în mintea lui!

Fata lui cea mică, avea să nască.

Ajunse la casa Ilincăi, o femeie durdu-lie, dar iute și harnică, rămasă văduvă, după ce bărbatul îi murise de „rac”, cum spuneau sătenii și pe care îl îngriji cu drag, până când cruda boală îl făcu de nerecunoscut.

Își împărțea zilele cu necuvântătoare și cei doi căței pechinezi, pe care îi iubea ca pe ochii din cap.

Erau paznicii ei și ai casei. Lătrau absolut la orice, până și la... muște.

Scarlat se opri la poartă și, când începu să strige, izbucni hărmălaia. Acum, sigur niciun vecin n-ar mai fi putut să doarmă.

– Ilincă, măi Ilincă, vino repede că naște fie-mea!

Ilinca sări ca arsă de atât lătrat, crăpă ușa ce dădea în prisă în cămașa ei largă de noapte și zise:

– O, o, că viu acuși, doar să trag o toală, ceva pe mine!

Scarlat stătea ca pe ace, gândindu-se la fata lui frumoasă, ce renunțase la viața de la țară, departe de casa părintească. Moștenise deșteptăciunea și ambiția lui. O frumusețe rară cu sânge pur de țărâncuță.

Ajunse la oraș, după o școală profesională să lucreze într-o fabricuță de textile, unde avea să-l întâlnească pe Gheorghe, între ei înfiripându-se o dragoste sinceră, curată.

Într-un sfârșit, Scarlat se întoarse acasă, însoțit de Ilinca.

Gemetele Elenei se auzeau de la poartă, iar Gheorghe nu se mai oprea din străbătutul antreului, de parcă era la maraton.

Între timp, Lina pregătise cârpe albe, curate și apă caldă. Nu era singura naștere acasă de care avea parte. Parcă mai ostenit ca niciodată din cauza emoțiilor și uitând de Gheorghe, Scarlat se trânti pe un scaun la umbră. Fața lui brăzdată de timp avea frumusețea unui erou dac; în ochii lui negri luminau urme de lacrimi. Ochiiăștia îi moștenise și Elena. Blondă cu ochi negri. O frumusețe de fată!

Întotdeauna, în momente ca acestea îi reveneau în minte o grămadă de amintiri din viața lui plină și fără odihnă. Cea mai crudă perioadă a fost aceea când a trebuit să lase în urmă toată munca tinereții sale, averea strânsă pentru muierea și copiii lui. Fiind de fel din Dobrogea de sud, sau așa zisul „Cadrilater”, cum a fost denumit în manuscrisele istoriei, mai precis din zona Durostor, a trebuit să îndure nedreptatea hotărârilor istorice, luate sub influența marilor puteri ale aceluși timp, alături de numeroase alte familii de români, ale căror case și pământuri au rămas pe teritoriul bulgar, după trasarea noii granițe.

Șase mii cinci sute de români au încărcat în căruțele proprii cât au putut din bunurile lor și copiii mici sau mai mari, căutându-și loc pentru o altă casă, pentru un început nou de la aproape nimic.

O imagine tristă în paginile istoriei, trăită de Scarlat cu lacrimi de transpirație și palme bătătorite.

Știa de ce tocmai acum își amintea perioada aceea și de ce prin pieptul lui de țaran cu suflet mare, treceau zeci de flori.

În ziua aceea, încărcă căruța alături de Lina și copiii mai mărișori. Dumnezeu îi dăduse șase, exact câte trei de fiecare. Trei băieți și trei fete. Elena, cea mică, în vârstă de doar doi anișori era un prunc dolofan și răsfățat de către frații și surorile ei. Nu știa încă să meargă, stătea acolo unde o așezai, întotdeauna cu un picioruș sub ea și se amuza copios, când frații o plimbau în cârcă.

După ce au încărcat tot ce-au putut în căruța și când au simțit că nu mai pot adăuga niciun fir de ață,

Scarlat întrebă:

– Gata, muiere?

– Gata, bărbate, zise Lina, cu obrazii umeziți de lacrimi.

În ultimul timp tot plânse, dar lacrimile nu mai veneau, ochii ei semănau cu două lacuri ce seacău.

Copiii s-au îngrămădit fiecare pe unde au putut, unii cocoțați pe obiecte nu prea mari de mobilier.

Căruța s-a pus în mișcare; cei doi cai, singurii ce-i luaseră cu ei, unul la căruța, altul pe lângă, mergeau încet, Scarlat temându-se să nu piardă nimic sau căruța să nu se rupă din cauza greutateii prea mari.

După câțiva metri buni de mers, Lina întoarse capul să mai verifice o dată bagajul și pe copii.

Pentru moment amuți! Apoi zise disperată:

– Oprește, bărbate! Oprește!

– Ce-i femeie? Ce te-a apucat?

– Elena nu-i! Nu-i niciăieri!

Scarlat smuci hamul să oprească

căruța, fără să mai țină cont de nimic!

Disperat se dădu jos și zise:

– Stați aici! Mă întorc eu!

Între timp, pe lângă ei treceau alte căruțe, încărcate mai mult sau mai puțin, lăsând în aer colbul drumului.

Făcea pași de uriaș, aproape alergând de teamă ca lănuța lui cea mică să nu fi pățit ceva.

Inima-i bătea cu putere de parcă vroia să-i iasă din trup!

Când ajunse la câțiva metri de casa cea nouă - cum o numeau, o zări.

Micuța Elena dormea pe pragul ușii într-o poziție ciudată, dar care se pare nu o deranja defel.

Probabil, toată zarva acelei zile, creată de strânsul bagajelor o obosise.

Cu ochi sticloși de lacrimi, o ridică cu grijă pe brațele lui încă puternice și porni cu pas apăsător spre familia lui, hotărât să-i trag la răspundere, pentru cele întâmplate!

Apoi, după ce-i dispăru nodul din gât, care îl sufoca până să o zărească pe micuța, realiză ce se întâmplase.

Lina credea că băieții cei mari o luaseră în brațele lor, iar ei credeau că doarme în brațele ei și, uite așa, erau gata să plece la drum fără micul odor.

Lăsă supărarea deoparte și privi pentru ultima oară la tot ceea ce lăsase acolo, bucăți din viață și suflet.

Casele, pământul muncit cu sudoarea frunții, grajdurile, herghelia de cai și mai ales amintirile.

Și pe lângă toate astea, postul de jandarm și cel de primar al satului, om îndrăgît de toți cei ai locului.

Amintirea se estompă dintr-odată când auzi vocea Linei:

– Este fetiță! Puteți s-o vedeți, zise Lina, mutându-și privirea de la el la Gheorghe. Ochii i se umeziră, tot așa ca în ziua în care se născuse și Elena. Acum

însă, vor avea o Măriucă.

Maria era numele preferat de Elena, la care se gândise, dacă pruncul avea să fie fețiță. Pași spre camera în care noua venită sosi pe lume, dându-i voie lui Gheorghe să intre primul. Ochii lui priviră spre brațele Elenei, în care boțul mic de carne, înfășurat până sub micuța bărbie, își agita capușul de la stânga la dreapta, căutând probabil atingerea mamei.

Ochii i se umeziră din nou, încercând cu disperare să-și ascundă sentimentele.

Gheorghe se apropie de pat, cu oarecare nesiguranță și cu uimire în ochii lui verzi. Era prima dată când vedea o făptură atât de mică.

– Din așa ceva se face om?

– Da, Gheorghe, se face! Cu ajutorul lui Dumnezeu se face! Zise Lina.

Băiat simplu, născut pe meleagurile Moldovei lui Ștefan cel Mare, Gheorghe nu avusese parte de tată, acesta părăsind-o pe Safta, mamă-sa, când el avea un an. Crescu de unul singur, ca mulți alții, bătând mînea pe maidanuri și jucând lapte-gros prin curțile vecinilor, care îi dădeau și câte o porție de mâncare din când în când.

Safta lucra în trei schimburi să-i asigure o pâine pe masă și o haină pe trupul lui costeliv de copil umil!

Venea noaptea de la lucru, frântă de oboseală, dar nu încheia ziua până nu vedea dacă el își făcuse temele pentru școală. Uneori i le făcea chiar ea, așa cum se pricepea, nereușind să-l mai trezească dinsomn pe zurbagiu.

Într-o epocă în care orașele se industrializau ușor, ușor, mai toți plecau de la țară pentru un loc într-o fabricuță. De multe ori bărbați și femei se întâlneau, se iubeau, se luau și dădeau viață de timpuriu noilor prunci. Gheorghe nu îndrăzni să o ia pe Măriuca în brațe, de teamă că nu ar ști cum să o țină, însă

Scarlat o luă ușor din brațele Elenei și se duse cu ea în dreptul ferestrei, s-o privească mai bine. O întoarse cu fața spre lumină și zise:

– Of Dumnezeule, ce frumusețe! Uite, femeie! A deschis ochisorii, deja știe să se uite pe fereastră.

Lina râse amuzată de vorbele lui.

– Ce spui acolo, bărbate? Nici măcar pe tine nu te vede acum. Mai bine du-te și pregătește și tu masa! În sfârșit ne liniștirăm. Eu mă gândesc ce să-i pregătesc Elenei de mâncare, să se întremeze și ea după naștere. Mâine dimineață să-mi tai o găină din alea bune de carne, să le fac copiilor o supă grasă și o friptură.

Scarlat lăsă pruncul din brațe cu un oarecare regret și zise:

– Hai, Gheorghe, la bucătărie, să bem o tărie, așa între bărbați.

Lina o opri și pe llinca la masă, îi promise și ei o găină, pentru ajutorul ei neprețuit.

Se așternu liniștea și orele trecură pe nesimțite, soarele aflându-se acum în amurg. În culoarea înserării, pereții casei deveneau albaștri. Scarlat făcuse și aici, de-a lungul anilor, un mic colț de rai din gospodăria lui. De la poartă pornea o alee de piatră până la intrarea în casă, alee ce trecea pe sub bolta naturală din viță de vie, pusă și muncită cu mâinile lui. Pe lateral sădi doi peri, care făceau pere din acelea mici și galbene, ce cădeau pe jos, atrăgând cu dulceața lor viespile. În dreptul ferestrei camerei mari, avea un cireș, ce făcea fructele închise la culoare cu gust amar. Lângă casă, pe partea stângă de la intrarea în curte, domnea un nuc uriaș, ale cărui crengi ajungeau pe acoperiș. Pe sub el, pe lângă casă, intrai pe o poartă în curtea din spate, unde dădeai de patru pruni și doi caiși.

Sub pruni, Scarlat construi căsuța lui Azor, câinele lor alb cu pete portocalii, blând și leneș. La amurg, ca acum, pe

crengile joase ale prunilor, dormitau găinile. În grădina din spate, găseai toamna rodul muncii Linei. Roșii, vinete, ardei și, în fundul grădinii - cum ziceau toți, ajungeai la un lan de porumb. O a doua casă, o altă gospodărie, undeva aproape de Oltul străbun, nu aidoma cu cea lăsată în urmă, dar care asigura traiul lor modest, încărcat de viață acerbă și iubire.

3. COPILĂRIE DESCULTĂ

Trecură anii peste casa cu acoperiș din crengi de nuc, în rutina obișnuită a anotimpurilor, cu răsărituri și amurguri. În curtea din spatele gospodăriei lui Scarlat, se auzeau râsete zglobii de copii.

Două fetițe, una blondă, cealaltă șatenă alergau desculțe prin colbul ogrăzii.

Sub prunul bătrân, Azor stătea pe burtă, cu limba scoasă de un cot și, cu priviri leneșe, urmărea joaca lor.

Dar cel mai fascinat de cei doi îngeri era Scarlat. Le urmărea cu privirea din ușa casei, cu un zâmbet timid în colțul gurii, de parcă îi era teamă ca momentul acela de fericire să nu se risipească în vânt.

Tâmpilele lui erau puțin mai albe, în rest chipul de bărbat frumos rămăsese neschimbat. Fetița blondă era Măriuca, cealaltă, Constanța, fiica lui Marin, băia-tul lui cel mic.

În bucătărie, Lina trebăluia ca întotdeauna să le asigure prânzul și toate cele necesare.

Ca și Scarlat, era fiică de țăran. Toată viața ei o femeie frumoasă pe care Scarlat o îndrăgi la prima vedere și fără a sta pe gânduri o ceru de nevastă de la părinți. Era atât de mică când a început viața alături de el, că i-a ascultat toate sfaturile, așa cum ai asculta de un părinte! Avea doar paisprezece ani când i-a devenit nevastă; cât despre părinți, au fost mulțumiți să vadă una din fete

plecată la casa ei, Lina având mai multe surori și chiar îi dădura o mică zestre la nunta ei cu Scarlat.

Se zvonea totuși că, la început tatăl ei s-a opus căsătoriei, dar după ce într-o seară dădu peste ei ascunși prin vie, de ochii lui și ai lumii, cedă, gândindu-se că așa este mai bine.

Scarlat o iubi la fel de mult ca și acum, iar când Elena venea acasă să-i vadă spunea:

– Ce părere ai de maică-ta? Ai mai văzut muiere așa frumoasă? Vezi ce picioare frumoase are la vârsta ei?

Elena zâmbea, zâmbea și Gheorghe, zâmbeau și micile fețițe învățate și ele cu vorbele lui Scarlat, chiar dacă erau poate prea mici să înțeleagă sensul lor. Apoi, la nenumăratele prânzuri când se adunau împreună la masă, îl auzeau întotdeauna spunând:

– la muiere! Mai puneți un pahar de țuică! Nu te sfii! Știu că-ți place!

Poate faptul că o luă de nevastă așa de mică, sentimentele lui față de fete și nepoate erau mai puternice decât cele pe care le purta băieților.

Dar, dintre toate nepoatele, Măriuca era preferata lui. Nici el nu putea explica de ce anume, poate pentru că știa că va veni ziua când fetița va intra pe porțile unei școli din orașul de la munte unde trăiau Elena și Gheorghe, iar el o va vedea din ce în ce mai rar.

Era un copil frumos, dar altceva îl atrăgea la ea. Simțea el acolo undeva în sufletul lui că ea va deveni un om aparte. Între ei doi se crease o legătură invizibilă, încă din ziua când ea veni pe lume, din clipa când o luă prima dată în brațe și știa sigur că acea legătură nu se va rupe niciodată!

O surprindea de multe ori în camera lui și a Linei, cotrobăindu-i prin lucruri, deși nu crescuse mai mult decât până la clanța ușii. Își plimba degetelele curioase

peste cotoarele cărților, peste plăcile lui de vinil, cavatul și fluierul moștenite de la bunul lui.

Într-una din zile rămase uimit dar și amuzat de întrebarea Măriucăi:

– Bunule, tu ai jucării așa frumoase pentru că ai fost cuminte și ți le-a adus Moșu?

Era mirat pentru că micuței îi erau mai dragi lucrurile lui decât orice jucărie primită de la părinți. Așa că, deși nu-i putea da un răspuns imediat pe înțelesul ei, își propuse să-și facă timp să-i povestească despre fiecare lucru în parte și despre cărțile sale. Știa că timpul va trece, de aceea în mintea lui încolți gândul de a o ajuta cumva să fie pregătită pentru momentul acela când va porni pe drumul școlii. Între timp, Măriuca avea de descoperit viața! Insectele, deliciul fructelor, iubirea lui Azor și bucuria de a găsi ouă în cuiubarul găinilor. Le lua ușor cu mâinile ei micuțe și alerga la Lina cu bucuria descoperirii unei comori. Uneori, Scarlat o însoțea și o ajuta să le numere, un prim pas spre a o învăța ceva, iar ea era încântată, ochii ei frumoși zâmbind pe obraji bucălați de marmură albă. Scarlat nu se sătura privind-o, un înger blond și pur.

Cărțile au atras-o încă de la o vârstă fragedă. Însă majoritatea erau despre război, Scarlat neavând în casă cărți de povești. De aceea de multe ori inventa el povești pentru Măriuca sau povestea întâmplări vechi din copilăria sa, pe care și le aducea aminte.

Măriuca purta după ea o carte ca pe o jucărie preferată.

Probabil culoarea roșie a copertilor pe care se întrezăreau siluete de soldați, o atrăgea.

Altfel, ce ar putea ști un copil fraged despre ororile războiului?

Născut în o mie nouă sute trei, Scarlat trecuse în viața lui peste două războaie, primul ca adolescent, al doilea ca bărbat

însurat cu copii. Știa ce înseamnă foame și spaima că oricând ar putea pierde o ființă dragă sufletului lui. Acum, trecut de șazeci de ani, viața i se părea cum nu se poate mai frumoasă. De când rana pierderii primei gospodării începu să se cicatrizeze, Scarlat își propuse să șteargă cu buretele anii grei din viața sa, dar știa în sinea lui că asta era doar o amăgire.

Se încăpățâna să-și impună lucrul ăsta cu un optimism care îi dădea putere, precum dragostea lui pentru nepoții cei mici, așa ca Măriuca.

De la ea simțea dragoste și iubire pură, parcă mai mult decât de la oricine altcineva. Nu era zi în care micuța să nu-l caute prin ogradă, să se agățe de picioarele lui sau să-i mângâie obrazii când o lua în brațe.

Băieților lui le povestea uneori despre cruzimea războiului, dar fetelor nu. Pentru el erau ființe delicate, ce nu trebuiau atinse de nimic negativ și se străduiau toată viața să le protejeze, măcar atât cât i-au permis vremurile trăite. Fiecare zi de vară, petrecută în ograda bunicilor, era pentru Măriuca ca o zi petrecută în Rai și peste ani de zile, amintirile din sufletul ei au continuat să-i ofere aceeași senzație, același gust de neprețuit, gustul unei iubiri necondiționate, gustul adevăratei ei copilării!

Aici a aflat și iubirea pentru cei egali cu ea, ca micuța Constanța, cu care a împărțit zilele nenumărate și împreună descoperind lumea înconjurătoare, învățând despre insecte, flori, legume, despre cum făcea Lina lipia în cuptorul din curte, pe care o mâncau caldă cu brânză și roșii, simțind din plin gustul porumbului fiert sau al lubenițelor!

Doar aici copilăria ei a mirosit a parfum de tei, aici pe „alea teilor” la numărul trei, strada străjuită de tei, ale căror ramuri se contopeau într-un tunel puternic mirositor, un pasaj din care ea avea să pășească mai departe în viitor.

4. CIOBURI

Învățătorul Ștefan, singurul motiv care a făcut-o să uite tristețea acelei zile însorite de toamnă! Ziua în care pentru ea răsăritul nu a avut nici o mângâiere! Nu a înțeles dacă înțepăturile din ochii ei, se datorau lacrimilor, ținute strâns să nu se dezlănțuie, sau razelor de soare!

Și dintr-o dată a apărut el! Domnul învățător Ștefan și, culmea, semăna cu Scarlat sau poate așa i se părea, cu gândul că Bunul ei nu o va părăsi niciodată, nici când va sta în banca de la fereastră, nici în cea din spatele clasei!

***

În ziua când a desfăcut scrisoarea de la Elena, Scarlat a găsit o fotografie mică, în care, în fața unui bust de piatră, pe o pajiște verde, Măriuca, în uniforma ei cu pătrățele și șorțuleț albastru, ținea o gentuță de toartă, privind la aparatul de fotografiat, încruntată și tristă!

O lacrimă fierbinte îl ardea în colțul ochiului!

5. OGLINDĂ SPARTĂ

Cu mulți ani înainte, visa că atunci când sfârșitul va fi inevitabil, el va fi înconjurat de cei șase copii și cei douăzeci de nepoți, așa cum vezi prin filmele cu iz de română!

Niciunul, nici măcar unul nu putea spune că nu a împărțit măcar o zi din viața lui cu el.

Dar acum, pe drumul pietruit ce ducea către spital, îi erau alături doar Marin, fiul cel mic, Elena și Măriuca, venite de la patru sute de kilometri distanță și, pentru prima dată, uitându-se în ochii speriați ai nepoatei rosti:

– Fir-ai al dracului tu de cancer!

În ziua aceea înnorată, precum o femeie văduvă, privind pe fereastra trenului din gara anostă, Măriuca a înțeles că a lăsat copilăria ei, agățată în creanga caisului din curte, așa ca pe o haină rămasă mică și pe care nu o va mai putea îmbrăca niciodată!

Calendar

Septembrie

- 1 septembrie 1952 – s-a născut, la Călinești, Argeș, istoricul **AURELIA GROSU**
- 2 septembrie 1916 – s-a născut, la Potopinu - Dobrosloveni, Olt, poetul **ION POTOPIN**, pe numele adevărat **ION MAGNEA**, (m. 10.05.1998, București)
- 3 septembrie 1954 – s-a născut, la Pleșoiu, Olt, poetul **IOAN SMEDESCU** (m. 30. 07. 2020, Slatina)
- 5 septembrie 1951 – s-a născut la Sighetu Marmăției, istoricul, editorul și publicistul **DORIN TEODORESCU** (m. 10. 09. 2015, Slatina)
- 6 septembrie 1906 – s-a născut, la Corabia, compozitorul **NICOLAE BUICLIU** (m. 18.04.1974, București)
- 6 septembrie 1962 – s-a născut, la Optași-Măgura, prozatorul **DUMITRU BALABAN**
- 8 septembrie 1981 – a murit, la București, poetul, prozatorul și eseistul **SMARANDACHE (SMARAND) VIZIRESCU** (n. 24.03.1901, Bârza)
- 8 septembrie 1954 – s-a născut, la Dobrotești – Dolj, istoricul, criticul literar și publicistul **MARIA IONICĂ**
- 9 septembrie 1972 – s-a născut, la Caracal, regizorul **ANDI TUINEA**
- 10 septembrie 2015 – a murit, la Slatina, istoricul, editorul și publicistul **DORIN TEODORESCU** (n. 5. 09. 1951, Sighetu Marmăției)
- 11 septembrie 1918 – s-a născut, la Rafaila-Vaslui, prozatoarea și folclorista **ANGELA DUMITRESCU-BEGU** (m. 1997, București)
- 13 septembrie 1934 – s-a născut, la Slatina, pictorul și desenatorul **SPIRU VERGULESCU** (m. 8.05. 2007, București)
- 13 septembrie 1975 – s-a născut, la Corabia, poeta și traducătoarea **LIANA STAMIN**, pe numele adevărat **ANCA IVAN**
- 15 septembrie 1999 – a murit, la București, istoricul **NICOLAE STOICESCU** (n. 30.11.1929, Slatina)
- 18 septembrie 1924 – s-a născut, la Izlaz-Teleorman, poetul și publicistul **STELIAN FILIP**
- 22 septembrie 1914 – s-a născut, la Slatina, prozatoarea **ALICE BOTEZ** (m. 27.10.1985, București)
- 23 septembrie 1950 – s-a născut, la Corabia, actorul **ȘERBAN IONESCU** (m. 21.11. 2012, București)
- 23 septembrie 1962 – s-a născut, la Osica de Sus, poetul **NICOLAE COANDE**, pe numele adevărat **NICOLAE BOANGIU**
- 27 septembrie 1913 – s-a născut, la Oporelu, poetul, prozatorul și folcloristul **ION NIJLOVEANU** (m. 26.06.2000, Craiova)
- 28 septembrie/ 10 octombrie 1864 – s-a născut, la Floru-Icoana, prozatorul **ION S. FLORU** (m. - 1950, București)

Muzica zilelor noastre
O simfonistă dedată rockului

Adrian SIMEANU

O simfonistă dedată rockului Nimeni alta decât instrumentista bucureșteană Natalia Pancec. Șef partidă vioara I la Filarmonica „George Enescu” de pe Dâmbovița. O știi de niște ani. Am văzut-o la lucru de câteva ori (fie-n orchestră, fie-n fața ei), iar de curând mi-a oferit o surpriză. N-a fost tutist, ci solist. Și nu orice solist. La ceteră, desigur, dar cântând inedit cumva. De la Vivaldi, la marile trupe de rock. Într-un melanj bine făcut, mult atrăgător. Pentru că prin el și-a dovedit resursele instrumentale. Puterile, abilitatea și plăcerea de-a pune arcușul și-n slujba ăstui gen muzical. Formidabil într-o vreme, după cum îl știi ca basist, vocalist, radio-prezentator în domeniu...

Ei bine, Natalia, născută-n Sibiu, din părinți de origine ucraineană, are, benefic, o aplecare temeinică spre rocku` de soi. Abordând partituri nu dintre cele mai simple-n materie. Celebre de-a pururi, precum „Anotimpurile” vivaldiene. Toate, superbe, perene, captivante nespuse. Natalia tălmăcindu-le cu pasiune și pricepere rare-n breasla ei. Precum concitadinu-i Costinel Mirea, un excelent ceteraș de jazz între simfoniști, așa și Natașa. Rocker de primă mână între aceștia. Are virtuozitate cert. Aplomb justificat, instruire cuvenită. Obținând incontestabil performanță de

netăgăduit. Mie generându-mi ideea că ar putea face solidă carieră interpretativă în arealu` de excepție al muzicii progresive de veac anterior. În care scop select nu-i rămâne decât să-și aranjeze potrivit piesele alese și s-adune-n juru-i instrumentiști de nivel. Apți realmente s-o însoțească util în concerte de-acest fel. Evidențiindu-se împreună valoric. Servind pe măsură muzica în cauză. Simfonicul, rocku` și jazzu` casă bună-mpreună făcând orișicând lăudabil...

Ca fan acu` declarat al doamnei Pancec în astă nouă postură, îi reamintesc să nu ocolească Piteștiul și filarmonica sa. Nici alte instituții asemenea (Timișoara, de pildă), unde-s formații capabile s-o însoțească sonor cu maxim succes. Oamenii inventivi au totdeauna iubitori pretutindeni. Cu o condiție: să nu coboare deloc ștacheta valorică pe culoarul ăsta. Fie el și numai în parte aparte. Ce zici, Natalia, vei reuși?

Nicolas Simion Saxofonist, clarinetist (chiar pianist) român stabilit la Köln. Născut la Dumbrăvița, în județul Brașov, acum șaiszeci și cinci de ani. Muzician cu vocația jazzului, vădit. Care mânuiește instrumentele plin de pasiune. Și cu vrednică știință-a partiturilor. Ori cu măiestrie substanțial-a improvizațiilor pline de ritm și culoare. Compozitor,

totodată, respectabil. Cuceritor. Bun îndrumător și coleg al celor cu care lucrează pe scene în întreaga lume. Căci e invitat de marcă-n spectacole și festivaluri de renume și se-nsoțește ades cu ai mai buni în materie. Succesul neocolindu-l nicicum, spre mândria lui și-a patriei sale române...

Ei bine, și la Pitești, unde l-am revăzut recent, nu l-a ocolit succesul. Meritat, căci a etalat un program divers. Etalând cu măiestrie jazzul fel de fel. Bazat pe teme proprii și ritmuri atâtea. În amestec bine dozat și ilustrativ pentru-a sale tendințe de exprimare ingenioasă-n materie. Clar fiind că Nicolas e un profesionist incontestabil în activitatea-i artistică apreciată pretutindeni. Și un exemplu deplin. Onorându-și înaintașii, colegii...

Trioul jazzistic al filarmonicii argeșene a avut și el multe de-nvățat de la domnia sa. Vă asigur de asta fiindcă-am asistat cu interes și atenție maximă la repetiția îndelungă desfășurată înainte de concert. La ceas de noapte. Cu răbdare și grijă pentru detalii și coeziune-ntr-un solistic și acompaniament. Dându-le și celor trei (Buștean, Lordache, Barani) dreptul să se desfășoare, instrumental, cât mai adecvat. Ca să sporească originalitatea-n perimetrul sonor în care evoluează. Pentru mine, basist cândva, fost-a, cert, o lecție specifică. Și-un prilej de amintire a serilor de lucru cu trupele de rock și jazz din tinerețea-mi. Așa că sper să-l reîntâlnesc, fortificând filonul ăsta minunat din mine, cu note pe măsură...

Stagiunea a 29-a a Filarmonicii „Ion Dumitrescu” din Râmnicu Vâlcea s-a încheiat în triumf

Ovidiu DINICĂ

Luna iulie a adus cu ea închiderea celei de-a 29-a stagiuni la Filarmonica „Ion Dumitrescu” din Râmnicu Vâlcea. Concertul de închidere a fost „concurat” de campionatul european de fotbal și de căldura toridă. Însă reprezentația a atins înalte praguri emoționale cu cele două creații cuprinse în program, dar și prin calitatea interpretării. Concertul nr. 5 pentru pian și orchestra în Fa Major ,op. 103, „Egipteanul” de Camille Saint-Saens și Simfonia a IX-a, „Din Lumea Nouă”, op.95 de Antonin Dvorak - două celebre lucrări muzicale au fost interpretate sub bagheta dirijorului Tiberiu Dragoș Oprea. Renumitul dirijor a evoluat de la debutul său din 1997 pe scenele filarmonicilor și operelor din România, dar și în Germania și Austria. Este licențiat al Universității Naționale de Muzică din București la secția dirijat de orchestră, unde a studiat cu maestrul Ludovic Bacș. Vâlcenii l-au întâlnit la pupitrul dirijoral în 2019, când capodopera „Carmina Burana” de Carl Orff s-a interpretat într-un concert dedicat Zilelor Imnului Național, iar în același an, în luna septembrie dirijorul Tiberiu Oprea avea să deschidă și stagiunea Filarmonicii din Pitești cu un concert eveniment dedicat integral lui Paul Constantinescu în cadrul Festivalului George Enescu. Este co-fondator și prim dirijor al filarmonicii Pitești. Este un dirijor versatil care abordează curajos repertoriul național și internațional

realizând premiere de operă și operetă, unde colaborează cu artiști reprezentativi din arii stilistice extinse. Pianistul invitat al serii a fost Răzvan Dragnea. Pianistul este absolvent al Universității Naționale de Muzică din București după care a continuat cu stagii de perfecționare la Berlin și a avut bursă DAAD la Stuttgart și München în 2001. Din 2012 este doctor în muzică al Universității de Muzică din București. Înaltele sale calități de interpret cu un rafinament deosebit al percepției muzicale l-au făcut cunoscut și apreciat. Virtuozitatea sa muzicală a fost remarcată de publicul vâlcean meloman și în concertul nr. 5 „Egipteanul” de Camille Saint-Saens. Expresiile exotice ale muzicii ce cuprind și influențe javaneze și spaniole dar și din Orientul Mijlociu dau compoziției o deosebită melodicitate. Explicația denumirii lucrării muzicale - „Egipteanul” vine de la cea de a doua mișcare, Andante, unde exotismul devine dramatic și corespunde cântecului nubian pe care compozitorul l-a auzit pe când traversa Nilul cu barca. Abilitățile muzicale precum și trăirile pianistului au uimit publicul spectator, care l-a răsplătit cu valuri de aplauze. Pianistul a răspuns omagierilor interpretând suplimentar un bis, extrem de apreciat. Partea a doua a concertului a cuprins Simfonia a IX a, de Antonin Dvorak „Din Lumea Nouă” op.95. Compozitorul ceh a compus lucrarea în 1893, când era prim-director

artistic al noului Conservator Național de Muzică din Statele Unite. La baza compoziției stau cântece afro-americe, dar și transcripții amerindiene precum și pasaje muzicale bine conturate inspirate din decorul și realitățile Americii, unde se regăsesc și ecouri ale relațiilor interumane specifice conviețuirii multiculturale. Această creație se integrează în estetica romantismului realist. Interpre-

tarea a fost primită de publicul meloman cu aplauze ample, aplauze binemeritate de orchestra filarmonicii și de dirijorul Tiberiu Dragoș Oprea. Stagiunea s-a încheiat într-un adevărat triumf și va urma programul estival cu multe surprize pentru publicul interesat de diversitatea muzicală pe care Filarmonica „Ion Dumitrescu” se străduiește să o ofere iubitorilor marii muzici.

Eveniment cultural

Un cetățean de onoare al Piteștiului

Adrian SIMEANU

Nimeni altu` decât medicu` veterinar Sergiu-George Rizescu. Nonagenar actualmente. Fost deputat țărănist argeșean (două mandate). Actualmente, președinte AFDPR. Deținut politic anticomunist. Om politic remarcabil. Aș afirma și eu fără greș, ca și alt coleg de presă din Ardeal, că e un demn urmaș al Seniorului Coposu. Dedicat necurmat oamenilor și problemelor țării. Umblând asiduu printre ei să-i cunoască și să asculte păsurii. O voce clară și netemătoare, în Parlament. Expunând întemeiat problemele culese și urmărind tenace rezolvarea lor. Afirm asta în deplină cunoștință de cauză și fără a exagera. Că n-aș îndrăzni, nu s-ar cuveni...

Ei bine, marți, 14 mai, fu, în chip meritat, Ziua Națională de Cinstire a Martirilor din Temnițele Comuniste. Publicistul Jean Dumitrașcu n-a scăpat-o din vedere și l-a invitat pe doctoru` Rizescu să vorbească despre „libertate și martiraj”. Adică, despre patimile îndurate-n închisorile de tristă amintire ale gulagului autohton din a doua jumătate de secol trecut. Distinsul invitat

a făcut-o cu luciditate și lipsit de resentimente acute după atâția ani. Evocând abuzurile și teroarea, umilința și brutalitatea cu care-au fost tratați atâția nevinovați de gloata bolșevică ajunsă nemeritat la putere. Cu sprijin stalinist nedezmințit. A vorbit blând și chibzuit. Povestind atent și dialogând cald cu tinerii din sala „Ars Nova” a Centrului Cultural Pitești. Păcat că unii dintre ei discutau, râdeau și nu prea le era gându` la ce istorisea interlocutorul. Adevărată colecție de momente ale timpului acela nefericit. Triste, nu neg, da` nicum de dat uitării vreodat`. Păcat! Le-nfieroz justificat ăst comportament necivilizat, nedorind a mai asista la așa ceva. Nu se cade-a trimite-n derizoriu istoria, sub nicio formă. Cei ca stimatu` vorbitor, pătimitor mărturisitor al unor astfel de nenorociri mult n-or mai fi. Cuvine-se cert să le acordăm meritat respect. Și să le urăm sănătate. (Re)întâlnirea cu unu` dintre ei, semnalată-n tableta de față, binevenită fiind. Iar moderatoarei, apreciere pentru realizarea ei...